

Дэрбэ Тимур

НЭФШЪЭГЪО ЛЪАГЪОМ ИШЪЭФ

Пьесэр, усэхэр

Мыекъуапэ Адыгэ Республикэм итхылъ тедзапІ 2021 УДК 821.352.3-8 ББК 84(2=602.2)6 Д 59

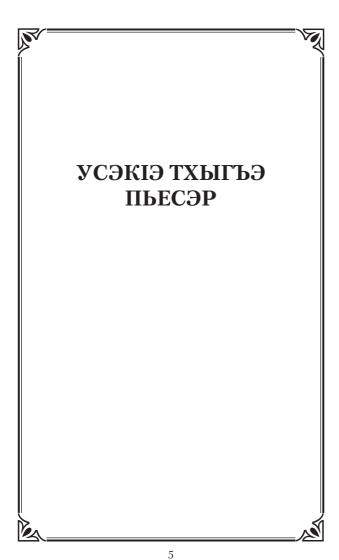
Дербе Т. И.

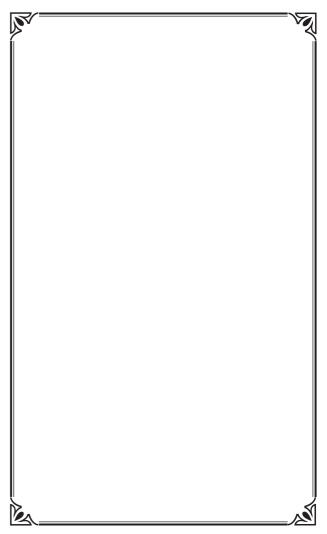
Д 59 Таинственный рассвет. Пьеса, стихотворения.— Майкоп: Адыг. респ. кн. изд-во, 2021.—392 с.— Адыг.

Дэрбэ Тимур ипьесэу усэкІэ тхыгъэмрэ усэхэмрэ мы тхылъым къыдэхьагъэхэр. Джырэ нэс зигугъу амышІыгъэ хъугъэ-шІэгъэ гъэшІэгъонэу адыгэхэр зыхэлэжьагъэхэм пьесэр къатегущыІэ. Усэхэр щыІэныгъэм къыхэхыгъэх, ау усакІом ыгу ихъыкІырэм, идунэееплъыкІэ, адыгэ лъэпкъым гуузэу фыриІэм ыкІи нэмыкІхэм афэгъэхьыгъэх. Ахэр шъхьэихыгъэу, шъыпкъагъэ ахэлъэу тхыгъэх.

ISBN 978-5-7608-0940-7

© Адыгэ Республикэм итхылъ тедзапІ, 2021

Бромберг щык Іогьэ процессыр, е Адыгэр хьыкумым зэрэщаумысыгьэр

ЕдзыгъуитІу хъурэ пьесэу усэкІэ тхыгъэр

(ЗэлъашІэрэ шІэныгъэлэжьэу Едыдж Батырай нэмыц хъарзынэщым къыхихыжьыгъэ хъугъэшІагъэм техыгъ.)

Хэтхэр:

Муса Шъалихь Бачмыз

адыгэ дзэкІолІых

Капитаныр — урысыдзэм ипащ

Ротмистрэу фон Иловыр — Пруссием икъалэу Иноврацлав идзэк
Іол Імэ япащ

Aдвокатэу Bоль ϕ — Mуса хыыкумым къыщеухъумэ

П р о к у р о р ы р $\,-\,$ Муса хьыкумым щегъэмысэ, Маргрезе ят

Маргрезе — нэмыц пшъашъ, прокурорым ипшъашъ

X ь ы к у м ы ш I ы р $\,-\,$ хьыкумым ихьыкумышIэ шъхьаI

Мушкетерхэр — нэбгыритф мэхъух

 Π р и с я ж н э х э р — залым ч Іэс ц Іыфх
эу апэрэ рядым тесхэр присяжнэхэк Іэ алъытэх

Зиусхьанэу Ферновыр — шыхьат

Зиусхьанэу Маржинскэр — шыхьат, зэдзэкІакІу

Сабыир

Шъалихь, къысаІу о, синыбджэгъу, КъысаІу, дзэкІолІэу сигьогогъу, Сыда зыфаер урыс пащэр? Сыда зигугъу ащ непэ къышІрэр? Венгерхэр дгъэ Іэсагъэх, Олъэгъуба, рэхьат хъугъэх, Зы бырсыр макъи, Зэо макъи Джы къэІужьрэп, Нэмыплъи къытфашІыжьрэп. Пщатэ мэхъужьба адэ шъуатэр Хэмылъы зыхъукІэ кІытэр. Тыпщатэу, Тыкъэмыщтэу, Зи Іон-къэІони тимы Іэжьэу Тыкъинэжьыгъа тэ мы Польшэм? Ара къытфихьрэр тэ гупшысэм? Тызэт Гэхъужьэу тыщы Гэщта бэрэ? Ахэзэгъэнба мыхэм тІорэр? ТатІупщыжыным игъоу сэ сэлъытэ, ЯІахэу щытмэ зы гулъытэ.

Шъалихь

ТатІупщыжынну тырягъэра? Лъэхъу ттелъэу хъугъа, талъэхъагъа? Тэр-тэрэу тагохьагъэу тадэзао, Тыфаемэ, такІыб афэдгъэзэнба!

Уадэзэуагъ, ар шъыпкъэ, ПцІы зи хэлъэп. Тэ тыгъэрэп. Ари шъыпкъэ. Ау тагокІыжьмэ, ХьайнэпаІо тэ тыхъун. Сыд пІорэр о, Бачмыз?

Бачмыз

Муса, хьайнапэ тэ тыхъущтэп, Тызыфэхъуни слъэгъурэп. Шъхьзфитэу тыкъэкІуагъ, Шъхьзфитэу тыкІожьыщт! Гухэлъэу тиІэр сэ есІон типащэ, Ар мары щыт, Зы пшъашъэ дэгущыІэ. Мо плъэ, егъэщхы, егъэгушІо.

Муса

Хэт шъуІуа а пшъашъэр? Бжыхьэ пкІашъэр? Итеплъэ дахэ, ЫпкъкІэ лъагэ, Инурэ чІыпІэр къегъэнэфы, Зыкъыуегъаштэ иорыфы.

Бачмыз

Зэ, зэ, Муса, зыгъэбыяу! Уимыем улъымыу! Сыд Іофа ащ дыуиІэр? Идахэ да епшІэщтыр? Кавказ ис пшъашъэмэ афэдэ хъунэу пшІошІа? Е угу ыштагъэр изекІуакІа, нэшІошІыгъа?

(Шъалихъэ ІокІоты, якІуалІэ урыс капитанымрэ пшъашъэмрэ. Ащ дэжьым...)

Муса

Адыгэ пшъашъэм фэд ар, Ышъхьац, ынэпцэ зэхэлъыкІэр, Ти Адыифэу пІощтмэ фэдэкъабз, Орыфы шъыпкъ, ом итыгъэпс!

Бачмыз

Ыхым, о кІалэр, сыд къэхъугъэр? Угу хэтІысхьагьи а плъэгъугъэр, УкІыти о хьайнапи зи уиІэжьба? Уишъхьэихыгъэ псалъэ зэфэшІыжьба! Уихабзэ чІэунагъа? Намысыр тэ хъужьыгъа?

(Бачмызэрэ Мусарэ зыдэщыт чІыпІэр нахь шІункІ къэхъу. Шъалихьэ капитанымрэ пшъашъэмрэ адэжь Іухьагь, а чІыпІэр адрэмэ къахэнэфыкІы.)

Шъалихь

Сэлам алейкум, капитан, Сэлам алейкум, зиусхьан, Зыкъыпфэзгъазэ сэ сшІоигъу, Зэгорэ къыосІоным игъу...

(Капитаным зыкъыфигъази, зи къыримыІоу къеплъы зэхъум, Шъалихьэ игущыІэ лъигъэкІотагъ.)

Шъалихь

О, капитан,
О, тапэ итэу зиусхьан,
ТыптІупщыжьыным игъоу тэ тлъытагъэ.
Пшъэрылъыр пІомэ, дгъэцэкІагъэ,
Тизао тыухыгъэ.
Шъхьэфитэу тэ тыкъэкІогъагъ,
Шъхьэфитэу тышъухэкІыжьы тэ тшІоигъу.
Адыгэу тызэрэхъурэр нэбгырищышъ,
Пчэдыжь тигъогу тытехьажьыщтышъ,
ТытІупщ, о капитан,
Армырмэ, тыгу обгъэн...

Капитаныр

А хьэм къылъфыгъ, Хьэ бзаджэмэ къалъфыгъ, Хабзэ зимыІэ Іэл-хьайуан, О ушъхьэфитмэ сэ нахь сшІэн!

Шъалихь

Хэт хьэм къылъфыгъэр?! Сэра къылъфыгъэр? Озгъэгьотынба уифэшъуашэр! О уидунайи зыдэщыІэр! (Капитаным едысыгь, ео шІоигьоу ыІэхэр къыІэтыгьэх, ау зиІэжагь. Адыгэм ипльыр-стырыгьэ кьыкІигьэщтагьэу капитаным кІэрахьор къызгуихыгь.)

Капитаныр

УсыукІыщт! Арымэ о узхэхьагъэр, УсыукІыщт. Заор шъо шъуухыгъэ, ара? Шъора шъхьэфитыр, шъора? Дзэм шъухэтыщт къэсэІофэ Е пщышхом Іизын къетыфэ. Моу зэ къэтІыс! ЛъэгонджэмышъхьэкІэ къэтІыс!

Шъалихь

СыкъэтІысыщтэп, ошІэ, Ар сшІэнэп сэ сигъашІэ. Е щыгъэтыжь, Е пшъхьэ шІосхын!

(КъыІульэдагъэх Бачмызэрэ Мусарэ, урыс дзэкІолІхэри, къаухъурэигъэх. «Щыжъугъэт, зыжьугъэрэхьат» alo.)

Муса

(жьы къыІумыкІыжьэу капитаным зыфигъазэзэ)

Тизакъоу, зэпэчІынатІэу, Тыгу тІупщыгъэу Орырэ сэрырэ Тызэзэощт тизакъоу! Армырмэ, мы дунаир ЗгъэушъорэкІыщт! Ау о зыр ары сызыфаер, УсыукІыщт!

(Мэкуо.)

Бгъотыщт о узылъыхъурэр, Уфаемэ, къыхэх кІэрахъор, Уфаемэ, сэр къих, Сыд фэдэ Іашэ къыхэпхыгъэми, Ар оркІэ хъун гуих, Уезэгъми, уемызэгъми...

Шъалихь

Зэ, зэ! Муса, ІукІот, ІукІот. УиІофэп мыр, Сэсый мы капитаныр!

Муса

Адэ хэта зиІофыр? Хэта шъо пащэу шъуиІэр? Джы нэсым сэрба Шъуапэ итэу ЗэуапІэм шъуизыщагъэр? Сэры зэощтыр, Сэры ащ текІощтыр!

Капитаныр

Къыхэх узыфэе Іашэр, Орымэ къезыгъэжьагъэр. О къыппеощт сэ скІуачІэ, Псэхэхыр джы къыуажэ!

(Муса сэшхуапІэм къырехы сэшхор. Зэоныр зэдаублэ. Ясэшхохэр зэрагъэутэкІызэ, акІуачІэ зэрэхальхьэрэр къэльагъозэ тІэкІурэ зэуагъэхэу капитаным сэшхор ІэкІиути, ригъэбэджыгъ, ышъхьэ пиупкІыным фэхьазырэу ышъхьагъ Муса итыгъ. ТІэкІурэ арэущтэу щытыгъ, къэзыухъурэигъэхэми хъущтыр амышІэу рэхьатыбзагъэх. Муса сэшхор сэшхуапІэм рилъхьажъыгъ, капитаным ыпсэ хихыгъэп. ЫбгъукІэ щытыгъэ урыс дзэкІолІмэ ар къаІэтыжьыгъ, теутхыпкІыхьэщтыгъэх.

Ащ дэжьым джэнэ джашьохэр щыгьыхэу, шьой-цые хьазырэу фэлэгьэ сабыир пшьашьэм ыкІыбкІэ къепшылІи, иІальмэкъ ІэкІитхьыгь. КІиІэгьэ кьодыеу Муса къыубытыгь, Іальмэкъыр пшьашьэм ритыжыгь. Ритыжы зэхьум ыІэ шьабэу диубытыгь. Пшьашьэми ар къымытІупщыжьэу, ынэгуи кІапльэзэ, нэбгыритІури зэпльыхэу тІэкІурэ щытыгьэх.)

Пшъашъэр

Тхьауегъэпсэу. ШІум ущымыкІзу Тхьэм уерэгъэпсэу! Ар къыосэІо сыгум къикІзу... Мыщ фэдэ бырсыри Ухэрэмыфэжь о ныбжьи!

Зи сшІагъэп ащ фэдизэу, Опсэу ащ хэлъэп, Бырсырышхуи сыхэтыгъэп, Ау сызыфаер сшІэнэу пцІэ, Сыда о пцІэр?

Пшъашъэр

Сэ сцІэр Маргрезе, Сынэмыц пшъашъ.

Муса

Маргрезе, Ар цІэ дах, Маргрезе... Хьым, Марзет, Марзета...

(Пшъашъэр къэщхы.)

Пшъашъэр

Марзета oIya? Сыд Марзета?

Муса

Адыгэ гуащэ ухъумэ сэІо, Ар хъунэу Тхьэми сэ селъэІу, О пцІэщтыр джары: адыгэкІэ — Марзет... ПІопэн ар хъумэ, пцІэ шъыпкъэм фэд!

(Пшъашъэр льэшэу щхыгьэ.)

Маргрезе

Хэт щыщых ахэр, А адыгэхэр?

Муса

Кавказ щыщ лъэпкъ адыгэр, РыщыІ шэн-хэбзэ дахэм, ШІур ренэу къыбгъодэкІы, Ащ сэри сыкъыхэкІы, Сыщыщ а лъэпкъым, сыадыг! Ар зэхэсэшІэ, сырыпаг! Сэ сцІэр Муса...

Маргрезе

О пцІэр Муса! Муса... Сыдэу цІэ дах! Уитепльи, ори, Щыгъынэу пщыгъи, Ощ фэдэ зи сымылъэгъугъ. Ау сэІо нахь, шъуилъэпкъы идэхагъэ КъаІуатэ тхылъмэ, А къэбармэ сэ сяджэу къыхэкІыгъ.

Капитаныр

Маргрезе, Ыуж ик I а Іэлым, Къножэ уятэ, мэгузажьо, Ипрокурор Іофхэр ыухыгъэу ар къножэ. Іук Іынэу щыт мэш Іокур, Мэш Іокоу Бромберг к Іорэр.

Бромберг ыІуи? Ар Пруссием ит къали! Ащ о ущыща?

(Пшъашъэр ІукІыжьзэ)

Маргрезе

Ары, Муса, сә ащ сыщыщ...

(Іэхэр къыфишІыжьызэ, капитаным ыпэ итэу ар ІокІыжьы.)

Муса

(Шъалихьэ зыфигъазэзэ)

Шъалихь, ныбджэгъур,
Тэ ташъхьагъ Алахьыр,
Мыщ ыпсэу сэ хэсхыщтым сигъэпагъэп,
О ош эдэгъоу
Зы пыи сэ себлагъэп,
Ау ащ ыуж шъо зэк эм шъупсэ хахыни,
Сэ симызакъоу, зэк эпщынэжьыни.
Ау джыри сенэгуе мы эсэнк запитаныр,
Ащ ихьисап тэ къытш Іонэныр.
Мы урысыдзэм тшъхьэ хэтэжъугъэхыжь!
Тыжъугъак Іох Пруссием!
Шъхъэфит ащ щыдгъотыщт!
Сыдк з тыхэт тэ Урысыем,
Тшъхьэ етхьыжьэжьмэ нахьыш Іущт.

Шъалихь

Сэ дзэм иягъэ зыкІи къысэкІыгъэп, Урысхэр сэ сихымэп, ау мы пащэр... Ащ фэдэ сэ слъэгъугъэп, Зы чІыпІэм ар щэгъуащэ.

(Икъамэ теІэбэжьы.)

Бачмыз

Хьау, зэ зы Іаж, Шъалихь.
Муса къы Іуагъэм шъыпкъэ хэлъ.
Кавказ дгъэзэжьмэ
Сыд гъогук Іэ тык Іожьыщт?
Урыс шъолъырыр щынэгъончъэп.
Зи Іахьыл-гупси, благъи дгъотыжьынэп,
Къэнагъэ щы Іэмэ
Тыркуем ик Іыжьыгъэх,
Тыжъугъак Іу Нэмыцым.
Тыщымыхъумэ,
Тыркуем тэри тек Іужьын.
Нэужым Тхьэм зэри Іу,
Тфэгъэхъумэ, тэ танэ Іу
Фэдгъэзэжьын тихэку.

Шъалихъ

(Бачмызэ къыІуещы, Муса зэхыримыгъэхы шІоигьоу.)

Муса мо пшъашъэр ыгу рихьыгъэшъ, Ащ зыфихьыныр имурад. Джа зы нэбгырэр гугъу ышІыгъэшъ, Гупшысэ мыгъом марышъ хэт.

Бачмыз

А тІэкІур сэри къызгурэІо, Ау сыда зетымгъэуІушын? Европэм илъ къэбарыр тшІэн, ЩыІакІэр щыдгъотынэу сэІо, Ащ ипщ тыгоуцон, ТишІуагъи едгъэкІын, ИуІэшыгъэ кІуачІэ тыхэхьан, Ылъэгъумэ игъоу, Тыфэхъушъун гъогогъу.

(Ащ дэжьым ыбгьукІэ Муса къекІуалІэ урыс дээкІолІ горэ, къеІушъашъэшъ, ІокІыжьы. Муса ащ лъыпытэу нэбгыритІумэ къячьалІэ.)

Бачмыз

Муса, къытаІу, сыда къэхъугъэр, Жьы умыгъотэу угу зыІыгъыр?

Муса

Къэхъугъэр къышъосІон, Унашъоу щыІэр гъэшІэгъон: Пчэдыжь нэс таубытынэу рахъухьагъ, Капитан мыгъом Іофыр зэкъуидзагъ, Ар сишъэфэгъум къысиІуагъ.

Шъалихь

Ар шъыпкъа?

Муса

Шъыпкъэ...
Адыгэм eIo: «Узиджагъом
Зы цокъэ зэжъу урегъэуцо,
Ау уиІэмэ ныбджэгъу, къиныгъом,
Къин чІыпІэ уитмэ, къыпкІэуцо».
Сэ цыхьэ къысфэошІмэ,
Шъэфэгъур синыбджэгъу,
Ащ цыхьэ сэ фэсэшІы.

(ТІэкІурэ гупшысэхэу щытыгъэх.)

Муса

ЗэрэхъурэмкІэ, сикъошхэр, ЗэрэхъурэмкІэ, ныбджэгъухэр, Тиуахътэ джы типыишъ, Ар непэ къытфэхымэшъ, Елбэтэу тежъугъэжьэжь! Тшъхьэ мыщ Іутэжъугъэхыжь! Сэ сшъхьэкІэ арэу псынкІзу Спсэ стынэу сыфэмый!

Мы чІыпІэм щэплъэ нишъэ, ЩэдаІо тхьакІумишъэ...

(Сакъыгъэ зыхэлъ орэдыр къеІо, сценэр нахь къэумэзэхы, зауфэзэ адыгэ шъуашэ зыщыгъ дзэкІолІхэр щэІэчъэ-льачъэх.)

ЯтІонэрэ къэшІыгъу

Зы льэныкьомкІэ къызщынэфырэм Маргрезерэ ятэрэ къыредзэх. Ахэр мэшІокум исых, Іанэр азыфагу. Тыр гьэзетым еджэ, щаим игьорыгьоу ешьо. Пшьашъэм усэхэр зэхельхьэх.

Маргрезе

(Къыдеджэжьзэ етхы.)

Урамыр нэкІы бжыхьэ пчыхьэм, ПкІэшъэ дышъэпсхэр жьым зэрехьэх. Гум зеунэкІы, псэ пачъыхьэм Игухэлъ бзаджэхэр ещыхьэх. Пчыхьэнэстырэп, къыстырэп гугьэр, Имазэ хэсэшІыкІы лъагъор. ШІулъэгъур бжыхьэм дэучъыІы, ТекІодыкІыжьы щтэгъэ чІыгум. ТекІодыкІыжьы гукъэкІыжьи, Гум ыгъэшІогъэ шІагъуи, шІэжьи...

Прокурорыр

Дэгъу дэдэу птхыгъэм ар, сипшъашъ, Сыгу рехьы бжыхьэм дышъэ пкІашъэм Игугъу сипшъашъэ къызэришІрэр, Усэ сатырым зэрегугъурэр. Джы нэф къэгъэшъи, КъэгъэучъыІыжьи Тыгъэнэбзыйхэр, Ащ кІыгьоу осыр къегъэлъэси...

Тиуахътэ тефэ дэдэу хъун! Тызфаер тэри къыддэхъун.

(Щхызэ)

Маргрезе

ЕтІанэ хъущт ар Иоганн Гёте, *(Шхызэ)*

Ащ исатырхэр ешІэ хэти: «Ошъо нэфынэр шІункІым егъэбылъы, Апэрэ осыр марышъ къытфетІупщы».

> Прокурорыр (Къыпедзэжьы)

«Гу шъабэр зыуІагъэр хэт Щэбзэщэ пшысэкІэ».

Маргрезе

«Гу шъабэр зыуІагъэр хэт... Щэбзэщэ пшысэкІэ». Сят, а дзэкІолІхэр, Кавказ щыщ Іэлхэр, ЦІыфышІухэу сэ къысщэхъух. Анэгумэ шІур къакІэщы, Янэплъэгъуи, ЯІуплъи нурэхэщых. Ащ фэдэ зыкІи сэ слъэгъугъэп, СигъашІэм саІукІагъэп. Анахьэу мы Муса! Ар шІункІым зәу къыхэпсы, Сә сшІошІы лІыгъэ шапхъэу, ТэркІи бзыпхъэу.

Прокурорыр

Къыхэпсых, ары, шъыпкъэ, Къэбзагъэ хэлъ ялъэпкъ, Ау заом щыукІакІох, Ащ ахэр щылІыбланэх, Псэемыблэжьых, чаных. Ау, си Маргрезе, Сипшъашъэу си Маргрезе, Яхабзэ къаухъумэ, Ау лъэпкъыр тэркІэ хымэ. Сабыим ахэр фэдэх, Сабыеу чІышъхьэм тетых, Дунаим джарэу хэплъэх, А цІыфхэр нэкІых, Іэлых...

Маргрезе

Сыд пае ахэр Іэлых?
Сыд пае ахэр нэкІых?
Тэщ нахьи нахь цІыфышІухэу,
Хэт нахьи Тхьэм ынэшІухэу
ШІэныгъэлэжьмэ къатхы,
Цэрыцэу къызэхахых.
Дэвидэу Уркварт пштэмэ,
Итхылъмэ уахэджыхьэмэ,
Черкесхэр цІыфышІу щысэх,

ЯшэнкІи, сыдкІи къабзэх.
Нахьыжъмэ афэшъыпкъэх,
АфашІэу шъхьэкІэфагъэ,
Гу пытэх, къушъхьэ лъэпкъых,
ЦІыф зафэх, гъэнэфагъэ.
Лъэпкъыжъхэу чІышъхьэм тетых,
Дунай зэблэщым хэтых.
«Адыгэм инэплъэгъу
Фэд бгъэжъым инэплъэгъу,
Къушъхьэм къылъфыгъэх ахэр,
ЛІэбланэх черкес шъаохэр!»
Арарба Дэвид ытхырэр,
Арарба тэри тлъэгъурэр?

Прокурорыр

Дэвид Уркварт... Ары, Дэвид Уркварт... Ащ бэ черкесмэ афитхыгъэр, Ау сыда шІуагъэу къафихьыгъэр?

Маргрезе

НахьышІур ариІуагь, Быракъи аритыгь.

Прокурорыр

Сыд шІуагъа ащ Кавказым къыфихьыгъэр? Сыд афишІагъэр? ОсІонба ар, сипшъашъ, Ар инджылызмэ ялІыкІуагъ,

Тыркуеми щыІагъ, Черкесми ахэхьагъ. Сыд зыфэягъэр, Гухэлъэу сыд иІагъэр? Къулыкъур хэт зыфихьрэр? Ар гъэнэфагъэ, ЗилІыкІомэ ягъэр! ЯшІоигъоныгъэ егъэцакІэ, Ар пшІэн плъэкІыщтэп уцІыф ІэлкІэ, Къыбгуры Іощтэп учеркеск Іэ. Политикэшхом щыщэу Іахь, Дунэе зэмышъогъум ар ынах! Хы ШІуцІэр ищыкІагь пачъыхьэм, Урыс пачъыхьэу цІыф гуихым. Ащ ылъэкъошхо лъэпкъыр ыщытІагъ, Адыгэ лъэпкъыр чІым чІигъэзыхьагъ. Мыдрэ урысмэ ядзэ хэтхэу Польшэ вокзалым тет черкесхэр. Бжыхьэпэ чъыгым къыпызыжьрэ тхьапэх, Жьыбгъэм зэрехьэх, зэхэк Іухьэх, Зэм къыблэм ехьых. Зэм темырым. Джы мары къынэсыгъэх ти Европэ.

(Сабый горэ гъэзетхэр ыІыгьхэу къыІольадэ.)

Сабыир

Гъэзетхэр! Пчыхьэ гъэзетхэр! Черкесхэр Пруссием къихьагъэх, Гъунапкъэр зэпачыгъ! Зэпэуцу зао ащ къикІыгъ! Гъэзетхэр! Пчыхьэ гъэзетхэр! Черкесхэр Пруссием къихьагъэх! Зэпэуцу зао ащ къикІыгъ!

Прокурорыр

(Чапычыр ретышь, къыІехы зы гъэзет.)

КІо, джары, ем къытфехьы уае, НэІуасэ пшІыгъэри ахэткІэ сенэгуе! Ма, едж, черкесмэ язекІуакІэ едж, Ар зэу мыхъун, ар зэу игъуадж!

Маргрезе

Муса ащ ыцІэр, а гупцІанэм, Сыд къыщышІыщт ащ, а гуІалэм? Ар аубытыщта, аукІыщта? Е тэ тицІыфмэ къаухъумэщта?

Прокурорыр

Урысмэ дезертирк Іэ алъытэщтых, Тэтыемэ черкесхэр хьапс аш Іыштых. Аштэштхэп, хьау, ащ фэдэ хъуштэп, Зыщыгъэгъупш, зи къаухъумэщтэп. ДэтшІыгъ тэ Урысыем зэзэгъныгъэ, Ащ тытетыщт, ар хабзэу зэгъэфагъэ. Конвенцие дытиІ урыс хэгъэгум, Къизыгъэп сыдми ар ошъогум!

Маргрезе

Упрокурорба, тят, о лъэкІэу уиІэр бэ, Черкесхэр къэухъумэх, хэшІыхь зыгорэ...

Прокурор

Зи хэсшІыхьащтэп, пшъашъ, зыгъэрэхьат. Сэ хабзэр зыкІи сыукъуагъэп, ащ сытет, Тихабзэ къызэриІоу сыпсэущт. Зилажьи, зимылажьи къэлъэгъощт! Ащ ыпэ тегъэдэІу усакІзу птхыгъэм, Сегъэплъ шэпхъакІзу къыхэпхыгъэм...

Маргрезе

Хьау, пап, сә усә сфәусынәп, КъәсІони зи слъэкІынәп, Сыгу машІор къыкІэнагъ, Ар нәфәу къысфәблагъ!

Прокурорыр

Сыд сэІо пІорэр? Сыд а пІорэр?

Ящэнэрэ къэшІыгъу

(Сценэм инэмыкІ льэныкьокІэ Іашэ-шьуашэхэр апыльхэу кьытехьэх Муса, Бачмыз ыкІи Шьалихьэ. Адрэ льэныкьомкІэ нэбгыритф кьытехьэ а льэхваным Пруссием идзэкІолІхэм ащыгьыгьэ дзэ шьуашэр ащыгьэу, Іашэхэр аІыгьхэу. Япащэу ротмистр фон Иловыр кьахэкІышь, адыгэмэ ІэкІэ кьарегьэльэгьу кьызэтеуцонхэу.)

> Ротмистрэу фон Иловыр О куп, зэ шъукъэуцуи, шъукъэдаІу, Гухэлъэу шъуиІэр къашъуІо!

> > Муса

Гухэлъэу тиІэр етІогьагь Крушвирцым ижандармэ. ТшІошІыгь ащ къыІопщыгьэу, ТиІоф шъухэгьозагьэу...

Ротмистрэу фон Иловыр АпэкъысаIу, шъухэт шъо?

Муса

?ы үш

Ротмистрэу фон Иловыр Ротмистрэу фон Илов. Шъуздэтыр Иноврацлав.

Сэ сцІэр Муса, тэ тыадыг, Ащ къикІрэр, зэуи тычеркес. ТикупкІэ урысыдзэм тыхэтыгъ, Тэр-тэрэу ащ тыхэхьэгъагъ. Джы заор тыухыгъэ, ау фэягъэп Тикапитан титІупщыжынэу, ТилІыблэнагьи ар къеплъыгьэп, Къытпыбэнагъ тиуцІэпІыжьынэу. Тэ дезертирк Іэ шъо тышъумылъыт, Къэщтэни, кІэзытхъуни къытхэмыт, Тэ тышъхьэфит, ар пащэм гурыІуагъэп. ШъотІон, тхьэлъани тэ ттыгъагъэп, Тагохьэгъагъ гущыІэ зэзэгъыгъэкІэ, Тагок Іыжьынэу заор зытыухык Іэ. Зи гухэлъ бзаджэ шъори къышъуфыти Іэп, ШъумыгумэкІ, тиягъэ шъодгъэкІынэп. Мы шъуичІынальэ охътэ пІальэкІэ тижъугъэс, Тигуапэ хъун зэхашъушІи тишІуфэс!

Ротмистрэу фон Иловыр

Ау щытми, шъормэ черкес купыр, Къихьагъэу ти Европэ итыр, Шъощ пае къытфэк Іуагъ зы тхьапэ, Ащ къышъуфигъанэрэп гугъап Іэ. Ар къыздик Іыгъэр Скирнивиц, КІэтхагъ шъуикапитаны ыц Іэ. Ащ дезертирк Іэ шъо шъуелъытэ, Шъуяттыжын фаеу тэ къытэджэ. Тэ урысыпщым тырипыеп, Пый къытфэхъунэуи тыфаеп, Тигъэрхэр етэтыжьых ренэу, Ащ пае хъугъэп тыгу зэбгъэнэу. Джыдэдэм Іашэр къэжъугъэтІылъи, Мы пчэгум дахэу щызэтешъулъхьи, Казармэу тиІэм шъучІэтщэн, Ащ пІалъэр къэсфэ шъучІэсын. ЕтІанэ хъурэм тэ теплъын, ТиунэшъошІмэ тапэплъэн. ЖъугъэтІылъ шъо Іашэр!

Муса

Іашэр, Іашэр! Адыгэм Іашэр ыгъэтІылърэп!

Ротмистрэу фон Иловыр ЖъугъэтІылъ сэ сІуагъэ Іашэр!

(Ротмистрэу фон Иловыр зэпльэкІыгь, ащ льыпытэу джыри нэбгырипшІ фэдиз ыкІыб дэт дзэкІолІмэ ІэпыІэгьоу кьячьэлІагьэх ыкІи шхончхэр кьызышІохахыхи адыгэ дзэкІолІмэ афагьэзагьэх. Ащ льыпытэу адыгэми яшхончхэр апэ ит дзэкІолІмэ атырагьэпсыхьагьэх.)

Муса

Адыгэм Іашэр ыгъэтІылъырэп.

Ротмистр фон Илов

Моу шъукъэдаІу: тэ тышъуипыеп. Непэрэ мафэм нэси шъутшІэгъахэп. Тадэжь къэкІуагъэр шъоры НахькІэ, тэрэп. Тэ хабзэ тиІ, Ащ тетэу тыжъугъэпсэу. Джащыгъум зы нэбгыри хэкІодэнэп, Шъуащыщи Е тэ тщыщи.

Муса

Ротмистрэу фон Иловыр, угу шІу кынтфильмэ, ЯІу уидзэкІолІхэм ІукІыжьынхэу, Армырмэ, КъмосэІо, ЗэкІакІо тэ тиІэштэп!

Ротмистрэу фон Иловыр

Зи ІукІыжьыщтэп. Шъо Іашэр къэжъугъэтІылъ. КъызгурыжъугъаІу, шъо тэ шъутщыщэп, ШъуцІыф хым, Сыдым фэтшІэна шъо шъушъхьэ илъыр? Сыдэущтэу зэхэтфын?

Муса

Тэ Іашэр шъуашэм щыщэу къетэхьакІы, Ар дгъэтІылъыгъэп зыкІи. Ухэтми о, упщышхоми, Узиусхьанми, АдыгэмкІэ зи арэп. ЛъэгонджэмышъхьэкІэ тІысынри, ИІашэ зыпихынри Адыгэм зэрипэсрэп, Арэущтэу псэурэр адыгэп! Тихабзэ тэри тепцІыжьын тлъэкІыщтэп, Ар ны быдзыщэм къыдэкІуагъ, Лъым хэлъэу тыкъэхъугъ!

(Пруссием идзэкІолІхэр тІэкІу-тІэкІоу къыльыкІуатэхэу рагьэжьагь адыгэхэр къаухьурэихэ ашІоигьоу, мыдрэхэри зым зыр ыбгьукІэ фэгьэзагьэу, нахь щэрыонхэ альэкІынэу уцугьэх. Ротмистрэм ыІэ къыІэти, джыри идзэкІолІхэр къызэтыригьэуцуагьэх. Ащ дэжьым казармэмкІэ къикІи зы нэбгырэ тхьапэ ыІыгьэу къечьэлІагь, ар къыІихи еджагь, етІанэ джыри зэ адыгэмэ закъыфигьэзагь.)

Ротмистрэу фон Иловыр

Сэ ситхьаматэ къыгъэхьыгъэ тхьапэм ЗэфешІы шъуигъогупэ:
Итхагъ шъусыубытынэу,
Гъэр шъусшІынэу.
ШъумыгъэтІылъыщтмэ Іашэр,
Арармэ шъуигурышэ,
Ащ Іофыр щытэухы,
Зэоныр къыхэтэхы.

(къыготмэ зафигъазэзэ.)

Анэ къикІыгъэми, Ежьхэр къэмыохэу шъумыу. Шъууагъэми, Ошъогум шъудэуай! Сызэхэшъоха, къошхэр, Шъумыу атежъугъэфэнэу! А си Тхьэм икъурмэнхэр, Сыфай сэ тызэфэнэу!

Бачмыз

Муса, сыд узыфаер, ТябгъэукІынэу ара? Сыд пІорэр шъыу? Омакъэм тыдежъыоу Тяощт джаурмэ!

Муса

Хьау, шъукъэдаІу, Тямыомэ нахьышІу, Армырмэ, зэкІэ пкІэнчъ, Армырмэ, тыгугъэнчъ.

Шъалихъ

Адэ зядгъэукІыщта, Зи тымыІожьэу, джаущтэу, Чыпэжъхэу тыкІодыщтха? Къэхалъи тимыІэжьэу?

Муса

Зядгъэук Іыштэп, хьау, Ау апэу шъо шъумыу. Къэуагъэм, Къытфилъыгъэм Теожьыщт тетымыгъафэу, Джащыгъум аш Іошъ хъун Мамырыр тэ тигугъоу!

Бачмыз

Мы слъэгъурэ купыр купышІу дэдэп, УдэоягъэкІи, ашІошъ зи хъущтэп, ТыкъызхэкІыгъэ джаур лъэпкъми, Тызыхэхьагъэ хымэ лъэпкъми Зи зэтырахрэп, зэфагъи яІэп, Темыужьырэу, Тямыожьмэ Аджалым тытекІощтэп.

(Ротмистрэу фон Иловыр ащ фэдизым къяпльэу щытыгь, зэра Гожьрэр зэрэзэхимыхырэр къыхэщэу ышьхьэ ыгьэсысыгь, етГанэ игьусэмэ ГэкГэ аригьэльэгьугь онхэу, ащ льыпытэу адрэхэр къзуагьэх, адыгэхэри яожьыгьэх, шхонч он-зэхэо мэкьэшхо къэГугь.)

Шъуямыу атежъугъэфэнэу, ШъукъэдаГу, Сикъошхэр, шъукъэдаГу, Шъуямыу атежъугъэфэнэу!

(ЗэкІакІохэзэ Муса куощтыгьэ, ау ежьыр закьу дэуаещтыгьэр, адрэхэр занкІэу яощтыгьэх, нэбгыритІу кьызэхэфагь, нахь благьэу зэпэІуты хьугьэх)

Сценэр къэушІункІыгь.

ЯплІэнэрэ къэшІыгъу

(Маргрезе сценэ гузэгум ит.)

Маргрезе

Зэхэо макъэр зэхэсэхы, Темырым джэрпэджэжьым ар къырехы. Черкесхэр ары шъуІуа а макъэр къэзыгъэІурэр?

Черкесхэр ара насыпынчьэ джы ашІыгьэр? Лажьэ щымыІзу лажьэр зыфахьыжьы, Хымэ чІынальэр гьэшІэ унэ афэхъужьы. Муса ахэт шъуІуа ахэм, А черкесхэм? Муса, кІэлэ лІэбланэр,

Муса, лІымэ ялыер! НыбжыкІэ дэдэу заом ар хэхьагъ, Енэгуягъо гъаш Іэм ащ хэтыгъэк Іэ, Зэонэу къэхъугъагъэкІэ, Щэ машІом пхырыкІыгъэкІэ, Гъогу хьылъэм къырыкІуагъэкІэ... Илъэпкъи пыим модкІэ щегъэкІоды, Ежьыр Европэ купсым щэбырсыры. Сыгу ыфызыгъ а кІалэм, А адыгэм, Итеплъи, Инэплъэгъуи сынэгу кІэт, СакІаплъэ джыри зэ сшІоигъу ЫнитІоу сыгу фабэр къязытыгъэмэ! Гур машІом зэлъиштагъ... А-а-а... Зэ... ЗыгорэкІэ шІулъэгъуа? Мыра шъуІуа а шІулъэгъоу зигугъу ашІырэр?

Ары шъуІуа сызыштагъэр? ШІулъэгъуа мы сызыстырэр? Сыгу машІор кІэзыдзагъэр?

Прокурорыр

Маргрезе! Тэ ущыІ, Маргрезе?

Маргрезе

Мары, сыкъэкІо, Пап, сыкъэкІо... (Унэ гузэгум щызэІокІэх, Іанэм прокурорыр кІэльырэтІысхьэ, ащ Маргрезе къекІуалІэ.)

Прокурорыр

Моу зэ къэтІыс, сипшъашъ. Моу зэ къэтІыс, сидышъ!

Маргрезе

Сыда къэхъугъэр, пап?

Прокурорыр

Ащ фэдэу хъугъи щыІэп... Черкесхэм якъэбар къысфаІотагъ, Ащ ори гъуазэ уфэсшІыныр синэрыгъ.

Маргрезе

КъысаІу, пап, умыушъэф. Сегъапэшъ ащ, сыгъэгупсэф?

Прокурорыр

Черкесмэ къащышІыгьэр гугьэкІод, Афызэхаплъхьэ хъущт гьыбзэ орэд.

> Маргрезе (*Мэтысы*.)

Гупшысэм непэреным сесты, А тят, гур зэгоуты, КъысаІу, сыд къащышІыгъэр а черкесмэ, Хымэ хэгъэгу къикІыгъэ а лІыхъужъмэ?

Прокурорыр

Апэуцугъэх тидзэхэр черкесхэм, Къатыгъэп Іашэр, «къэжъугъэтІылъ» зараІом. Джащ къикІэу зэзэонхэу хъугъэ, Бэ хэкІодагъэр, лъыпсыр чъагъэ. Тимушкетерэу къаукІыгъэр нэбгыритІу, Черкесэу щыфэхыгъэри нэбгыритІу, Зы черкес закъо ыпсэ пыт къодыеу, Къэнагъэу сымэджэщым чІэлъ. Ау ари щыІэжьынэу фэмыежьэу Къэмытэджышъоу, сыдми щылъ.

Маргрезе

Хэт ар, Хэт къэнагъэр псаоу? ЗыгорэкІэ Муса шъуІуа?

Прокурорыр

Ащ зи хэсшІыкІырэп, Нынэ, сшІэрэп. Ау ащ ошъогум ыпсэ зыримытэу, Алахьэу и Тхьэ игъэретэу Ылъакъо теуцожьмэ, КІон-гущыІэн ылъэкІэу хъужьмэ, Хьыкумыр ащ иІоф хэплъэщт, (Маргрезе унэм гуІэзэ екІы, ыпшъэ дэль пшъэбдэль пІуакІэри къыздехы, ыгу зэрэзэгоутырэр къапшІэу,чыжьэкІэ инэпльэгьу дзыгьэу къызэтеуцо.)

Маргрезе

Сыд пае гъаш Іэм зэфэныгъэ зи хэмылъ? Сыд пае жъалымыгъэ щэхъу щымы І? Дэфэжьрэп бгъэм, Дэфэжьрэп Дунэе тхьамык Іагъор! Тефэжьрэп чІым, Тефэжьрэп Жъалымы гущык Іыгъор! Арэчъэ псыхъо лъынтфэмэ, Анэсы гушъхьэ стафэмэ, ТызэхеукІэ пчъагъэрэ, ТыкъышІохъужьэу загъорэ Тпсэ Іузыхыгъэ хьылъэм, Онтэгъоу хъугъэ чІылъэм. ТицІыфхэр зэхьокІыщтхэп, Дэхагъэм, шІум фэкІощтхэп. ТигъашІи хьаулыеу Тэ къэдгъэш Гэщт тылыеу. Сыд пае цІыфхэр зэкІэ Амыукъэбзыщт ос фыжькІэ? ТыщыІа, Тэунэхъуа, Е сыдми тэгущыІа, Е пкІэнчъэу тэ тэлъыхъуа?

Ятфэнэрэ къэшІыгъу

(Палатэм зы пІэкІор итэу ащ Муса хэль, ышьхьэ ыбгьукІэ гьэзагьэу, ежьым ыІи ыльэкьо льэныкьуи бинтхэр атепхагьэу щыль. Адвокатэу фагьэнэфагьэр къычІэхьэ. ЦІыкІу-цІыкІоу пхьэнтІэкІур къышти, ыдэжь тІысыгьэ).

Адвокатэу Вольф

Хьым, хьым, Сигъэнэфагъ сэ джы хьыкумым О пшъхьэ къэсыухъумэнэу, Сэ сыочыл, цІэу сиІэр Вольф.

(Муса ерагьэу ышьхьэ адвокатым ыбгьукІэ къыгьээагь.)

Муса

Сигъусагъэхэр, сэ синыбджэгъухэр псауха?

Адвокатэу Вольф

...пехажеІыШ

Муса

(Къэтэджынэу фежьэ, ау фэгъэхъурэп.)

Зилажьэр зэкІэ сэры, Сэры нахь, нэмыкІэп, А хъугъэ-шІагъэр сыгу икІырэп.

Статите горил от от от от

Сыд къысаш Гагъэми,

СаукІми, сагъэтІысми,
Зэпстэури сифэшъуаш,
СашІыгъэшъ сэ Іэщ-лъэщ.
Шъузэрэфаеу джы шъупсэу,
Мы чІышъхьэм сыщыщ сІожьэу
СлъэкІынэп сыщыІэни,
Спсэ пытэу сытетыни.
Сыуухъумэни,
СшІошІы, ищыкІагъэп.
Тхьаусыхэ Іофхэр сэ синэрыгъыгъэп,
СыщэІэфэ зы нэпси езгъэхыгъэп,
Ау садэкІуагъэмэ хьадрыхэ нахьышІугъ
А синыбджэгъухэм, сыд пае сыкъэнагъ?

Адвокатэу Вольф

Зэгу, зэгу, О умыгуІ, Рэхьатэу зыгъэхъужь, Лъэм иуцожь! Мы сымэджэщым ЧІэтхэр ІэпэІасэх, УкъызычІащэм Фэбэнагъэх ппсэ. Укъагъэнагъ, АфашІэрэр ашІагъ. УІэгъэ кууи уиІэп, Ппкъы уфит, улІэщтэп, Ау уахътэ уищыкІагъ, Джар ахэм къысаІуагъ.

Сэ сызыфаер зы, Зытегъэпсыхыи, Сыуимыгъусэу Сэщ щэхъу удэмыпсалъ. Уадэжь къэк Іощтых прокурори, Къэсыщт тихьыкум лІыкІори, Узыубытыгъи, УкІ Іофым пфыкІэдэуи. Ау зи умыІу, Сэ къысэдэІу, Врач Іазэмэ ядэІу. Сэ джыри сыкъэкІонэу хъущт уадэжь, Сэ джыри упчІэхэр сиІэщтых, Ахэр остыщтых узыхъужьрэм, Джэуапхэр къытшъхьэпэщтых. ПшІошъ гъэхъуба о, Муса, Сэ сІорэр зэкІэ шІэри, КъызэрэуасІоу псэури, Уаратыжынэп о урысхэм, УкІ Іофи къыхэхьанэп, Бэ дэди хьапс къэпхьынэп.

Муса

Ба хэкІодагьэр мушкетерэу? Ба тыукІыгьэр тыфэмыеу?

Адвокатэу Вольф

Руминскэр, Унтер-офицерэу Люкыр. Ахэр укІыгъэх.

Самуэльсонрэ Маттиасрэ ауІагьэх, Хьылъэ хьазырхэу сымэджэщым чІэлъых. Зэхэфын Іофхэр лъагъэкІуатэ, Шъузылъэгъугъэмэ къаІуатэ: Тэ тидзэкІолІхэр зыукІыгъэхэр Фэхыгъэх. Джа уигъусагъэу щымыІэжьмэ атыралъхьэ. Арышъ, гугъапІэ щыІ, Муса, УмыгумэкІ,

Муса

Ахъщалъэм тыжьын сомэхэр къинагъэх...

Сицыхьэ телъ мы бырысырым,

О хыеу укъыхэк Іы.

Адвокатэу Вольф

А тыжьын сомэхэр къэгъанэх, Шъхьэфит ухъужьмэ къыпшъхьэпэных. Усыухъумэщт сэ ыпкІэ зи хэмылъэу, ШІушІэгъэ Іофыр сыгум илъэу.

Муса

Сыда, сикъош, сэ шІуагъэу сиІэр? Сыд пай уухъумэщта хымэр? Хэмылъэу ышъхьи, ыпкІи, Умыштэу зы чапычи?

Адвокатэу Вольф

Усыухъумэщт, тихабзэ егъэнафэшъ, Усыухъумэщт джащ фэдэу тэ тышІыгъэшъ, Хымэ хэгъэгум щыщым зи тэ Іытхырэп, Ау а зыр арэп... Сэ лъэшэу сэгъэшІагъо шъуицІыф лъэпкъ, Адыгэм лІыгъэу хэлъыр, Іэшэ-шъуашэр, ИчІыгу шІулъэгъоу ащ фыриІэр, Идунай тетыкІэ, Ишъхьэфитныгъэ пае ибэнакІэ, Ынапэ икъэбзагъэ, Гукъэбзагъэр...

Муса

О сыдым фапшІэра адыгэм икъэбар? Хымэ агъунэ щыІ ар, УплъагъэкІи плъэгъунэп, УкІуагъэкІи пчъэІупэп...

Адвокатэу Вольф

Ащ пае щы Іэх тхылъхэр,
Тарихъ тхылъхэр.
Черкесием имаш Іуи тыщыгъуаз
Шъуизао икъэбар мыщ щызэрахьэшъ.
Европэр ащк Іэшъо шъуигъус,
Шъо шъуич Іыналъэ пай шъозаошъ.

Муса

Адыгэм eIo:
«АджалитIу, сикъош, щыІэщтэп, УеуалIэмэ, ЗэлІэгъум лІыгъэ халъхъ».
Аджалыр къызысфэсым, Ныбджэгъумэ садэлІагъэп, Зэрикъоу лІыгъэ къысхэфагъэп.

Адвокатэу Вольф

Сэ сыщыгъуаз о лІыгъэ зэрэпхэлъым, Псэемыблэжьэу узэуагъ, Аферэм ябгъэІуагъ. Зыкъэптыныеп ныбжьи, Ау пкІуачІэ пІахы шъобжмэ, УІэгъэ хьылъэу птелъмэ...

А уиш сыд фэдэуи гъэсагъа?!
Черкесмэ яшхэр зыемэ ащыщых,
Лъэу шъукІэтыр шъуизэфэдэшъ, тэгъэшІагъо,
Шъузэшых пІонэу шъузэхэт.
Ущылъэу,
Лъыр къыппычъэу ащ зелъэгъум,
Уадэжь къыІулъэдагъ,
Щэ пчъагъэ тефэгъахэу ащ щытыгъ,
Ау ар уапашъхьэ
Ыуфэу ышъхьэ,
ЛъэгонджэмышъхьэкІэ къетІысхьэ,
ЕтІанэ бгъунджэу ыныбэбгъу тегъуалъхьэ,

Утепшыхьажьы ащ ерэгъэ дэдэу, Къин ухэтэу,
Ау шыр тэджышъурэп,
Ыпсэ хэкІы...
Сыд фэдэу даха а сурэтыр!
Ащ фэдэ зыми щалъэгъугъэп,
Зы Іор-Іотэжьэу Бромберг дэлъ,
Нэжъ-Іужъи,
ЦІыкІуи, ини зэфаІуатэ...
А шэу пщыщ хъугъэм игуІакІэ,
ИнэтІупцІакІэ,
Къэтэдж шІоигъоу,
Фэмыгъэхъоу...

(Муса ышъхъэ дырегъэзэкІы. Зи къыІожьырэп. Адвокатыр къэтэджыжьи тІэкІурэ щытыгъ, етІанэ чІэкІыжьыгъ. Ащ дэжьым Маргрезе къычІэльадэ.)

Маргрезе

Муса! Муса! Упсауа? Сыдэу шІагъуа! ТхьэлъэІур зэхихыгъ Ташъхьагъым! (Муса ышъхьэ къыфегьазэ.)

Муса

Маргрезе... О сыпсэу, си Маргрезе, О тыдэ укъикІыгъ? Сыдым фэпшІагъа мыщ сычІэлъмэ, Сыегъэзыгъэу пІэм сыхэлъмэ?

Маргрезе

Ар орми, шъыпкъэ, сшІагъэп сэ, Ау лъэпэрапэзэ сэ спсэ КъысигъэшІагъ узэрэпсаур, Джы къысшІуетІупщы гушІо нэпсыр Узгъотыжьыгъэшъ, Гур рэхьатыжьыгъэшъ.

Муса

Сыпсаоу оІуа, си Маргрезе? СыщыІэ папкІэу сыкъэнагь. Алахым ерэштэжьба спсэ, Сыд пае чІым сыкъытенагь?

Маргрезе

Укъытенагъ тигъашІэ тапэ илъышъ, Ташъхьагъым тэ гьогукІэ тфыхихыгъэшъ. ЗэрэмыпкІэнчъэр сшІагъэ тизэІукІэ, Ар зэхэсшІагъ, осэІо, сыгукІэ.

Муса

Маргрезе...

(ЫІэ джабгыу кынфищэигь, Маргрезе ар ІитІукІэ ыубытыгь.)

Маргрезе

Муса, Ухъужьэу, Плъэ утеуцожьмэ, УиІоф хьыкумым о ыІощт, Ау сэ сэгугъэ хьапскІэ ухэкІынэу. Сэ сыожэщт Илъэси, илъэситІуи, Сэ сыожэщт зы гъашІи, ГъэшІэ пчъагъи! УкъычІэкІыжьмэ сІоу сыкъыппэплъэн, Шъхьэфит ухъужьмэ, сэ сыкъыбдэкІон, Сыпщэщтмэ...

Муса

Сыпщэщтмэ? Тылэ?

Маргрезе

Тыдэми, Муса, сыкъыбдэкІощт сэ тыди, Сэщ фэдэу ори угу зыкъысфещэимэ, Сэщ фэдэу ори шІу сыкъэплъэгъугъэмэ. Сэ марышъ, зи рэхьат сиІэжьэп, Узыслъэгъугъэм щегъэжьагъэу къэзгъотыжърэп

ЧІыпІэ...

О зыр ары,

О зыр ары сигугъапІэр!

Муса

Маргрезе,

ШІулъэгъуныгъэр кІуачІэкІэ къыдахырэп, Гур зыдэщыІэмкІэ нэр маплъэ.

Ощ нэмык І пшъашъэ гъаш Іэм

сеплъыжьынэп,

Сэ сыгу о лъагъо къыфыриІ, Джар сигущыІ. Ау ащ дыкІыгъоу лъэІуи къыпфысиІ, ПцІэ дахэ, зи илажьэп, Ау зэсэгъаІу — Марзет.

> Маргрезе (Къэщхыгъ.)

Марзет? Сэ къыбдэсэштэ...

ЯтІонэрэ едзыгъу

Апэрэ къэшІыгъу

(ХьыкумышІым хьыкумышІ шъуашэр щыгьэу щыс. Адвокатэу Вольфрэ прокурорэу Нойманнрэ ащ ыпашъхьэ исых.)

ХьыкумышІыр

Мы Іофэу, Зы Іоф хьалэмэтэу Тызыхэплъэнэу тапэ илъыр Ащ ыпэкІэ тиІагъэмэ атекІы, Сэ къэзгъэшІагъэм Черкес слъэгъугъэп зыкІи, Ау шъыпкъэ, Ягугъу ашІэу зэхэсхыгъ. КъаІуатэ зэо машІом хэтхэу, Урыс пачъыхьэм пэуцужьхэу. Сыдэущтэу а цІыф Іэлмэ язы лІыкІоу Зыпсэ къэнагъэм ТетшІыхьащта тэ хьыкум? Сыд гуры Іощт ащ, Сыд зэхишІыкІыщт? Ащ ыпэ ышъхьэ дзэмэ ятэжъугъэти, АшІэ шІоигъори арэшІ. Конвенциеу урысмэ адыти Іэм Къытфедэ тэ ащ тетэу тыпсэунэу. Тэ тихьыкум зыфэгъэхьыгъэр Іэлхэр арэп.

Адвокатэу Вольф Хьау, хьыкумышІыр, Аущтэу Іофыр щытэп.

X ь ы к у м ы ш I э р (нэжъкIэ къыфыдыреплъэкIыгъ).

Ы-ы-ы?

Адвокатэу Вольф

Ары, ары, Черкесхэр Іэлхэп, АшІэ ащ шэни, Хабзэри ахэлъ, Анахь цІыф къабзэу щыІэмэ ащыщых. ЦІыф ІэлкІэ урысыпщыр Яджэгъагъэшъ, Ар зэдаштагъэу тыди ягугъу щашІы.

ХьыкумышІыр

Адэ мы кІалэу сымэджэщым чІэлъым ЫшІэу къэпІона тыбзэ?

Адвокатэу Вольф

Ымыш Ізу тыбзэ Щытми, ш Іагъо хэлъэп, Ар гъэш Ізгъонэп, Ау тыбзэ Іулъэу къыч Ізк Іыгъ. Ар арэущтэу щымытми, Бзэр Іумылъми, Ізл дэдэу пш Іыгъэми, А к Іалэр тэ тигъэр. Хъыкумыр Іофым хэмыплъагъзу, Илажьи амыгъзунэфыгъзу Конвенцием ихабзи бгъэфедэнэп, А фитыныгъэр ти Ізу хъунэп. Урысмэ яптыжьыщтми, Е хьапсыр тепшІыхьащтми, Зэхэзыфыщтыр тихьыкум, КъыфызэІушъухба иутыгу!

ХьыкумышІыр

Джыри хьыкумыр едгъэжьагъэп, Ежь иІофшІэн ригъэжьэгъах. Къесэгъэблагъэ прокурорэу Нойманн Къэбарэу щыІэм ащ тыщигъэгъозэн.

Прокурорыр

КІэсІотыкІыжьэу зэкІэ сыщысынэп, Ау хъугъэ шъыпкъэр зэуи сыушъэфынэп, А хъугъэ-шІагъэр тхыгъэу къыостыгъ, Узэреджагъэр сэшІэ, къысэпІуагъ. Зэфэхьысыжьэу щыІэ хъугъэр ащ итхагъ. Нэбгырищ къэралым къихьэгъагъэр, Щымэ ащыщэу зы нэбгыр къэнагъэр, Ар сымэджэщым чІэлъ, ТицІыфмэ къагъэгъунэ. Сицыхьэ пытэ телъ, Зэрэхъужьыгъэм тетэу Процессыр едгъэжьэнэу, Пщыныжьыр едгъэхьынэу... УІагъзу телъыр, шъыпкъз, макІэп, Ау куоу иІэ щыІэп, Зы мазэкІэ, МэзитІукІэ Хьыкумым къетщэлІэн.

ХьыкумышІыр

УІагьэр, хэкІодагьэр, Тэтыеу ба фэхыгьэр?

Прокурорыр

Мушкетерэу Руминскэм Ихьалэ зызэІахым. КъышъуфэсІотэн къыгъэлъэгъуагъэр: Ыбгъэ сэмэгу хэхьагъ пыищэр, Пыищэу ыгум пхырык Іыгьэр, Ащ диафрагмэр диубытыгъ, Щэ мыгъоу къычІэкІыгъ. ХьыкумышІ врачмэ къытаІуагъэм, Тидокторэу Вильсцески къытфитхыгъэм Къагъэунэфыгъ А щэр фэхъугъэу иаджалэ, Руминскэм джар илІакІэ хъугъэ. Унтер-офицерэу Люкым Ихьадэ зауплъэкІум, ЫгъэцэкІагъ ар врачэу, Докторэу Трюштеджым. ЛІым ыблыгучІэ дэжькІэ Зы дюймырэ пшІэнитІурэ икууагъэу Пкъышъолым хэупкІыгъэ зэрэхъугъэр Ащ къыгъэнэфагъ. Къызэра Гуагъэмк Гэ, УІагъэм икууагъэ

КъамэкІэ

Е ащ фэдэк Іэ
Аш Іыгъэу ары.
А къамэр е ащ фэдэр
КІоц Іыхьагъ пкъышъолым,
Ык Іоц І илъырык Іуап Іэ пиупк Іыгъ.
У Іэгъэ куум ыпкъы къик Іык Іэ
Ащ лъэтемытэу ыпсэ щыхэк Іыгъ.
Драгунхэу Самуэльсрэ
Маттиасрэ,
Врач-ассистентэу
Хофманн ягугъу къеш Іы
У Іэгъэ хьылъэхэр ательхэу.
Хирургэу Науке къызэри Іоу,
Отто Зейделя у Іэгъэ куухэр тыращагъэх.

ХьыкумышІыр

О сыд къэпІощтыр, Вольф? О уиеплъыкІэ къаІо, къызэхэф...

Адвокатэу Вольф

Черкесхэмэ ащыщэу, ТІапэ фэдгъэлъэгъонэу, тымыгъуащэу, Тимушкетерхэр зыукІыгъи, ЗыуІагъи, Іэчъэ-лъэчъэжьхэзэ, Зэхаохэзэ Зыхэтыгъэхэм апкъ къикІыкІэ, ЯгумэкІыкІэ, Зэхэфыгъуае мэхъу, Уагъэплъэхъу, Гъэунэфыгъапэу щытэп, Ар ІэшІэхэп. Ау шыхьат зырызмэ узядэІукІэ, Зэфэхьысыжьи зыпшІыкІэ, Мы сымэджэщым чІэлъ кІэлакІэу, Тыумыс тшІоигьо а тихьакІэр, Зыми еуагъэп джащ фэдизым, Ошъогум дэоягъ мызаоу...

Xы кумы ш Iы р Ащ фэдэ мэхъуа?

Адвокатэу Вольф Мэхьу, мэхьу! Джа дэдэр Іофхэм язытет, Ар зыІоу щыІ икъун шыхьат.

Прокурорыр

Арэу щытми, Ар шъыпкъэми, мышъыпкъэми, Джа закъор ары тиІэр ыпсэ пытэу, Тихабзэ ІэкІэлъ правэм тетэу, Тяжъугъэплъ параграфхэу ТІокІищырэ пшІыкІущрэм, ТІокІищырэ пшІыкІузрэм, ТІокІищырэ пшІыкІутІурэм. ДзэкІолІхэр зыукІыгъэм,
Е шъобжхэр тезыщагъэм
Ыхьыщтба пшъэдэкІыжь,
Ащ игъусагъэри а Іофым пэмычыжь,
Фагъадэшъ имысагъэ ащ укІакІом.
Ащ фэшІ, фэдгъэкІотэнэп зи адыгэм.
Мы сымэджэщым чІэлъ бзэджашІэм,
ЫцІэр Муса ащ, лъэкъуацІэмкІэ
Гъубжьэкъо,

ИІофхэр зэщыкъуагъэкІэ сэгугъэ.

Иноврацлав иокружной хьыкум Къытфигъэхьыгъ мысагъэр зэрыт тхьапэр. Апэуцугъэу хэбзэ цІыфхэм, Ар ахэтыгъэу а укІакІохэм, ШэкІогъум, бжыхьэм Іофыр хъугъэу, Хьыкумым ар къыфагъэзагъэу КъыщеІо тхьапэу сІыгъым, Тэщ пае къагъэхьыгъэм. Хьыкумым къетщэлІэн фай кІалэр, ТыкъыпкъырыкІзу уголовнэ правэм, Тарыгъозэжьэу типараграфхэм, Хэдгъэлэжьэщтых ащ присяжнэхэр!

ХьыкумышІыр

Ащыгъум, синыбджэгъухэр, Джы шыхьатхэр къытфэшъущэщтых, ПэшІорыгъэшъэу зэхэтщэных едэІунхэр, Присяжнэхэр хьыкумым пай хэтхыщтых.

ЯтІонэрэ къэшІыгъу

Маргрезе

(цІыфэу залым чІэсмэ афэгъэзагъэу усэм къеджэ, орэд мэкъэмэ шъабэр ащ кІэт).

Бзыу орэдым чІышъхьэр зэпегъаджэ, Бзыу орэдыр мамырныгъэм фэджэ, Арымырмэ, Имэкъамэ пшІодэхэнэп, Арымырмэ, УедэІунэу уфэенэп Ренэу, Ренэу!

Бзыумэ тафэдагъэмэ Дэгъугъэ, Тамэхэр тиІагъэмэ ШІэгъуагъэ, Ямэкъэмэ чани ащ голъыжьэу, ЯшІулъэгъу ифаби тигъусэжьэу. Чыжьэу, чыжьэу Тибыбэни тэ ошъогум, Къэдгъэзэжьэу ТыкъекІужьмэ чІыгум, Орэд дахэр дгъэжъынчыни бэрэ, Тыфэразэу тыгъэм иткІопс нурэ.

Ау лъэхъанэу тызыхэтыр гукІэгъунчъэу, Къин-хьазабэу щыхъурэр щыгъунэнчъэу, ЧІыгум фэмыІэтэу ТхьамыкІагьор, Бгъэгум фэмыщыІэу Тэ тыщыІэшъ, Тыщэшъыгъошъ ГъашІэу тиІэм ТызщыщыІэм, Орэд дахэр непэ къытфэІонэп, Бзыоу, ПцІашхъоу Гуми зиІэтынэп.

ЧІым егъае ГухэгъэкІзу хъурэр зэкІз Анэсыгъзу, Афэгъыгъзу Ощхыпс нэпскІз... А ощхыпсэу бэмэ атещхагъэр, Шъом пхырыкІзу гумэ ащышхагъэр Къещхы щимыгъэтзу, МыукІытзу.

ЦІыфыр къыхэкІыгъэба ШІулъэгъум, Тхьэм ар къыгъэхъугъэба ЦІыфышІоу ШІу зелъэгъум. Зыфигъадэу, Джэнэт чІыпІи фыхихыгъ, Хымэ-жъалымыгъэр шъхьэщихыгъ. Ау зыгорэ хъугъэ ащ нэужым, Зеукъэбзыжьы джырэ нэс лІэужым.

Сыда цІыфым зыхиушъафэра гукІэгъур? Сыда нэфыр зэхимышІэра нэплъэгъум?

ШІу плъэгъущтмэ, Гъусэр зэхэпхыщтмэ, УцІыф зафэу ЦІыфыр о плъэгъущтмэ, Зэбгъэзафэу ШІугъэр ущыІэщтмэ, Ыгу къытфэгъоу, ыбгъэ тыщигъашІоу, Къытитыгъэба Тхьэ закъом псэр ІахьышІоу...

(Маргрезе усэм къеджэфэ ыкІыбкІэ къикІыгьэу, къызэтеуцуагьэу ятэ щытыгь къедэІоу, ышьхьэ зэ риуфэхэу, зэ къыІэтыжьэу.)

Прокурорыр

Сипшъашъ, СикІасәу сә сидышъ, Уфэсэгъадә уянә непә, УиІуплъи фәд, унапэ Сыгу къегъэкІыжьы ар, ТемыкІәу ащ гушІуагьор Нэплъэгъур шІум ишІужьәу Мы уныбжь ыныбжьәу, Ышъхьаци джаущтэу къетэкъохэу, Жъуагъомэ афэдэу жъыутэххэу, МэшІоустхъор нэмэ къакІэтэкъоу, Ау уахътэр тешІэмэ къэушІункІхэу, Чэщ мэзэхэгум фэдэу шІункІхэу, Гугъэнчъэ фэдэу къыпщагъэхъоу... Ей, ар псаугъэмэ, Ар непэ тигъусагъэмэ, Дунаим тэщ нахь тхъэжьрэ Тетыныгъэп, Нахьрэ насыпи зи Іэ Бгъотыныеп... Джы марышъ дахэу, Гугъэ лъагэу, Ным исурэтэу, Ащ уфэдэу Укъытфэхъугъ, Пшъашъэ ухъугъ!

Маргрезе

Сшъхьэ ащ ыкокІ Ислъхьагъэмэ зэ закъо! Ным сигумэкІ КъышІагъэмэ, силъагъо Фэдэни тыгъэбзыим Е тыгъэпсым. СыщэкІэ, ары, ишІулъэгъу, Ифабэ, ИгущыІэ шъабэ, СыщэкІэ инэплъэгъу, Ау сыдэу сшІын, Тхьэм жьыщэу тІэкІихыгъ...

Прокурорыр

ОшІэ-дэмышІэу, Ар къыдгурымыІоу ТимэлаІич ошъогум екІужьыгь. Тхьапш едгъэхыгъэр Тэ ащыгъум нэпсэу, Гукъэопсэу, Сыд фэдиз къиныр гум едгъэщыІагъ?

Маргрезе

Ащыгъум, пап, о къэпІожьынба, Апэрэу мамэ зыолъэгъум, Апэрэу шІу ар зыолъэгъум, НэІуасэ зэрэпшІыгъэр къэпшІэжьынба? Сыфай ар лъэшэу сшІэнэу, А уахътэр зэхэсшІэнэу.

Прокурорыр *(къэщхыпцІыгъ)*.

Сыдым къыхэкІыра а упчІэр? Сыд пай уигъэгумэкІрэ?

Маргрезе

ЕтІанэ къмосІощт.

Прокурорыр

КІо, хъун, къыпфэсІотэщт.
ОшІэ-дэмышІәу зәкІэ хъугъэ,
Джы нәсым сәри сәгъэшІагъо.
ІофшІэныр езгъэжьэгъэ къодыягъ,
Заводым сыІутыгъ.
ЗэмкІэ сымастер чанэу,
Щылычым къыкІэзгъанэу,
ЗгъэткІоу, зесхьэу.
Зэм сыкІэлэ одэу,
Псыгъоу пчанэр,
СІэхэр пытэу,
Сыищыгъэу сыщытыгъ,
Ау сыфэдагъ ІыгъэкІым
СифэпакІэ гугъэкІодэу,
СыщыІагъ, кІо, урамтетэу.

Мафэ горэм сыблэк Іыжьышъ Театрэу унэм пэмычыжьэм, Къэсэлъэгъу уянэу дахэр, Теплъэу уи Іэм фэдэкъабзэу, Къещэк Іыгъэу джэнэ данэр Фыжьэу, плъыжьэу, Кусэ-кусэу, Шъхьэ Іэтыгъэм па Іор тыгъэу Къытепсык Іышъ, инэфыгъэ Сымыш Іахэу сызыфещэ, Къык Іэрихрэ гуфэбагъэр Псэм зэхеш Іэ, сызэрещэ.

Джащ лъыпытэу шІу слъэгъугъэ, Ау ащ пае секІолІагъэп, ЗыкІи ащ зыкъезгъэшІагъэп, ПцІы хэмылъэу сыукІытагъ. Зы илъэсыр ащ нэужым ТешІэжьыгъэу зызгъэпыти, Ахъщэ тІэкІуи зэзгъэуІуи, Теплъэ горэ си Іэ зэхъум, Ащ нэІуасэ зыфэсшІыгъ, Сызфэягъэр къыздэхъугъ. ШІу слъэгъугъэм иджэуапи, Фыси Гэгъэ сигугъап Іи Зэтефагъэу къычІэкІыгъ, КІуачІи лъэкІи къыситыгъ. Тхылъ еджэным сыфэзыщи Сэ еджагъэ сызышІыгъи, Оркъы хабзэр сэзгъэшІагъэу, Хэбзэ зехьэр схэзылъхьагъэу Хъугъэр уянэшъ, зы лъэныкъу, СІэкІэзыгъэшъ, сыфэныкъу.

(ТІэкІурэ зи къамыІоу щытыгьэх, етІанэ прокурорым игущыІэ къыпидзэжьыгь.)

Прокурорыр

Мы усэу уусыгъэр Мызыгъэгум, БэмышІэу сэ сызэдэІугъэр Чэфынчъэ дэд... Гур зыгъэкІодэу Узыгъэгъырэ орэд. КъыохъулІагъэр сыд? Угу хигъэкІыгъа о зыгорэм?

Маргрезе

Хьау, зыми сыгу сә хигъэкІыгъэп, Ау чэфынчъагъэм сыхэкІыгъэп, Ащ иІ ушъхьагъу, ГущыІэм сыфылъэхъу, Зы псалъэ къыбдэсшІынэу щытышъ, Пэублэр фэшІыгъуаешъ, Зэман тешІагъэу сэгумэкІы, Гупшысэри сІэкІэкІы.

Прокурорыр

Сыд хъугъэр, пшъашъ, КъысаІу, умыушъэф.

Маргрезе

Муса... КІо...

Прокурорыр

Сыд Муса?!

Маргрезе

Пап, оры анахь лъапІэу ЩысиІэр мы дунаим. О пІуагъэр, пшІэрэр сихьисапэу Джы нэсым сыщыІагъ,
Ны гупсэр симыІэжьэу сыкъызэнэм,
Ащ ишІульэгъуи,
О зым уигукІэгъуи
О упыльыгъ сэ зэхэсшІэным —
Ар икъоу къызгурэІо,
Ащ фэшІ сэгуІэ.
Сыфаеп угуи хэзгъэкІынэу,
Ау хъурэп спсэ сышъхьэрыкІынэу.

Прокурорыр

Сыд?!

Маргрезе Муса, Муса сэ шІу слъэгъугъ...

Прокурорыр

Щыгъэт! Сыдэу цІэІужь а къысэпІуагъэр! Ащ фэдэ ныбжьи къэмыІожь! Ппси, угуи ар арыгъэкІыжь!

Маргрезе

Хьау...

Прокурорыр

Щыгъэт! ШІулъэгъум сыда о хэпшІыкІырэр? О джыри усабый! Щыгъэт!

Маргрезе

(гъызэ.)

Хьау, пап, Сысабыижьэп, О ренэу сысабыеу сыолъытэ, Сэ сабыигъом сикІыгъах бэшІагъэу... Сызэгоуты, пап, Сызэгоуты...

Прокурорыр

Сэ и Іоф сш Іэщт а Іэлым, А хьайуаным. Ара джы тыкъызнэсыжьыгьэр? Сэ мылькоу си Іэм сышъхьасыгьэп, Еджагьэ о ухъуным сыфэл Іагь — Ар къыздэхъугь. Шэн-хэбээ дахэхэр зепхьаным сыфэягь —

Шэн-хэбээ дахэхэр зепхьаным сыфэягь — Ар сфэгьэхъугъ.

А уянэ гупсэ фэдэу удэхэным сык Іэхъопсэу Тхьэм бэрэ селъэ Іугь — Ар къысфиш Іагъ.

Сыуапщэу,

СыкъыбдекІокІзэ сэ успІугь,

Джы сыд?

Мо черкес Іэлэу,

Мо укІакІоу,

Хьапс Іоф тэ тшІынэу щытым

сыпэпшІыжьырэп,

Сыд хъункІи, Сыд фэдэу сыунэхъункІи, Ар дэдэм, шъыпкъэ, семыжагъ...

Маргрезе

Пап, ори ШІу зыольэгъум сянэ уеджэгъагъэп, Угъэсэгъагъэп, КъэпІуагъэба ор-орэу.

Прокурорыр

(Зыретэкъухьажьы.)

Сыд пІуагъа?

«Угъэсэгъагъэп»,

«Уеджэгъагъэп» пІуагъа?

СыІэлыгъэп, ошІа?!

Мощ еплъэлъ сызэригъэпшагъэм!

Мощ еплъэлъ сызэригъэпшагъэм...

Ящэнэрэ къэшІыгъу

(Муса палатэм иль, мэзахэ, ау нэфынэ тІэкІу къытепсэ. Ащ дэжьым джэнэ фыжьрэ гьончэдж фыжьрэ щыгьхэу Шъалихьэ ащ ипІэ къекІуалІэ.)

Муса

Шъалихьа сэІо мыр? Садэжь о укъэкІуагъа? Сыд гъэшІэгъона мы дунаир, Упсауа, хьаумэ сшъхьэ щыкІыгъа?

Шъалихь

Муса, сэ сыщы Гэжьэп, Уапашъхьэ спкъы итыжьэп. О плъэгъурэр гушъхьэр ары, Псэр къызхэнэгъэ гушъхьэр... О щылъ, укъэмытэдж, УГагъэхэр гъэхъужь!

Муса

Сэ сыщылъын слъэкІына, Сыд пІорэр, арэу хъуна? ПІогъагъэр шъыпкъэ, си Шъалихь, А пшъашъэм силъэхъагъ.

(Іэ льэныкъомкІэ теІабэ, ельэгьумэ е къышІошІмэ зэхифы шІоигьом фэдэу.)

Ары, ары, си Шъалихь, Сыдихьыхыгъ шІулъэгъум, Сщигъэгъупшагъ а пшъашъэм зэкІэ, Гур щэсты пхъапхъэу сыгужъуакІэ. Мары джыдэдэми ар сэІо, КъыосэІо, Ары шъхьае, ИмашІоу сыгум къыкІидзагъэм СыІэкІэкІрэп...

Шъалихъ

Зымыухыижь, сикъош, ащ пае, А зэк Гэри Тхьэ Іоф. Алахым къегъэнафэ УищыІэныгъэ икІыхьагъэ, Ащ ори сэри зи тфыхэш Іыхьанэп, Зи хэдгъэхъон тлъэкІынэп. Сэ сыкІэгьожьыгьэп зыкІи, О сыуигъусэу зэо пчъагъэ, Зы гъогоп, гъогуонабэ ГъашІэм зэпысчыгъэшъ, Зы лІыгъэшІапІэп. Зы уцугъоп, ЧІыпІабэ титІо тиуцуагъэшъ, Сыдигъуи тапэ о уитыгъ, Ош пае тэ зеттыгъ ГъэшІэрэ гъогум, Ощ пае тибыбагъ ошъогум! О уныбжык Іэми,

УигъашІэ уапэ щыІэми, УилІыгъэ пэшІуекІонэп зы нэбгыри, Къэхъунэп зи ащ фэдэ джыри... Симак Ісэ уахътэр, Къысэжэ сэ нэфынэр, Сызлъищэжьыщтышъ уашъом, Нэфышъагъом. Ау къыосІон СыкъызкІэкІуагъэр: Зымыгъэдел, А шІу плъэгъугъэр Зыфаер, зыщыгугъырэр оры. Сыд хъугъэкІи ыуж ащ уимыкІыжь, Мамыр щы Іак Іэми, сикъошыр, фэгъэзэжь. ШІу укъельэгъу пшъашъэм, Пшъэшъэ дышъэм, Сыда нахыбэу о узыфэещтыр, Сыда черкес лІэбланэр зэхъопсэщтыр?

Муса, зэ егупшыс, Европэм тит тэзаошь, МодкІэ тихэку стыкІаеу мэсты, Къуладжи, къуаджи рагъэстыкІы, Адыгэ лъэпкъыр текІодыкІы. Аджалыр къыздикІыщтыр хэт ышІэн? Хэт озгъэшІэщтыр? Хэт ар къыуиІон? Тыдэ укІуагъэми, Гузэгъэ-гумызагъэу, Зыщыуухъумагъэми

Е ухэтыгъэми о заом, Зэо машІом, Къэхъущтым ублэкІын плъэкІынэп, КъэкІорэ уахътэр зыкІи зэблэпхъунэп. Кавказыр тичІыгужъэу, Тихэкужъэу, ТынэпскІэ, ЛъыпскІэ ГъэшъокІыгъэмэ, адыгэр, Тилъэпкък Іэ тэ тиунэу щытмэ, О кІожь хэкужъым, Ащ екІужь! «Хэгъэгур уян, Уихымэр нынэпІос» aIyaгъ. Бланэр ек Іужьэу хабзэ Зыщалъфыгъэм. Муса, хэкужъым о екІужь! Тэ пкІэ тиІэжьэп, ТыздэкІощтым тыкІогъах, Ау о, Муса, о ащ гъэзэжь. ШІу плъэгъурэ пшъашъэр гъусэ шІыри, ЕкІужь тихэгьэгу гупсэ... Джащ щысэухы сэ сипсалъэ...

Муса

Зэгу, зэгу, Шъалихь, Моу зэ къэуцу.

(Шъалихьэ сценэм текІыжьы, Бачмызэ къыІохьэ.)

Муса

Бачмыз, ори ущы Іа мыщ?

Бачмыз

Ары, Муса, Уадэжь сэ сыкъэкІуагъ, Аужрэ гьогоу сызтехьагъэм Игъунэнчъагъэ джыри сшІэрэп, Джащ пае сІуагъэ: «Мы сикъош, Сшы фэдэу гъашІэм сигъусагъэм Ыдэжь сыІумыхьажьмэ, Сыда сэ пкІэу сиІагъэр?» Спсэ уашъом зыритыщтышъ шІэхэу, Ар мыхъузэ зэ, Зэ сэгъэубытыжь о пІапэ!

(ЫІапэ еубыты пытэу.)

ЗекІоныр тинэрыгъэу, Шы-уанэр ренэу зэтелъхьагъэу Тэ тыхэтыгъэба, Муса?!

Муса

Сыкъэшъумыгъан, Сикъошхэр, сыздашъущ ащ сэри, Сыздашъущ хьадрыхэ, Зэхэшъоха?! Сыздашъущ хьадрыхэ!!!

Бачмыз

Хьау, Муса!
Тауж о укъимыхь,
Тэ тыздэк Іощтым уи Іоф щы Іэп.
О къыщыожэ мыщ ш Іулъэгъур,
Мы ч Іыгоу зидэхагъэ
Тэ джырэ нэсым тымыш Іагъэр
Къэпш Іэщт о угук Іэ,
Ощ пай дунаир,
Ощ пай мы ч Іыгур,
Ощ пай, сикъош, тызк Іэфэхыгъэр тэри,
О ущы Іэнэу ары...

Муса

(Бачмызэ кІэльыпльэзэ.)

КъэошІэжьа, Бачмыз,
Тысабыеу джыри
Къушъхьэпс псы ехьыжьагъэм сызыхахьэм,
Слъакъохэр кІиутыхи,
Сырихьыжьи,
Сихьмэ, сихьзэ, сычІэбыгъэу,
Псыри дэхэкІаеу сэ исшъугъэу,
Ситхьалэ зэхъум,
Псым зыкъыхэодзэ,
Укъыслъэбанэшъ,
Сыкъыхэолъэшъу...
Ар къэпшІэжьына,
Джы сыкъэогъанэ...

(АкІэльыпльэзэ кьэтэджы.)

Зи хъуни къышъосшІагъэп, Скъошхэр, Зи хъуни къышъосшІагъэп.

Е-ей! Псэр мэузы!
Егъэузы чІышъхьэм иІумызы,
МашІоу щыстырэм,
Уашъом истырыгъэ,
Жъалымыгъэу цІыфым къыпкъырыкІырэм,
Емыжагъэу цІыфым щыкІэхэкІырэм.
Щэчъэ нэпсыр,
Щэчъэ лъыпсыр
Джэгъогъунчъэу чІым ылъачІэ.
ЗэкІэ пкІэнчъэу къытщигъэхъоу,
ТищыІакІи,
ТигуІакІи
Гоу кІодыжьырэм дэкІотэжьэу,

(Сценэр нахь къэнэфы, ащкІэ нэф къызэрэшъыгъэр зэхэошІэ. Адвокатэу Вольф къычІэхьэ.)

Адвокатэу Вольф

Ооу, плъакъомэ уатетмэ, КІо, Іофэп, ухъужьыгъэмэ...

Ошъо нэкІым хэкІошъэжьэу...

Муса

Сыхъужьыгъ, Тхьэм ыІомэ, Скъошмэ садэпсальэмэ...

Адвокатэу Вольф

Хэта уздэпсальэрэр? О зыр ары слъэгъурэр, Ощ нэмык I ислъагъорэп, Къури мыщ щысысырэп.

Муса

Быбыжынгых ахэр, Уашъом ихьажынгых. Пррр...

Адвокатэу Вольф

Гукъанэ фашІыжыгъэп ЛІагъэм ныбжьи, АуцІэпІыгъэп ЛІыхъужъ дзэлІымэ яшІэжьи, Ау пкъошхэр жъалымыгъэх, ТицІыфхэр аукІыгъэх. Джы джэхьнэм чІыпІэр Арэу хъун якІуапІэр. УкІакІох ахэр, УкІакІомэ ягъогу ар.

Муса

Ар гъзунэфыгъэп.

Адвокатэу Вольф

Хьау, гъэунэфыгъахэ, Шыхьатмэ къаІотагь, О пІуагьэр «шъудэуай»,
Уеуагьэп о уипый,
Гухэлъи уимыІагъ
Ащ фэдэ пшІэнэу.
Ау пкъошхэр занкІэу уагъэх,
ТицІыфхэр аукІыгъэх,
КъаІощт шыхьатмэ алъэгъугъэр,
О уихыягъи къаІотэщт.
Ар ори къызыбгъэшъыпкъэжърэм,
Мысагъэр пкъошмэ затетлъхьажърэм,
(Попэнэу хъуми, ары зэрэщытыр)
Джащыгъум зэкІэ тигъусэщтых:
Присяжнэхэр, зэу хъыкумышІыр,
УзымышІагъи, узышІагъи.

Муса

Сэ ныбжьи пІуагъэм дезгъэштэнэп, Сикъошмэ бзэджэшІагъэр атеслъхьанэп, ЕтІани, сыда бзэджэшІагъ ар? Сыда мыхъунэу ащ ашІагъэр? Затыгъэп, Іашэр зыпахыгъэп, Анапэ къабзэ, аушІоигъэп!

Адвокатэу Вольф Арарэп джырэкІэ Іоф шъхьаІэр, Гъэуцэкугъэн фай мыжъошъхьалыр!

Муса

Вольф, сэ шъхьэфитныгъэр шІу сэлъэгъу, Гъогунчъэу ащ сыфэкІо, ащ сылъэхъу. СигъашІэм сыфэбанэ, сыфэзао, Ау шъхьэфитныгъэм фэдэу напэр къабзэу Сыкъэнэжьыным сыкІэхъопсы. Схъожьыщтхэп скъошхэр, Силъэпкъэгъухэр. АдкІэ, кІо, хъущтыри орэхъу, КъыбгурыІонкІи мэхъу, Арымырми, СэркІэ зи ащ хэлъэп.

Адвокат Вольф

Ара шъуихабзэ изытет?

Муса

Ным ибыдзыщэ къыдэк Іуагъэм фэд.

Адвокатэу Вольф

Къызгуры Іоныр хэсэгъэк Іышъ, Сшъхьэ къыфэубытрэп уизек Іуак Іэ. Усыухъумэныр сигухэлъышъ, Сэбгъэубытышъурэп зы пхъэцак Іэ. Мо щымы Іэжьмэ сыда къа Іожьыщтыр?

Хьадэ хъужьыгъэм сыда къыш Гэжьыщтыр?

Муса

Хьадэ хъужьыгъэх, ау сэ сэшІэ, Хэт ымышІагъэми, сэ сэшІэ.

Адвокатэу Вольф

Сыд пшІэрэр о? КъаІо, сыд пшІэрэр о? Ууагъэп, зы нэбгыри уукІыгъэп, Ар хэсэгъэк Іышъ, Зы нэбгыри ууІагъэп, Ошъогум, кІо, уиуагъ, Джы нэсым ар сэ сэгъэш Гагъо. Ау, арэу мыхъуми, Зыгорэ уукІыгъэми, «Зи сыукІыгъэп» пІомэ, ЩымыІэжьым теплъхьэмэ, Джащ нахь сэ сищыкІагъэп, Джащыгъум хьапс уашІынэп. А бырсырышхом, ЗэутэкІ-зэошхом, ШъуиІэшэ-шъуаши Шъуизытети Ыгу щыриубытагъэп хэти.

Муса

Щымы Іэжьмэ зи къа Іожьрэп, ары, Ау къэнэжьыгъэба зыгорэ, Гум илъэу, къабзэу, ШъыпкъэмкІэ сэсыеу...

КъэмыІэтыжь нахьыбэрэ а упчІэр, Зэблэсхъужьыщтэп зыкІи сигущыІэ.

Адвокат Вольф

Ей, шъыпкъэ, зи сэ къызгурыІорэп, Ей, цІыфхэр, къызгурыІорэп. Сыд Іоф мы сызхэхьагъэр? Сыд Іоф сызылъэхъагъэр?

(ТекІыжьы.)

(Муса палатэр цІыкІу-цІыкІоу къырекІухьыкІы. Маргрезе къычІэльадэ, Муса ечьалІэ.)

Маргрезе

Муса, а сыпсэм исурэт,
Гур зэгоуты, машІом сэ сыхэт.
БэшІагьэу сыкъэкІуагьэу мыщ сыІут,
Мо адвокатым сежэу сыщытыгь,
ЧІэкІыжьмэ сІоу,
СыкъыбдэгуІэу.
А си Муса, сыд гущэр тшІэн тлъэкІын,
Мы слъэгьурэ сичІыпІэгьумэ уракІын,
Хьапс ІофкІэ уахэкІыныр ІэшІэхыжьэп,
Сэ сятэу пІонышъ, зэкІокІыгъ, зишІэжьрэп.
Ащ еІо: «СыпэпшІыгъэп Іэлым,
Сыфэбгъэдагъэп а черкес хьайуаным».

Къысе Голъэ Гоу си Гэм иджэуап эу, Ш Гулъэгъоу къыпфэсш Гыгъэр имыгуап эу, Къыстрепчъэ, мэ Гупчъапчъэ,

Псалъэр зэпегъачъэ.

Сэ сшІошІыгъагъэми ишІуагъэ къыокІынэу, СшІошъы хъугъагъэми, ар сятэшъ,

къыбдеІэнэу,

Нахь дэи зэкІэ хъугъэ, Гур кІодыгъэ.

Джы хьапсым кІэдэущт Е укІым лъыбэнэщт. Сыд пае гущэ ЕсІуи сыгум илъыр?! Сыд пае гущэ ЕсІуи, сишІулъэгъу?! Сэ сыфэягъ ащ гурыІонэу Гум ихъыкІырэр. Ау, си Муса, ар сят, Сыд сІуагъэми, ар сят. Ащ ыпсэ сыпсэу сыщыІагъ Джы нэсым, Ау псэми иІэп Іасэ, Сызэредзэ.

Муса

ЗэкІэ Тхьэ Іоф, Маргрезе, Маргрезэу си Марзет, Умыгъ, УмыгумэкІ сэщ пайи,

Зэу, ощ пайи,

Гум имыгъэк І уигугъэ.

Ошъогум пщэсхэр тетырэп егъашІэм,

Сэ сэшІэ,

ОшІоу зызэблехъу тидунайи,

Чэщ шІункІ нэужым нэфыр къытфэшъыжьы,

Насып къытфихьэу тыгъэр къытфепсыжьы.

Сыкъат Іупщыжьмэ,

Шъхьэгъусэ тызэфэхъумэ,

Кавказы тыкІожьыщт.

Сыкъызщыхъугъэ

Джэнэт чІыгум текІужьыщт.

Озгъэлъэгъун Черкесиер,

ЧІыналъэу сыпсэ иер.

Зызакъуи, зы нэбгыри нэмысыгъэу,

Зы зауи бырысыри щымыхъугъэу,

Зы джэгъогъу лъэгуи,

КІэсэ лъакъуи

Темыхьагъэу

Ащ чІыпІэ иІ,

Ащ щэІэ бэрэ сыгу.

Къушъхьэгум ит ар, дэхэ дэд:

КІымафэм осыр фыжьэу телъ,

Зы хьалэмэтэу щызэхэлъ,

Хъырахъишъаеу

Пэжъыужьы тыгъэм,

КІымафэми, гъэмафэми

Къушъхьэпсыр ащ щэзечъэ

Щыкъэргъуабзэу, Гур ехъуапсэу, Мылылъмэ къащежьагъэу къыщечъэхы. Пхъэшъхьэ-мышъхьабэ чъыгэу тет, ЛэучэцІхэр щэхъух къушъхьэтхыгум, Рэхьатхэу, Шхонч омакъи зэхамыхэу...

Мы Іофым,
Іоф мыпсынкІзу сызыхэтым
КІзух зэгорэм фэхъужьыщтмэ,
Шъхьэфит сыхъужьмэ,
ЗысІзтыжьмэ,
Тхьэлъанэ сэштэ
СІуагъэр згъэцэкІзнкІз,
Тхьэлъанэ сэштэ
Шъхьэгъусэ сыпфэхъунэу,
Насыпыр зытелъ гъогум утесщэнэу,
Хэкужъым,
Си Черкесие усщэнэу!

Маргрезе

Жьы къасщэу чІышъхьэм сытетыфэ, Псэ спытэу сыгуи къыщытеофэ, Сыуигъусэнэу Тхьэ сэ сэІо! Усинасып о, сыкъыбдэкІо! Тыдэ укІуагъэми, Кавказэуи орэхъу, ЧІымэ агъунэуи,

Сэ тыди сыкъэкІощт, СигъашІэ къыоспхышт!

ЯплІэнэрэ къэшІыгъу

(Адвокатымрэ прокурорымрэ щысых, хьыкумышІыр къычІэхьэ, къэтІысы.)

ХьыкумышІыр

Гущы Гэр зэстырэр сэ Нойманн. Тыщыгъэгъуаз къэбарым, зи хэмын. Присяжнэ пчъагъэр гъэнэфагъа? Анахь тэрэзхэр къахэшъухыгъа?

Прокурорыр

УблапІэм щэкІрэ щырэ тлъытэгъагъэ, Тызэдяпльынэуи тІогъагъэ Мо Вольфрэ сэррэ, Зэрэхъугъэри джарары. НэбгырипшІыр Вольф хиуцІэрэпхъагъ, Нэбгырибгъумэ сэ язгъэгъэзагъ, НэбгыритІур ІэпыІэгъоу тштагъэ, Ар нахъ тэрэзэу зэдэтштагъ. КъэсІон джы къыхэтхыгъэхэр, Присяжнэу къэдгъэнагъэхэр: ЧІыгулэжьхэу Леонхардт, Притч, Неринг Фон Тресков, Рохлитц, Фрайтаг, Фон Тасков ыкІи Бом;

Зы коммерсантэу Гамм, Земскэ советым и Іофыш Ізу Йаниш, Ащ икъоджэгъухэу Виецковски, Буффе, Правительствэм ил Іык Іоу Цегерт, Нахьыжъмэ къахэк Іыгъэу фон Виленски. Мыхэр щыгъуазэх хабзэу щы Ізм, Къафэт Іотагъ ар тыза Іок Ізм. Япшъэдэк Іыжьи къагурэ Іо, Зэхэтфышт Іофыр аш Ізу къа Іо. Амыш Ізу щытми, ар аш Ізн, Зэфагъэм хабзэр рагъэпшэн.

ХьыкумышІыр

Ар дэгъу... Непэ, щылэ мазэм ипшІым, КІымэфэ уахътэм ыгузэгум Тэ щетэгъажьэх едэГунхэр Бромберг, Тарихъ мэхьанэ зи Іэ зэхэфынхэр. Илъэсэу тызыхэтыр: Минрэ шъийрэ шъэныкъорэ зырэ... СэмэгүмкІэ мы щысыр Нойманн, ар прокурор, Тыумысрэр къыддеумысы. ДжабгъумкІэ къыгосыр Вольф, Муса иадвокат ар, Къеухъумэ. ныажыІлеатгеах утуаШ Пруссием илъ хабзэр: Мысагъэр зыгъэнафэрэр Tигъаш Іэк Іэ — хынкум,Ащ тетэу тыпсэун.

Мысагъэ зыфалъэгъурэм ИІэн фай ухъумакІор. Ар мары, зэрэсІуагъэу, дгъэнэфагъэ ТиедэІунхэм къахэлажьэ Тыумысрэ кІалэри: Муса, Гъубжьэкъо, Гъэ тІокІрэ хырэ къыгъэшІагъ, Адыгэ хэкум къихъухьагъ, Елэжьы динэу ащ ислъамыр...

Джы тежъугъэдэІух прокурорым.

Прокурорыр

Муса къызытІэкІафэм Къы Іэк Іэтхыгъ и Іэшэ-шъуашэ: Зы шхончи, зы кІэрахъуи, Тыжьыныпс къами, сэшхуи, Щэ тІокІ фэдиз ушъагъэу, Гъазырхэм ахэушъагъэу. Къэнагъ Муса изакъоу, ЗекІоныр фэмыгъэхъоу, УІэгъэ пчъагъэ телъэу, Жьы къыщэу, нэр къэмыплъэу. Ау игъусагъэхэр фэхыгъэх, Игъогогъугъэхэр укІыгъэх. Мэлбахъоу зыр Шъалихь, Ащ фэд Бачмыз Нэфанэр. Тимушкетермэ къязэуагъэх, Къызэральэгъухэу къяуагъэх,

ЯІаши зыпахыгъэп, Хэт фэшІкІи шъхьас яІагъэп.

Адвокатэу Вольф ПцІы! ЗэкІэ пцІы! Черкесхэр оуцІэпІы!

Хьыкумыш Іыр Зыгьэрэхьат, о, зи къэмы Іу! Гущы Гэр джыри къыостыгьэп! Ар мэхъуфэ къа Горэм едэ Гу, О уиеплъык Гэтинэсыгъэп.

Прокурорыр

ЯІашэ щыщ зи зыпахыгъэп, Ягухэлъ шъыпкъи къараІуагъэп, Къяонхэу аублагъ лъыпытэу, Тимушкетерхэр къыраутэу, Нэужым тиехэр ожьыгъэх, ЯщэрыонкІэ зэхъожьыгъэх.

Адвокатэу Вольф

Апэрэ щэр изыгьэкІыгъэр, Апэрэ лъыр зыпшъэ дэкІыгъэр Тимушкетерхэр ары, хьыкумышІ! Мы чІыпІэри джэгуалъэ ерэмышІ Мы прокурорэу уакІыб дэтым, ПцІыр къыщеІуатэшъ ит утыгум!

Адвокатэу Вольф, джыри зэ, Зэзакъо зышІогъани, Джащ щыуухыщт уихабзэ, Хьыкумым ифитыныгъи. Ар къыбгурэІуа, Вольф? Армырмэ, шъхьафы о уиІоф!

Адвокатэу Вольф

Ар къызгурэІо, хьыкумышІыр, Сэ сыщысын сымыІоу зи, сымышІэу...

ХьыкумышІыр

Ащыгъум щыс рэхьатэу, Бырсыри къэмыІэтэу. ЗедгъажьэкІэ процессыр, Утыгур оры зиер. Ау джырэкІэ тедэІу прокурорым, Тыгу итэубытэ, тэтхы къыІорэр...

(Прокурорым зыфигьазэзэ)

Прокурорыр

Черкесхэр апэрэу къэуагъэх, Джащыгъум тыехэр ожьыгъэх, Шхонч омэкъэшхом пчэгур зэлъиштагъ, Къэлэдэс цІыфхэр ащкІэ агъэщтагъэх. Люк зыцІэ унтер-офицерыр Фэхыгъэ, лІагъэ пстэуми апэу. Джащ фэдэу, унтер-офицерэу Линднер, КІэлэкІэ дэдэу, дзэмэ ягугъапІзу, ЗигъашІэ зыпыщылъэу Отто Зейдель, ДзэкІолІзу, мушкетерэу Роттер, Самуэльсон, Маттиас УІагъэ хъугъэх, агъэхъужъых. Дунаир ыхъожъыгъ Руминскэм, Ащ иуІагъэхэр куугъэх.

Мы Іофэу гъуазэ шъузфэсшІыгъэр, Тэ тикъэралышъ зыщыхъугъэр, Іоф хьылъэкІаеу сэ сэлъытэ, Зэфагъэ хэлъэу орэкІуатэ, ОрэкІу процессыр зэІухыгъэу, Орэхъу хэушъхьафыкІыгъэу.

Адыгэ купэу къытэкІугьэм, Тэ бырысыр къытфэзыхьыгъэм, Щыщ зы нэбгырэу къэнэжьыгъэр Муса, Гъубжьэкъор ары, Мысагъэр фэтлъэгъун пэшІорыгъэшъэу, Ти Пруссие ихабзэ тырыгъуазэу...

ХьыкумышІыр

Зэфэхьысыжь къышІыгъ типрокурор, Ащ елъытыгьэу едгъэжьэщт процессыр, Ар зыщыкІощтыр Бромберг ары, Мафэр — щылэ мазэм ипшІыкІутІур. Къесэгъэблагъэх адвокатыр, Мысагъэр зыфэтлъэгъурэр, Прокурорыр, Присяжнэхэр, тиІэпыІэгъухэр... Ащ фэгъэхьыгъэ тхьапэм сэ сыкІэтхэ, Джащ едэІунхэр щытэухы.

(Сценэм тек Іыжьыхэ зэхьум, прокурорымрэ адвокатымрэ тхьапэхэр аугьоижьхэээ адрэхэм ауж къинагьэх, нэбгырит Гур язакьоу къызэнэхэм, прокурорым гущы Гэр ыштагь.)

Прокурорыр

Сыда мы Іэлмэ къыпфашІагьэр? Тямыжэу тихэгъэгу къихьагьэх, ТицІыфхэр аукІыгъэх, ДзэкІолІмэ ямызакъоу, Гражданскэ тхьапш агъэунэхъугъэр? Сыда угот о мы черкесым, Мы укІакІом?

Адвокатэу Вольф

УкІакІуа ар е мыукІакІуа? Хьыкумым джыри зэхифыгьэп. Сэ зыми, ошІэ, сыгохьагьэп, Ау сиІофшІэн о пшІоемыкІуа? Очылым мысэр къеухъумэ, Хьыкумым ар къыщегьэгъунэ, Мысагьэ имыІэнкІи хъунышъ, Ар икъоу зэхэтфыныр тинэрыгъышъ. ЕтІани, арба хабзәу тиІэр, Тызэрыпсәурәр, зәрәщытыр? Къыхэзгъэхъон: сшІошъ хъугъапэ Мы кІалэр зәрэхыер, сыгуи егъу. Ар уагъэп занкІэу, уашъом дэоягъ, Мамырәу зәшІокІынхәу ар фэягъ.

Прокурорыр Арсыдым къыхэпхыгъ?

Адвокатэу Вольф

Шыхьатмэ къысаІуагь. Ахэр хьыкумым къекІолІэщтых, Зыфэшыхьатхэр къаІотэщтых. Ау сэшІэ сэри дэгьоу — Ипсагьэ гъэнэфагьэу Черкесыр омэ, тырегъафэ, Зэуагьэр зэхегъафэ. Адрэ укІыгъэ адыгитІури Джарары зыпкъ къикІыгъэр, ШІэхыщэу апсэ зыкІатыгъэр, АрагъэшІэнэу яхыягъэ, КъагурыІонэу язэфагъэ.

Прокурорыр

Черкесыр омэ блэмыунэу Е зыкІи ар хэмыукъонэу КъэпІоныр тэрэз дэдэп, Акъылым къыфэубытрэп.

Адвокатэу Вольф

Сэ сІорэм лъапсэ иІэу щыт, Черкесыр заом гъаш Іэм хэт. Зэоным цІыкІузэ зыфагъасэ, Лъэтегъэуцом дырагъажьэ. Мэошъух щабзэкІи, Зэу шхончыкІи, Ясэшхуи Іазэу агъэзекІо, Зы мафэм мафэр къыкІэлъэкІо, Ащ пэпчъ зэоным зыфагъасэ, Щэр псагъэм тефэ, къамэр хасэ... Шыр агъэджэгу, ашы шъыпкъ, Шыфыпкъым лъыпедзэжьы ыпкъ. А зэкІэ тхылъмэ къарысхыгъ, ЗгъэшІагъоу бэрэ сыхэтыгъ, Язгъэпшэгъагъэх самурайми, Афэзгъэдагъэх нэмык Ільэпкъми, Ау, марышъ, синэфап I черкесыр, Джы сфэхъу ари намыс щысэ.

Прокурорыр

ГущыІэм пае, ЛъыгъэкІуат уипсалъэ.

Адвокатэу Вольф

ГущыІэм пае... Муса ишэн «сыхэпльэ», Жьы сигьэгьотрэп, СшІошъи хъурэп, Зэфагъэм гур ыгъэрэхьатрэп. ЕсІуагъ: «Ныбджэгъухэр фэхыгъахэх, Зэдэтэгъашт, дзэкІолІхэр аукІыгъэх, УиІоф о зи хэлъыгъэп, Зилажьэр джахэр арых». Ар тымыІуагъэми, зэрэщытыгъэр джары, Икъунрэ о «шъуямыу» япІуагъ». Ау сІуагъэр къыздиштагъэп.

Прокурорыр

ОсІон, а кІалэр сэмэркъэоп, Зыщыщыр къызэрыкІо лъэпкъэп... Ащ фэдэх шъуІуа адыгэр зэкІэ? Хьаумэ, хэхыгъа мы тихьакІэ?

Адвокатэу Вольф

Нахыбэрэр джащ фэдэх, НамыскІэ гугъэІэтых.

Прокурорыр

Арэу щытми, Лажьэр иІэу хъуми, Зи имылэжьахэми, УкІэкІо купым ар хэтыгъ, Тикъэралыгъуи къытшІуихьагъ...

Адвокатэу Вольф

Ар зыфэягъэр нэфэшъхьаф: Пщым гоуцонхэу, ар мышъэф. Адыгэм изытет умышІэу, ИгупшысакІэ адэмышІэу Ущыгъозэнэп ягухэлъи, Ухэхьашъунэп ядунайи.

Прокурорыр

КІо, хъун, кІо, хъун, зыгъэбыяу.

(ПэкІу хэгупшысыхьагь.)

Шъэф горэ къмосІонэу сэ сыфай...

Адвокатэу Вольф

КъаІоба адэ, СыкъэлаІо.

Прокурорыр

Сишъэф игугъу къызысшІырэм, Шъэфыжьыщтэп, ГущыІэ о къысэт, ышъхьэ къызисхырэм, Ар пІотэжьыщтэп.

Адвокатэу Вольф

Хъун, дэгъу, сыкъезэгъы, Къэгъачъ уиджанщэрэхъ.

Прокурорыр

Ащыгъум къэсэгъачъэ, КІэгъакъу ар пытэу уипчъэ. Мы кІалэр хьапс тэгъэшІи, Остыщт сэ талеришъэ.

(Тыжын сомэхэм Пруссием а лъэхъаным джары зэрэщяджэщтыгьэхэр.)

КъыздеІ джа зымкІэ. Сыд хэлъыр оркІэ, Умыухъумэшъумэ ары, Іоф къимыгъэкІи ары.

(Ахъщальэр къештэ.)

Адвокатэу Вольф

Ей-ей! Еплъ джы хъурэм. Джы къаІо, сыда федэу уиІэр? Черкесыр агъэтІысмэ Е аукІмэ, О сыда ащ хэпхыщтыр? Сыд феда хэбгъотэщтыр?

Прокурорыр

КІо, сиІ гухэлъы горэ сэри, Сыгу гъэрэхьатба ахъщэр штэри.

Адвокатэу Вольф

Зэгу, зэгу зэ, моу зэ къэсэгъашІ... А-а-а, Маргрезе фэшІ... Джы зэкІэ зэпэфэжьы, Сымэджэщ пчъэІури сыгу къэкІыжьы, Маргрезе джарба зыкІэкІуагъэр, Ащ чІэлъэу хъун шІу ылъэгъугъэр.

(МэІабэшъ, ахъщэр ештэ, ащ лъыпытэу чІэкІыжьы, прокурорми ышъхьэ ыгъэсысызэ ыуж итэу чІэкІыжьы.)

Ятфэнэрэ къэшІыгъу

Сценэр мэзахэ къэхъу, нэужым къызыхэнэжь-кІэ прокурорыр къытехъэ, ичІыпІэ мэтІысы, адвокатри джащ фэд, Муса къэзыгъэгъунэрэ нэбгыритІур готэу къычІащэ, ари агъэтІысы. ХъыкумышІыр къызычІахьэкІэ зэкІэхэри къэтэджых, мэтІысыжых

ХьыкумышІыр

Непэ, щылэ мазэм ипшІыкІутІум, Минрэ шъийрэ шъэныкъорэ зырэ илъэсым. Процессыр щетэгъажьэ Бромберг, Шыхьатхэр, хэлэжьэщтхэр зэкІэ щыІэх.

(Уатэ цІыкІумкІэ тео.)

ХьыкумышІыр

Муса Гъубжьэкъор марышъ щыт, Ащ имысагъэ дгъэунэфыным фэшІ, ШъуиупчІэхэр ешъутыным шъо шъуфит. Ежъугъажь, зэфэхьысыжьи къэшъушІ. (Прокурорыр къэтэджы, пчэгур къырекІухьыкІы, нэужым Муса дэжь маплъэ ыкІи иупчІэ фегъазэ.)

Прокурорыр

1850-рэ илъэс, Іоныгъо маз. Польшэр, къалэу Скирнивиц. МэшІоку гъогум ивокзал. Дгъэмысэрэр, Угу къэкІыжьыгъа о а мафэр? Тадэжь къекІолІэрэ гъогууанэр ЗиублэпІэгъэ мафэр?

Муса

А мафэр дэгъоу гум къэкІыжьы, Зэрэщытыгъэу нэм къыкІзуцожьы.

Прокурорыр

Бромберг къэкІорэ мэшІокум Сэ сежэу сытетыгъ вокзалым. А мафэр сыдми згъакІо зэхъум, КъесхьылІэжьыщтми сэ хьыкумым СшІэгъахэп щыслъэгъугъэр, Шыхьат сызыфэхъугъэ хъугъэ-шІагъэр. Черкесхэр пащэм шІонэжьыгъэх, Якапитан езэожьыгъэх, Хьау, пцІы сәусы, езэожьыгъ, Ащ зы нэбгыр еуагъэр. Іэл купым зы дзэкІолІ къыхэкІи, Исэшхо къырипхьоти, Ипащэ филъыжьыгъ. Хэт шъуІон а сэшхор къизыхыгъэр? АфэмыІажэу лъэм икІыгъэр? Хэт ар, Муса, къэпІон плъэкІына? Черкес дзэкІолІыр къэпшІэжьына?

Муса

КъэсІон боу, сэры езәуагъэр, Сисэшхо чІэгъ чІэзыгъэфагъэр, Ау ушъхьагъунчъэу ари хъугъэп, Сшъхьэ къызэІахьи сезэуагъэп. ЛъэгонджэмышъхьэкІэ ыпашъхьэ Ригъэуцонэу ар фэягъ Шъалихьэу синыбджэгъу, Ау тэ фэтэшІы уасэ шъхьэм, Ащ фэдэ ныбжьи тфэмышІэн, Тишэни, хабзи тыухъумэн. УхэткІи о, УкапитанкІи, УзиусхьанкІи, унэмыкІыкІи, ТыбгъэцІыкІунэп, ПфэлъэкІынэп!

Прокурорыр

Зэхэшъухыгъа, Ыцыпэ шъуубытыгъа? «Ащ фэдэ ныбжьи тфэмышІэн, Тишэни, хабзи тыухъумэн...» Моу шъуеплъэлъ ащ, «УхэткІи,— еІо,— укапитанкІи, УнэмыкІыкІи...» Ау баІо хъунба шъузылъахъэу Шъуихабзэ шэнэу хэжъугъэхьагъэр? Зэм Іашэр жъугъэтІылъыщтэп, Зэм шъушъхьэ ешъууфэхыщтэп. Сыд фэдэ хабза джыри шъуиГэр, КІзу тэжъугъэшІэн шъулъэкІыщтыр?

Муса

Хабзәр зәхалъхьәрәп джау сыдми, Къыдәхъу гъаш Гэм, ащ иләгъу. Зепхьан плъэк Гынәп ар ухэтми— Зыщыщы лъэпкъым игьогогъу. Ти Гхабзәр тә, тәухъумэшъ напәр, Гушъхьәбайныгъәр къыхэтэхышъ. Аджалым ныбжьи тыщыщтагъэп, Шъхьэфит щы Гак Гэм гур фэк Гуагъэшъ. Джыдәдәм шъори къышъосэ Го: Шъуфаемә, хьапс Гофы сышъуш Г, Е сышъуук Г. Зэзакъу сызәрәшы Гәр, Зэзакъу сызәрәл Гэщтыр.

Прокурорыр

Джащ пае уезэуагъ о капитаным, Джащ пае уязэуагъ тимушкетерхэм!

Муса

СлъэкІыни ышъхьэ пызгъэзынэу А капитанэу зигугъу пшІырэм. Сэр ытыкъын зынэсэгъэсым, КІуачІэ сиІагъ ащ хэсІужьынэу. Ау ыпсэ пытэу къэзгъэнагъ, Ар стІупщыжьыгъэ, сыгу егъугъ. КъытфишІыжьыгъэп ежь гукІэгъу, ТигъэкІодыным ар пылъыгъ.

Прокурорыр

Шъуакъыбгъодэк Iи, Гъунапкъэр къызэпышъучи, Тэ тхьамык Iагъор къытфэшъухьыгъ. Тимушкетерхэм шъукъяуагъ. Щы I шъуук Iыгъи, шъуу Iагъи, Щыф къызэрык Iоу лажьэ зимы Iагъи. Шэн-хабзэу шъуи Iэмэ уатетмэ, Зэрэп Iоу о, уадыгэл Iмэ, Уибзэджэш Iагъэ зыдэш Iэжь, Ук Iыгъэу пш Iыгъэр зыдэштэжь!

Муса

Алахьэу ташъхьагъ итыр сишыхьат, Джы нэсым а гупшысэм сэ сыхэт. ШъосІон: зы мушкетер тезгъэпсыхьагъэп, ДзэкІолІхэр сыукІынхэу сэ сыуагъэп, Ау сымышІахэу, бырсырым сыдихьыхэу ХъугъэнкІи мэхъу ащ фэдэ сІэкІэшІагъэуи.

Прокурорыр

Тэрэзэу къаІо, сыда пІэкІэшІагьэр?

Муса

Хъугъэнк Іи мэхъу зыгорэ сыук Іыгъэу.

Прокурорыр

Мэхъуа, хьаумэ уукІыгъа?

Адвокатэу Вольф

Муса, Ащ фэдэ зи умы Iу. Мысагъэм Прокурорым урефыл Iэ, А п I орэмк Iэ мысагъэм уеуцуал Iэ!

ХьыкумышІыр

Вольф, уичІыпІэ уимыкошъэу ит, Гъэуцу уипсалъэ, уигущыІэ. Хьыкумыр ары тыздэщыІэр, Ар тхьапшрэ къыосІонэу щыт?

Адвокатэу Вольф Къызгуры Іуагъ, ау прокурорым Муса рефыл Іэ ежь зыфаем.

Ащ зэуи правэр ыукъуагъэп, Ау о оукъо, ар къыопэсыгъэп.

Прокурорыр

Присяжнэхэр, о куп, сэ сыкъышъоджэ Зэфэхьысыжь шъумышІ шъо гузэжъогъукІэ, «ХъугъэнкІи мэхъу,— eIo,— сыукІыгъэкІэ», Сэ сенэгуерэп, сэшІапэ ыукІыгъэкІэ!

(Прокурорыр ІукІоти, ичІыпІэ итІысхьажьыгь.)

Адвокатэу Вольф

Ротмистрэу фон Иловым ытыгъ унашъор, Ащ къынэуж къзуагъэх мушкетерхэр. Ащ дэжьым о, Муса, къэп Iyaгъ зыгорэхэр, Тэбгъэш Iэжьынха къэп Iогъэгъэ а гущы Iэхэр?

Муса

ЯсІуагъ сигъусэмэ: «Шъуощтмэ, шъудэуай. Мыхъун тыгу зэримыльыр ашІэнэу сэ сыфай!» Ар шъышкъэ, шъуадэжьы мамырзехьэу ТыкъэкІогъагъ тыгу зэГухыгъэу.

Адвокатэу Вольф

Зэхэшъухыгъа, типрисяжнэхэр, тицІыфхэр, Зэхэшъухыгъа сэ сигупсэ зиусхьанхэр:

«ТыкъэкІогъагъ тэ,— eIo,— мамырзехьэу, Тидин тылэжьэу, хабзэр зетхьэу!»

Тимушкетерхэр ахэм ярэмыуи, Нэмык Сурэтыр къэтлъэгъуни: Тыч Іэтыныеп мы хьыкумым, Черкесхэм пщым къулыкъу фахьыни... Шъукъысэдэ Гу, присяжнэхэр, тиц Іыфхэр, Шъукъысэдэ Гу сигупсэ зиусхьанхэр, Шъо шъупшъэ къыдафэрэр Іофышху, Сэгугъэ икъоу зэхэшъуфынэу.

Ер зышІэ зышІоигъоу щыІэ цІыфмэ, Мы тичІышъхьашъо зыуцІэпІыгъэмэ Муса ащыщэп, шъуш Іэнэу ар сыфай, Ащ фэди сыІукІагъэп, гъотыгъуай, ПІопэн хъумэ, хыем нахь хыежь. Армырмэ хэт, къаукІы пэтзэ, КъыпэчІынатІэр къещэрыозэ, Емыожынгээр иукІакІо? Ащ фэдэ шъошІэмэ шъо къашъуІо! Мыхъо-мышІагъэу къытщышІыгъэр, Мы Іофэу тэ тызэмыжагъэр, Ротмистрэр ары зилэжьагъэр, Ащ къынэужрэм типсэукІ, ГугъуемылІыгъэ тищыІакІ. Кавказ щыщ шъаор тыушІоигъ тэ... Черкесхэр арба ти Европэ Зигугъу щашІыгъэр агъэшІагъоу,

ЗилІыхъужъыгъэ агъэбагъоу!
Черкесхэр арба урыс пщышхом
Икъэралыгъо пэуцужърэр,
А Іэлхэр арба нэпкъ пшэхъуацэу
Зилъэпкъ хы ШІуцІэм хэкІодэжьрэр?!
Зи ІэпыІэгъу ащ афэхъугъэп,
Гъэ пчъагъэм зы дзэ ягъусагъэп,
Язакъоу езэожьых пыим,
Джар щэхъуба мы тызтет дунаим?!

Ти Инджылыз щыщ лІыкІоу Дэвид Уркварт ЩыІагъ Черкесием бэмышІэу.
«Адыгэ лъэпкъыр заом хэт,—
Ащ къетхы,— апсэ емыблэжьхэу
Яшъхьэфитныгъэ пай мэзаох,
ЛІыгъэшхо зыхэлъ цІыфых ахэр.
ЦІыфлъэпкъыр машІом щаухъумэ,
Черкесмэ тэ тыкъагъэгъунэ.

Кавказ къушъхьэшхом зыпкъ фэзгъадэу Зинэплъэгъу бгъэжъэу, уашъом зыфиІэтэу Черкесэу сшІэрэм къышъуфихьыгъ мамырыр, Армырмэ, зэхэшъушІэни шъо урысыр!» Адэ, присяжнэхэр, Кавказ ишъэо кІасэу Джы мы шъуапашъхьэ щаумысрэр А лъэпкъым зэрэщыщыр къыжъугурэІуа? Ар къыхэкІыгъ джа лъэпкъэу Шъхьэ Іэтыгъэу, бэрэ зигугъу тшІыгъэу Тыгъужъыкъо Къызбэч зыщыщым.

• Тыгъужъыкъо Къызбэчэу — зы лІыхъужъэу, жъуагъоу

Ахэлъыр джы пщыналъэхэм, Черкесием и Аслъанэк Іэ зэджагъэхэм! «Шыудзэр пэуцу пыидзэм, «Черкесием и Аслъаныр» япащэу, Ошъуапщэмэ къашъхьэрэк Іошъы. ДзэкІолІ шъиблыр къепсыхы, ЧІышъхьашъор агъэкІэзэзы. Ахэр шъхьэфитых, лІыгух! Ахэр щылычы нэгүх! Ялъэпкъы пае мэзаох, ЯчІыгу пае мэфэхых! Абыны пыидзэр даубытэ, Мины пшІыкІутІоу къалъытэ. МэшІо устхъоу афелъых, Пыидзэр зэхаупкІатэ»... Джары...

1849-рэ илъэс,
Адыгэмэ къяджагъ урысыр,
Тэрэзэу пІощтмэ, императорыр:
«Венгерхэм тязэощтышъ, шъукъыдгуахьэх!
О, мардж хъужьынхэр, тидзэ шъукъыхахьэх!»
Джэмакъэр зэхихыгъ адыгэм,
Хэхьагъ нэбгрипшІ пчъагъэ урысыдзэм.
ЯІашэ, яшы-уанэхэр ежь яеу,
Гохьагъэх, зэряхабзэу, ашъхьэ фитхэу!
Ау пІалъэ иІэу,

Зэо ужым хэкІыжьынхэу. Хэлъыгъэба зэфагъэ зэпхыныгъэм, ЫужкІэ аукъогъэ зэзэгъыныгъэм? Фэягъэп капитаным ытІупщынхэу Черкесхэр, идзэ хигъэк Іынхэу. Ау пІэ имыльыр сыдэущтэу пІыгьыщт? Хэтрэ адыгэ ар о къыпфидэщт? ЕтІанэ хъугъэм дэгъоу шъущыгъуаз, Ыгу хагъэк Іыгъэба черкесмэ яз! Ащ къикІырэм шъо дэгъоу шъуегупшыс, Гухэгъэк Іыным пэзыгъохырэм лъыш Іэжь Мыхъунэу дэзекІуагъэх?! Джащыгъуми шъхьакІор зыхаушъафэ, Гукъаоу хъурэр аушъэфы. Черкесхэр къыхэк Іыжьых урысыдзэм, Тэ къытщыгугьыхэу къеблэгъагъэх Пруссием. Зыкъагъэбылъи, урысыдзэм къыхэкІыгъэх, Мыщ зэфэныгъэр щагъотыным щыгугъыгъэх, Къулыкъу щахьынэуи фэягъэх. Ар зэхъум, сыд апэдгъохыгъэр? Сыд фэда тэ тизекІокІагъэр? Дэгъу дэдэу тызыфэдэр ядгъэшІагъ, Арэу тыдэйми, шъыпкъэ, сэри сымышІагъ. Ау къышъосэІо, къыттефэ тыукІытэныр, ЧІым нэсэу тшъхьэхэр тыуфэнхэр!

ХьыкумышІыр

Вольф, уипсальэ къэуухыгъа?

Адвокатэу Вольф

Мы ІофымкІэ сипсальэ сыухыгьэ.

ХьыкумышІыр

Къытфежъугъэблагъэх джы шыхьатхэр, Нафэ къарэшІба алъэгъугъэр.

Прокурорыр

Нафэ къышІынэу хъугъэ-шІагъэр Къетэгъэблагъэ тэ Ферновыр.

(Нахь мэкъэ ІэтыгьэкІэ маджэ.)

Апэрэ шыхьатэу къытфэкІуагъэр, Зиусхьанэу Ферновыр!

 $(\Phi e p н o в ы p к ъ ы ч I э х ь э.)$

ХьыкумышІыр

Тикъэралыгъо хабзэу илъым О ущыгъуаза, зиусхьан? Мы тызыхэплъэрэ Іоф хьылъэм О нахь хэпшІыкІэу къычІэкІын...

Ферновыр

О, хьыкумышІыр, тэрэз пІорэр, Ар зыщыхъугъэм сыщытыгъ. КъэсІотэжьынба а слъэгъугъэр, Тихабзи бэрэ сыушэтыгъ.

Шъыпкъэ нэмыкІ зи къапІо хъущтэп, Армырмэ, тихьыкум о къыоблэщтэп. Шъыпкъэр къэпІонэу Тхьэ о ошта?

Ферновыр

Ары, сэштэ...

ХьыкумышІыр

Прокурорэу Нойманн, Уфит о ебгъэжьэн.

Прокурорыр

Зиусхьанэу Ферновыр, Апэрэ упчІэр: Апэрэ щэр зишхонч икІыгъэр хэт?

Ферновыр

Апэрэ щэр зишхонч икІыгъэр Мыдэ мы кІалэу щысыр ары

(Іапэ фишІызэ.)

Адвокатэу Вольф

ПцІы! ПцІы къэоусы, Ащ зэкІэри щыгъуазэх, Апэрэу уагъэх мушкетерхэр. Ау мы шыхьатыр ыщэфыгъ типрокурор.

Джы о къэпІуагъэм сыда лъапсэу иІэр? Къэгъэшъыпкъэжьи, зэхэтфыщт а Іофыр. Ау, сыдми къыпІэкІахьэрэр къэмыІу, Хьыкумэу тыздэщыІэм фэшІ шъхьэкІафэ!

Адвокатэу Вольф

(Ахъщальэр къештэ.)

Мы ахъщалъэр къычІанагъэу къэзгьотыгь, Талеришъэ дэлъэу къычІэкІыгъ. Сенэгуе прокурорым къычІинагъэкІэ Е шыхьатым пае къыгъэнагъэкІэ.

ХьыкумышІыр

Мы зигугъу къэпшІыгъэр шъхьэм къыубытрэп, Прокурорым ар ышІэныр сшІошъ сэ хъурэп. УигущыІэ ишъыпкъагъэ къэгъэунэф, Ышъхьэ къихи, ар зэхэтэгъэф.

Адвокатэу Вольф

Ахъщалъэр мары (ыІэ къеІэты), Къэшъолъэгъуа? Мыр прокурорым ий! Ау сенэгуе ар чІинагъэкІэ, Фэшъхьаф гухэлъи имыІагъэкІэ. Ма, штэжь, ахъщалъэр, Лъытэжь ахъщэр...

О слъэгъурэр, Вольф, Хьыкумыр пшІоджэгуалъ. Ау зы осІощт: Мы ахъщэр прокурорым къыуитыгъэмэ ИІоф къикІыным фэшІ, Зытетыр псынкІэу къаІолъ, Ау арэущтэу щымытмэ, Тиуахътэ тІэкІэмых, Джэгу чІыпІэу тыхэмых!

Адвокатэу Вольф

Хьау, къыситыгъэп, КъычІинагъ, ІэкІэслъхьажьынэу къычІэсхьагъ...

(Прокурорыр къэтэджыгъэу, хъущтыр ымышIэу uыт.)

ХьыкумышІыр

Ар ептыжьыщтмэ, Етыжь шъузычІэкІыжьырэм. Фэтэгъэзэжьы Іофым...

Прокурорыр

Сэ упчІэ зи сиІэжьэп.

ХьыкумышІыр

Адвокатэу Вольф, джы оры зичэзыур, Ептын уфит о Ферновым уиупчІэхэр...

Адвокатэу Вольф

Черкесхэр теплъэк Іэ ээхыщырых, Апэк Іэ-жак Іэхэр гъэпл Іагъэх, Ясэшхо-къамэхэр гъэщыгъэх, Яцые к Іыхьэхэр зэк Іужьых, Зэпстэури зын къылъфыгъэх пш Іош Іы, Зэфэхьысыжьэу джар уагъэш Іы. А зиусхьанэу Ферновыр, о п Іуагъэ Апэрэ щэр Муса ишхонч ик Іыгъэу, Апэрэу уагъэу, Занк Ізу уагъэу! Ар сыдым къыхэпхыгъа? Плъэгъугъапа?

Ферновыр

Слъэгъугъапэ, Мырары япэщагьэр, Мырары апэрэу къэуагъэр.

> Адвокатэу Вольф *(Къэщхыгъ.*)

Мы жакІэри, Мы пакІэри ащ тетхэу...

Ферновыр

Ары, тетхэу... Мы пакІэри, мы жакІэри, Джа шъуашэу щыгъыри щыгъыгъ — Черкес щыгъыныр, Ау Іашэу бэ пылъыгъэр.

Адвокатэу Вольф

О присяжнэхэр!
ШъукъэдэІуагъа дэгъоу?
Шъо зэхэшъухыгъа мыщ ыІуагъэр?
«Тетыгъ,— ыІуагъ,— мы пакІэри,
Мы жакІэри».
Ау а мафэм,
Мэфэ тхьамыкІагъом
Мыщ пакІ ныІэп тетыгъэр,
Мы жакІэр иІэгъахэп.
НыкъуалІзу,
Псэр пытыжь къодыеу
Ар сымэджэщым къызнагъэсым,
Ынэгу изытетыгъи,
УІэгъэ пчъагъэу кІышъом тыращагъи,
Ратхагъ мы тхылъэу сІыгъым.

(Къареты.)

НэІуасэ тхыгъэмэ зафэшъушІ, Мысагъэр жъугъэунэфынэу хъумэ, Зэфэхьысыжьэу шъушІыщтым шъуфэсакъ. А пакІи, жакІи зытетыгъэхэр нэмыкІых, Адрэ черкесхэр ары, ЩыІэжьхэп ахэр.

[(Тхьапэхэр джащ фэдэу хьыкумышІым ретых.)]

Ферновыр

Нэмэ къащэкІэ, синэплъэгъу Бэ къыридзэжьрэп, къысфэжъугъэгъу.

ХьыкумышІыр

Ащыгъум, Ферновыр, тІысыжь, КъэпІуагъэр пшъхьэ щызэгъэфэжь. БэшІагъэу игъу шъо зэжъугъэшІэнэу: Хьыкумыр пчэгоп джэгу щыпшІынэу!

Сэ зиусхьанэу, зэдзэкІакІоу Маржинскэр джы къезгъэблэгъэн. Маржинскэр, къакІо, (пчэгум къехьэ) КъылъыкІуат, Плъэгъугъэр, пшІэрэр къытфэІуат.

Маржинскэр

Сэ сишъыпкъагъэ щэу зэхэлъ:
Жэр згъэкъэбзэныр,
Ащ къыкІэлъыкІоу,
Сыгу къысиІоу
Сыбзэгуи згъэІэсэныр...
Ящэнэрэр нахъ хьылъ:
ПцІы сымыусыныр ары.
Ау джа пкъэуищмэ сатекІыгъэп зыкІи,
Мылъку сылъыхъугъэп сакІэрыкІи.

ХьыкумышІыр

Арэуштэу уиІоф щытмэ, дэгъу, Ощ фэдэм бэрэ тэ тылъэхъу. Ушэтын чІыпІэ уиуцуагъ мызгъэгум, Зытетыр, шъыпкъэр къилъхь утыгум.

Ежъугъажьэх упчІэ тынхэр...

Адвокатэу Вольф

Маржинскэр, зиусхьаныр, Мы тыумысырэ черкесыр къэош Гэжьа?

Маржинскэр

Ары, боу дэгъоу къэсэшІэжьы, Игугъуи бэрэ тэ тэшІыжьы. Мыр ахэтыгъ а черкес купым, Тимушкетерхэр зэзэуагъэм.

Адвокатэу Вольф

Нэбгрищмэ язырэу къэнагъэр Мы щысыр ары.

Маржинскэр

Ар шъыпкъ, Мыщ тыбзи ешІэ, Анахь гъэсагъэуи къысшІошІы, Гухэлъэу яІэри а чІыпІэм къыщиІуагъ Тэ тыбзэ-тиныдэлъфкІэ.

Сэ хьаулыеу сыкъащагъэу къычІэкІыгъ.

Адвокатэу Вольф

Хьау, хьаулыеп, ПкІэнчъыгъэ ари хъугъэп. Ащ щыплъэгъугъэм бэ джы елъытыгъэр: Муса мысагъэр тыралъхьащтмэ, Шъхьэфит е ашІыжьыщтмэ.

КъытаІу, Маржинскэр, хэта зилэжьагъэр, Черкесхэр ара апэрэу яуагъэр?

Маржинскэр

СынитІумэ альэгъугь,
Апэрэу уагъэх мушкетерхэр,
Черкесхэр къэожьыгъэх,
Ау мы шъуумысрэм ыукІыгъэп зы нэбгыри,
Тыригъэпсыхьэу зыми ар еуагъэп,
Кууагъэ бэрэ: «Шъудэуай,
Атежъугъэфэнэуи шъуямыу!»
Зы гунахышІагъи иІэу сІонэп,
Зымылъэгъугъэм ышІошъ хъурэп,
Ау шъыпкъэр джары,
Джары фышхъор,
Псэм иІэзэгъур,
Икъэбзагъэр!

Адвокатэу Вольф

Плъэгъугъа, ущытыгъа?

Маржинскэр

Слъэгъугъэ, сыщытыгъ.
Сэщ фэдэу ар анэгу кІэкІыгъ
Спэмычыжьэгъэ сичІыгогъухэм,
Фон Хиллер ахэтыгъ,
ТипхъашІэу Филитц,
ТицокъашІэу Ротштейн.
Мы тхьапэмэ арыт къаІуагъэр зэкІэ,
Шъуфаемэ шъукъядж, къатхыгъэр
къаІожьыщт.

Адвокатэу Вольф

(Тхьапэхэр къыІехы. Присяжнэхэмрэ хьыкумышІхэмрэ аретых).

Опсэу, Маржинскэр, зиусхьаныр. УишІуагъэ непэ къэбгъэкІуагъ, Ар псапэ хъун, Тхьэр разэ къыпфэхъун.

Маржинскэр

Опсэу ащ хэлъэп, Сымылъэгъугъэ зи къэсІуагъэп.

Прокурорыр

Адэ, Маржинскэр, Хэт тидзэк Іол Іхэр зыук Іыгъэр?

Маржинскэр

Черкесхэр ары. Ау мырарэп.

Прокурорыр

СшІошъы хъурэп, Зэхэтэгъэф плъэгъугъэр.

Маржинскэр

Мыщ нахьи нахыжъыІоу, Нахь льагэу, нахь иныІоу Щымэ ящанэрэр къызэом, Зы тидзэкІолІэу къыукІыгъ. Ау намыгъэсэу къэгъэзэгъум Ежьым иІофи зэшІокІыгъ, Хьадрыхэ гъогу тырагъэхьагъ. ЯтІуанэрэр слъэгъугъэп, Нэплъэгъум къыридзагъэп, ДзэкІолІхэр зыІокІотхэм, Пчэгу шъыпкъэм зекІошъыкІхэм, Ауж тфыжьыгъэп тэри, Рэхьатыжьыгъ зэпстэури.

Прокурорыр

ЯтІуанэрэр плъэгъугъэп, Ящанэрэр плъэгъугъэп... Пчэгу шъыпкъэм зекІошъыкІхэм, Сыд о фэпшІэн щыхъугъэм НэмыкІ чІыпІэм?

Маржинскэр

Зэпстэури зэрэхъугъэм сыщыгъуазэп, Ау къэсІотагъэм зи пцІы хэлъэп. Муса фэягъэп зэо-банэ, Ар пчъагъэрэ ротмистрэм къедэуагъ, Дэуае зэхъуми синэплъэгъу итыгъ.

Прокурорыр

ЕтІанэ ар икІыгъэба нэплъэгъум?

Маржинскэр

Ары.

Прокурорыр

ИкІыгъ нэплъэгъум, ау аухыгъэп заор, Ащ джыри зы нэбгырэ хэкІодагъ, УІэгъэ хьылъэ бэмэ щатращагъ. Ау о къэоІо дгъэмысэрэр мымысэу! Шъоупс текІагъэу, тыгъэм ыпсэу! Сэ упчІэ зи сиІэжьэп, СызэупчІыни пчэгум ислъэгъожьрэп...

ХьыкумышІыр

Тхьашъуегъэпсэу, Ау къыпыдзэжь уипсалъэ.

Прокурорыр

Тэ хабзэу тиІэр зы, тэ ащ тытет, Хьыкумыр ащкІэ Іэшъхьэтет, Мыр тэ къытщыщми, Къытщымыщми, Тикъэралыгъо щыбзэджагъэшъ, Мысагъэу иІэр дгъэунэфыгъэшъ, Сэ укІым сыкІэдэу! СыкъышъолъэІу Шъо, присяжнэхэр, Шъуишъыпкъэу Іофым шъукъыхаплъ, Мыщ укІыр тетэжъугъалъхь!

(А гущыІэхэр къызеІохэ нэужым ар лъыкІуати тІысыжьыгьэ.)

ХьыкумышІыр

ГущыІэр джы есэты адвокатым. Нэужым, мы мысагьэ зыфэтльэгъурэм Аужрэ псальэр къедгъэшІыщт, Джащ щытыухыщт.

Адвокатэу Вольф

Адыгэм Іашэр ыгъэтІылърэп, ИІэшэ-шъуашэ ыпсэм фэд. Ар игупшыс ащ, кІэрычыгъэп, Шъхьэфитэу, зафэу чІышъхьэм тет. Адыгэм Іашэр къызыІыпхрэм, ПфэлъэкІэу уиамал къызихьрэм, Ар уушъхьакІугъэ, УуцІэпІыгъэ,
Лъыр ткІопсэу,
Іэпсэу къыкІэпфыгъ,
Джащ ыпсэ щыхэпхыгъ.
Сыд ялэжьагъэр мы черкесхэм?
Сыд ялэжьагъа ягухэлъхэм?
Сыд пай ротмистрэр ашІонагъ?
Къэрэбгъэ оныр ыублагъ?
Джэуапыр шъушІэнба, зиусхьанхэр,
Зызыфэзгъэзэрэ присяжнэхэр,
Мы кІалэр мысэп, хые дэд,
ТэжъугъэшІба адэ ар шъхьэфит!

(Адвокатыр мэтІысыжьы.)

X ь ы к у м ы ш I ы р Аужрэ псальэр къедгъэшІыщт Муса.

Муса

АпэрэмкІэ, шъосэІо шъо «Шъопсэу», Хьыкумым къекІолІагьэ пэпчъи, Сиджэгьогьуи, сикъотэгьуи, Сфэулэугьи, хэти, хэти...

Европэм сшІагьэп сэ сыщаумысыщтми, Силажьэу хъугьэ-шІагьэр зэдаштэщтми, Зэдамыштэщтми... Ау сышъуфэраз, сышъуигугьугьэшъ, Шъыпкъагъэм шъулъыхъугьэшъ. «Мамырыр тхъагъо, тхъэгъо дэд, Уаимыр лІагьо» джаущтэу щыт.

(Уаимым къикІырэр заор ары) Уаимыр хъуным тыфэягъэп, Тэ заор типкІыхьыгъэп. Ау пкІэ иІэжьэп, ар хъугъахэ, СиІэжьэп сэри зи гугъапІэ. Алахьыр шъуфэсэгъазэ! Ау щытми сежэ шъуизэфагъэ...

ХьыкумышІыр

Присяжнэхэр, сыкъежэ шъуиунашъо, Хьазыры хъумэ, къэшъутх е къашъуІо!

(Залым иапэрэ ряд тесхэм зы нэбгырэ тхьапэ ыГыгъэу къахэкГи, хьыкумышГым ритыгъ.)

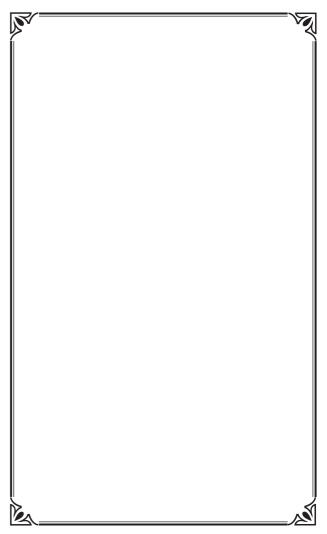
ХьыкумышІыр

Гъубжьэкъо Муса зи лажьэ иІэп, Зи ыуІагъэп, ыукІыгъэп, Унашъор: ар шъхьэфит тэшІыжьы, Елбэтэу непэ тэтІупщыжьы.

(УатэмкІэ тео).

(Муса адвокатым екІуалІэ, ыІапэ еубытыжьы, ащ дэжьым Маргрезе сценэм къытельадэ. Маргрезе Муса ечъалІи ІаплІ рищэкІыгъ. Ятэ прокурорыр льэджэ: «Маргрезе, Маргрезе» ыІозэ, ау нэбгыритІур ащ лъыпытэу сценэм текІыжьых, зэкІэхэри Ізгушьо теох, прокурорыр губжыгьэу столым тео, ари адрабгьукІз чІэкІыжьы. ЗэкІэхэри текІыжьых сценэм, ау етІанэ залым чІэсмэ «тхьашъуегъэпсэу» къараІожьынэу къытехьажьых. КІзух.)

Бзыу отэрэу жъуагъохэр ом итых

1

Бзыу отэрэу жъуагъохэр ом итых, Чэщыр къагъэдахэ, щырэхьатых. Мазэр тынчэу, зы псычэт нэгъыфэу Уашъом щесы, илъэуж къэнэфэу. Уахътэу тызыхэтым сегупшысэу Сэри уашъом нэІур фэзгъэзагъ. ЦІыфым ыгуи ыпси зэфэщизэу Сыдым пае, сэІо, щымыІагъ? Сыдым пае идунае фэшІоу ИщыІакІэ шъуашэу щимылъагъ? Сэгупшысэ, джары сиІэр непэ, Гупшысэныр сщэхъу ренэу гуапэ, СакІыб хъугъэу лІыгум игъэ щэкІи, Ныбжык Гэгъум ишъхьэрык Го Гаджи... Тыкъызэхъуи, непэ тыкъызэси Зыгорэ къытщышІми къытщымышІми, Тэ тызэхъокІыгъэп, тизытет Апэрэ лъэбэкъоу тдзыгъэм фэд. ТфэукІочІрэм гугъэр тэ къытеты, ЛІыгъэм тыриутэу тыхегъэты. Ау зыгорэ къэкІы тапэ инэу, КІуачІэу, тфэмыукІочІэу, зы емынэу...

2

А лъэхъаныр, непэрэ лъэхъаныр, Тара анахь дэгъур, анахь дэир? СшІэрэп ар тэрэзми, зэгъэпшэныр, Ау сидыгъуи хэлъ а насып занэр. Бэ тигъогу щыхъугъэр, щытлъэгъугъэр, ТшІошъи мыхъузэ, тэ тызэуцолІагъэр. ТызэутэкІрэ къиным типсыхьагъэу Тапэ етэгъэхъу гъучІ тыхъугъэу. Синасыпыр: сыкъэхъугъ адыгэу, Сыщы Іагъ силъэпкъ сэ сырыпагэу! СыщыІагъ сэ, джыри сыщыІэн: Усэмэ ахэлъэу спсэ къэнэн. Спсэ къэнэн силъфыгъэми ахэлъэу, СигушІогьо Іуплъи зэм агу илъэу. Спсэ къэнэн силъэпкъ игъогу дытетэу, Ижьыкъащэ хэлъэу, игъэретэу. Арэу сщэхъу, къошыр, арэу сщэхъу, ЗыкІым екІурэ гьогум сэ сыльэхъу.

А гъунапкъэр къычІэкІыгъ лІэныгьэу

Сынэсыгъ сэ мафэ горэм зы гъунапкъэ, А гъунапкъэр къычІэкІыгъ лІэныгъэу. Гур лъэпэрэпагъэ, ащ ымакъэ Къысщыхъугъ лІэныгъэм хэгьощагьэу. Мары, секІолІагъ сэ, джырэ нэсым Чыжьэ дэдэу, хымэу сшІошІыгъагъэм. СІапэ сщэи, гъунэм сызенэсым ЗэхэсшІагь сэ иІэшІугьэ щыІэныгьэм. ЗэхэсшІагъ такъикъым имэхьанэ. Сыд такъикъа, зы нэгъэупІэпІэгъум, Шъоу щыфагъэу къытехъуагъ сиІанэ. Мары чъыгыр, бэрэ ар къэкІыгъ, Мары цІыфыр, ащи сыкІыгъугъ. Нэфышъагъор, тыгъэкъохьажьыгъор, Осэпсыцэу уцым текІыжыыгъэр, Ошъо шхъуантІэр, пщэсэу ащ щесыгъэр, Тыгъэ нурэу, дахэу къысфепсыгъэр, Гу альыстэгъагьэп псэм нэзгъэсхэу... Дунай Іэпсэу, ощхэу е ос къесэу, Джырэ мафэр къэсфэ садэшэсэу СыщыІагьэп, шъыпкъэ, сырягъусэу. Купэу тызэхэтми, сышъхьэзакъоу Гъогу тызэдытетми, сыфэныкъоу Сэ зыгорэм, къысщыхъугъ сфимыкъоу ЩыІэр зэкІэ, сишІэныгъи, мылъкоу сиІи,

Ау джы непэ упчІэхэр нэмыкІых, Сиджэуапхэр тынчэу къыздекІокІых, Тхьэм ишІошъхъуныгъэ бгъэгум дэлъ, ШІу слъэгъугъэ пстэуми ар ахэлъ.

ШІу слъэгъугъэх, гупсэ хъугъэх хэти, сыди, Пый сфэхъугъэу, спэчІынатІэу щыти. Сегупшысэ, а сишэнэу зэблэхъугъэр, ШІум игъогу зэфагъэу къыхэсхыгъэр Сщыщэу, сигъэразэу сыхэтына, Хьаумэ джыри зэкъоныгъэм зыритына?

Уахътэр макІо, а гъунапкъэм сыІокІоты, Алахъталэм цІыфмэ сахегъэты. СыщыІэн ынэшІоу къысщыфагъэм Щыщ Іахьыбэ афэсщэеу, адэзгощэу...

ШІульэгъур ары, джа зыр ары Іашэр

1

«Уиусэхэр чэфынчъэх»,— бэмэ аІо,
«Ар сэшІэ дэгъоу»,—джэуап ясэтыжьы.
Чэфыгъор бэ зикІасэр, къызгурэІо,
Ау нахь чэфыгъор сыбгъэ дэкІодэжьы.
КъыдэкІрэп игъом, бзыоу дэбыбыкІрэп,
Сичэфынчъагъэ сыдэу зишІми, шІокІрэп.
Сигуузыгъэ усэхэр ельахъэх,
Дунэе зэхэтыкІэм зэІегъахьэх,
Гур зэгуегъэуты адэ хъурэм-шІэрэм,
ТичІышъхьэ зыубытыгъэ
ТхьамыкІагъом,
Иблысым къытфихьыгъэ
Жъалымыгъэм,
Зэрэхъоу ренэу, тэ тызэмыжагъэм.

ОшІэ-дэмышІэу «Танджыр» къытхэхьагь, ОшІэ-дэмышІэу Шъхьэмэ защилъагъ, Ау къафехьакІрэп бэмэ, Афэщэчрэп, «Емынэм» шъхьэр еуфэ, АфэукІочІрэп. Зэпахрэ узым чІышъхьэр зэлъиштагь, Зэрэдунаеу «танджым» ыгьэщтагь. Игьонэмысэу цІыфхэр ыгъэлІагьэх, Унэгьо псаухэр ащ ыгъэунэхъугъэх.

Иблысым сыда Іашэу пэдгьохыщтыр? Хэт щымыщынэу а ем пэуцущтыр?

ШПулъэгъур ары, джа зыр ары Іашэр, Езгъэгъотыщтыр а емынэм ифэшъуашэр. ШПулъэгъум тидунай ыукъэбзыжьын, Псэ рэхьатыгъор тэ къытфихьыжьын.

9

ШІу тлъэгъумэ благъэр, гум пэблагъэр, ШІу тлъэгъумэ чІыгур, уашъор, тыгъэр, Тыкъэзыуцухьэрэ дунаир, Тхьэм къыгъэшІыгъэу зэкІэ иер, ТытекІошъунба тэ Иблысым? ТегъушъыкІынба нэІум нэпсыр?

Хабзэ зыхэлъым...

Абыдэ Хьисэ фэсэгъэхьы

Хабзэр зэхалъхьэрэп, гъашІэм къыхэкІы, Зы гъэп, гъэ минхэр ащ зэренэк Іы. ЩыІ хэбээ дахи, зигугъэ лъаги, ХьэкІэ-къокІагъэу хъункІэ аштагъи, Ау зэфэныгъэр акІыІу мэхъужьы, Уахътэ тек Іуадэми, ащ зепхъотэжьы: Жьым щэхьарзэжьы зэм бзыу тэмабгъэу, Къулайцызыгъэм цыр хигъэзыгъэу, Зэм ипкІэгъуалэ щыщэу ипкІантІэ Шым ешэсыгъэ пкъышъом хэкІуакІэ. Зэман-зэманэу хабзэр зэхэхъо, Къушъхьэ шъхьэ фыжьэу чІышъхьэм къытехъо. Джарэу шэн-хабзэхэр къыздырахьак Іых, Пкъышъолым, лъынтфэм ахагъэкІуакІэх. ЛІыгъэ зепхьаныр адыгэ шэнышъ, Напэ зиІагъэми лІыгъэр хэлъыщтышъ, ИлІыгъэшІапІэ къыщылъэгъонба, Хэти а чІыпІэм рихьылІэгъэнба? Римыхыыл Гагъэми, хабзэм зэри Гоу, ЛІакъоу зыщыщым ишыихъ лІыкІоу, ЛІым лІы кІоцІытэу гъашІэм щыІэн, Зыщищык Іагъэм ащ зищэ Іэн.

Хабзэ зыхэлъым иІэн хэгъэгуи, Нышъом фигъадэу фишІын шІулъэгъуи. Нахьыжъ-нахьыкІэм мэхьанэ ритэу, Илъэпкъ рыпагэу, щыІэн шъхьэфитэу.

Хьапайхьаблэк Іэ яджэу щы Іагъэх

Хьат лъэпкъмэ ахэр ащыщых, ЛІакъом ыцІэ ар дэгъоу къыхэщы, Хьапайхэр гъашІэм пэгъокІых, Абдзэхэ лъэпкъым къыхэкІых, Нэужым бжъэдыгъоу атхыжьых, ЛІ эу щэ Іэх, лІ эу чІыгум ехыжьых. Яхъулъфыгъэхэр, Шъхьэфитылъыхъух. **Ябзылъфыгъэхэр** Нэфшъэгъо жъуагъох, Пчэдыжышэм фэдэу нэфынэх, Тидунае ижъогъобыных... Заом ыпэкІэ зы къуаджэ икъоу, Хьапайхьаблэк Іэ яджэу щы Іагъэх. Урысыдзэу къэк Гуагъэм пэуцухэу ЯчІыгу пае ахэр зэуагъэх, ЯчІыгу пае ахэр фэхыгъэх. Зым ычІыпІэ адрэр иуцоу, Зэрэлъэпкъоу, адыгэ лъэпкъэу Заом Іухьэрэм идээ хэтыгъэх. «Тфыщалъэ пыидзэу къыдэк Іырэм, Шыудзэ пчъагъэу зэхэкІырэм, Мин пчъагъэк Іэ къалъытэгъагъэм, Адыгэхэр защыпэгъок Іыхэм, Хьэпэе зэшхэр дзэпащэхэу»,

ПэщитІуми лІыгъэр къахэщэу ЛзэкІолІмэ апэ итыгъэх.

Намыс хабзэр ялъап Гэу, япкъэоу, Шъхьэфитныгъэм фэбанэу щыІагъэх. Джыри щыІэх, ау макІэ къэнагъэр, Бэ зэфагъэм игъогу тек Годагъэр. Мухьаджырэу бэ ик Іыжьыгъэр, Хэгъэгу пчъагъэмэ арыхьажьыгъэр. Исых Сирием ахэр, Тыркуем, Голан Іуашъхьэм зэгорэм тесыгъэх. Ащэпсэүх къэралыгъуабэхэм, Ащэбагъох нэмык І чІып Іабэхэм. Хъуажъэхьаблэу Тыркуем итым ЩыІэх Билги, ткъошэу Джэвиди, ЯІ Хьапаймэ япсынэк Іэчъи, Агъэлъап Іэ ялъэгуани, Къоджэдэсмэ ячІыпІэ шІагъох, Тихэкужъ агу къэзгъэк Іырэ лъагъох.

Хьатикъуае зикъуаджэ хъужьыгъи, Ащ къыхэкІи бжъэдыгъу къихьажьыгъи, Хьапай аІозэ Дэрбэу атхыгъи, Хьапай зэшхэу тыкъызтекІыгъи Тизэман хэкІухьагъэх лъэпсэнчъэу, Тиаджали къэсыгъ куожьынчъэу...

Хьапай зэшхэу Махьмуд, Рамазан, Дэрбэ зэшхэу ти Пацу, Дыхъу, Къэсэй,

Зэшыпхъу кІасэхэу Кур (Аслъанхъан), Ащ кІэлъэкІох Гощнагъу, Муслъимэт, ЛІышхом янэу, икІасэу Ламэт. Нэбгрэ пэпчъ щыІэныгъ, зы дунай, Лъфыгъэ зиІи зимыІи ахэт. Ау яшІэжь тэгъэлъапІэ джы нэсым, Тапэ итмэ къаІотэжьыгъэр, Щысэ макІэп къытфахьыжьыгъэр, Ар лІэужмэ анэтэгъэсы. Хьапай-Дэрбэ Якъубэу ефэндыр, Дингъэлажьэу къуаджэм иІагъэр, Имылажьэу аукІыгъагъ, Хабзэм пыеу ылъытэгъагъ. Ащ ик Іалэу Дэрбэ Сахьидэ Псэемыблэу заом хэтыгъ. Апэуцоу нэмыц-фашистмэ, Хэгъэгу гупсэм пае фэхыгъ. Ишъхьэгъусэу шъхьэзакъоу къэнэгъэ ФатІимэт ып Іужьыгъэх изакъоу: Ибрахьими, Хъусени, Ахьмэди, Мыхьамоди, Кими, Айщэти, Анахык Іэ пхъу к Іасэу Гощсими...

Къэсэй ыкъомэ къатек Іыжьыгъэхэм, Къахэк Іыгъэх ш Іэныгъэлэжьхэр, Зэу Байзэт ар, зэу типхъоу Сар, Къыщыхъугъэх яеу дунаир: Аш-ашыпхъухэу Налбыи, Свети, Псолъэш Іэу, ц Іыфыш Іоу Аслъани, Анахык Гэу, нахь гъаш Гоу Аскэри... Іэпэ Гасэу, гъуч Гымк Гэ Газэу Хьамзэт ыкъоу зэу Заурбый, Бэч ишъаоу, гу Гэтэу Нурбый...

Совет хабзэм зищытхъу ы Іогъагъэр ЧІыгу лэжьакІоу Хьэпэе Юсыф. Лъфыгъэу иІэмэ агъэгупсэфы, Спортым макІэп гъэхъагъэу щашІыгъэр. Къыхахыгъэу самбо бэнэныр, Къалэжьыгъэба дунэе щытхъур: Арамбый чемпион щэгъогогьо, ИбэнакІэ, илъэкІ агъэшІагъо. Къык Гэлъэк Гох Хьамели. Асхьали. ЯІэдэжьэу амали, гъэрети. Ащ Аслъан упчІэжьэгьоу ахэт, Инахыык Іэмэ ашъхьагъ ар ит. «ЛІым ыкІоцІ лІы кІоцІытых» афаІо, «Шъыпкъэ дэд, арэу щыт» сэри сэІо. ЛІыкІо хъужьрэп лІыгъэ зыхэлъыр, Шъхьэм къырехы ренэу гум илъыр, Арамбый зэрэлъэпкъэу игугъоу ЩыІ фэшъыпкъэу, гъашІэм ыгу фэгъоу. Тызэхэтых Хьапайхэми Дэрбэми, Зигугъу тшІыгъэмэ къакІэлъыкІуагъи, Тызэхэтых зы лІакъом тыщыщэу. ТымышІэжьэу бэ тІэкІэзыгъэми, Сисатырмэ ахэмыфагъэми, ТышыІэшт, тыкІотэшт тымыгъуащэу!

Нэкъое жьыбгъэр мэгырзы

1

Нэкъое жыбгъэр мэгырзы, Къутамэхэр зэлъегъэсысы Чъыгышхомэ аІэпэ-къуахъохэр, КІымафэм ыгъэтІэсхъагъэхэр. Осыцэ минхэр къелъэсых, Нэгушъхьэм чъыІэу къынэсых, ШІэхыпсэу хъотыр къыхьыщтышъ, ТыгучІи чъыІэм рихыщтышъ, РихыгъэкІи зэхэтшІэжьына, Тищтагъуи тиубытыжьына, ЛІэныгъэм теуцолІэжьыгъэу, ЛІэныгъэр гъунэ хъужьыгъэу?

2

ЦІыфыр щыІагъ тыгъуасэ, Джы непэ бэныр фатІыгъ. ИгушІогъуагъ игъашІэ, Джы хьадэу къэм ар дахыгъ. НэгъэупІэпІэгъоу хъужьыгъэ Гъэ пчъагъэу чІым щилъытагъэр, КъэушІункІыгъ, кІодыжьыгъэ Инурэу ашъхьэрытыгъэр. Къэм рахыжьагъэр щы Гэжьэп, Ащ ыпсэ пкъыр къыбгынагъ. Пкъышъолыр зыми фитыжьэп, Ау шГэжьыр къафыщинагъ. Къафыщинагъ иГахьылмэ, Игупсэмэ, ИкГэлэ-лъфыгъэмэ, ИгьэшГэ гьогу дытетыгъэмэ...

ШІулъэгъоу адэ иІагъэр, ШІулъэгъур тыдэ хъужьыгъа? Ар къэнэжьыгъа нэфынэу, Гукъабзэмэ адэкІотэнэу, Ащымыгъупшэу, агъашІоу Шэсыгъэ мафэм ынэшІоу?

Ахэлъэу ипсэпэшІагъэмэ ШІульэгъур джыри щыІэн. Лъэужэу къыкІэлъыкІуагъэмэ Рэхьатэу адыщыІэн.

Нэкъое жыбгъэр мэгырзы, Къутамэхэр зэлъегъэсысы...

Тыгъэщх щхык Iaey, синыбджэгъу

1

Тыгъэщх щхык Гаеу, синыбджэгъу, Зылъэгъурэм ыгъэшІагъоу. Тыгъэщх, цІыфышІуи тылъыгъэхъу, Насыпыр зыгъэбагъоу, Ар зыгощыным фэхьалэлэу, ШІушІэным фэгуІалэм. Орэщх тикъуаджи, тичІыгушъхьи, Орэдэу орэхъужь щхы макъэр, ХэкІухьажьыгъэу псыхъо лъакъом. Псым къытекІыгъэ пахъэ фыжьым КъыхэбыбыкІэу, зиутхыпкІэу, АмкІышъэ бзыуми ерэгъэжь, Орэдыр жъынчэу кІерэІукІ. Мэзыгуи огуи зэтрерэч! Зэрэдунайи зэлъерэшт, МэкъэшІум зерэІэт!

Тыгъэщх щхыкІаеу, синыбджэгъу, Ащ гъашІэр лъегъэкІуатэ, ЗэхасшІэу хэлъ ащ уц Іэзэгъу, Мыгъуаби ІуегъэкІоты. Ау гур къыддеІэу тыщхыжьышъурэп, Ар хъуми зә, тІо тфэгъэхъужьрэп, Нэшхъэй-гумэкІмэ тагъэпшъыгъэу, Ар Іэтэ-Іатэу зэтехъуагъэу, Тынэгу итеплъэ тшІузэблахъу, Псэм нэсэу къиныр тагъэлъэгъу.

2

Тичъыгмэ дахэу къяшъэшъэхых Дышъэ зэрылхэу пкІэшъэ гьожьхэр. Чъыг хьапэ-щыпмэ къахэшІэтых Зэпэжъыужьхэу тыгъэбзыйхэр. Мы уахътэм идэхагъэ гур егъатхъэ, Гум зегъэпсэфы, игушхуагъэ ЗэхапшІэу хэхьо, зеутхыпкІы, ПкІэшъэ дышъэпсмэ ахэкІуакІэ. Нэшхъэй-гумэкІхэр ІэкІыб ешІых, ГукъэкІыжь къинхэр зэренэкІых, ГушІонэу фай, щыІэнэу фай, Ащ еІо: тые мыр, тэщ пай! Дунаир тфыхихыгъэшъ ти Тхьэ, ФэтэжъугъэІэт гушІуагъом тшъхьэ.

Тыгъэщх щхык laey, синыбджэгъу, Зылъэгъурэм ыгъэш larъoy...

Тыдэплъые, къэтэплъыхьэ бэрэ уашъор, Зэблэтэхъу нэкІэ а уаишъор, Зэм ощхыпсы гъуаткІомэ къагъэпсы Лэгъупкъопсэу, зэмышъогьоу нэпсы. Зэм хыорэу, шІункІэу пщэс онтэгъу, КІуачІэу иІэр ащкІэ тегъэлъэгъу. Ары пэпчъ мэгуІэ гур, мэгугъэ, Игупшысэ хыылъэхэр гощыгъэх: Дунаишхор кІодэу ышІошъ хъугъэ, Пщэсы шІункІхэр ичыхІэн хъужьыгъэх. Ау дунаир хъугъэп къошыныжъэу, Бгъэтэкъон плъэкІынэу угу о къэкІмэ. Ау дунаир щыІэп кІодыжьынэу, ШІу ар зэгъэлъэгъуба пфэлъэкІыщтмэ.

Тыгуи тыпси уашъом щыщ хъужьыгъэх, Тыгъи, мази, жъуагъуи адыщыІэх, Жьыбгъэ чъыІи ощхи ахэткІухьэх, ТикІымафи тигъэмафи зэхэкІухьэх.

КъэушІункІмэ, мазэм итетыгъоу, Зэпэлыдрэ жъуагъохэр игъусэу, ПкІыхьэлъэгуми гьогум зыритыгъэу Пшысэм хэхьэ джыри зэрихабзэу. Джыри зэрихабзэу тыди нэсы, Уахътэ зэхэкІухьэм хэчэразэ, ЩыІэныгъэм иблэкІыгъи инеущи ТинэфапІэ щыщи, тщыщ-тщымыщи, Къини хъяри зэкІэ щэчэрэгъу, Чъыем къыддыхэтэу тегъэлъэгъу.

Бзыу отэрэу жъуагъохэр икІыжьмэ Уашъом, пщы-остыгъэр къытфихьажьмэ, Зэпэнэфмэ уашъуи тичІыгушъхьи, Гупсэфыгъор зыщыдгъотрэ тихьэблашъхьи, Пшъыгъор тырехыжьы псэм елбэтэу, ИкІэрыкІэу зепхъотэжьы ащ шъхьэфитэу.

Джэрпэджэжьэу уашъом дежъыужьэу ЧІым ымакъэ къэІу псаоу, гохьэу. Тыгъэ бзыйхэм ышъо апэжъыоу Къытфэхый тэ чІыгур, шІур къытфихьэу!

Тыдэплъые, къэтэплъыхьэ бэрэ уашъор, Итэлъагъо бэрэ гур зыфаер...

Жьыбгьэ стырым кІышъор къесты

МэшІо лыгъэм сыхэтыгъэп,
Сыщыстыгъэп,
Урыс топым цэ зырызэу
Сиутхыдзыгъэп,
А зэманым сыщыІагъэп,
Ау псэм нэсэу
ЗэхэсэшІэ тхьамыкІагъор зы шІэжь узэу!
ЗэхэсэшІэ нэпсэу
Нымэ рагъэхыгъэр,
Зэхэсэхы гъыбзэу
Ныжъмэ аусыгъэр.
Зэхэсэхы чатэ гъабзэм илъэибзэ,
Чатэр чатэм еутэкІы, цІыфыр ебзэ.

Жьыбгъэ стырым кІышъор къесты, ТырестыкІы, КІышъо кІыІум нахь мымакІэу гур рестыкІы, Зэгоутэу, ЗэІэтэкъоу Мыжъо такъоу, Агьэтакъуи, ахьаджыгъэ ижърэ лъэпкъэу, АгьэкІоди, лъэпсэкІодэу рашІыхьагъэм, Щыщ тІэкІу-шъокІоу мэшІо лыгъэм

Рехьыжьэжьы ышъхьэ джаущтэу,

насыпынчъэу.

къыкІэныгъэм

Рехьыжьэжьы, ау игъогуи хьылъэ дэд, ЧъыІэр, гъаблэр, тхьамыкІагъоу бэ

шъхьэщыт.

Гъэретынчъэ хъугъэ цІыфхэр къызэхэфэх, Хьэ-тыгъужъмэ, хьэкІэ-къуакІэмэ зэІатхъых. Зы нэбгырэп, нэбгрэ минэп, миллионых, Сабый цІыкІуи, лІыжъи, ныуи гъаблэм ехьых, Къушъхьи, мэзи, шъоф зэикІи къафэхымэх, Джэнэт чІыпІэр джэхьнэм фэдэу джы

хъужьыгъэ,

Кавказ къушъхьэм ихьэдагъэу кІытэжьыгъэ, Лъэпкъым щыщэу къэнэжьыгъэр егъэкІуатэ, Нэгум кІэкІрэм, нэм ылъэгъурэм гур текІуадэ. Къэнэжьыгъэу, зинасыпыр къухьэм екІоу, Зы хэкІыпІэу агъотыгъэр тырку хэгъэгоу. Хэт ышІагъа арэу хъущтмэ, зэхэзыщтмэ, Черкес лъэпкъым ихэкужъыр кІодыжьыщтмэ? Хэт ышІагъа Кавказ лъэпкъмэ анахь иныр, Шъхьэфитныгъэм псэемыблэу фэбэнагъэр Хэгъэгунчъэу, насыпынчъэу къэнэжьыщтмэ?

Ау тэгугъэ, гугъэр тиІэшъ, теухъумэ, Черкес лъэпкъым инеущи къегъэгъунэ. Зы лъэпкъышхоу, зы хэгъэгоу тыхъужьын, Тиджэныкъуи, Тхьэм зэриІоу, къэблэжьын!

Тамэ Іахьынчъэу ом уимыбыб

Зыгорэ дэкІуае, ом нэсэу зеІэты, Тыгъэм ипапкІзу ошъогум ар еты. Ащ щыгушІукІхэу зы куп зыфащэи, Ифабэ кІэхъопсхэу аІапи ащэи.

Зыгорэ дэкІуае, зыгорэ къефэхы, Зыгорэм ижъуагъуи ом щэк Госэжьы. Тиуахътэ зэхелъхьэ, зэхелъхьэшъ зэхехы ЩыІакІзу тызхэтыр, зэрегъэзэфэжьы. Ащ пэпчъ зы лъэбэкъу, зы гъогу, зы насып, Яхъяри якъини зэголъ, ягъогогъу. Ау уашъом нэсыгъэр тыгъэпсым ычІыпІ, Неущрэм ишъау ар, чІым инэфшъагъу. Къэнэфрэ лъэойми дэк Гоешъун, Ипэрыохъуми атек Іошъун. Гум щиукІыных ишъхьахынагъи, Къин езгъэлъэгъурэ икъаигъагъи, ЩэІагьэр псыхьоу нэпкъым риутэкІзэ, Гушхуагъэр хыпсэу, орэу ыІэтээ! ЦІыфым хэлъ шэнхэр ащи икІасэх, Хэти ар фэдэу пстэури игупсэх.

Ау мэхъу мыщ фэди: шъхьэр къэуназэ, Лъыр къэолъаошъ, гур зэпрегъазэ. Джащыгъум, хэт щыщи, жьыбгъэм рехьыжьэ, ІэкІэтэкъужьэу ифышъхьэ лэжьыгъэ. Зыщыщхэр щэгъупшэх, егъэхьарамых, Гупсэу иІагъэхэр ащ къыфэхымэх. НыбджэгъукІэ тхьамыкІэр щыкІэн орзэ шъхьантэм,

Лъэойм къефэхмэ, тефэн шъхьэшъо пытэм. Джащ пае, сикъошыр, зэгъаш узыщыщхэр, Гъэлъап Гэх, гъэтхъэжьых о уилыщыщхэр. Джащ пае, сикъошыр, зыгъэсамбыр, АГорэ-пэ Гожьэу о ущымыт, Аш Гэрэ-пэш Гэжьэу куп ухэмыт, Тамэ Гахьынчъэу ом уимыбыб, Ау зэфэныгъэм игъогу зэу къыхэхи, Хэт къэмыджагъэми, уафыдэмых.

Зыгорэ дэкІуае, зыгорэ къефэхы, Зыгорэм ижъуагъуи ом щэкІосэжьы. Тиуахътэ зэхелъхьэ, зэхелъхьэшъ зэхехы ЩыІакІзу тызхэтыр, зэрегъзэфэжьы.

* * *

Неущрэ мафэр, гугъэр, гухэлъыбэ... Джар тІоу тыщыІ, къэкІощтым тежэ ренэу, Къытщэхъу а къэкІощтыр нахь дэгъунэу, ТшІэн фаер тапэ щыІзу тэ тэлъытэ. ЩыІакІэр лъызгъэкІуатэрэр джарары, Зы кІочІэ лъэшэу гугъэм хэлъыр ары. Ар тІозэ тІэкІэкІыжьы джырэ уахътэр, Тинепэрэ гушІуагьор, хэлъ насыпыр, Нэплъэгъум къыридзэжьрэп цІыфэу дготыр, Гьогогьоу гъэшІэ гьогум къыддытетыр, Ащ фэдэу, благъэу тхьапша тІэкІэзыжьрэр? ТынаІэ зытемытэу тщыгъупшэжьрэр?

Джы нэсым тызхэтыгъэ щыІэныгъэм, Мылъагэми, Зы Іуашъхьэу зэхэтлъхьагъэм Тинепи ТиблэкІыгъи хэлъ ямыжъо, Нэпсыби Псыхъо хъугъэу ащ къыщэжъо. БлэкІыгъэр Тэ гъэ пчъагъэу къэтэлъытэ, ЩыІакІэр Щыдгъэпсыгъэу ащ тэлъытэ. Ар блэкІыгъах, ЩытшІэщтыр щытшІэгъах,

Зы зэман чыжьэу къытщэхъужьым фэд, Джы къэкІощт уахътэу пчъэІум тэ тыІут. Ау пщыгъупшэна

Уянэу узыпІугъэр?

Гум ик Іыжьына

Тэу уашъхьагъ итыгъэр?

Шы-шыпхъуи,

Къош-Іахьыли, уикъоджэгъуи,

Уздэджэгугъуи

Сабыигъом, уиныбджэгъуи?

Гум рихьыгъэгъэ пшъашъэм инэплъэгъур,

Пщыгъупшэжьына апэрэ шІулъэгъур?

А зэкІэ тыдэ пхьыных?

— Уигъусэных,

Псэм хэзыжьыщтхэп ахэр, мыжьосыных...

Тызэхахьэх, тызэхэк Іыжьых... ТызэхэкІыжьхэу тызэфэджэжьмэ, ИкІэрыкІэу тызэрэугьоижьмэ, Зыгорэ тщык Іагъэу тызэхэхьажьы. Зэм зыгорэ, етІанэ нэбгыритІу, Аузэ щы Іак Іэм тыфэхъу фэгуит Іу, Нахь мак Іэ тыкъэхъу, Тыдэунэхъу ЩыІэкІэ зэжъоу тэр-тэрэу дгъэпсыгъэм, ЦІыфмэ ялыеу зыфыхэтхыгъэм. Дэгъоу тэлъэгъу Хэхъожьрэп щык Іагъэм, Тыкъэзгъэнагъэми къагъэзэжьыгъэп, Е дунай шъхьа Іэм зафэу к Іожьыгъэх, Е нахышІу лъагьом ашъхьэ гъэзагъэ. Изы хъужьыгьэп зэ ракІутыгьэм, ЗыкІи ыштагъэп хагъэлъэдагъэм.

Аущытми, джыри щыІэх ныбджэгъухэр, Анахь дгъэлъапІэхэу къытфэнэжьыгъэхэр.

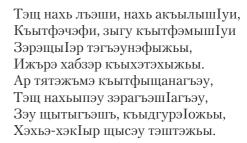

Ижърэ хабзэр къыхэтэхыжьы

Тыкъытехьэ мыщ, ТытекІыжьы, ЧІыгушъхьэр зытетым тет, Къэнэжьы. ЧІыгушъхьэ къодыеп дунаир: Гъунэ зимыІэ ошъогуи, Шэфлъагьохэу акІыбкІэ щыІи, ЗэкІэ, ЗэкІзу Ташъхьагъым иер, ГъэшІэрэ тхыпхъэу зэхэлъыр, Дэгьоу зэхэущыхьагъэр...

Тыкъытехьэ мыщ, ТытекІыжьы, Ау тытетыфэ мыхъэр тэгъахъэ, ТищыІакІэ зэІэтэшІэжьы, КъызщытшІэжьрэм ар тэгъэтІасхъэ.

Бзыу щырри инабгъо исмэ, ЛІэбланэу, лІэу зелъытэжьба. Тэри тычІыпІэрысмэ, Зыгорэу тызыщэхъужьба. Ау чыжьэу тызыІукІотрэм, Дунаир зызэдгъэлъэгъурэм, Тахахьэу такъыхэкІыжьмэ, ШІэныгъи къызыдэтхыыжьмэ,

Сыдэу адэ лъэхъан шІэгъуагъа?! ХьакІэщыпчъэр рамыгъэтыжьэу, Фаер ихьэу, фаер икІыжьэу, Нарт къэбархэр щамыІотагъа?! А лъэхъаныр тэ къитхыжьын, Хэт а уахътэр тфыхихыжьын?

Осым чІеухъумэ

ТэкІо, телъэкІоны, тыкъэуцурэп, Зэ укъызыуцурэм уежьэжьышъурэп. Уадиштэжьрэп узхэтыгъэмэ уежьэжьми, Уелъэк Іонзэ ясатыр ухэуцожьми. Джары ар зэрэхъурэр ренэ къэс, Уигъусагъэм ышъхьэ къызи Іэтрэм, Уашъоми шъхьэдэк Ізу зызи Ізтрэм, Шъхьасэу зыхеушъафэ ишІуфэс. Ори ар зэхапшІэу еогъажьэ, Ау гуцафмэ оІошъ, джыри уежэ ЗыкъышІэжьэу, тІэкІуи къэушъэбыжьмэ, УишІушІагъэ горэ ыгу къэкІыжьмэ... Ыгу къэкІыжьмэ, оІо, икъиныгъом ПлІэІоу, ныбджэгъу плІэІоу кІэбгъэкъуагъэр, Ыгу къэк Іыжьмэ мыхьамелэу дэбгощыгъэр, Мыжьо хыыльэу ыпсэ тепхыгъагъэр. Ау зэхэкІы гъогур, уеунэкІы, ЩыкІымафэшъ, хъотым узэблещы, Ныбджэгъугъэр осым чІеухъумэ, Ау пшІошъ хъурэп, джыри оухъумэ. Отхъу осыр, отхъу уимыгъащтэу, Ичъы Іагъэ пкъншъор ымыгъэщтэу.

Джыри укІэлъэкІо, гугъэр кІодрэп, Ау уиныбджэгъугъэм узэхихрэп. Ары, ныбджэгъугъэм, узэхихрэп. Ащ джы иныбджэгъухэр нэфэшъхьафых, Гъогогъу фэхъужьыгъэхэр ихымэх, Ау хэхыгъэу ахэр егъэнафэх, Ихъярыгъом пчъэхэр афыІуехы.

Джары ар зэрэхъурэр ренэ къэс.
Уигъусагъэм ышъхьэ къызиІэтрэм
Уашъоми шъхьэдэкІэу зызиІэтрэм,
Шъхьасэу зыхеушъафэ ишІуфэс.
КъэІэбэщтэп, къыубытыщтэп пІапэ,
Икъэбзагъи ыгъэпэжьрэп напэм,
ТІури зы щыхъужьэу — шІои къабзи,
МылъкукІэ пкъыри псэри егъэсэи.
Ори уфэенэп ебгъэхъунэу
Къыбдытетэу гъогоу къыхихыгъэм,
Удыхэтэу сыдми щыІэныгъэм,
Іэчъэ-лъачъэу гъашІэр къэбгъэшІэнэу...

* * *

Сэ сІуагъи, о пІуагъи зи пкІэ яІэп, ныбджэгъу, ТыкууагъэкІи пкІэнчъ, тыкІыигъэкІи... Зигугъу тшІырэ къош лъапІэр Тхьэм ычІыпІэ хъужьыгъэу

ДжәуапыпкІәу нахыыбәм къытфыхэпчыкІы. Ар бәшІагьәп тәщ фәдәу тиурам зытетыгьәр, Тызщеджагъэм щеджагъ, тшхырәр ары ышхыгьәр,

ЫпкъышъолкІи тэщ фэд, зи ащ фэдэу зэтетхрэп,

Ау «Тхьэ унэм» чІэхьагъэшъ, зи ылъэгъурэп, зэхихрэп.

Ымылъэгъуми ешІэ къинэу цІыфхэр зыхэтхэр,

Охътэ бэшхоп тешІагъэр ежь ачІыпІэ зитыгъэм.

Зэхимыхми ащ ешІэ, цІыфхэр фаех щыІэнхэу, Зэфэныгъэр яшъхьаІэу,

Шъхьэфитныгъи яІэнэу.

Ар аритмэ, зыхэтмэ ясатыр къыхэзын, Ишыуанэу зытесым бэ темышІзу къизын. Джарэу шІошІы, ипшыси ышІошъ

хъужьыгъэ,

Идунаи шхъорыбзэк Іэ зэблихъужьыгъ. Ар тэ тш Іэу зы нэбгыр, тымыш Іагъэу мин пчъагъ,

Сыдэу бэ къиуцуагъа загъэпащэу ташъхьагъ?

Пшъхьэ мыхъунхэр имыгъахьэх

Уигупшысэ
ЗыдэщыІэм о ущыІэу,
Гур Алахьэм пчэдыжьыпэм дэгущыІэу,
Нэф укъишъмэ
О къэпІонба зэу «шыкур»,
Зэу дунаир,
«Мы дунаир тэ тинур»!
Оры гъашІэр,
Оры лъагьор, щыІэныгьэр.
Тырэхьатэу тыхэзгъэтрэр,
Тызыщыщыр.
НитІур маплъэ:
Слъэгъурэр дахэ, зэмышъогъу.
ШІур сиІуплъэ:
Тызхэхьагъэр тинэфшъагъу.

Уигупшысэ зыдэщы Гэм о ущы Гэшъ, Имыгъахьэх пшъхьэ мыхъуни, гуштэгъуаджи. Гухэлъык Гэм уимэфак Гэыпхъотагъэшъ, Джыгъо-джыгъоу уебгъук Гонба пш Гоигъуджэм.

СыолъэІунэп

О пшІошІыгъэба сыгу ушъэбыгъэу, Къыплъысчъыхьэу уауж ситынэу. ЛІыгъи напи оркІэ схъожьыгъэу, Усигугъэу сэ сыхэтынэу.

О пшІошІыгъ... Ау мызгъэгум хэпхыгъэр, ШІулъэгъу папкІэкІэ пштагъэр нэмыкІ. Ары, шъыпкъэ, сишІошъхъуныгъэ Уутагъэшъ, сишъхьакІу, сигухэкІ.

Тэ хъужьыгъа о уитхьэлъанэхэр, Гум шъоупсыр къыщызыфагъэхэр? Быбыжьыгъа бзыоу уипсалъэ? ТекІыжьыгъа чІышъхьэм уибжалэ?

Тэ ухъугъэми, усщыгъупшагъэп, Сипоэзие щыщ ухъужьыгъ. Уфэмыеми, устІупщышъугъэп, Сисатырмэ уакъыхэнагъ.

Ау, сыд хъугъэми сыолъэІунэп, «Къэгъэзэжьба» сІоу сыщыІэнэп, Сэ ащ ыпэ ошъогум сиплъэн, Жъуагъоу итхэр чэщрэ слъытэн.

Зы лъэпкъ тыщыщ тэ, тихабзи зы

Тидышъэ кІэнэу адыгэ хабзэр Тятэжъы пІашъэмэ къытфыщанагъ. Къэтыухъумэнэу тиадыгабзэ Непэ лІэужхэмкІэ тэ зэдэтштагъ.

Жъыу:

Зэрэдунаеу шІур апегьохы Адыгэ культурэм ифестиваль. Фэбагъэ хэлъэу сэлам ятэхы Къытфеблэгъагъэхэм тифестиваль.

Зы лъэпкъ тыщыщ тэ, тихабзи зы, Зы тыхъужьыным фэкІо тигъогу. Гугъэр къытитэу тыгъэр къытфепсы, ЩэрэІ мамырэу тэ тихэгъэгу!

Тикъушъхьи шъофи, тикъуаджи къали Лъэпкъ орэдышъор къащыхэтэщы. ЧІынэлъэ гупси, хымэ къэрали ЗэхэшІэ къабзэр къащэущыжьы.

ТикІали пшъашъи ашІэ нартыгъор, Тихъишъи тхыди зыщагъэгъуазэ. ШІум ичылапхъэу етыутыгъэр Шъхьэлъагъэу уашъом ышъхьэ фегъазэ.

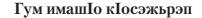
Зы хэукъоныгъэм...

Зы хэукъоныгъэм КъыкІэлъэкІо уахътэу Къиныгъор ппшъэ къыдэзылъхьащтыр. Зы хэукъоныгъэм КъыкІэлъэкІо къатэу Ошъопщэ шІункІым пхырыкІыщтыр.

Зэ умышІагъэм, ШІагъоу пшІомышІыгъэм Ер къыпфехьыжьы Іэрам шІункІэу. Гур нэтІэсхъагъэу Шъхьэр зыубытыгъагъэм Иягъэ къыокІынба икІэрыкІэу.

Зэ утекІошъы Гъогоу зэгьэфагъэм. ЕтІанэ бгъэзэжьынкІи хъун. Ау узщытекІым Плъэгу о чІэкІодагьэм Мынепэми неущ уигъэунэхъун.

ШІульэгьур икІодыкІрэп арэу псынкІзу Гоу зэкІэнагьэм, ригьэстыкІзу. Ерагьэу мэстышь машІор, мэкІосэжьы, Ау икІосэни гьашІэр текІодэжьы.

О къыхэпхыгъэр Тхьэшхом пфыхихыгъэу Зэм къыпщыхъугъэшъ удэшІэты тыгъэм. О шІу плъэгъугъэр упсэм фэбгъэдагъэу Зыдытеощэ къыхэпхыгъэ лъагъом.

Гур зыдэщыІэм нэри огъэІабэ, Псэгъусэр, уипсэогъур къыхэохы. Ащ дэогощы хъярым щыщ охътабэ, ГущыІэ гъашІуи, дахи зэхэохы.

Ау уахътэр къэсышъ кІасэм укъебгынэ, О ыпэ узымыхъурэм, ежьыр уап. ПсырыкІ ІэкІыбэу, закъоу укъегъанэ Джащыгъум уизекІуакІи о унап.

Джащыгъум гум имашІо зэкІэблэжьы, Ау зэкъилъыгъоу ари мэІэсэжьы. ОшІэ-дэмышІэу шІу плъэгъункІи мэхъу, Ау сыдми ар кІодыжьрэп, уегъэтІасхъэ.

Тащэк Іэми насып тыгъэпсмэ

АщэкІэ псэр орэд дахэмэ, Гухахъо зыхэдгьотагьэмэ. АщэкІэ псэр гугьэ лъагэмэ, Къиныгьом чІиухъумагьэмэ.

АщэкІэ усэ сатырмэ, ГужьыдэкІыгьо иІэнэу, АщэкІэ гупшысэ стырмэ Губжыгьэу зиутхыпкІыжьынэу.

Тыуцурэп, уахътэр тфикъужьрэп, Мэз Іапчъэмэ тэ тател Іыхьэ. Нэпс лъфыгъэмэ тапэуцужьрэп, Зяттыгъэу зятэгъэтхьалэ.

Тэр-тэрэу ар къыхэтхыгъэшъ, Тэр-тэрэу Іапчъэм тырэкІо. Тэщ фэдэмэ тызэхахыгъэшъ, Къыдготхэу гъыбзэр къыддаІо.

Гъыбзэм чІым тырещэхы, Ау ащи псэ Іуб къыхэтэхы, ТащэкІэми насып тыгъэпсмэ, Гур зыфэлІэгъэ гунэсмэ.

Нэфыльыр къызык Іедзым...

Нэфылъыр къыкІидзыгъ, Гоу чэщым мызэгъагъэм Ошъогум зыритыгъ дэджэгоу тыгъэм.

Дунаир къэдэхагъ, Гупшысэу сызгъэшІуагъэм Ишъэфи хэкІодагъ нэфшъэгъо лъагъом.

Ошъогур къэнэфыгъ, Бжыхьэпэ чъы Іэтагъэм Ипк Іашъэ зэлъик Іугъ дышъэпсэу ч Іышъхьэр.

Жьы къабзэр зыІусщагь, Гугъэнчьэу сызхэтыгъэм СыхэкІи секІолІагъ си ХьарамІуашъхьэ.

ЩыІакІэр зэкъодзагь, Зэкъотэхыжьми бэрэ, Илъэхъуи ренэ къэс тэ телъэхъэжьы.

А лъэхъур тигупшыс, Мысагъэм щыщэу щысэ, Зы лъэпэхъынтэу гур зэрегъэгъужьы...

Ау уашъор къэнэфыгъ, Нэфылъэу къыкІидзыгъэм, Сыгу згъэкІэракІэу, марышъ, фэсыдзыгъ.

Джэджэхьаблэ иорэд

ЛІакъом къыщежьэ лъэпкъым ылъапсэ, Лъэпкъым ыльапсэр адыгэ къуаджи, ей. Хъишъэм зэу щыщэу къехьы игъашІэ Ти Джэджэхьаблэу щытхъур зыдэжьыр, ей.

Жъыу:

Гур къэзгъэфабэу тикъоджэ шІагъор, Къэогъэнафэ тинасып лъагьор! ЩыІэба ренэу, ти Джэджэхьабл, Адыгэ лъэпкъым жъуагъоу къыфабл!

Нышъо шъоупсэу о тэ утиІи, Чыжьэу тыщыІэу тыкъыпфэзэщи, ей. ТыкъызыкІожьрэм фабэ уиІаплІи, УиІуплъэ дахи тегъэгушхожьи, ей.

Типсыхьоу Мартэ ичъэн къыщэкІэ, Мэзэу щыІагьэр уахътэм хэкІуадэ, ей. Ащ пай къэмынэу о окІэракІэ, Уигугьэ баи, шІум уфэкІуатэ, ей.

УикІали пшъашъи ренэу уигъусэх, Сыд фэдэ къини зэдаІэтыгъи, ей. Адыгэ хабзэм цІыкІухэр фагъасэх, АшІэ тарихъыр, ашІэ нартыгъор, ей.

ЛІэуж

Хэгьэгу зэошхом къыхэмык Іыжьыгьэ сятэжьэу Дэрбэ Сахьидэ фэсэтхы

1

Къоджэ гузэгум лІыжъхэр зырызхэу, Е купышІу дахэу къезэрэщалІэх. Мамырыныгъэм агухэр фагъазэу, Яжъогъо дышъэхэр бгъэмэ ахэлъых.

Ахэм ятыгъэ къафепсыжьыгъэшъ, Ямафэ пэпчъи насып хэлъын. Охътэ жъалымыр зэранэкІыгъэшъ, Апсэхэр шІугъэм джы фагъэблын.

КІымэфэ чъыІи, зэпымыу гъабли ЗэхэзышІагъэ ахэм ахэт. Хэбзэ зэмышІум ибэу къыгъани, ЧІидзыжьыгъагъи пагэу агот.

Хьазаб хэтыгъэм ыгу ихъыкІыгъэр ГъэшІэрэ шэсэу игьогогъущт. Щымыгъупшэжьэу ащ пэкІэкІыгъэр, ЩимыгъэІэжьэу къегоожьыщт.

ПкІыкІэ зэманэу зэо жъалымым Къытфищынагъэр уІэгъэ хьылъ. Тыщигъэгъуазэу зэо мэшІожьым КъыкІэныжьыгъэр Іошъхьэ къэхалъ.

2

Сахьидэ ятэу Якъуб щыІэжьэп, Дэрбэ ефэндыр арагъэукІыгъ. Быслъымэн диныр къуаджэм дэлъыжьэп, Ащ илэжьакІохэр зэтраукІагъ.

А уахътэм макІэп ыгъэкІодыгъэр, Лажьэ зимыІэу бэ чІиухъумагъ. Тыгъэжьэу огум джы щыстырыгъэр, ЦІыфым къыдэхъурэм инэрыгъыгъ.

Еошъ еукІы псэ зыпыт цІыфыр, Еошъ, ежь ыгум Тхьэр щеукІыжь. ЗэхишІэжьына укІакІом, нэфыр? Джэнэты лъагьом джы ар пэчыжь.

Якъуб икІалэу Сахьидэ псауба, Ятэ илъ хэлъышъ, ар зэмкІэ Іуш. ЗэмкІэ Советым ижьхьарзэ хэтба, НыбжьыкІ, акъылкІэ хъугъэ ар лъэш.

Къуаджэм гъэсагъэу зырыз дэсыгъэр, Сэнэхьат шъхьафмэ афэгъэзагъэу. Сахьидэ пае тхылъ бзэгухэр атхы, «Пыим икІалэу» а тхылъым ратхэ. Кавказ къушъхьэшхохэр къызэрэнагъэу Шъхьэшыгу фыжьыбзэу тинэпэеплъ. ПсынэкІэчъ чъыІэр зэречъэжьагъэу Джыри хъопсагъоу хэткІи гуфабл.

Ау тхьамык Іагьор тек Іышъ, нэмык Іым Уидэхэ нурэ къеуш Гунк Іыжь. ЛІэш Іэгьу хьазабмэ уактызыхэк Іым, Шъыгъошъо джанэр къыпфэнэжыыгъ.

Хъунэп, о къушъхьэу, къушъхьэ лІыгушхор, Уилъэпкъ рапэсырэр умыщэІэжь! Хъунэп, шъхьацыфэу, лІыжъы нэгушхор, Мамыр щыІакІэм ар къыфэщэжь!

Сэ къызгурэІо, о пфыхахыгъэу Заор жъалымэу уигъогу тетын. ПфэмыщэІэжьэу, огум зептыгъэу, Тхьэм уелъэІугъэкІи, джащ ухэтын.

Бжъэдыгъу чІыналъэм къецохъолІагъэу Совет щыІакІэм зыщегъэпыт. Плъыжьхэри фыжьхэри зэпэуцугъэу Тхьэм идунае тыди щакъут.

1

Сахьид къыхехы Совет щыІакІэр, Коммунэ чъыгым икъутэмакІ. Уашъом ехьарзэ Дэрбэ кІэлакІэр, Ефэндым ыкъо непэ нэмыкІ.

ЛІыпкъым еуцо, тарихъ шІэныгъэм ИкІэлэегьаджэу еджапІэм Іут. Унагьо ешІэ, шІульэгъуныгъэм Ижьи зыІуещэшъ, гугъэшІум хэт.

Ау къэнэшхъэи ищыІэныгъэ, Шъугьолэ купи ыпэ къэкІыгъ. КІо, афэлъэкІрэп, инасып лъагъо Агужъ хъыбэйхэм ахэжъэгъуагъ...

«А «враг народыр» уикІэлэегъаджэу, Сыды шІэныгъэр уигъэгъотын?» — Джар яушъхьагъэу, загъэІупчъапчъэу, Бзэгухьэ тхылъхэр ащ пай атхын.

Іофым ІуагъэкІми, ар къэмыуцоу Колхоз лэжьыгъи ащ Іуихыжьыгъ. Ащ пэпчъ унагъор кІэсэн кІэгъакъоу ГъашІәу къыхьыщтым кІалэм иІагъ.

Шыблэ гоожъыр ом щыгъогъуагъэми, Къарыу зыхэлъыр къымыгъэщтэн. Ежь къыгъэшІагъэм къиныр илэгъуми, Инэфышъагъо къабзэу щытын. Зэо жъалымэу Хэгъэгу зэошхор, Нэмыц техакІомэ къырагъэжьагъ. Мэсты мэшІуаекІэ мо дунаишхор, Шэйтаным дзэшхор къырищэжьагъ.

Хэгъэгу, ошІэжьа, ибэу къэбгъани, Сахьидэ къинэу зыхэбдзэгъагъэр? Іэ щызыфэни, къедэхэшІэни ИмыІэу кІалэу къэбгъэнэгъагъэр?

Ащ фэдэ тхьапша пшъо къыхэнагъэр, Уфэмыяхэу о къыпшІохъугъэр? Джы хэт къиныгъом къыбгоуцощтыр, Гъунапкъи, чІыгуи къэзгъэгъунэщтыр?

Ау лІыгум ешІэ, хэгъэгур — ны! Хэгъэгур — унэ, унэгъо ин! Сахьидэ ешІэ, хэгъэгур — зы! Ыпсэ шъхьамысэу ащ фэзэон!

Ар дэкІы, кІыбкІэ лъфыгьэр къылъэджэ, Ар дэкІы, гупсэм къуаджэр къегъаджэ! ЛІыгъэ зыхэлъым нэпсхэр ихымэх, Сахьидэ заом имашІо хэхьэ!

«Сэ сятэ пае сагъэмысагъэшъ, Пщыни гукъауи зыдэсхьыжьыгъэшъ, Тилъфыгъэ гупсэмэ насып ярэІ,— КъеІожьы лІыгум.— Зафэу щэрэІэх».

Заом къикІыжьрэп...КъикІыжьрэр тхылъ, Зи зэмыжэгъэ тхьэпэ къопищ. Ащ исатырмэ напэр ахэлъ, Сахьид ынапэ пагэу къахэщ!

6

Илъэс тІокІитІур зыщытешІагъэм Икъэ къушъхьэтхым щагъотыжьыгь. Саугъэтэу ыцІэ зыщытетхагъэм ІаплІыр илъфыгъэмэ ращэкІыжьыгь.

Уахътэр зэпыурэп — уІэгъэ хьылъи, Гукъауи, хъяри ащ къыхэнагъ. Дэрбэ Сахьидэ хэлъ игухэлъи, Ар тэ, лІэужхэм, лъыдгъэкІотагъ.

Непэ тэрэп

ЛІэныгъэр жъугъэ дэдэ хъугъэ, Е уахътэу тызыхахьэрэр джащ фэд: Хьэдагъэм ыуж къэк Іырэр хьэдагъэ, Къык Іэлъык Іощтыр, зичэзыур хэт?

ЗэрэцІыф лъэпкъэу а чэзыум хэт, Ау тэ тэгугъэ джыри уахътэ тиІэу, Гухэлъхэр тигужъуакІэу тыщыІэнэу, Хэт лІэщтми, тэ къытшІошІы — непэ тэрэп.

Ау зэуи арэп ар къызэрэсыщтыр, Тэрмырыр тэрэу къызэрэчІэкІыщтыр. ТищыІэныгъи ащ щытыухын, Ахърэтым екІурэ гьогум тытехьан.

Бэ рыкІэгьожьзэ дахэу ымыІуагьэм, Бэ фэгырзыжьзэ непэ ымышІагьэм, Тилэгьоу дунай нэфыр зыхьожьыгьэр, ЩымыІэгьахэм фэдэу ехыжьыгьэр.

Уз зэфэшъхьафхэм зыхэр якІодылІэх, НэмыкІхэр зэо машІом щэфэхыжьых. Е гъаблэу къафэкІуагъэм елІыкІыжьых, КІзухыр зы — ащ хэти еуцуалІэ.

Ар къэсмэ ымышІагъэр ыгу къэкІыжьы: Иамалыгъэу, сыдми зыблэкІыгъи. Къымыгъэхъэгъэ псапэу шІокІодыгъи. ИщыІэныгъэ гьогуи ар рэчъэжьы.

Си Уахътэ мачъэ псыхъоу

Ī

Гъэмафэр кІуагъэ, Бжыхьэри блэкІыгъ, КІымафэм илыгъу-лысти БэмышІэу тшъхьэрыкІыгъ, Джащ тетзэ шІу слъэгъугъэхэр Дунаим хэкІокІагъэх, Си Уахътэу псыхъо чъэрым Ипс-нэпсы хэкІухьагъэх.

А псыхъор мачъэ лъэшэу, Ар мачъэ къэмыуцоу, Лъэхъаным хэмыуцоу, Аблэчъэу чэфынчъагъэмэ, Аблэчъэу нэшхъэигъомэ, ГугъапІи, гугъэ кІоди, Шъхьэлъыти, шъхьэмылъыти Псы цІынэм чІигъэбылъхьэу, Ихэти, сыди Іулъхьэу Зыфэхъурэ зы орыпсэу, Зыгорэм ежь ынэпсэу...

Ау джары, сикъош, хъужьрэр, Си Уахътэ мачъэ псыхъоу, ШІу слъэгъурэр зэкІэ пщагъоу Сэпашъхьэм хэкІокІэжьэу, Е пахъэу къыІэтыгьэм, Зэм тхъахъоу къысщыхъугьэм, Ау нэпцІэу къычІэкІыгъэм Спсэ щыщхэр щыгъощэжьхэу.

ЩыІагъэх, ау щыІэжьхэп, Амакъи къысэІужьрэп, Спэчыжьэ ахэр хъугъэх, Хьадрыхэ гъогу техьагъэх, Ау тыдэ схьын гукІэгъур, Ау тыдэ схьын шІулъэгъур, Гум шІэжьэу щыбырсыррэр, Сыд сэІуи мысамбыррэр?

Щхы макъи, губжы макъи Ятхъагъуи ягукъауи СащэкІэ, сафэзэщы, Симафи адисэщы Псау фэдэхэу къысщыхъузэ, ШІэжь къуапэмэ салъыхъузэ!

Сыфаеп зи ушъхьагъу сэ, Сыфаеп чІыгум ыпсэ, Ом иты жъуагъуи, тыгъи, Дунаеу зэхалъхьагъи, Сэ сызыфаер шъоры: СыздыщыІэгъэ цІыфхэр, Сэ сызыфаер шъоры, СикІасэ хъугъэ цІыфхэр! Шъэфыбзэм лъагъо иІэмэ, Ошъогум исэлъагъомэ, Пщэс нэфхэр есых нэгухэу, БлэкІыгъэм исурэтхэу.

ЧІым рычъэрэ псыхъожъым Игъунджэ ахэр хъугьэх, Тызлъычъэрэ охътэжъым ТІэкІу-тІэкІоу дэкІотагъэх.

Ау гури марышъ мэсты, Джэхьнэмы машІо хъужьэу, Шъофышъхьэу зиунэкІыжьэу, Топ пчъагъэу сшІузэхэзы.

ЩыІэжьэп пІоми хъун Зи шІум фэкІожьэу гьогу, ГъогукІэ хэт лъыхъун, Къэнагъэр гухэкІ закъу?

ЯтІуагъи, къытаІуагъи, Псэм фабэу къынэсыгъи, Охътэпсым зыдихьыгъэх, Хыорым хихьажьыгъэх.

Ау джыри гум ыцыпэ Зыгорэ зыдиІыгь, Гупшысэм ишъэу ыпэ, Ар джыри щыкІэпІыгь.

II

Си Уахътэ мачъэ псыхъоу, ЛъэкъуакІэмэ алъыхъоу, Сыздехьы симытхьалэу, Псэу сиІэм фэхьалэлэу.

Гъогук Гэ щымы Гэжьми, Сэ сшъхьэ ащ лъымыплъэжьми, Псым ари ежь-ежьырэу Къегъоты езэгъыжьэу.

ЛъэкъуакІэр хихы къэси, Псэм щыщы Іахь сэ сІихэу, Гъунапкъэ горэм нэсми, Сымакъэ зэхимыхэу, Сыздехьы щыщ сыхъугъэшъ, Иор сыхэфэгъахэшъ.

Сыздехьы, ау сэ сэшІэ А чъакІэм иІ кІэух, Ащ фэкІо сэ сигъашІэ, Къысэжэ си Псэхэх.

Ащ хэти ІэкІэкІыгъэп, Ащ хэти фырикъугъэп, Бэ шІэн, макІэ тешІэн, СиІофи ащ ышІэн. Ау непэ ар сигугъэп, Зэзакъоу сиушъхьагъоп.

Сэ непэ шІу сэльэгъу, ЦІыфышІумэ сэ сальэхъу, СыщыІ сиуахътэ сиеу, Ежь уахътэми сыриеу!

Тхьэм шІу сельэгъу, сыригъусэу Къиныгъоу щыІэр зэпысэчы. Гум сыринагъэп, ыпсэ сыпсэу Сэ узи бзаджи зэсэнэкІы.

Тхьэм шІу селъэгъу, сисабыйхэр, Дышъэ сурэтхэр къыситыгъэх. Дунаир зие гугъэ байхэр Гушъхьэ насыпэу къысфихьыгъэх.

Лъэбэкъоу сшІыгъэм, шІу слъэгъугъэм, Тхьэм щыщэу нурэ хэсэлъагъо. СырэкІо лъагъоу сфыхихыгъэм, Зэфагъэу хэлъыр сэгъэшІагъо.

Тхьэм псэр къытеты, ежь тІехыжьы, Ау сыдэу тхъагъуа уахътэу тиІэр! Тызхэт дунаир, зэкІэ щыІэр! Ар мафэ къэс сэ зэсэІожьы.

Тхьэм шІу сельэгъу, щэч ащ хэльэп, Ар мызэу-мытІоу згъэунэфыгъэ. Зи хьарамыгъэ ыгу къысфильэп, Ихьалэлыгъэ бэу гощыгъэ.

Сымэджэщыр

Пчэдыжь, сымэджэщыр чъыем хелъасэ, Узи гупшыси зэкІэ мэІасэ. А рэхьатыгъоу такъикъ заулэм, ЧІыпІэр еубыты зэу насып залэм.

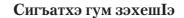
А насып залэр фэд шъоф зэикІым, Коц хьэсэ дышъэу орэу шъхьэлъагъэм. Сабыеу чъэрэм, щхы мэкъэ шІагъом, Гугъэр къэзытэу къахэкуукІрэм.

Тыгъэу къепсыгъэм инэбзый шІэтмэ Зэпагъэнэфых сымэджэщ дэпкъхэр. Ау чъыер кІуачІэ, такъикъ рэхьатмэ Зыдагъэделэх сымаджэу щылъхэр.

Чэщыр джэхьнэмэу ашъхьэрытыгъэу, НэгъэупІэпІэгъуи къаримытыгъэу, Щыгупсэфынхэу, узынчъэ хъунхэу, Ахэр мэгугъэх жьы къащэжьынэу.

Пчэдыжь, сымэджэщыр чъыем хелъасэ, Узи гупшыси зэкІэ мэІасэ. А рэхьатыгьоу такъикъ заулэм, ЧІыпІэр еубыты зэу насып залэм

Ошъуапщэхэр сиппысэхэу, Гупшысэхэр сищысэхэу, Сигъатхэ гум зэхешІэ, Гугъатхъэу сызІэпещэ.

Пщэгъуагъэр зэІигъэчъэу, Гугъатхэу тыгъэр къепсы. Дунаир ыгъэошІоу, ШІулъэгъур къыднегъэсы.

Мыщ фэдэ мафэм сыбгъэ Ситыгъэ щызэхэкІы. Мыщ фэдэ мафэм гугъэр Къушъхьэшхоми шъхьэдэкІы.

ШІульэгьум хэти, сыди, Тэ щыІи зэльеубыты. ШІульэгьур хэль гъэтхэжьым, ЗыІуащэ тикІи тижъи.

Ошъуапщэхэр сипшысэхэу, Гупшысэхэр сищысэхэу, Сэ гъатхэм сыпэгъокІы, Сиуси гум къегъэкІы.

Псэм ык Іуач Іэ

Зи арэп псэм ыкІуачІэ, ЦІыфлъэпкъыр къезыхьакІрэм. МэунэкІы гум ылъачІэ, Псэ Нэфыр зыІэкІэкІрэм.

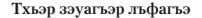
Псэ тхьапша тидунае Иуае хэкІухьагьэр? ЦІыф Іахьэу, цІыф унаеу Тщыхъугъэу кІодыжьыгьэр?

Уцкъашхъоу чІым къыщыкІрэм, Пчэдыжьым пахъэу текІрэм, ХэкІуакІзу псэр къысщэхъу, Ошъогум сыщылъэхъу.

Ар Нэфым, Нэфым щыщэу Къытфепса тыгъэ гуащэу? Е уашъом къелыдыкІа, Зы жъуагъоу хэдыкІыгъа?

Зи арэп псэм ыкІуачІэ, Ау куу дэд ащ ычІэ. Псэр ары тиІэр дышъэу, ТыщэІэфэ тигъусэу!

Тхьэр зэуагъэр лъфагъэ, Псыхъоу нэпс илъагъо. Гуапэр зыдиІыгъэу Къехьы гъашІэм гугъэу.

Ар тепшъыхьэ лъфыгъэм, КІасэу къыфэхъугъэм, Бжыхьэм фэдэ хъугъэм, Ощхэу къыфещхыгъэм.

Ынэхэр шІокъабзэх, Ежьым фэдэкъабзэх, Исабый дышъэпсэу, Икъурмэн тыгъэпсэу.

Хьау, емыІу ар Іаеу, Жъалымыгъэ хэлъэу. НымкІэ ар шыихъышъ, Инамыс щыщ шапхъэшъ.

Хьау, емыІу ар мысэу, ЧІышъхьэр ыгъэсысэу. ЫшІошъ хъущтэп лъфагъэм, НэпскІэ гъэшъокІыгъэм.

Тхьэр еуагъ ащ фэдэм, Дэкъузагъэшъ Іадэм, Къэбгъэхъэнба псапэ, Фэпщэишъумэ пІапэ.

ЩыІакІэр еунэкІы

Бэ щыІэр Тхьэр зэуагъэу, ЧІыпІэ рэхьат зимыІэу. ШІум гъашІэр фигъэзагъэу, Ау гъашІэр къыфэчъыІэу.

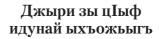
Бэ щыІэр Тхьэр зэуагъэу, ЩыІакІэм фэзэуагъэу, Нэстырым жьау лъыхъугъэу, Насыпым кІэхъопсыгъэу.

Ау зэ игупсэ малІэ, Зэ гъаблэм ежь егъалІэ, Е узым егъэгъолъы, Гугъэнчъэ хъугъэу щэлъы.

Дунаир фэмэзахэу, Илъагъо темызагъэу, Ащ фэдэр мэгумэкІы, ЩыІакІэр еунэкІы.

Ау щытми ащ къыщэнба Насыпым ымэ ІэшІу. Гу кІуачІэу къыщыфэнба Ташъхьагъым ащ ынэшІу.

Джыри зы жъуагъо ом къефэхыгъ, Джыри зы цІыф идунай ыхъожьыгъ. Зафэу щыІагъэмэ ащ фэгъыжьыных, ГуІэхэу бынхэр псэм хэІэжьыных.

Ау къыкъокІыных ар къизымыдзэу, ЦІыфи мыцІыфи зи зэхамыдзэу, ИщыІэкІагъэр зэзыгъэфэщтхэр, Къэбарыжъ нэпцІхэр къезыхьакІыщтхэр.

ЩыІэмэ цІыфыр aloy гушІощтхэп, ЛІагъэмэ цІыфыр aloy шъыгъощтхэп, Ахэр бэ мэхъух, джары гумэкІыр, Хэбзэнчъэ ташІы, джары гухэкІыр.

ЯмышІэныгъэ еунэхъулІэжьхэу, Іуагъэ-къэІожькІэ уахътэр агъакІо. Къахэмыщынхэу хьадагъэм макІох, Япэгэныгъэ ыгъэутэшъожьхэу.

Ау зигухэк Іым Тхьэм зыфегъазэ, Ищыгъыжъые бэрэ егъазэ, Игунэсыгъэм ар лъэбэнэжьы, Аужрэ гъогум егъэк Іотэжьы...

Лъэхъан хьылъэм хьылъэу дыхэтых

Насып машІоу блэрэр мыкІуасэмэ, Рэхьатыгъоу уиІэр уикІасэмэ, Чэщ мэзагъом уфэзгъэдэн, Уашъом угуи щызгъэшІэтын.

Шъхьэихыгъэ дэдэр мэгуао, ПчыкІзу загъорэ пкъышъом къыхао. Ащыухъум уинасып нэ Іаемэ, Онтэгъугъэ зыхэлъ гущыІэмэ.

Жъалымыгъэм ештэ щыІакІэр, Ащэгъупшэ цІыфмэ гушІуакІэ. Шъхьэ уфагъэхэу урамым тетых, Лъэхъан хьылъэм хьылъэу дыхэтых.

Гури ягъу, шъыпкъэ, ащ фэдэмэ, Нахъоу плъэнхэу амал зимыІэмэ, Ау зэгорэм инэф аушхъухьэ, ЯшъугъуагъэкІэ агъэунэхъу.

Джащ пай сэІо: зыщыгъэзыех, Узыфызырэр Тхьэм о фэгъаз. Узи бзаджи уямыгупшысэу ГушІо ренэу, ар Тхьэм икІас.

Анахь благъэм ыгу сэ хэсэгъэкІы, Мыжъо псэнчъэу ащ пай сыкъычІэкІы. Сыфэягъэп, шъыпкъэ, згъэгуІэнэу, Арэу лъэшэу ыгу езгъэІэжьынэу.

Ау джэрары хъугъэр: къысшІудэкІы Сыжэ зэмыжэгъэ псэлъэ Іаер. Сихъонагъуи къушъхьэ лъагэм дэкІы, МакІо, мачъэ, сшІэрэп зынэсыгъэр.

Джы ышІошъ хъужьына шІу ар слъэгьоу, СыІэсэжьэу сыбгъэ есщэлІэжьмэ? Мыжъор згъэтэкъожьэу фэсщэижьмэ Псэр къызпыкІэжьыгъэ кІэлэ нагьор?

Зэм пхырыкІрэп, ау етІани шІагьоу Къэушъэбыжьышъ нэшІукІэ къысэплъыжьы. Сэри къызэрыкІо сыхъужьыгъэу, Анахь благъэм ІаплІ есэщэкІыжьы.

Бэрэ тщэІэшъуна тэ ащ фэдэу: Е тычъыІзу, е фэбагъэм зеттэу? ТщэІэшъун шІулъэгъоу тІэкІэстыкІрэм, Пхъэу пэтлъхьащтым тэ тыщэрэмыкІи.

Мэзэе маз

Мэзэе маз, ау ошІу, фабэ, КІымафэр тыухыгъэм фэд. Тигъатхэ фэтщэигъэу тІапэ, Тинепэ пцІанэу тэ тыхэт.

Ащ фэди щэхъу кІым иуахътэ, Зи згъэшІэгъожьрэп сэ бэшІагъэу. Ошъогу гъунэнчъэм тыхэшІагъэу, Чэзыу-чэзыоу тылъэкІуатэ.

Орэдыр бзыумэ кІагъэжъынчы, Чъыг куамэ джашъомэ арэчъэх. Гъэтхамэр къяу, ащ пэгъочъых, Тэ тапэу уахътэр зэхашІыкІы.

Гъэтхамэр сэри зэхэсшІагъэу СакІэдэІукІы бзыу орэдмэ. Тыгъэнэбзыим гур пысшІагъэу Салъэплъэ пщэсэу уашъом итмэ.

Мэзэе маз, ау ошІу, фабэ, Мыщ фэдэ мафэр сэгъэлъапІэ. КІымаф, ау нэшІур къытфыкІедзы, Тэ ренэу уахътэр зэхэтэдзы.

Адыгэ лъэпкъым укъылъфыгъэу, Адыгэ зыцІэр плъэгъу мыхъоу, О чІым утетмэ умышІагъу, Ощ фэдэ цІыфыр сэ сиджагъу.

УимыІ эу шъхьакІо, ухэбзэнчъэу, Тиадыгабзи пшІотхьамыкІ эу, Сыда пкІ эу иІ эр уипсэукІ э, Хэт фэбгъэхьыгъа уищыІакІ э?

Мыхъунэу щыІэр лъэпкъым фэпхьэу, Іэягьэу плъэгьурэр щысэ къэпхьэу, Ау идэгъугъэ уушъэфэу, О узэплъыжьа уцІыф зафэу?

ЛІэужхэр ары унэхъущтхэр, Тилъэпкъ шІулъэгъу фэзымышІыщтхэр, Ащ фэдэ цІыфхэр ящысэщтмэ, Нахьыжъ хэбзэнчъэхэр алъэгъущтмэ.

Адыгэ льэпкъыр шІу тэ тлъэгьоу, Ащ тырыгушхоу тыщыжъугъаІ! Ихабзэ зетхьэу, шІур дгъэбагьоу, Идэгьуи льагэу тэжъугъэІэт!

Сиусэ сэусышъу усигъусэшъ

ШІу усэлъэгъу, гугъэр къысэоты, ШІу усэлъэгъу, о сэ сыоІэты, Гухэлъэу сиІэм нахь пэблагъэ сэхъу, Дунаир нэф къодыеу сэ сэлъэгъу.

Сизакъоу сэ сыхэт? ЩымыІэ папкІэу, Зы къурэу жьыбгъэ чъыІэм силъэсын. Е уифэбагъэ щыщэу Іахь сыщыкІэу, Зы усэ, зы сатыр сымыусын.

Сиусэ сэусышъу усигъусэшъ, СиІофхэр хэсэгъэкІых усигупсэшъ, СыщыІ сыпсэоу, сытхъэу, насып сиІэу, СилІыгъэ шапхъэу, пытэу сигущыІэ!

ШІу усэлъэгъу, уидэхагъэ тыгъэу, Нэбзый мин пчъагъэу спсэ сэ къыщэшІэты. ШІу усэлъэгъу, о уиІэдэбыгъэ, Уишэн, уихабзэ сэ сегъэрэхьаты.

Ощ пае сыхэтынба ощхми, ошъуми, Узэрэслъэгьоу шІу сыкъэлъэгъужьи. Армырми зэрэслъэкІэу узгъэшІон, ПшІошъ о гъэхъу сифэбагъэ зэхэпшІэн.

Аужрэ пкІашъэр чъыгым къыпызыжьмэ, Аужрэ нурэр уашъом хэкІокІэжьмэ, Дунаеу тызыхэтыр ыгъэразэу, ШІулъэгъур къытфэнэн амкІышъэ бзыоу.

Ощхыпсыр псыхъо чъэрым хэлъэдэжьы, Ошъуапщэр пчыкІэ машІом зэІешІэжьы. Ощхымэм иІэшІугъэу зэхэсшІагъэм, Сыгу къегъэкІыжьы титІо тишъэфыгъэ.

Тигукъэк Іыжьхэр... Ахэр тэры зиер, Нэфынэу къытфэнагъэх, тыгъэбзыих. Аужрэ пк Іашъи нури хэк Іодэщтхэп, Тиш Іэжьи пк Іэнчъэу сыдми к Іодыжьыщтэп.

Аужрэ пкІашъэр чъыгым къыпызыжьмэ, Аужрэ нурэр уашъом хэкІокІэжьмэ, Къэнэжьрэ нурэр шІугъэм фэгъэхьыгъэу КъэтІон дгъотынба джыри шъхьэихыгъэу.

* * *

мыхыю епеахыжа Ланчъэр егъэшъокІы, Ошъогум КъикІэу Псыр ащ пегьэгъокІы, Тинэшхъэигъэ щыщэу Ор мәушІункІы, Гъэлэгъэ пчыхьэу Марышъ къызэокІы. Мыщ фэдэ уахътэм Уашъом тыдэплъые, Нэфынэу Тызыфаем Тэ тыпэплъэ. Ау ощхыр Щэм Нахь лъэшэу къытхэухьэ. Къилъыгъэ жьыбгъэм Чанэу Ретэкъухьэ.

ЗэхецІыцІэ

ЦІыфыр зэхецІыцІэ КъырихьакІрэ хьылъэм, Игунахьи псапи Телъышъ ищэчалъэ. Щыгъупшэн ылъэкІрэп Къинэу пэкІэкІыгъэр, Дунай зыхъожьыгъи Гупсэу ІэкІэкІыгъи.

Ахэр тэ ыхынных, МашІор гум къыкІадзэ, МашІор зэм мэкІуасэ, Зэм пкъыр егъэлыцІэ. ШІури ери пхъашэу Ыпсэ щызэбэных, Тхьэр къыфэмэхъашэу Щеухъумэ бэным. Ау телтыхэп нэгум Щхыпэу гур зыІэтрэр, ФэшІоу мэфэ огум Гугъэр къззытыжьрэр.

Апэрэ нэплъэгъур

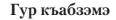
Гур егъапцІэ апэрэ нэплъэгъум, Ар фэдахэп апэрэ шІулъэгъум. Апэрэ шІулъэгъур пщыгъупшэнэп, Гум имашІо о уигъэплъэхъунэп.

Ау нэплъэгъум пшІошІы уигъэгъуазэу, Ущыгугъоу зэмкІэ зыфэбгъазэу, Е пшІодэеу цІыфыр огъэмысэ, УхэуІэ пкІэнчъэу джагъом ыпсэ.

Джагъори ныбджэгъоу пфэхъужьынба, Уигупшыси о зэблэпхъужьынба, Тыгъэу уашъом итыр къыпфепсыжьмэ, Гоу пшІокІодыгъагъэр къэбгъотыжьмэ.

Гур егъапцІэ апэрэ нэплъэгъум, Ар хэкІуакІэ апэрэ нэфшъагъом, Уапэ илъэу джыри ушъэфыгъэм, Ау зыгорэу псэр къыозытыгъэм...

Гур къабзэмэ, гунахь имыІэмэ, Ащ фэдэ джыри мэхъужьмэ, Бзыумэ орэд къыфаІон, Уашъори хагъэдэІон.

ШІур багьомэ, шІур уцэу къэкІмэ, Къэгъагъэхэр кІырым къыхакІэмэ, Псэм фэдэу псыр акІэскІэн, Дунаир хъун дышъэ кІэн.

ЛъэгъуакІэмэ, усэ лъэгъуакІэмэ Къэлэмыр ахэмыкІуакІэмэ, Гум къикІэу тхыгъэ сиІэн, Усэ хэгъэгуи щыІэн!

Тыфаемэ, шъыпкъэу тыфаемэ, ШІулъэгъум игъогу тырэкІомэ, Гухэлъыр тэ къыддэхъун, ТикІасэмэ жьау тафэхъун.

Ау заохэр, ахэр щымыІэмэ, Дунаим мамыр ыгъотмэ, Тхьэри къэгушІожьын, Джэнэтым тырищэжьын.

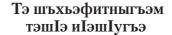
* * *

Зэ узыгъэпцІагъэм Цыхьэ фэмышІыжь. Гум укъизынагъэм Игугъу умышІыжь. Ащ зызэблихъуным, Сикъош, Уемыжэжь! Ишэныжъ игъусэу, Ом зыфигъэгусэу, ЗэкІэ иджэгъогъоу ХэкІым щыщ мэхъужьышъ...

Тыгъэбзый гунэсэу Фабэр фэпщэигъ, Бгъэжъэу ом ущесэу Гъэм уфэжьаугъ! Ау зи гуры Гуагъэп, Зи зэхиш Гык Гыгъэп.

ЦІыфмэ блэм фагъадэрэр, Ренэу узыІуатэрэр, ЩыбгъэшІощта убгъэ, Джыри угу фэбгъэгъоу?

Тә уахътәу тызыхәтым тырицІыф, ТырэкІо тыдэмыхәу гухэлъ гьогум. Тыкъэзылъфыгъэ чІыгум тыришъау, Ау тамәмә тырахьә шъхьәфит огум!

Зытэ Іэтышъу лъагэу, тышъхьэфит, Адыгэ лъэпкъыр гъаш Іэм ышъхьэ фит! Ащ пай зэуагъэ, ыпсэ шъхьамысыгъ, Нэмык І зек Іуак Іэ зэримыпэсыгъ.

Шъхьэфитылъыхъумэ чІыгур афикъужьрэп, Хэгъэгум кІэмыхъопсырэр лъэпкъыжьэп. ЛъэпсэгъэкІод ташІыгъэми, титыгъэ Къытфепсы джыри, егъэфабэ гугъэр!

Тэ шъхьэфитныгъэм тэшІэ иІэшІугъэ, Ар зыдэщыІэм нэгур фэтэгъазэ. Намысыр хабзэ хъугъэ, шІу тлъэгъугъэ, Тарихъэу тиІэм шІум тыфегъэгъуазэ.

* * *

Угу фэгъукІэ сыд, уишІуагъэ еогъэкІыкІэ, ГъэшІуабзэр сабый ибэм фэоІуатэкІэ, Чэфыгъо зыкІэлъ нэгукІэ къыоплъынэп, ЩымыІэжь гупсэр, нышІур зэблэпхъунэп.

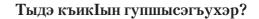
ОшІэ-дэмышІэу, зыкІи емыжагъэу, Ащ кІасэу иІэм чІышъхьэр ыхъожьыгь. Джы цІыкІур хымэ цІыфмэ къахэнагъэу, ГукІэгъур шІухьафтынэу фашІыжьыгь.

Ичэфынчъагъэ чэщым фэдэу шІункІы, Мэз пырыпыцум ыпсэ къыщекІокІы. Сыдэу игъуаджэу ным ар къыгъэнагъ, Гъогу Іупэм изэкъуабзэу къыІуинагъ.

Ибэ щыІакІэм зи химышІыкІыхэу, Шъыпкъагъэу хэлъым зыкІи темыкІыхэу, Сабыим ІокІэ-шІыкІэм зыфегъасэ, Дунаим икІэрыкІәу ар хэгъуазэ.

Угу егъукІэ сыд, уишІуагъэ еогъэкІкІэ... Ау, тІури зы, унаІэ ащ тегъэт. Сыд шІу олъэгъукІэ, ІаплІыр еощэкІкІэ... Ау угу къыбдеІэу уифэбагъэ ет!

Гущы Гэгъу пш Гымэ ныбджэгъур, Гум илъым ышъхьэ къипхышъумэ, Узгъэгумэк Грэр еп Гошъумэ, Къэгуш Гожьынба нэплъэгъур.

Жьэу гум дэкІыгъэр къыпкІаІэу, Уашъом урихьэу пщыхъун. Мэхьанэу хэлъыр нахь шъхьаІэу, ЩыІакІэр пшІошъ ыгъэхъун.

ТыжъугъэгущыІэх, ныбджэгъухэр, Сымакъэ шъо зэхэшъохмэ. Тыдэ къикІын гупшысэгъухэр, Гухэлъыр зэхямыгъэхмэ?

Тыдэ къикІын ІофыгьошІухэр, Зэкьотмэ къапкъырымыкІмэ? ЗыкІныгъэ тиІэу къычІэкІмэ, Бэгьонба шІэныгъэу тиІэр!

Тхьаусхэныр тэжъугъэгъэмакІэ, Гушхуагъэр тэжъугъаштэ шэнкІэ. Тызэгъусэу тапэ едгъэхъумэ, ЩыІакІэми, сэшІэ, теухъумэ!

Гур къегъэбырсыры

Сикъушъхьэ лъагэхэр мэчъыех, Сикъушъхьэ шъхьэшхохэр гучъыІэх. Санэсышъ, къупшъхьэм фэсэгъадэх, Силъэпкъ щыщ хьадэхэр хэтІагъэх.

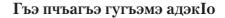
ЛъэпсэгъэкІод адыгэр зашІым, Ижьыкъэщэни зызэфашІым Зыщыщ Кавказым ыштэжьыгъэх, Имыжъуи ятІи хэкІокІагъэх.

Лъэпкъышхор заоу зыхэтыгъэр, Дунэе къинэу кІэхэкІыгъэр Икъушъхьэ къат пэпчъ къыхэнагъ, Ишъхьэфитныгъи ащ хэтІагъ.

ШІэжь жьаум гур къегъэбырсыры, Ау сэплъэшъ, тыгъэр дахэу къепсы. Сикъушъхьэ шъуагъомэ заІэты, Ятыжьынышъхьэхэр мэшІэтых.

Къэгъагъи уци къатекІэжьы, ГъэшІэрэ тыгъэр къатепсэжьы. ТишІэжьи ащэгъупшэм фэд, Тишъыгъуи зищыкІагъэр хэт?

Илъэсыр къехьэ, Тхьэм телъэІу Насып щыІакІэр къытфихьынэу. ИкІыжьрэм тыгу емыбгъэу тэІо, Тыфай къэкІощтыр нахь дэгъунэу.

Зыр екІы, адрэр къыкІэлъэкІо, Гъэ пчъагъэ гугъэмэ адэкІо. Ащ пэпчъ нахьышІум тыфэлъаІо, Ащ пэпчъ нэр маплъэ, гур мэдаІо.

КІымафэм осыр зэрелъасэ, Унэпчъэ Іупэм къыІуелъасэ, Насыпым фэдэу къытфэсыгъэу Тыгу къыдещае къыднэсыгъэу.

ТишІошъхъуныгъэ тыгу къыІэтэу, А ос шъхьэ фыжьым тегьэтхъэжьы. Хъяр тшІошІрэ мафэм тыдыхэтэу Гупшысэ Іаджми зятэтыжьы.

Гъунэгъухэр къэкІох, къытфэгушІох, Сабыи ини нэшІо-гушІох. Тихьаблэ тесхэр пшысэм щыщых, Илъэс ежьапІэм ахэр ипщых.

ЗэрэчІыгушхоу стэмашъхьэ тельэу

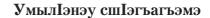
Сизакъоу хъуми, ныбджэгъу сигъусэми, Тыгъэнэстырым зыщысэухъумэми Ренэу зыгорэм сегъэгумэкІы, Ренэу щыІакІэр къысэхьылъэкІы.

Е сшІошІы зэкІэ къыстегъэуагъэу, ЗэрэчІыгушхоу стэмашъхьэ тельэу Е ныкъотхыгъэу усэр къэнагъэу, Зытелъ столышъхьэм гур емыкІуалІэу.

Сегъэгумэк Іы шъыпкъэу щымы Іэм, Дунай к Іоч Іаджэу тыкъызтенагъэм. Гур зэгоутми тыамалынчъэшъ, Ар зэблэтхъуным к Іуач Іэт Іихыгъэшъ.

ЩыІакІэр хьафэу, сиуси пкІэнчъэу Зи емыджэщтмэ, сэри сыпкІэнчъ. Сишъхьэфитныгъэ сатырым рэчъэ, Ари лэучэцІэу мэІэчъэ-лъачъ.

ЗытедзыгъошІухэп гупшысэ пшъэхъухэр, Зэрылъэу, пытэу тызылъэхъагъэр. Ау мафэ горэм, чыжьэп а мафэр, Мэхьанэу тиІэр къэдгъэнэфэн.

УмылІэнэу сшІэгъагъэмэ, Спсэ ощ пае ястыни, УмылІэнэу сшІэгъагъэмэ, Пстэуми сэ уапэсшІыни.

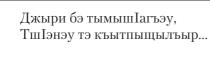
Псаоу щыІэри ары, КъысэмыІоу о сэлІэ. Сэ силъэІур джэрары — СІэкІэмых сигугъапІэ!

Зэ къысэплъи гурышІоу Уинурэпс сэгъэлъэгъу, Напэу уиІэр гугъэшІоу НэшІо-гушІоу зэблэхъу.

Ащ сыкІаплъэмэ сэри — Уашъом нэс зысІэтын! ТпэкІэкІыгьэ къиныгьор Игьо хъун, тІотэжьын.

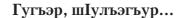
Фабэшъ фабэ шІулъэгъоу Сэ джы нэс къызнэсыгъэр, ЧъыІэшъ чъыІэ джы лъагъоу, Лъагъоу уашъом ебдзыгъэр.

Емыдзыхба о напІэр, Джыри бэ тыгум илъыр,

Псаоу щыІэри ары, КъысэмыІоу о сэлІэ. Сэ силъэІур джэрары — СІэкІэмых сигугъапІэ.

Сыд епшІэжьына гоу тэкъогъахэм, Сыд епшІэжьына хьадэ хъугъахэм, Яжьэм кІадзагъэу машІо плъэгъугъа, Хьаумэ уигугъэ псаоу къэнагъа?

Зэпибыбыхьи бзыоу ошъогур Уадэжь мэшІуацэр къынигъэсыгъа? КъызэпикІухьи лъэсэу мы чІыгур Іэзэгъу пфэхъунэу уц къыпфихьыгъа?

Тыдэ къипхыжьра фэдизэу лІыгъэр, Сыд фэдэ кІуачІа уезыхьыжьагьэр? Къэуцу уимыІэу очъэшъумэ, чъэ, КъыІух плъэкІыщтмэ дунаим ипчъэ.

Джащыгъум ори урэхьатын, Сурэтэу хъагъэм ипчэгу уитын, Гоу тэкъогъахэри уугъоижьын, Уинэпс-нэфыпсмэ ар ащхэжьын.

ОІэо-льаокІэ зи къимыкІыжьэу, Зэгорэм, ары, къыпшІошІыгъагъ, КІодыпІэм уитэу, угуи зэбгъэжьэу Пшъхьэ икъун дагъэ щыпфэжьыгъагъ.

Ау рэхьатыгьом нэс учъэшъугьэшъ, Мыжъожъ онтэгъур зытеудзыгьэшъ, Дэхэнэу сшІошІы гъашІэу ппыщылъыр, Къыбдэхъушъунэу зэкІэ угу илъыр.

Гугъэр, шІулъэгъур, шІошъхъуныгъэр — Джа пкъэухэр ары тэ тищыкІагъэр. Джахэм татетмэ, тыщыІ, тыбай, Тыгъэпс нэбзыйхэр зэкІэ тэщ пай!

Тагъэчъыерэп ренэу гухэкІмэ, ШъхьакІо тфэхъурэ гущыІэ нэкІмэ, Тыгъолъыжьмэ псэогъу къытфэхъухэу, КъыташІэщтым нахь лъэшэу лъыхъухэу.

Тагъэчъыерэп гумэкІ-гухэкІмэ, Мэфэреным тфэмыгъэхъугъэмэ, ТатІупщыжьрэп, шІу талъэгъугъэу Ом ит жъуагъохэр къытфагъэшъыгъоу.

Тагъэчъыерэп щыІэ-щымыІэмэ, Тызфэягъэу тфэмылъэкІыгъэмэ, Сыд зытэшІи зэшІомыкІыгъэмэ, Тэ къытшІошІырэ Іофыгьо шъхьаІэмэ.

Арэу щытми, нэф тыкъызишъырэм Къытэтэжьы тидунай гохь. Тыузынчъэу ащ тыкъызхахьэрэм Тэ тэІожьы: шыкур я Алахь!

Тэ тэІожьы, нахь Іае мыхъужьмэ, Тхьэм тфишІагъэмкІэ непэ тыраз. Моу тІэкІу горэм тызэгугъужьмэ, Гушъхьэлэжьэу дгъотын насыпыпс.

Хьалэлыгъэр къытфеблэгъагъ

Осыр къесы шъабэу, рэхьатэу, Къесы тхъагьоу, гугъэр къытфихьэу, Шъхьашъом тесэ, фыжьыбзэу къытрилъхьэу, Хьалэлыгъэр къыздихьэу, шъхьэфитэу!

Хьалэлыгъэр джы тыдэкІи щыІ, Ар унашъхьэми, марышъ, тизыбз, Шъофи, мэзи, къоджашъхьи атиз, Уцужьыни, зэкІакІуи имыІ.

Псышъхьэ мылыри чІигъэбылъхьагъ, Псынжъи пшахъуи ыгъэсэигъ, Я Алахь, сыдэу непэ тытхъагъ, Хьалэлыгъэр къытфеблэгъагъ!

Чъыг къутамэмэ ятыжьыныпсэу, Хьарамыгъэри зынимыгъэсэу, Тэ тикъуаджэ ар къыдэхьагъ, Гу шІуцІабэмэ тащиухъумагъ.

Хэхэсхэр

Тихэкужъэу
Адыгеим
Сыдэу тимызагъи, синан?
Атэжъ кІэнэу тихэгъэгум
Сыдэу тимыфи, синан?
Хэку дышъэр зэтынэкІи
Сыдэу тыкощи, синан?
Анэжъ дышъэр гум итыни
Сыдэу тыкъикІи, синан?
Адыгэу тызыщыщхэм
Сыдэу тахэкІи, синан?
Дунаир тихэку хьафэу
Сыдэу тыкъани, синан?
Дунаишхом гъэры дэдэу
Сыдэу тыкъытени, синан?

Іэпэзэо Джэмал, Сириер

Хэхэсхэр, хэхэсхэр, Сыд гушэр шъуфэтшІэн, Сыдэуштэу насыпым Игьогу шъутетщэн, Тарихъэу тхыгъахэу Тызхэунэхъуагъэм, ГъашІэу кІогъахэу ТызхэкІодагъэм, Сыд фэдэ псалъэкІэ
Псэр пыдгъэкІэн?
Сыд фэдэ усэкІэ
СыкъышъуІукІэн?
Сэ бэрэ шъуадэжьы
Сыкъеблэгъагъэшъ,
Сщыгъупшэн слъэкІырэп
ШъуинэтІупцІагъэ.
Іахьылы гупсэмэ
Сафэжъугъэдагъэшъ,
Сыгум икІыжьрэп
ШъуигупцІэнагъэ.

Къушъхьалъи, Къуладжи ЗэкІэ къэжъугъани, Адыгэ чІыгур НэкІ-псыкІы къэшъушІи, Ныр зыІахыгьэ Сабыеу шъукъани Хымэ хэгъэгумэ шъуахэкІокІагъ.

Хэкур жъубгынагъэ, Жъубгынагъэ уахътэр, Ар къышъукІэлъыджэзэ Пшъыгъэ, Шъхъэшъхъагъэ, Зи къыфэнагъэп зыщыгугъыни, Къэнэгъэ тІэкІури Яжьэу мэутысэ, Темыр жьы чъыІэм тшІузэрелъасэ, Ау щыІэшъы гугъэр, Шъхьэри мэуназэ, Гухэлъы шІагъор Лъым хэчэразэ!

Ары, жъубгынагъэми Дышъэпсы хэкур, Хэкурысы къошхэр ащ къижъугъэнагъэми Зешъутыгъэп пыим, Гъэры зышъушІыгъэп, Шъхьэфитэу гъашІэм Шъукъыхэнагъ.

Ау шъуигуузэу
Пкъышъолым хэлъ хъугъэр
Адыгэу шъузщыщымэ
ЗэхашІыкІына?
Лыщыщэу,
Лъэпкъэгъоу
Хэкужъым къинагъэм
Шъощ пае джэныкъор
Къыгъэнэгъэна?
Фэсакъэу имашІо
Къышъуфигъэблэна?

Е къыуиІона о «къеблэгъэжь, Уихэку мыр,

УичІыгу мыр, Уиунэ къихьажь!»

Мэзэхэ шІункІым ыуж нэф къэшъы, ТызыкІэхъопсырэр тыгъэу къытфепсы, Сэри сшІошъ мэхъу арэущтэу хъунэу, Тиджэнэт чІыпІэ тыщыбэгъонэу!

Щыгъыныр насыпэу цІыфым зыщелъэ, Насыпри щыгъынэу бэмэ къащэхъу. Арынчъэр кІымафэм чъыІэ егъалІэ, ШъхьэегъэзыпІэм гъэренэм лъэхъу.

Сабыир плъэгъумэ лъапцІэу къэнагъэу УблэкІышъуна джэдыгур пщыгъэу? Угу фэгъушъуна чІэ шъыпкъэм нэсэу, Угу ептышъуна псэнчІэм нэбгъэсэу?

ГугъуемылІыгъэм удэмылІэжьэу, Уикъэрэбгъагъэ уимыгъэпцІэжьэу, Укъэнэжьыгъэмэ уцІыф, улъаг! ПцІэ хьарыф дышъэшъ, ащ о рыпаг!

Щыгъыныр шъуашэ, зэмкІэ цы фабэшъ, Щылъи сабыим — быбынба ар пцІашхьоу! Быбынба тыгъэм бэрэ фэблагъэшъ, Зыпсэ зихыемэ анахь лІэхъупхъэу!

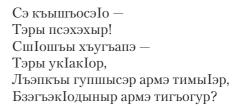
«Щыгъыныр сыда, сыдкІэ былыма?» ЗыІони макІэп, сэшІэ, къэхъун. Ау ар пщымыгъмэ, кІыр ипхышъуна? ПцІанэу укъанэмэ уунэхъун.

Армэ насыпыр сабыим щылъи, ГъашІэр егъэшІэфэ къыпфэрэзэн. Тепхыщт хьазаби, къинэу пыщылъи, Джащ пай тхьэлъэІур къыпфигъэзэн.

Хэт къызфэнэщтыр тиадыгабзэ?

Быбыжьрэп бзыоу Тиныдэлъфыбзэ, Орэд къы Іожьрэп Тиадыгабзэ, Уашъом зыритэу Гуфит-шъхьэфитэу, Зэрэщытыгъэу Ымакъэ Іужьрэп, КъыхэІукІыжьрэп Псыхъоу псы къаргъом, Тэр-тэрэу тІитІукІэ Хэтэхышъ ыпсэ, Бзэм инэшанэ зыхэлъыр зэкІэ! Ыбзэ игъусэу Адыгэм ыпси, ИчІылъэ лъапси, Икъушъхьэ гупси, Имэзи, лъагъуи ШІу тэ тлъэгъугъи...

Лъэпкъэу жъы хъугъэр Ыбзэ фэежьэп, Тхьэм къы Гуилъхьагъэр Зэрипэсыжьрэп.

СызэупчІыжьы — ТиІэжьба шъхьакІо? ТиІэжьба напэу зэо жъалымымэ Тятэжъы пІашъэмэ къыщаухьумагъэр? Тыдэ хъужьыгъа гугъэу пыижъымэ Тапэзгъэуцоу гъусэу тиІагъэр?

Гъот зи Іэ хъурэм Бзэр щыгъупшэжьэу, Іэнат Іэм Іухьэрэм Іум-пэм ыш Іыжьэу, Зищык Іэгъэжьыр хэт Ныдэлъфыбзэр? Къызыкъонэштыр хэт Адыгабзэр?

НыбжыкІэгъур

Ныбжьык Гэгъум ик Гыхьагъэп гъаш Гэр, Ар гужъуагъэу тэ къыдгурэ Гожьми, Ныбжьык Гэгъум ищык Гагъэп хабзэр, Хьалэлэе уахътэм рык Гэгъожьми.

Шъхьэфитныгъэ къабзэр зыгу илъыгъэр, Зигухэлъи гъогу фыхэзыхыгъэр А ныбжьыкІэ уахътэм къыщанэжьы, Зы гухьарэу гъашІэм дыхадэжьы.

КІалэхэр щэзечъэх а лъэхъанэм, Пшъашъэхэр псэогъумэ ащылъэхъух, ГумэкІыгъо щыІэп, ау гукъанэм Зыретыжьы зи къыздэмыхъугъэм.

Ныбжык Гэгъум зигъор шГулъэгъу дахэшъ, НэшГо-гушГо цГыфмэ ящхы макъэшъ, Гъунэнчъагъэ хъурэ гугъэр лъагэу Къушъхьэм дэкГы, зыкГи дэмышъхьахэу.

Ныбжы
ык Іэгъур — пшъашъэм идэхагъ, ыпчан

Ныбжык Гэгъур — псэемыблэ к Гэлэ чан, Пчэи чъыгмэ ямэз хъоо-пщау, Илъэсренэм щыщэу зы нэфшъагъу.

Кавказы лъэпкъмэ я зы хэбзэжъэу ЛъышІэжьы хабзэр ахэлъ хъубжъабжъэу, Хэгъэгу унашъуи, цІыфыгъэ шапхъи АпэчІынатІэу а шэныр хъугъэ.

ЛъышІэжь-шъхьэшІэжьыр лІэкъо гъэкІодэу, ЛІакъор аухмэ чылэр дагъакІоу Зэрэщытыгъэм Кавказ фэдэжьэп, Ау лъы гъэчъэным джыри хэкІыжьрэп.

Ащ хэк Іыжьыгъэп чэчэны лъэпкъыр, Пэчыжьэ хъугъэп адыгэ лъэпкъыр, Зынэ къе Іагъэмэ апсэ е Іэжьхэу ЛІэш Іэгъухэр къахьы псэемыблэжьхэу.

Адэ шІу плъэгьоу, ппсэ зыхэтІагьэр КъэзыукІыгъэм фэбгьэгьушъуна? Мы дунай нэфым тебгъэтышъуна УищыІэныгъэ зыгъэтэкъуагъэр?

Хьаумэ зэфагъэ щыІэу плъытэна? ЛъышІэжьым ыпэу ар о къэпштэна? Сэрмэ, нахьышІур сшІэрэп, сикъош, Шъхьадж игупшысэ — илъэгъохэщ.

Дунаир джэгъогъу зыщыпфэхъурэм

Сикъошыр, о ошІэ ар дэгъоу, Дунаир джэгъогъу зыщыпфэхъурэм, ІаплІ фабэми узыщылъыхъурэм, Щыф нэдхэу уинэпэлъэгъухэр Къыпщэхъух бзэгухьэ гъэрхэу.

Джа гъэрмэ Уагъэмысэжьы, Джа гъэрхэр Къыбдэхьащхыжьых, Гу чъыІэкІэ КъыпфычІэплъыжьых.

Шъугъуалэмэ ятхъэгъо мафэу, Мызгъэгурэм ясыхьатмафэу, Щыгъыным фэдэу уалъэсы, Шъхьэ нэкІхэр къыпфагъэсысы. Іупс-ІулъхьэкІэ узэрагъафэ, Уахьаджы, узэралъасэ.

Гоу узрэм хагъэчэразэу Сэшхожъыр къыпхаІу, уабзэ.

Хьазабэу макІэп о пщэчрэр, Узхэты уахътэу зэпыпчрэр, Ащ джыри къыхагъэхъожьы, Къэбары нэпцІкІэ уахъожьы...

Сикъошыр, къызнэмыгъэсых, Шъхьэ куцІыми ахэр игъэзых, Узафэмэ, Уигъогуи зафэ, УцІыфмэ, Уилъагъуи мафэ, Джащ тетмэ уафырикъун, О лІыгъэу пхэлъыр пфикъун!

Е ар шІульэгьу, е ар гухахъу

Е ар шІульэгьу, е ар гухахьу, Е гур зыгьашІорэ нэпльэгьу, Ар къэбырсыры гухэльышІоу, Гъэтхэ дунаим имэІэшІоу.

ЛІыжъ ІантІырахъоу кІыр кІожьыгъэшъ, Мылышъэ минхэр тэкъожьыгъэшъ, Жьы шынэгъакІэм фабэр макІэу КъышІухелъэсы мышъхьэгъачэу.

Къэущыжьынба хэти, сыди, Зэхэтхыжьынба бзыу орэди, Къырихьыжьагъэшъ гъатхэр псыхъоу, Зэпэжъыужьышъ тыжьын хъагъэу.

ЧІым изэльагьэхэр мэкІыжьых, Къэгьагьи уци къытекІэжьы, Тиджэнэт уахътэ къытфэсыгьэу Тыщэтхъэ гъатхэм гъэкІэсагьэу.

E ар шІульэгъу, е ар гухахъу, E гур зыгьашІорэ нэплъэгъу, Ар къэбырсыры гухэлъышІоу, Гъэтхэ дунаим имэІэшІоу.

Чэщ шІункІыгъом пкъырыпкъэу
сызэпкъырехы
Ехьакъуфэ сичъые жьыбгъэ чъыІзу
къилъыгъэм,
Къысхэлъадэ а жьыбгъэр, гу укІыгъэр
пкъым хехы,
Ау ришІэщтыри сшІэрэп имыгъоу
шъхьэлъагъэм.

Чъыгы гори рикІыкІәу жьыбгъэм макъэр къегъэІу, Зәхәсәхы кІы-кІыкІәу а жъанчыгъэр нычэпә, Зә мәІасәшъ, мәкъэнчъәу ар мәчәрыпә, Зә чэтапәкІә гьогыр шъхьәкуцІым къыхеІу.

Мэзэныкъоу шъхьахынэр ошъопщэжъмэ аубыты, Зэрэуашъоу шІункІыбзэ бзыхьафхэр техъуагъэх, Ахэр жьыбгъэм зэрефэх, зэфефых, зэщехъох, Мыжъожъыеу щымыхъоу дунай псаур еубатэ!

Бэрэ аущтэу щытына, къырегъажьэшъ ощхышхор Тфэхьалэлэу гопэгъур тфытырихэу къытфещхы, Жьыбгъэ лъэшми зыкъеты, ар мэуцу, мэІасэ, Згъотыжьыгъэу сичъые, ащ иор сыхелъасэ.

Сыныбжык Гэу гьогум сэ сытет

«Сыкъыпфаеп,— eIo пшъэшъэ къуапцІэм,— СыдэкІонэп сэ ощ фэдэ лъапцІэм. УиІэ щыІэп: уни лъэкІ-амали, Плъэ урытетынэу тахъти мылъкуи».

Сыд сиІэна, пшъашъэр, джыри игъоп, СыныбжьыкІэу гъогум сэ сытет. Джырэ нэсым мылъкур сигугъугъэп, Джы ІофшІэныр есэгъажьэ пэт.

Сэ еджэным уахътэр тезгощагъэу, Лъапсэу сшІын слъэкІыгъэр сишІэныгъ. Іофэу сызхэхьагъэм сыфэщагъэу, Сигухэлъ лъэоир есыдзыгъ.

О къыздакІуи, титІо тызэгъусэу Хъяри къини зэкІэ зэпытчын. Тинасыпи тыгъэу тэ къытфепсэу Сабый бын-унагъо тыхъушъун.

Мылъкур oIo, ащи тыщыкІэнэп, Іофэу тшІэрэм ар зәу къыкІэкІон. ТишІульэгьуи уахътэм хәкІокІэнэп, Тигухэлъи занкІэу тыфэкІон.

«Хьау, сыфаеп,— eIo пшъэшъэ пагэм,— Къин слъэгъунэу сыкъэхъугъэп сэ. ЗэкІэ зиІэ кІалэмэ сяхъуапсэ, Ащ фэдэ псэогъум сыщэгугъы».

* * *

Сә усәу сыусығыр зығу рихьығы, Зығу римыхьығыу Іупә фэзышІығы Дунәе хьафәу тызыхэтым щыщых, ЩәчакІох сІозә, уахътэм щәшъэшъэжьых.

Шъэшъэщтых зэкІэ: сэри, усэу стхыгъи, Гур хэзгъэкІыгъи, щытхъур сфэзыІуагъи, Зэщизы къабзэ пстэуми тыхъужьын, Охътэжъым стафэу тыхэутысэжьын!

Ау къэнэжьынба псэр, ащ ишІульэгъу, Е гупсэ къыпфэхъугъэм инэплъэгъу. Къэнэнэу сшІошІы гугъэу мыкІодыгьэр, Е шІошъхъуныгъэу гъашІэм тигъусагъэр.

Къэнэн дунаир, зэрэщытыгъэу ГъэшІэ зэхэкІмэ азыфагу итын! Иуашъо уашъоу, тыгъэр тыгъэу Жъогъо мин пчъагъэу зэхэтын.

Ащ тэри тыхипхъагъ ташъхьагъым, Ушъхьагъоу ащ фэхъугъэр хэт ышІэн? Мэхьанэр тІозэ, ренэу тихьэу гугъум, Къытипэсыгъэр сыдми къэдгъэшІэн.

Намысынчъэ насыпынчъ

Ыгу къэк Іыжьэу ыш Іэгьагъэр, ыгъэхъагъэр Іанэм пэсхэр егъэда Гох ешъок Гожъым. Инамысэу иблэк Гыгъэ къыхэнагъэр Тыгъэ бзыеу къыхэпсыжьы джы аркъыпсым.

Нэ ишъугъэмэ жъыу тІэкІур къакІихыжьэу ИкІэлэгъум бэлахьыгъэу къеІотэжьы. Джыри пагэу, иныжъ фэдэу зыщыхъужьэу Пкъэу шІосысрэм лъэбэнэжьы, зырещыжьы.

ЩыІэныгъэу къызхэзыгъэм зыфидзыжьэу Ащ ытхыцІэ шъо къамыщкІэ реутыжьы. Дунай нэфэу зыхэтыгъэм фигъэзэжьэу Псэужьыным щыгугъыжьрэп, зелъэхъэжьы.

Іэм-лъэмыгъэми, лІышхуагъэми зэгорэм ЧІэм нэсыгъэшъ, Іэджэ-лъаджэу къэнэжьыгъ. Алъыджагъэми зыхэтхэм мэфэренэм Зэхахыщтэп, ахэм гъаш Іэр рашъужьыгъ.

Ахэм гъашІэр къэдзэ-надзэ рашІыхьагъэу Пыз-нэз закІэу зэхагъапкІэ ящыІакІэ. ЕшъокІожъыр зы ныбджэгъоу ахэхьагъэу БэшэрэбкІэ егъэфабэ ыгужъуакІэ.

Намысынчъэ насыпынчъэу мэІупчъапчъэ, Алахьталэм нэлат рехы, егъэмысэ. Ау ежь ышъхьэ зи фихьыжьрэп, ежь лІы шІагъу, Чэф ыгъотмэ, зэкІэ, зэкІэ ишІулъэгъу!

ціэ дахэ о зыфэшІыжь

Зи уасэ, сикъош, зыфэпшІыжьрэп, ШъхьэкІафэр зыфэдэр о пшІэжьрэп, Ор-орэу пцІэ оухъумэжьы, Ор-орэу узыщэтхъужьы.

Ощ фэдэ щымыІэу оІуатэ, ЗэраІоу, имылъэу олъатэ, Къыпщэхъу ашІошъ бгъэхъугъэу Хэхыгъэу о укъэхъугъэу.

Дэгъугъэ арэущтэу хъугъэмэ, ЗэрэпІоу о ущыІагъэмэ, Джащыгъум сыуигъусэни, Сиуахътэ тэу къыостыни.

ЦІэ дахэ о зыфэшІыжьи, ЦІыфыгъэкІэ ар о къэлэжьи Узхэтмэ уагъэлъэпІэн, Хъан фэдэу о уряІэн.

Ор-орэу зымыухъумэжьи, О пшІагьэр пкІэнчъэ мыхъун. Дышъэпсэу узщымыхъужьи, ЧІым дышъэу ущалъэгъун.

Дунайри къотэгъоу уиІэн, Псэ къабзэкІэ ар къыотэн. ЦІыфышІумэ бэу ащыкІагъэшъ, Лъэпкъ пчъагъэмэ ыгу ащыкІыгъэшъ.

ІэнатІэм пае Бэмэ загъэцІыкІу, Тетыгъом пае Бэмэ заушъхьакІу, Нэпэнчъэ мэхъух, ЦІыфхэр агъэунэхъу, Нахь ІэнэтІэшхо къаратыными щэгугъых, ЯшІошъхъуныгъи мафэ къэс мэбагъо.

КъашІошІы ренэу ПщыпІэр аІыгъынэу, Тэхътэ хъэренэм ГъашІэм изэгъэнхэу, Ащ пае зы нэбыгырэп Пый ашІыгъэр, Зы насып лъагъоп ЧІым щызэрадзагъэр, Зы хъор-шэрыгъэп АшІэу зэкъуадзагъэр.

Ау амышІагьи Е ащыгъупшагъи, Зэпстэури, сэшІэ, агу къагъэкІыжьын, ХьэкІэ-къокІагъэкІэ зекІуагъэр пщынэжьын, Е мы дунаим, Е ахърэтым... Ощхыр къещхы уашъом ынэпсэу, Псэ узыгъэм цырыцэу къыхэзэу, Ау бзэбзэхэу ащ къырегъажьэшъ, Шъоф хъофыгъэм шъхьэрычъэу къырэчъэ.

Зэм унашъхьэм пщынэ къыщео, Щыгъупшагъэу узыр къыщэшъо, Чъыгы пкІашъэхэр егъэпхъэкІычых, Мыуцужьэу къырекІыкІэхы,

Адежъыу, орэд къадеІо, Зэм къэуцу, тынчэу мэдаІо, УпцІэныгъэ чІышъхьэр къеплъыхьэ, Хъуауи, хъуати, тыди къекІухьэ.

Сэри ощхыр сикІас гъэмафэм, Ащ сыхахьэу къыхэкІы бэрэ. Іо хэмылъэу, сэ сегуцафэ: Сидунаир чІыгумрэ уашъомрэ!

ШІункІыгъэм нэфэу къыхэпсы

Къиныгъор зытелъым имашІо СтыкІаеу мэсты, сикъош. Ащ фэдэм мэушІункІы иуашъо, Зэлъагъэр нэгушъхьэм къыхэчъ.

Шъхъын-шъхъынэу ищыГэныгъэ Джа уахътэм шГузэхэшъхъашъхъэ, Игушъхьэлэжьыгъи елъахъэ, Къыхехышъ апшъэу лГэныгъэр.

Осхъотмэ чІагъэсэежьы ГучъыІэу Іэпызыжьыгъэр, Хыжь уаем зэрелъэсэжьы Псэ Іахьэу къыпызыжьыгъэр.

Хьайнапэр зыфэдэр ышІагъэми, Зэфагъэм тетэу щыІагъэми, ЧІышъхьашъом гупсэф щигъотыгъэп, ИмэлэІич къыкъотыгъэп.

Ау чІинэрэп непи цІыфыгъэр, Игупсэмэ зыдаушъэфыгъэр, Шъэбагъэ хэлъэу ІощхыпцІы, ШІункІыгъэм нэфэу къыхэпсы.

КІасэр, тазфагоу хъужьыгъэх илъэсхэр, Зэпычыгъахэх тилъэрыгъыпсхэр, Охътэ чыматэм тыхэблыхьагъ, Ащ щыІэныгъэр щытынчыхьагъ.

Оси къесыгъ бэу, ощхи къещхыгъ, Тхьэри, къысшІошІы, бэрэ дгъэщхыгъ, Ушэтын чІыпІэми таригъэфагъ, Іуагъэ-Іотэжьми тэ тахэфагъ.

Сызыфэдагъэр... Узыфэдагъэр...— Джары тІожьынэу тэ къытфэнагъэр, Жъогъо гухэлъхэр ом икІыжьыгъэх, Псэм шъыгъо джанэхэр зыщихыжьыгъэх.

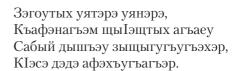
Гур пфэузыжьрэп, ау ащ къыхао Загьорэ нажьоу а тидунае, Псэм къыхэгъуалъхьэшъ, лъэм сызэрехьэ, Пшысэм иунэ сшІэзэ сэ сехьэ.

Унэм нэщх-гущхэу о уисэлъагьо, УиныбжьыкІагъэ тыгъэу къыщепсы, ТІапэхэр шъабэу ащ щызэнэсых, Нэхэр щэжъыух, баи тигугъэ...

Ебгъэжьэнэу уифагъэп игъо, Уухыгъэ уищыІэныгъэ, ІэкІыб хъугъэшъ уинэфышъагъо ЗэрэчІыгоу джы къыпфэшъыгъо. Къыпфэшъыгъо мазэр, Ошъогур, УичІыналъэу къушъхьэ шъхьэшыгур, Шъхьэ ехьыжьэу псыхъо гъощагъэр, ГъэшІэ тыгъэу, Тыгъэ дышъэпсэу Шъэрэ минрэ узгъэфэбагъэр, Нэу узипсэу, Нэу узигупсэу Псэ емыблэу къыпфэгуІагъэр, Хьазырыгъэр Зыпсэ зытынэу, О уачІыпІэ Уапэ зишІынэу...

Сабыйгьо льагьоў хэпхыгьэр Тхьэм къмуйти Тхьэм пІйхыжьыгьэр, Къэбзэ-льабзэў чІышъхьэм тетыгьэр, Дунай хьафыр джы зыхьожьыгьэр Тэ хъужьыгьа? Ом ихьажьыгьа? МэлэІйчмэ ахэхьажьыгьа?

АшІошъ мэхъу щыІэу зыгорэ, А зыгорэр ахърэт дунаеу, Джэнэт унэм якІалэ ихьанэу, Рэхьатыгъор ащ щигъотынэу.

Мэзпсыцу лъэпшъыхьхэр Псыхъом екІуалІэх, Мэзпчэн лъэпкъышІухэр Къушъхьэм дэчъаех, Шы емлычхэр Шы лъэхъу-лъэушъых, Псэушъхьэ Іэлхэр Къяшэх, къадэчъэх.

Мэзы лъэныкъом Бзыу орэд макъэр Щызэпэджэжьы. Иджэрпэджэжьы Зэу сегъэдаІо, Гум щизэу, Гуапэу, Ситхъагъоу непэ, Бзыумэ афэдэу, Сэри шъхьэфитэу Орэд къэсэІо!

Къушъхьэ лъэсгъогухэр ЗэпэсэкІухьэх, СикІэсэ мэзхэр Сэ къэсэплъыхьэх: Чъыгыжъ сэнашъхьи,

Санэ жгьыр ІэшІуи, Къужъ-мыІэрыси, КъыпцІэ-цэ нэшъуи,

Пхъэшъхьэ мэзцунэм Щыбэгъожьыгъэх, Кавказ чІыналъэм КъыщыкІыжьыгъэх, Заор ІэкІыбышъ, Заом имашІо ЩыкІосэжьыгъэшъ, ЧІыгум ышъхьашъо Къэушъэбыжьыгъэшъ...

Джэнэт мы дунаир, Джэнэт сэ сиІэр, Тхьэм сфыхихыгъэу ЧІыопс Іэлыгъэр, Гум хэтІысхьагъэу ШІу сэ слъэгъугъэр!

Сфикъужьрэп,
Марышъ, чІыгоу сызтетыр,
Сфикъужьрэп
Уашъоу гъунэнчъэу щытыр,
Мы дунаишхом
ІаплІ сфещэкІыжьрэп,
Ари гурышэу
Къысфэплъыхьажьрэп.
Гур зыгъэгушхоу
ГъашІэм щытыгъэм
Сесты итыгъэ.

ГъэшІэрэ мазэм Симыгъэразэу Чэщрэ сегъашІэ СищыІэныгъэ Ионтэгъугъэ, Ар гум зэхешІэ...

ШІугьо-хъярыгьоу, ШІу усльэгьугьэу Сэ сыщыІагьэми, Сыкъэбгьэнагьэшъ, Насып сиІагьэми

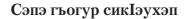
Сщыбгъэгъупшагъэшъ, Бжыхьэпэ пкІашъэу Жьыбгъэм Іуелъэсы Уигуфэбагъэ. Ау чъыІэ нагъоу Зэм укъысфэсы Ос-тыжьын пшъашъэу!

Джы слъэгъурэр зэкІэ Сибылымыжьэп,

Гур ппэк Гэрак Гэ,
Гум зи ыштэжьрэп:
Зэгорэм сыбгъэ есхьыл Гэгьагъи,
Іэ щысфэу, згъаш Гоу к Гасэ хъугъагъи...
Сфикъужьрэп,
Шъыпкъэ, ч Гыгоу сызтетыр,
Сфикъужьрэп
Уашъоу гъунэнчъэу щытыр,
Мы дунаишхом
Іапл І сфещэк Гыжьрэп,
Ари гурышэу
Къысфэплъыхьажьрэп!

Зи гум къихьагъэп, НэкІы, Псэр нэкІы, Гупшысэр нэкІы, Гухэк І к Іым-сымыгъэм сыкъыт Іупщыжьрэп, Зы усэ сатыри зэзгъэк Іушъугъэп, ЛъэкІи, амали зэкІэ къэмакІэ, Сыкъаубытыгъэшъ нэшхъэй орэдмэ, Бэрэ сагъапэшъ цІыфэу сызхэтмэ, ОеІо-ояшъоу Непэ къэхъугъэм, Ожъубанэ гъуршэсэу Къытфеблэгъагъэм Сэр-сэрэу, Сымысамбырэу, Жъгъырыур сІыгъэу сыпэгъокІыни, Сичэу къэлапчъи, пчъи фыТусхыни. Дунаир ошІоу зэблихъужьыгъэмэ, Ижъалымыгъэ чІым хихыжьыгъэмэ. Мэзахэу къытипэсыгъэм Зы нэбзый нэф къыхэпсыгъэмэ... Π лъэгъуни — гухэкIыр кIожьыгъэу, НэфыпскІэ псэри шъокІыгъэу, Ушъагъэ хъужьыгъэу гупшысэр, Щызэзгъэфагъэу ащ усэр!

Сэпэ гъогур сыухыгъэ Сигъэпшъыгъэу сэри, Ау сыухрэп ащ пай гугъэр, ГъашІэм гъусэу сиІэр.

Зысэплъыхьэ, сапэ илъыр Гъогоп, цІырау шъоф, КъызгурэІо къинэу хэлъыр, СэркІэ ар мышъэф.

Жъыбгъэр стыры, тыгъэр стыры, Зи къысшъхьасрэп сэ. Гъунэ дэдэм щытыр сэры, Мэлъэубабэ спсэ.

Лъэбэкъу сшІыгъэ. Джыри зы... Гъогур кІэу хэсхыгъ. ЦІырау шъофыр зэхэсэдзы, Шъхьапи къахэсхыгъ.

Сэпэ гьогур сикІэухэп, СшІын слъэкІыгъ лъэгъуакІэр, Ары, пкІункІэ ар ІэшІэхэп, Ау джащ фэд щыІакІэр.

Тыкъэущыжьы
Пчэдыжьым,
Тыкъыхэхьажьы
Гугъэжьым,
Гъусэгъу тфэхъунэу
МэфакІэр,
Етхьыжьэжьынэу
ЩыІакІэр,
Тын лъапІзу
Тхьэм къытитыгъэр,
Нэфыпсэу,
Нурэпсэу тфэхъугъэр,
Псэм ипчъэ тфыІузыхыгъэр!

Ау мыІэ-мылІәуи тәхъу, Онтэгьоу щыІакІэр къытщэхъу, ПлІэІубгьор къырицІыцІэхэу, Тэри тызэхицІыцІәу...

Ащ фэдэ хъуми ЩыІакІэр, Сикъошхэр, тхьын зэрэтфахьэу, ШъхьакІомэ зятымыгъэшхэу, Къытхаозэ къушъхьэбгъу цакІэр. ТыцІыфышъ, ШІур тыгу къекІошъышъ,

Нэкъуаеу тыгъэжьы чъыІэм Зыфедзыми тичІылъэ-чІыбгъэм, Тпшъэ дэлъыр дгъэушъэбын, Ар бэрэ тыушэтын...

Усигъусэмэ

Усигъусэмэ, Тыгъэр дахэу къысфыкъокІы, Усигъусэмэ, Хъярыр ренэу къысэбэкІы.

Мы ошъогур къыспэгъокІы Зэрэпсаоу, Мы дунаир къыщекІокІы Сыгу икІасэу.

Зэ умакъэ зэхэсэхышъ, Сэрэхьаты. Зэ уиуахътэ къысэотышъ, Ащ сыхэты.

Насыпыгъэр сыбгъэ дизэу Ом себыбэ, ШІу услъэгъоу, сыпфэразэу Гур сэтІатэ.

Тызэгъусэмэ, Насып лъагьом тытетын. Сыуигупсэмэ, ЩыІэныгъэр къыостын.

Поэзием сыщышъхьэфит, Сшъхьэ Іэтыгъэу ихьасэ сыхэт. Гъэш Іэ гъогум къысимытыгъэр, Сызылъыхъоу сымыгъотыгъэр Къыситыгъэшъ, ащ сыфэраз, ЩыІэныгъэм сыфегъэгъуаз. Поэзиер СэркІэ насып, Ащ идунай сынэсыгъ, Сахигъэтэу Уашъом ит жъуагъомэ, СаригъакІоу Сигухэлъ лъагъомэ, Тыгъэм фэдэуи Сыкъыригъэпсэу, Хэти, сыди СалъигъэІэсэу, СичІыгушъхьи згъэшъокІ у ощхыпскІ э, Гъэтхэ ощхым иорыпс фабэкІэ, Сапэгъок І эу сикъош- І ахьылмэ, Сикъурмэнмэ, сызфэхьалэлмэ... Сигупшыси Шъхьарыт Гупщыгъэу, Сипоэзие Къыфэущыгъэу Гъунэпкъэнчъэу хъугъапэм фэд, Адэ арба, стхыщтым сыфит, Сипоэзие сыщышъхьэфит!

ЦІыфхэр зыгъэразэрэм Тхьэри егъэразэ, Ащ ихъэрэ-пкІарэ Хэпхъэгъэн ичарэ.

ЦІыфхэр зыгъэразэрэм Ыгуи, сэшІэ, къабзэ. Хьарамыгъэ иІэп, Хъор-шэрыгъэ хэлъэп.

Нэмэ кусэ-кусэу Нэбзый мин къакІехы. Нэгур шІум икупсэу ЗэмкІэ тыгъэпапкІ.

Джарэу ащ ынапэ Сакъэу къытфэшІэты. ИшІулъэгъу ифабэ Гури егъэушъэбы.

Бэп ащ фэдэу щыІэр, Зафэу къыддыщыІэр, Хьалэлыгъэ хэлъэу, ШІу щэхъу ыгу имылъэу.

Ау а цІыф зырызмэ Непэ тагъэразэ. Къытпагьохэу гъатхэр МэлэІичых ахэр!

Ощхылэ мазэм, Сыгу зыщыІасэм, Мэзэу сэпашъхьэм сэ сыхэплъыхьэ, Фэнэхъо-нажъоу ар къыскІэнакІэ, Нэмыз-Іумызэуи зысегъэлъэгъу, Ощхыпс шъокІыгъэуи къысфэмэфашхъо. Зэм пкІэшъэ дышъэмэ ашъо зэблихъоу Къысфэумэзэхы нэрымылъэгъоу.

Ощхылэ мазэм, Сыгу зыщы Іасэм, Усэ сатырхэр тхьапэм къытехьэх, Ощхыпс-гупшысэхэр ащ щызэхахьэх. Псы гъотк Іо минхэр чъыгмэ къячъэхых, Къутэмэ джашъомэ къащызэпэчъэх. Бжыхьэпэ уахътэм сыхагъэгъуазэ, Сафэкъэрарэу зафэсэгъазэ.

Ощхылэ мазэм, Сыгу зыщыІасэм, Ом къекІыихых быбыжьрэ бзыухэр Афимыкъужьэу тыгъэ нэбзыйхэр. МыдкІэ чІыгушъхьэм лъэбэнэ пчъагъэ Ощхэу къещхыгъэм хешІыхьэ чъагъэу. Тэухы бжыхьэр, благъэ кІымафэр, ЩтыргъукІзу, осэу къэсыщт а мафэр!

Тишъаохэр, таужы къэкІхэрэр, Сыхьатымафэ шъуерэжьи, ЧІыкІэм шъущэрэлажьи, Тэщ нахьи нахьышІу шъорэхъуи Шъощ пае тэ тырэзэн.

Тэ тшІагъэм ешъорэгъэхъуи ПсэлъэшІур къышъуфэдгъэзэн.

Шъо шъуІонба: тэры, нэмыкІэп, Тапэ зи идгъэшъынэп, ЩысэшІуба типэрытныгъэ, Хъопсагъоба тизэкъошныгъэ, Гухэлъыр текІэу ІэплъакІом, Тэпсэушъ тыІэкІо-лъакІоу!

Тишъаохэр, шъощ пай мы усэр, Мы усэу гум игупшысэр, Сыфаешъ цІыфышІу шъухъунэу, Тилъэпкъи шІу шъо шъулъэгъунэу, Шъупсэ хэлъэу къэжъугъэгъунэнэу, ТичІышъхьэ шъущыбэгъонэу!

* * :

ПцІыусхэу, къэрар зимыІэхэр, МыцІыфхэу, джа щыІэ-щымыІэхэр, Къытехьэх тигьогу, къытшІутехьэх, Аусэпы, ауцІэпІы, щэхъушІэх.

Шъыпкъагъэр тщагъэгъупшэнэу, ШхъорылІмэ тарагъэпшэнэу Ащ фэдэхэр бэрэ фэягъэх, Шъэфрытхъоу къыттебэнагъэх.

Ау тэри пцІым тыдихьыхэу, ПцІы ІэшІур апэу къыхэтхэу, Хъугъэба, шъыпкъэр дгъэбылъэу, Дыджыгъэм гур фэдгъэуалъэу.

Сэ сэшІэ, сышыихъыгъэп, Шыихъы цІыфи слъэгъугъэп, Ау шъыпкъэр пкъэоу сиІагъ, СыщэІэфэ ащ сыфэкІуагъ.

ЫІуагъэм адыгэр епцІыжьрэп, Зэ Іуагъэр тІо Іуагъэ ышІыжьрэп. Намысыр иІэубытыпІэу ЩыІэнба, ар ыгъэлъапІэу!

Гу тео макъэр мэІасэ

Нэхэр плъырыжьхэп, мэкІуасэх, Гу тео макъэр мэІасэ. Сыда гупшысэу щыІэщтыр, Мы уахътэм узэусэщтыр?

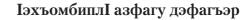
Ощхылэу шІункІы дунаир, ШІункІы тищыІэныгъи! КъикІыжьрэр сыд гуІэныгъэм, Къэсыгъэу лІэныгъэ уаер?

А уаер ренэу пэсащэу Къытфэсы гугъэнчъэ ощхэу, Зэман хэхыгъэ имыГэу, Тэщ пае чъыГэ-гомыГоу.

Ау гугъэр, тэ хъугъа гугъэр, Ныбджэгъоу цІыфым иІагъэр? КІодыгъа ари аужэу, ЛІэныгъи, сыди емыжэу?

Нэхэр плъырыжьхэп, мэкІуасэх, Гу тео макъэр мэІасэ. Гупсэхэр мэІэчьэ-лъачьэх, Псэм икъэбзагъэ фэлъаІох...

Зэхэпхыгъэр джыри шъыпкъэп, Ар плъэгъугьэп, бгъэунэфыгъэп. Нэм ылъэгъурэр шъхьэм ыуас, Ащ уепцІыным уемыхъуапс.

ПцІыми шъыпкъэми къэпІуагъэр ІэхъомбиплІ азфагу дэфагъэр. ТхьакІум Іупэм пцІыр къыщежьэ, Нэм зынэсрэм еухыжьы.

Нэм зынэсрэм зеухыижь, КІэгьожьыгьэу зеутІыІужь. Ау Іогьахэр бзыу хъужьына, Тэмэ убгьоу быбыжьына?

ПцІыр сыдигъуи къычІэщыжьы, Зы гунахьэу опщыныжьы. Арышъ, уасэ шъхьэм фэшІыжь, Шъыпкъэр Іо, зымыуцІэпІыжь.

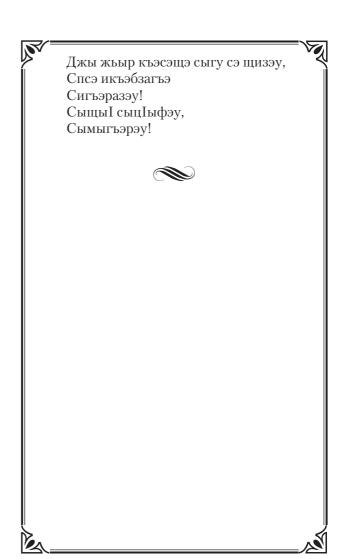

Иблысым къыдэхъугъэп

Сашъхьагъ итыгъ шІуцІабзэу ИцІэпІагъэ Хьэ гъорыкІожъым, Бзыжъым Фэдэкъабзэу, Бзэгу Іупсэу Зы иблыс!

Сэ сицІыфыгъэ
Псынжъым хищыхьанэу,
СигупцІэнагъэ
Ем хигъэкІухьанэу,
Хьэ гъэр сишІынэу
Ар фэягъ!

ГуІагьэ
Пшъэхъум сыпишІэнэу,
Бзэгухьэ сэ сишІынэу!
Ау къыдэхъугъэп
Иблысыжъым!
Сищэфышъугъэп,
Сигъэщтагъэп,
Гухьэ-гужъыгъэм
Шъхьэфитныгъэр,
Сишъхьэфитныгъэ текІошъугъ,
Сшъхьи сІэтышъугъ...

Гъунэ иІэп ошъочапэм, Ощх-нэгущхэр зипщэс напэм. Ощхыр къещхы шъабэу, къабзэу, Спсэ еушъэ зэрихабзэу.

Гугъэпс-ткІопсэу къехы уашъом, ШІум илІыкІоу рэчъэ кІышъом, Къысфихьыгъэу огъурлыгъэр, Къыгъэнафэу чІыопсыгъэр.

Шъэрэ минрэ зэсэІожьы: Ощхым шІугъэр къысфехьыжьы. Гъэтхэ мафэм къысфэкІуагъэу, Сиджэнджэшмэ атекІуагъэу.

Ощхыр къещхы мыгощыгъэу, ЩыІэныгъэм фэкІэщыгъоу. Бын гъэунэу тиожъубанэшъ, ЧІышъхьэ шъэфыр фэныкъуагъэшъ.

* * :

ЛІыгъэ зыхэлъхэр тетых мы чІыгум, Фэдэу яшэни къушъхьэ шъхьэшыгум. Пытэх, Щылычых, ПчыкІэу зэкІэнэх, Пыеу къыкъокІрэм Аслъанэу фелъых!

Адыгэм eIo: «Е о улІын, Е зэо чІыпІэм ущыфэхын».

Адыгэм eIo: «ТыщэрэмыI тэ Тшъхьэ тыфимытмэ, Гум зимыIэтмэ, Зэпэзырызэу тыкъэнэжьыщтмэ. ТыщэрэмыI тэ Бзэр тIумылъыжьэу! Тиныдэлъфыбзи, Лъэпкъым ихабзи Тафимытыжьэу...»

Шъуикъин сикъинэу

Сэ сыщыІ шъуихъяр сихъярэу, Сигунэсхэм сырягъэрэу. Сэ сыщыІ шъуикъин сикъинэу, Шъуигукъао сигукъаоу.

Сэ шъутесхыщт сфэлъэкІмэ къиныр, Лъэпшъэрыхьэ сышъуфэхъун. Гум ычІыпІэ шъо шъуфэдэшъ, Зы кІэсэнэу сышъуиІэн.

Шъусигупсэх, шъулы щыщых, Тызэфэчъэх псыІэрыщэу. Тэ типсыпэ псыкІэр рэкІо, ЗэлІэужэу зэкІэлъэкІо.

Тинэфшъагъо тыгъэ бзыеу Къытфэбыбы ошъо бзыоу. Мэфэ ошГур къехьы марышъ, Тегъэфабэ ащ тыриешъ.

Сэ сыщыІ шъуихъяр сихъярэу, Сигунэсхэм сырягъэрэу. Ау джащ пае силъэмакъэ КъыхэЈукІы чІым ымакъэ.

Поэзием дахэм уфещэ, Тыгъэ нэбзыйкІэ мэгуащэ. ШІум ичылапхъэ къытхепхъэ, Е тхыпхъэ шІагъоу къытфахъэ.

Е тхыгъэр тынэу къегъанэ, ЛІзужмэ ясаугъэтэу. Тарихъым Іахьэу къыханэ, Жъалымхэр зэгуигъэутэу.

О щыгушІукІи чІыопсым, Ощхыпсым, пщагьом е осым, ЗэхашІэ уиІэу зыгъаси, КъэпшІэнба усэм ыуаси!

Е усэ сатырхэр зэхалъхьи, Псэ ткІопси зэмкІэ ахалъхьи, Поэзием их ухэхьан, ПфэлъэкІмэ ухэсыхьан...

Угу сыкъэкІыжьына?

Пчыхьэшъхьапэ рэхьатыгъом Угу сыкъэк Іыжьына? Укъэущмэ о нэфшъагъом Укъыслъыхъужьына?

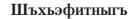
Сиджэмакъэ зэхэпхыжьэу КъыпшІошІыгъэу хъуна? Е сІогъагъэм уигъэщхыжьэу Уахътэ къыокІуна?

Сыфэени, тыгъэм фэдэу, Сэ сыкъыпфепсынэу. Сыфэени, уашъхьагъ ситэу, СыкъыплъыІэсынэу.

Ау псы лъагъор егъушъыкІы ЩыІэныгъэ папкІэу. Сиуаипчъи къызэІокІы Гугъэр сфиунэкІэу...

Пчыхьэшъхьапэ рэхьатыгъом Угу сыкъэк Іыжьына? Укъэущмэ о нэфшъагъом Укъыслъыхъужьына?

КІымафэм ичъыІамэ зэхэсэшІэ, Жьы къабзэр сыгум щизэу зыІусэщэ. Ар шъхьэфитныгъэм ымэу къысщыхъугъ, Ащ фэдэ шІуагъэм бэрэ гур лъыхъугъ.

Такъикъ заул, ау хэлъышъ ащ сигъашІэ, А шъхьэфитныгъэм ыпсэ, изэхашІэ, Сиусэ пщэсы шъабэу уашъом щесы, Сэ осыр къабзэу, къысфэгупсэу къесы.

сланеІнЩ

ЩыІэныгъ, ео-ой, щыІэныгъ, Убысыма хьаумэ ухьакІа? Тэбгъэщэчырэр, арэп, пшІомакІа? Сыдэу бэрэ тыуушэтыгъ?

Е ибгъэкъоу псэ зэрэтпытыр, Дунай шІагъом тызэрэхэтыр Мафэ къэс чІыпІэ къиным тиодза? Хы гузэгум о тыхэодза?

Дзэр тапашъхьэу гъашІэр къэтэхьы, Къытэзаорэр пый гъэбыльыгъ. Тымылъэгъурэм лажьэ къытфехьы, Тымылъэгъурэм тиулъыигъ.

Тызыфаер тә бәп, ЩыІәныгъ: Псауныгъ, насыпыгъ, мамырныгъ, Жъыгъом нәсәу гъашІәр дгъэшІәнәу, Жъалымыгъәр зәхәтымышІәнәу!

ЩыІэныгъ, е-о-ой, ЩыІэныгъ, Убысыма хьаумэ ухьакІа? ТищыІакІэ уегъэгумэкІа? Сыдым пае гум тиунагъ?

ТхьамыкІэм иІэ тІэкІури афегощы, Ихьалэлыгъэ ренэу ыІэгу илъ. ИгупцІэнагъэ нэмыкІ цІыфмэ къахегъэщы, ИгукІэгъугъэ гуегъуныр голъ.

Ащ фэдэм ипсэпагъэ гъунэ иІэп, Ащ фэдэм Алахьталэр ышъхьагъ ит. Намыс зимыІэм, сэшІэ, гурыІонэп, Ау зизэхашІэ икъурэм ренэу гот.

Тхьамык Гэр тыгъэу зэк Гэмэ къафепсы, Инурэ зищык Гагъэм игъоу нэсы, Идахэ дунай дахэу зэпэш Гэты, Иш Гуш Гэрырэзэжьэу гъаш Гэм реты!

«Тхьамык I ар ыгук Iэ» а Iоу зэхэтэхы, Мылъку и Iэу щытми, ц Іыфым ыгу егьугьэшть, Ащ фэдэр сэ шыихъмэ ахэсэтхэ, Игуапэу ц Іыфым ы Iэ фищэигъэшъ.

Ухэтми, псапэ пшІэмэ уцІыфышІу, ШІушІагьэ зиІэм фашІырэр осэшІу, Халъагьоу ащ ынапэ хьалэлыгьэр, Хагьуатэу идунай гушъхьэлэжьыгьэр!

Шъыпкъэлъыхъум ищы Гак Гэ Езгъэпшэнба псыхъо къаргъом, Езгъэпшэнба нэфышъагъом Ом къытфихърэ шынэгъак Гэм.

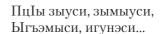
ИпсэукІэ щысэ тфэхъоу, Тэри шъыпкъэм тыдэлъыхъоу, Тыфэхъунба ащ гъусэшІу, Къытщифэнба ежь ынэшІу.

Арэу мыхъумэ сыд пкІэу тиІэр, КъэдгъэшІагъэр, тызфыщыІэр? ТахэкІуакІэу пцІыус купмэ, Тагъэгъуащэу тиджэгъогъумэ?

Шъыпкъэлъыхъур шІум щэгугъы, Ау пцІыусмэ агъэунэхъу, Пшысэм фэдэп икІэух ащ, ГъэшІэ шъхьалым щахьаджыгъэшъ.

Зэфэныгъэм фэбэнагъэу, ГъашІэу иІэр фигъэзагъэу Ар щыІагъ, ау мэщхы чІыгур, Къыдэхьащхы ащ цІыфыгур.

Мәщхы уашъор, мәщхы тыгъэр Къэзгъэфабәу шъхьэрытыгъэр;

ПцІым еубыты тыдэ щыІи, Сыди, хэти, ягущыІи. Шъыпкъэлъыхъур аумысы, Гужъ фашІыгъэу ауджэрэпсы.

Тидунаий адэ хьафэу, Шъыпкъэлъыхъур щагъэхымэу Сыдым тэ тегупшысэн, Сыд щыІакІэм теусэн?

ШІулъэгъу

Насып тиІэнэу тыфэягъэшъ, СІэгу илъэу спсэ сэ къыпфэсэхьы. ШІулъэгъум огум сырихьагъэшъ, Ощ пае лъагъор къыхэсэхы.

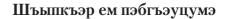
А лъагъом титІо тытехьащтмэ, Ташъхьагъ ерэтба ренэу тыгъэр! ШІулъэгъур машІоу къытфэблэщтмэ, ЩэрэмыкІуас ащ ныбжьи гугъэр!

Зы бзыужъыеу о зэгорэм, Сэ къэсэшІэжьы ущытыгъэу. Джы мэлэІичэу ошъо орым Ущесы марышъ, зыуушэтыгъэу!

Сыкъыпфэшъыпкъэу сыкъыплъэплъэ, СынапІэ чІэлъыр чІахышъунэп, Зы Іахьмыгощэу гур мэуалъэ, ИшІошъхъуныгъэ гъунэ иІэп.

Насып тиІэнэу тыфэягъэшъ, Тэ титІуи пшысэм тыхэхьагъэшъ, А пшысэм ыцІэр зәу шІулъэгъу, Гъунэнчъэ тфэхъоу шІум илъагъу!

Мыщынэу ер къыпфэзыхыгъэм, Мыуцоу гугъэр пІызыхыгъэм Ижъалымыгъэ уигъэутысэу, Изэо-банэ ухилъасэу, УикІыхьэ-лыхьэ щибгъэкъужьмэ, Е уипсэукІэ пкІэнчъэу хъужьмэ, О утекІона уиджэгъогъу, Уишъыпкъэ джыри уигъогогъоу?

А джагъом шІукІэ удэзекІоу, Уишъыпкъэ ащи о тебгъакІоу Узафэу упсэун плъэкІынба, О уишэн-хабзэ ар ыштэнба?

Чэщ мык Гасэу рэхьатыгъом Пшъашъэр псым хэхьагъ. А такъикъым пщэс утагъэм Мазэри къохьагъ.

Псым нэсыгъэшъ, пкъыр кІэзэзэу Дахэр къэуцугъ. Ау гухахъом псэр фигъазэу Ащ зычІигъэуагъ.

Гужьыдэк Іыгьор зэхиш Іагьэу Ар къыч Ізужьыгъ. Тхъагьо-гуапэр ыгъэш Іагьоу Гур самбырыжьыгъ.

Псы нэпкъ Іупэм пэмычыжьэу Макъэ къиІукІыгь. Ипсэлъыхъо хэкІокІэжьэу ШІункІым, ІукІыжьыгъ.

Пшъашъэр щтагъэ, ау зэгорэм Щтагъор тырихыгъ. ИІэшІугъэу шІу ылъэгъурэм Хэлъым шъхьарихыгъ.

Укъэнэжыным пай цІыфэу, ЩыІакІэми уфэзафэу, ЕдэІуба дунаим ымакъэ, ХэдаІоба ащ иджэмакъэ.

Зыплъыхьи, пшъхьэ о къэІэти, Тынчыгъэм хьалэлэу зети, Дунаим игьогу зегъэушъомбгъу, Ерыгъэу ар зэгъэлъэгъу.

Тыкъеуцухьэ джэнэтым, Къушъхьэ шъхьэ пчъагьэу зэхэтым, Къат-къатэу чІым щызэтелъым, Тыжьынэу осыр зытелъым.

Тыгъэ нэбзыйхэр щыджэгухэу, Осыцэхэр щызэпэжъыухэу, Къушъхьалъэхэм нэр ядэхашІэ, АпашъхьэкІэ сурэтэу зашІы.

Шъхьэгуащэ быжъутэу мачъэ, Ипс чъагъо хэлъэу ыкІуачІэ. Пахъэр къышъхьарихыгъэу Шъхьарэхьэ къушъхьэм сэхъыгъэу.

УцІыфышъ, пшъхьэ Іэты лъагэу, ЩыІакІэр зэгъэзэфэжь. Дунэе гъэбжьышІу-гъэдахэу ЧІыопсым щыщэу зышІыжь.

Псэм сыльыхъузэ

Сычэфынчъ чэщ мэзахэм сыфэдэу, Сынэпсыц ощхыпс чъы Гэм сыхэтэу, Псыхъо Іахьэу зыгорэм сыфэчъэ, Сыфэхъугьэу сэ ч Гыгум лъэрычъэ.

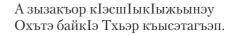
СыунэкІыгъэ псэр псэм сылъыхъузэ, Сызыфаем шІу симылъэгъузэ, Сыухыгъэ гугъэм ыкІуачІэ, Сынэсыгъэу чъагъом ылъачІэ.

Бжыхьэ ощхыр, джар синыбджэгъушъ, Джа зызакъом шІу силъэгъугъэшъ, СыриІахъоу псэм сызщэхъужьы, Чэфынчъагъэри зэу стырехыжьы...

Рэхьатыгъо сэ зыщысиІэм, Шъхьахыналъэм гур зыщыщыІэм, Сымыгъотэу зи рэзэныгъэ Сегупшысэ сищыІэныгъэ.

КъэзгъэшІагъэм, гъогоу къэскІугъэм, Гум щышІагъэм, шъхьэм къырыкІуагъэм, Сыд фэдизрэ сыригъэбэджэу КъыхэкІыгъа, сигъэчэфынчъэу?

ИкІэрыкІэу езгъэжьэжьынэу ЩыІэныгъэр бэу къысатыгъэп,

Арышъ, гъашІэр зыдэзгощыгъи, Сэ сикІакІо чэл зыфэхъугъи Сащэгугъы агу хэмыкІынэу, СишІушІагъэ зэхашІыкІынэу.

Сызыфаер фабэу нэплъэгъу, ПсэмкІэ къэкІэу, Іахьэу шІульэгъу, Щызгъотынэу сэ рэзэныгъэ ИкІэухым сищыІэныгъэ.

НэшІошІыгъэм о уиІэтынэп, АкъылыгъэкІэ къыпфалъэгъунэп, Къыбдэхъугъэмэ хъяр, ащ рыгушху, Унэсыгъ къушъхьэ сыджым ышыгу!

Ау ащ пае ныбджэгъу къимыдзэжьэу, Щытхъукоренэм зыребгъэхьыжьэу, Е уикъошхэр Іоф хэудзэжьхэу Пщэс агъунэу зымыІэтыжь.

О уилэгъумэ уашъхьарык Іыгъэми, Пэрыохъумэ уапхырык Іыгъэми, Тинамыси зы бзыпхъэу уерэ I, ЦІыф гъэсагъэу о ущэрэ I!

ГъашІэр — пцІашхъо, ахъщэмэ — пшахъо, Цэ зырызэу зэхэлъэу къэлъагъо, Ар джащ фэдэу зэхэтэкъужьы, Е псы ормэ ачІэгъэу мэхъужьы.

Ау тхьамык Іэри, насып щык Іагьэри, Зи зимы Іэу шъофым къинагьэри Орэмыхъу къэрарынчъэ ц Іыфынчъэу, Хэт ыш Іагьэри ащыгъэпк Іэнчъэу.

Уахътэм икІыхьагъэ згъэунэфыгъэ, Ар фэдиз сэ игъо сызфифагъэм, Ар фэдиз сэ гъашІэу къэзгъэшІагъэм, ЩыІэныгъэу сиІэм изэфагъэ.

Уахътэм икІыхьагъэ насыпыгъэшъ, Синамыс насыпэу къысфычІэкІы, Икъэбзагъэ осэу къытфесыгъэшъ, Сихьэблашъхьэ пшысэм къеушъэкІы.

Шъхьарыт Іупщэу хышхом сызыхахьи, ЛІэгъэп Іалъэу пк Іыхьым сызелъахъи Охътэ занэр шъэфэу къысщыхъугь, Ишъыпкъагъи бэрэ сылъыхъугъ.

СщэІэшъугъэр, къинэу сфэщэчыгъэр, —Джары,— сІуагъэ,— уахътэм къыситыгъэр, Сщыгъупшагъэу тыгъэу къысфепсыгъэр, Тхьэм инурэу гучІэм къынэсыгъэр...

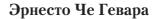
Сыдым пае е хэт пае тэ тыщыІа? Илъэсхэр къэтэгъашІа е тэщыІа? Тытещыныхьа тапэ гьогоу илъым, Зыфэдэри тымышІэу къытпыщыльым?

Тибгынэжьына лъфыгъэ-пІугъэу тиІэм, Щыгъупшэжьына лІакъом икъежьапІэ? Къыгъотыжьынба тыжъым ихэпІэжъ, Псы чъапІэм икъежьапІзу ипсынэжъ?

Зэгорэм къытщыкІагъэр, тызхэныгъэр, Тэ тапэу лъфыгъэу тиІэм пэдгъохыгъэр ЫшІэнба ащ, е пкІэнчъэу тыулэугъа, АтэкІэнынчъэу уахътэр дгъэкІодыгъа?

Сыдым пае е хэт пае тэ тыщыІа? Илъэсхэр къэтэгъашІа е тэщыІа? Джэуап зимыІэ упчІэмэ сагъапэ, Джащ пае сикъэлэми сэ сэгъатхэ.

Че Геварэ игухэлъ къабзэмэ Дунаир арыгъозагъэмэ, Зэманэу тиІэр нэмыкІэу Тщыхъуни шІукІэ ушъагъэу.

Ау ащи ыІэ лъыр пэчъы, Гугъабэ афегъэпкІэнчъы. Ыштагъэми Сьера-Маестре, ЫшІыгъэми ащ революциер.

«Эль,— eIo,— Кубано либре, Зэфэдэныгъ сызфэягъэр!» Ау тэ ыхьын технократхэр, Тыдэ ышІын бюрократхэр?

Ежь цІыфмэ гъашІэм ягъусэу ЩыІагъэба шъхьэфит кІэхъопсэу! Якъини адищэчыгъэу, Заоми адыхэтыгъэу.

Ер цІыфмэ къафэзыхьыгъэм Еблагъэп зыкІи Эрнесто.

Ар фэбэнагъ шъхьэфитныгъэм, Фигъэлэжьагъ ащ иуахътэ...

Псы чІэгъых

Гум къехьажьышъ сабыигъор, Гум къэкІыжьышъ сабый лъагъор, Псым сыхэхьэ ныбжь симыІэу, Лъэхъан шІагъор шъхьэм имыкІэу.

Зэрэгъэщхых сишъэогъухэр Ушыныгъэу янэплъэгъухэр. Тыщэджэгу псым тыхэсэу, Тэнэкъуакъо тызэпесэу.

ЧІыгъырыскІэ чІэм тынэсы, Мыжъо жъгъэймэ тэ тянэсы, ТыкІэхъопсэу жьыкъэщэгъум Тыкъыхэуба псым тыпшъыгъэу.

Гукъэк Іыжьхэр джы псы чІэгъых, Уахътэу чъэрэм иушъхьагъух. Ау а Іахьым тыфэсакъы, Годгъэугъэп псыхъо нэпкъым.

Псэ зыенчъэу сыкъэнэжьмэ, Сигунэсмэ сабгынэжьмэ, Сабыигъор силъэхъанэу Мартэ псыхъо сыхэхьан!

Мафэ къэс ухэдэнэуи мэхъу, ПсынэкІэчъэу чІыпІэм улъэхъу. Мафэ къэс уегъэразэ бгъотыгъэм, Уегъэфабэ къепсыгъэ тыгъэм.

Ау кІымафэм чъыІэ улІагьэу, Ос щтыргъукІым ухэщтыхьагьэу, Гукъэбзагъэр къыпфэнэжьына, Узфэразэм ар ептыжьына?

Нэм инэфыр угу о ихахъоу, Узгъэнэфырэм дэй хэмылъагъоу, ШІошъхъуныгъэм ущигъэІэн, ШІу плъэгъугъэм удыщыІэн.

Уизэмани ухэгъозагъэу, ЩыІэныгъэм ущыІэсагъэу Узыщыхъурэм шІум егупшыс, Пшысэ ІэшІум псэр хэгъэсыхь.

Ар пкІыхьапІэу зэмкІэ пщыхъун, Мэз гъэхъунэм ущылъыхъун ЗыпІэкІэкІрэм, укъызынэжьрэм Уизэкъуабзэу, гур зыкІодыжьрэм.

ГъашІэм бэнагъэх

ЩыІэныгъэр мэшІошхоу зэкІанэ, ИкуупІэ тыщэсты стыкІаеу. ШІоу дгъэбагъорэм ер къыкІэнакІэ, Къыхэшхыхьэ ар мэлэкІалІэу.

Ер щэбагъоба шІур зыщымакІэм, Къыхегъуатэба бэрэ щыІакІэм ПцІэу зыфаер, пцІэу гъэбылъыгъэр, Е чылапхъэу чІыгум хэлъыгъэр.

ШІури ери гъашІэм бэнагъэх, ЦІыфым ышъхьэ къызэдинагъэх. ЯлъышІэжьи зэпыу имыІэу ЩыІэх ахэр зэфэгомыІухэу.

Жъыгъор къэсы, кІэм зыкъеІэты, Жъыгъор мэпшъы, кІэм зеушэты, ГухэлъыкІэмэ чІыпІэр аубыты, Гъунэм Іутым зыкъырегъэты.

ШІури ери афэзгъэдагъэх Зы щэрэхъэу тыкъезыщэкІрэм. Ощхи оси ащысыухъумагъэх ГухэлъышІоу бгъэгум къыдэкІрэр.

Пщэгьо Іугьор зытекІрэм Тфэи мэзыр къыхэщы. Пчэдыжьыпэу зэкІэкІрэм Кушъэпс тхыцІэр зэкІещы.

Къушъхьэ лъапэм ылъапсэу Къушъхьэ къуаджэр къэльагьо. ЧІыпІэрысмэ якупсэу Мыщ псэупІэр щэшІагьо.

Къечъэхыгъэу шъхьэшыгум Псыхъор дэчъы чылэгум. Пахъэр шъхьашъом къытекІы, Ынэ къикІэу зэхэчъы.

Ошъочапэм хэкІухьэу Къушъхьэ гьогур мэкІоды. Тидунай ащ щиухэу Шъхьэм щыхъугъэу зеІэты.

Уашъом ышъо зэблехъу, Тыгъэ бзыйхэр мэшІэтых. Пщэс зырызи сэлъэгъу, Жьыбгъэм ахэр дэджэгух...

ТхьагъэпцІыр

УанэІукІэ гущыІэ гъашІоу, ШІу уилъэгъугъэу пшІуегъэшІы. УакІыбкІэ ыгу къыпфэмышІоу Уеубы Іоф зыригъэшІэу.

ТхьагъэпцІэу ащ фэдэу щыІэр, ГущыІэр зыгъэчаныгъэр ШІэныгъэ зиІэм къеубыты, КупышІум зэу къыхеуты.

ТхьагъэпцІым пцІыбэ еусы, Зы чІыпІэ исэу хым щесы, Пщэс кІыбмэ тыгъэу къащепсы, ИшъхьащытхъужькІэ къахэпсы.

Ау ари гунахькъэлэжьэу Дунаим тетмэ ащыщ. Пхэнджыгъэр зыдимышІэжьэу Хъор-шэркІэ закъыхегъэщ.

Гущэфэу пфэхъурэр тхьагъэпцІышъ, Напэ зимыІэр пцІыусышъ, Сакъыгъэ къызыхэгъаф, ЦІыф хыер уикуп къыхэгъаф!

Гъэрет къысаты

Бзэсэжъ Заурбый фэсэтхы

Уиусэмэ гур агъэузы, Загъорэ шъхьэр агъэуназэ. Сыхащэ дунэе шІагъом, Сыфащэ сшІэмэ сшІоигъом.

Уиусэмэ гъэрет къысаты, Бзыу тамэхэу сызыдаІэты. Зэм псынкІэу сатырэр макІо, Зэм пшъыгъэу умакъэ къэІу.

Лъыгъэчъэ заоу щыІагъэм, Адыгэр зыхэкІодагъэм, Игугъу къэошІы шъхьэфитэу, ИмашІо ори ухэтэу.

А машІом сәри сыщәсты, Сәри силъэпкъ гур фәузы. Ащ пае усабә сәусы, Сиузәу спсә егъэгырзы.

Ау гъогоу титІуи тызтетыр, Усэм игъогоу хэтхыгъэр, ЗэхэкІы лъэгъо шъхьаф-шъхьафэу, КъэткІугъэу ащ тыфэзафэу.

Италием сызэкІом

Италием идэпкъмэ сатеІабэ, Тарихъым ыгъэпльыгъэу къесты сІапэ. Мыщ бэ щыхъугъэр, бэ щызэблэкІыгъэр, ЩыІагъэ цІыфмэ бэ акІэхэкІыгъэр.

Сенатым итетыгъоу кІочІэшхуагъэм, Капитолийскэ Іуашъхьэу къэнэжьыгъэм, Античнэ Римым щыщэу чІышъхьэм тетым, Къысщэхъу хэлъэу жьым ифэмэ-бжьымэ.

Къыск Гэо ар, сапашъхьэу Колизеир, Зы зэман Гахьэу лъыпсыр зыщычъагъэр. Сехъуапсэ хэгъэгужъэу Сан-Марино, Шъхьэфитэу къэнэжьыгъэшъ, ар мыинми.

СарэкІо иурамымэ Флоренцием, Сащесы ипсы шІоркъымэ Венецием, Маккьяйоли купыр гум къэкІыжьэу, Е Ротта исурэтмэ сапэчыжьэу.

Италием цІэрыІохэр щыбагъэх, Дунэе зэхэлъыкІэм ыгъэпагъэх. Джэхьнэм-джэнэтэу щыІэр, шІури ери Зэхэзыфыгъэр Данте Алигьери.

Италием идэпкъмэ сатеІабэ, Тарихъым ыгъэплъыгъэу къесты сІапэ. Мыщ бэ щыхъугъэр, бэ щызэблэкІыгъэр, ЩыІагъэ цІыфмэ бэ акІэхэкІыгъэр.

* * :

Шыихъыгъэм ор фэІорышІэ, Непэренэм зыкъегъэошІу. Гур зыфаер зэхишІыкІыгъэу КъытфэкІуатэ къытфэкІэщыгьоу.

Марышъ паркыр ащ егъэгушІо, Сабый нэфхэр ыбгъэ щегъашІо. Къэгъагъымэр щызэрелъасэ, Мыщ хэт ыгуи щэтхъэ, щэІасэ.

Нахымжы Іохэр щылъэсырык Іох, Бзыу орэдым ахэр хэда Іох. Бзыу орэдыр мэкъэ зэтек Іэу, Жъыу орыфэу ом щызэхэк Іы.

ЦыІуданэх тыгъэ нэбзыйхэр, Ом фащэи чъыг нэй-псыехэм Якъутамэхэр къэкІэрэкІэжьхэу, КъэтІэмыжьхэу, гъатхэм дэкІэжьхэу.

ЩыІэныгъэр, сэ шІу усэлъэгъу, Урэзэнэу насып сыпфылъэхъу. Ау мэфэшІум ыуж чэщыр къэкІо, Чэзыу пчъагъэу гъэр зэкІэлъэкІо.

ПкІыхьапІэ сэльэгьу

ЧІымэ агъунэ сэлъэгъу, Жьыхьарзэм сыдэчэрэгъу, Ошъуапщэмэ сэ сахэкІуакІэ, Зэ мазэм зытесэгъакІэ.

ПкІыхьапІэм сигъэгьощагъэу, НэмыкІ дунай сыхищагъэу Чэщ кІасэм къысегъэкІухьэ. Шъэф лъагъохэр къысегъэплъыхьэ.

Сыфаеп сыкъэущынэу Сызхэтыр джэнэтым фэдэшъ. Мэзахэм сыщымыщынэу Нэфлъыхъоу гъогум сытетышъ.

Ау нэфыр нэм къыкІэджаго, Тыгъэ нэбзыир мэджэгу, Сыкъэущыжьы пчэдыжьым, СыкъетІупщыжьы пІурщэжьым.

Сышъхьахэу мафэм сыхэхьэ, Пшъэрылъхэр шъхьэм къызэхелъхьэх. Ау пкІыхьэр сыгум къэкІыжьы, Сигуапэу къэсэІотэжьы.

Бэслъыный къуаджэм щыгупсэфыгъэх

1

Сыдэу игъуаджэу Заор къежьагъа? ЧІышъхьэр къыгъаджэу ТопкІэ къэуагъа? Миллион пчъагъэ Ыгъэфыкъуагъэу, ИтхьамыкІагъо Гур ыукъуагъэу, Сыда щыІакІэм Ар къыхэхьагъа? Мамыр псэукІэр ЗэІигъэхьагъа?

Мэгъы цІыфыпсэр, Мэгъы чІыгупсэр, Уашъор, дунаир, МэкІоды гугъэр. Псыхэр лъы закІэх, Лъыпсэу зэхэчъых, Ощхыпси, уаи Лъым егъэуплъыжьы!

Мачъэх сабыйхэр, Джыри лъэм тетхэр, Лъыр къакІэльэо, МэІэчьэльаох.

Ау сыдэу пшІына, Сыд хэпшІыхьана, Джары ягьогур, Чэфынчь ошъогур...

2

Кужъым зэрифэу,
Зыщаушъэфэу,
Сабыйхэр исых,
Орзэжъым хэсых.
Пшъыгъэх а цІыкІухэр,
Пшъыгъэ шыкуаор.
Агухэр кІодыгъэу,
Гъаблэм ыгъалІэхэу
Хьазабым хэтых.
Мэфишъэм къехъоу
ЧІыпІэшІум лъэхъух,
Заор акІыбэу,
Псэр агъэлъапІзу
Ахэр мэкІуатэх.

ШъхьэегъэзыпІэр Тэ къырахына, Хэт зэхихына ЯгуІэ макъэ?

Зэо мэш Гуаем КъыхэкІыжьыгъэх. Щылыч мэшІуачэм КъыІэкІыгъэх. Лыгъэ къэуагъэмэ, Осхъоты чъы Іэмэ Ахэр къялыгъэх. Тхьэм къыгъэнагъэх АнэшІу къащифи. Лъагъор къафишІи Бырсырышхом, ТхьамыкІэгъошхом Къыхищыжьыгъэх. Бэслъыный чІыгум, Щэрджэс хэгъэгум Къынигъэсыгъэх Джурт кІэлэцІыкІухэр, МэлэІичыгухэр...

Ахэр цІыкІу дэдэх, КІочІэнчъэ нэгух. Афэзэщыгъэх Нымэ, зэу тымэ. Афэзэщыгъэх Ягупсэ бынмэ.

Бынхэр тэ хъугъэх, Тэ къыхэнагъэх? Апэуцугъэха Нэмыц фашистмэ? Псаоу къэнагъэха, Чанэу зэуагъэха?

Е Ленинградэу Пыим пыщытым Къыдэнэжьыгъэха? Блокадэ хъугъэм Гъаблэ щегъалІэха?

Адэ игъуаджэу Заор къежьагъэшъ, ЧІышъхьэр къыгъаджэу ТопкІэ къэуагъэшъ, ЗэшІуегъэкІодых Бынхэр, гунэсхэр, ЗэкІэ зынэсрэр!

3

Бэслъыный къуаджэм Къыщыуцугъэх Джурт кІэлэцІыкІухэр. Пшъыгъэх, уцуагъэх, Къушъхьэр къызэджэм Зэтеуцуагъэх.

Щэрджэс бзылъфыгъэхэр Апэ къэкІыгъэх,

ГукІэгъу зыхэлъхэр. Ку тІаркъом исмэ, Сабый гунэсмэ

КъапэгьокІыгъэх. Нэмыц-фашистмэ Ащаухъумагъэх. АпашІэу лъфыгъэмэ Ахэр апІугъэх.

Заор заухым Зыгъэзэжьыгъи, Псаоу зибынхэр Зыгъотыжьыгъи А кІэлэцІыкІумэ КъахэкІыжьыгъ. Ау къыдэнагъэу Адыгэ къуаджэм, Адыгэ лъэпкъым

Къыхэнэжьыгъэу МакІэп псэугъэр, Ащ щыбэгъуагъэр.

Сафэд нэмык Іхэм

Сэри сафэд джа адрэхэм, Сэри сафэд нэмыкІхэм, Бэ схэлъэп уигъэгушхонэу, Зи стхыгъэп о бгъэшІэгъонэу.

Ар тхакІошъ пІоу, сымыІэт, ЫІуагьэшъ пІоу, умыІуат, Сыхэукъуагьэуи мэхъушъ, Бэрэ сэ сыплъэхъугъэшъ.

ЗэраІоу, утыр стедзагъэу, Щыгъынэу сщыгъыр гъэплІагъэу Сыхэтышъугъэп сэ зыкІи, Ау сэшІэ хахьи, хэкІыкІи.

Ау сэшІэ узгъэрэзэнэп, О угуи сэ сынэсынэп, Сэри сафэдэшъ адрэхэм, Сэри сафэдэшъ нэмыкІхэм.

Сэ непэ сыкъыпфещхы ощхэу, Ощх Іушъабэу, ощх гушъабэу. Сэ сыкъэкІо уадэжь Іахь мыгощэу, УщызгъашІоу гум, ущыфабэу.

Ау уфаемэ сыкъыпфепсынба Зызгъэтыгъэу, ом иостыгъэу. ШІухьафтынэу о къыостынба Тыгъэ бзыйхэр гъэтхэ къэгъагъэу!

Жьау уфаемэ ошъуапщэ сыхъоу Сэ уашъхьагъ мэфэренэм ситын. Уемыжьэжьи шІулъэгъу улъыхъоу СишІулъэгъуи титІо тфикъун.

ЧІыопс макъэу, бзыу орэдышъоу КъэмышІахэу орэд къыпфэсІощт. Сэрэлъэгъуи ащ укъыдашъоу ОрэдыкІэхэр пфызэхэслъхьащт.

Усигъатхэу, усидунаеу, Узыслъэгъурэм гур мэгумэкІы. Тызэгъусэмэ сэ зэкІэ сиІэу Сызщэхъужьы, шІум сыпэгъокІы.

ТІури зы сфэІонэп

СэркІэ, къошхэр, тІури зы сфэІонэп Сизытети, цІыфмэ яеплъыкІи, СакІыб щаІуи, дунай зэхэлъыкІи, Ау ащ пае къин зэзгъэлъэгъунэп.

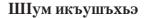
Сэ сиІоф зыхэлъи зыхэмылъи Зэзгъэфэнэп, сІонэп гум имылъи. Згъэфедэнэп зыкІи хъор-шэрыгъэр, Загъорэ акъылыр зыфэблагъэр.

ГугъуемылІэу щыІэмэ тахэтмэ, ШІум фэлажьэу щыІэмэ таготмэ, ПсынэкІэчъэу чІышъхьэм тыщычъэн, ЩыІэныгъэм къабзэу тыдэчъэн.

УшІоркъыгъэу ари орэмыхъуи, ГумэкІыгъоу щыІэм хэрэмыхъуи... ТІури зы джащыгъум сфэІохэнэп, Чэщыр сырэхьатэу сэ сфихынэп.

Лъэпкъым ишэн-хабзэ тэ тхэрэлъи, Уашъом икъэргъуагъэ гум ерэлъи, ТІури зы хъун кІыбым къыщаІуагъэр, Тэщ нахь дэймэ Іаеу къытпалъхьагъэр.

Сэбахьым гъогум тэ тытехьэ, Сэбахьым гъашІэм тэ тыхэхьэ, Ащ сыхьатмафэ тыщежьэнэу, ШІум тиакъыл фэдгъэлэжьэнэу.

Сэдакъи гъогум щытэгощы, Тызхэтмэ хъярэу такъыхэщы. ЩыІакІэр зэу къытфэкІэракІэу, ЗекІоныр тэркІэ пэкІэракІэу.

Аущытми хэти пэкІэ-пакІэу ЩызэбгырэкІы тичІыгушъхьэ. Щызэтыралъхьэу мэкІэ-макІэу Насып мыжъуацэу шІум икъушъхьэ.

Ау тә тащесы псыхъо чъэрмэ, Тарэчъэ Іэлэу хыпсы ормэ. Тебыбә уашъом бзыум фэдэу, Гухэлъмэ тамэхэр къытатэу!

Сэбахьым гьогум тэ тытехьэ, Сэбахьым гьашІэм тэ тыхахьэ. Ащ сыхьатмафэ тыщежьэнэу, ШІум тиактыл фэдгьэлэжьэнэу.

Ыпси ыпкъи зы нурэу

ЦІыфыр къыхэкІы шІулъэгъум, ЦІыфыр къыхэкІы гукІэгъум, Дунаим къытехъо псэпытэу, Илъагъо рэкІо гупытэу.

Ыпкъышъо ыпсэ димыштэу, КъыхэкІы гум римыхьыжьэу. Е ыпсэ нахьи ыпкъ къапштэу, Дэхагъэм унэ къырижъэу.

Ау ыпси ыпкъи зы нурэу, Зы тыгъэм инэфэу щытмэ, Ащ фэдэм иорхэр ор-сэрэу Арэчъэх итыгъэпс-хыпсмэ.

Ащ фэдэм уфай-фэмыеми Ухещэ идунай пшысэ. Уарещэ кІэрэкІэ гъогуми, Къыпфэхъу зы шІуагъэ щысэу.

А шІагъом цІыфыр кІэхъопсы, Ежь ищыІакІи дегъэпсы, Ау нурэр хэти фикъуна, ШІулъэгъур хэти нэсына?

Мэзагьом ирэхьатыгьо Псыхъом ичъэн къыщегъакІэ. Мэзагьом ицІышхъэ-лъагьо МэшІохьи, хэти хэкІуакІэ.

ХэкІуакІэ дунаир нэфынэшъ, Чэщыр мафэ хъужьыгъэшъ. Нэм къыкІидзэнба Мэзгуащи, Мыщ щыплъэгъунба Тхьэгуащи!

Чъыгаи, ланчъи Іэсагъэу ПкъышъолкІэ чІым зыхасагъэу, Жьы къащэ ерэгъэ дэдэу, Мэфышъхьэх загъэшъырытэу.

КъэІугъэмэ макъэр, мэдаІох, Къепщагъэмэ жьыбгъэр, Іушъашъэх. МэзакІэри хьакІэу къафэкІо, Чэщ кІасэу гушъхьэ-лъэчІасэх.

Мэзагьор нэмыкІ дунаеу Къысщэхъу зыми имыеу. А уахътэм икІым-сымыгъэ Нэфшъэгьо Іуданэу кІысагъэ.

Ныбжык Гэ уахътэм сыхэтынэу

Мартэпсым пкъышъор ыпсыхьагъэу, Тикъуаджэ спсэ къыгъэбаигъэу, Охътэ щэрэхъым сиубытыгъ, Ихъэрэ-пкІарэ сыхихьагъ.

СыкъытІупщыжьрэп, кІэух иІэп, Е усэ макъэр ащ зэхихрэп — Сифышъхьи шІушІэу, бзыоу хъугъэшъ, Мэщышъхьэр джыри егъэбагьошъ.

Хъофыгъэу сІонэп спсэ ащ пае, Лэжьагъэп пкъыр, сыхъугъэп Iae! Сыфай а зэкІэ сшІошъ сэ хъунэу, НыбжьыкІэ уахътэм сыхэтынэу!

А нэпсхэр джыри гум къэкІыжьых, Илъэсхэр тешІэжьыгъэу щытми. КІэрыкІэу ахэр нэм кІэкІыжьых, Зы лІэшІэгъу плІанэр азфагу илъми.

О ущытыгь пшъхьэ еуфэхыгъэу, Джэуапынчъагъэм гур ыгъэгъэу. «ШІу усэлъэгъу» къысэпІуагъ, Ау уишІулъэгъу сэ згъэшхъэшхъагъ.

НыбжьыкІэ машІом иплъырыгъэ Сыдихьыхыгъэу къычІэкІыгъ. Сытэрэзыгъэп, ар сштэжьыгъэ, Ау уахътэр чъагъэ, тІэкІэкІыгъ.

А мафэм джыри зэ згъэзэжьмэ, А чІыпІэм арэущтэу сифэжьмэ, О къысэпІуагъэм иджэуапэу КъыосщэкІына ІаплІ сигуапэу?

Ар сшІэрэп джыри, сшІэрэп, шъыпкъэ, Ау нафэр зы: гунахь згъэхъагъэ. ОуитІу-оуищэу пшъашъэр гъыгъэ, Ау непэ нэс ар плъыкъожьыгъэ...

Сишъхьэихыгъэ цыхьэ къыфэпшІыгъэп, Ар къызгурэІо, дэгъоу зэхэсэшІэ. Ащ иушъхьагъур, пшъашъэр, зэхэсфыгъэп, КъысшІошІы: хырыхыхьэ укъыздешІэ.

Гухэлъэу сиІи, сишІулъэгъуи ащ дэкІодых, Гъунапкъэу згъэуцугъэхэр ІокІотых, ЦыхьэмышІыным гур еунэхъулІагъэу, Хъугъэ-мыхъугъэм сэри сигъэлІагъэу.

ПшІоигъу зыбгъэшІожьынэу, уджэгунэу, ПшІоигъу уауж ситынэу, къэсчъыхьанэу. Ау шэнэу спкъышъо хэлъыр нэпэмыкІ, Сэ хабзэу сызфэшъыпкъэм сытемыкІ.

Ташъхьагъ ит жъуагъомэ о непэ уафэдэн, Зэ сыдэплъыемэ а уашъом, гум зиштэн. Анахь къэлыдрэр, къысфэлыдрэр орэу КъысфычІэкІынэу сэІо, сэщ пай нурэу!

Урамыр нэкІы, бжыхьэ пчыхьэм Тхьэпэ дышъэпсхэр жьым зэрехьэх. Гум зеунэкІы, псэ пачъыхьэм Игухэлъ бзаджэхэр ещыхьэх.

Тыгъэнэстырэп, къыстрэп гугъэр, Инурэ хэсэшІыкІы лъагъор. ШІулъэгъур бжыхьэм дэучъыІы, ТекІодыкІыжьы щтэгъэ чІыгум.

ТекІодыкІыжьы гукъэкІыжьи, Гум ыгъэшІогъэ шІагьуи, шІэжьи... Къэнэжьрэр — псапэу къыгъэхъагъэр, ИшІушІэ гъажъоу ыгощыгъэр.

ГъэшІэ гъогур

Унэм текІы, унэм тэ техьажьы, Азыфагур гугъэм щыщэу гьогу. А гьогужъыр бэрэ тэулъэгу, Зэ тытекІы, зэ фэтэгъэзэжьы.

ТызытекІрэм чыжьэу тыІокІоты, НэмыкІ гьогу цІэнлъагьомэ татеты. Тыдащэхэу мэхъу шІу тлъэгъугъэмэ, Тафэзэщэу мэхъу къэдгъэнагъэмэ.

Кондэ-шъхьандэ мэзми тащэгъуащэ, Пхъэшъхьэ-мышъхьэ чъыгми тахэкІуашъэ. Ау къэтэгъотыжьы сэпэ лъэгур, Тадэжь екІолІэжьрэ гъэшІэ гъогур...

Зы къиныгъо горэ къыздимыхьэу Мафэ къыхэкІыгъэмэ тэгушІо. ЦІыф лъэпкъышхор шІункІым къымыдзыхьэу

Химыдзагъэмэ изэо машІо.

ШІум фэбанэ цІыфыр, мамырныгъэм, Фай щыгупсэфынэу щыІэныгъэм. Ау иуашъо топхэр щызэутэкІых, МэшІоустхъо пчъагъэу щызэхэкІых. Чэфынчъэгъэ жьыбгъэхэр къыщепщэх, Гугъэнчъэгъэ пчъагъэхэр зэщехъох. ТичІыгужъи зэ щынэфмэ, зэ щычэщ, ЗэманитІур щызэбэны ихьакІэщ.

Щызэбэных ренэу шІумрэ емрэ, Щыгощыгъэх ошГурэ ощхыпс-уаерэ. Чэщ мэзахэм къыкГэлъэкГо нэфышъагъор, ШІункГым итетыгъо зыукъуагъэр.

Зы къиныгъоп гъашІэм зэтынэкІрэр, Жьыбгьэ пэрыохъоу къытэокІрэр. Ау гушІогъо уахъти къытлъэІэсы, Гур зыфаем бэрэ Іэр лъэІэсы.

Гум емыкІурэр нэм екІужьрэп, Непэ сэ сызфэрэзэжьэп. СиІуи сишІи зэтефэжьми, ШІугъэ щэхъу гум имылъыжьми.

СшІэн слъэкІыштыр нахыбагъэу, Сфэмыгъэхъуи къыхэкІыгъэу, Сызнэсыгъэм сэ сытет, Пщэс-ошъуапщэмэ сахэт...

Ау симафэ и Ггупшысэр, Зэхилъхьагъэу гум щыщ пшысэ. Лъы Гэсыгъэу псэм зыгорэ, Къыхэк Гыгъэу тыгъэм нурэ.

Гум емык Іурэр нэм ек Іужьрэп, Сигухэлъхэм сак Іэхьажьрэп. Ау нахьыш Іур джыри тапэу Къысщыхъугъэшъ, си І гугъап Іэ.

Пчэдыжьыпэм Чыжьэу, чыжьэу Уашъом бгъэжъыр къыщэлъагъо. Сыхьатыпэм Гум еІэжьэу Шыблэр благъоу ом щэгъуагъо.

Ау ащ бгъэжъыр ыгъэщтагъэп, Зы бгъэжъ огьоу къыщыхъугьэп, Зэрэтет иуашъо лъагэу, Къебыбыхьэ пщыпІэр дахэу!

Пчэдыжьыпэм Уашъор шІагьо, Нэр дэкІуатэ гъунэнчъагъэм, ЕмыплъэкІэу чэпэ плъыгъэм.

Щытхъоу фэплъэгъурэр къыфыхэгъэщ

ЩэІэфэ цІыфым шІукІэ пэгьокІ, ПфэльэкІмэ зыкІи ыгу хэмыгьэкІ. Уипсальи дахэу ащ къыфыхэщ, Щытхьоу фэпльэгьурэр къыфыхэгьэщ.

Егъэлыягъэу щытхъу пІонкІэ арэп, Зэфагъэ хэлъмэ, ар мыемыкІу! НэшІошІ-шІыкІаер сэри къезгъэкІурэп, Ау непэ пІуапхъэр пфэлъэкІмэ еІу!

Непэ о пшІапхъэр фашІ уиныбджэгъу, Іахьылэу уиІэм, уикъош-уигупсэ! Уахътэр пІэкІэкІми, о зэгъэлъэгъух Уинэжъы-Іужъхэр, хэгъэлъых упсэ!

Ыгу хэбгъэкІынкІэ цІыфым зи арэп, Ау бэрэ гуапэр ІэкІыб тэ тэшІы. ЦІыфыр зылІэжьрэм ищыкІэгъэжьрэп Щытхъоу фэпІожьрэр, арэу къысшІошІы.

Иныбжыкъу чъэпхъыгъэ

НыбжыкІэгьум Иныбжыкъу чъэпхъыгъэ. КІодыжьыгъэ Тыгъэ къохьажьыгъом. Ыухыгъ шъуІуа зекІо гъогоу зытетыгъэр, Щыгъупшагъ шъуІуа чІыгоу зыІэтыгъэр?

Гоу, Ныбжьыкъум ыгоу Зы ошъопщэ жьаоу тыридзагьэр Ежь ычІыпІэ Къэнэжьыгъа?

Зысэплъыхьэ,
Шъофым сехьэ,
Псым сыхэхьэ,
Сесы, сэкІо, сэчъэ...
Сэ слъэгъужърэп ащ игъогуи,
Иошъогуи,
Зэбгырычъэу
Уцы къашхъуи къахэнагъэп,
Осэу, ощхэу
Уашъом къикІэу къехыжьыгъэп.

Ау ичъыгхэр, КъыгъэкІыгъэ чъыгхэр Бырэбагъэх, Пхъэшъхьэ-мышъхьэ ІэшІухэр КъапыкІагъэх...

Дышъэ лъэкІэсэу, Осэпс хэмыхьэу Шъхьахынэр унэм иунэхъухьагъ, ГъашІэм ызныкъо пІэм щигъэкІуагъ. Зи Іэм ехъуапсэу, Зибэр шІомысэу, Ежь фэмыгъэхъурэм ушъхьагъу фегъоты, Къыдэмыхъугъэм ыгу егъэк Годы. Зэхэзагъэрэп цІыфхэр, зэзаох, Зэфэдагъэхэп цІыфхэр, псэ шъхьафых, Ем лъыхъугъи ахэт, Лъымыхъугъи. Псэм лъыхъугъи ахэт, Гумызагъи. ЩыІэныгъэр шІум фигъэзагъэу, Ащ езэгъэу ГъашТэм шыТагъи.

Чатэ чІэгъым чІэунэхъухьагъэу, Псэнчъэ хъугъэу Нэфым хэкІыгъи, ЛІыхъужъыгъэ къызыхэфагъи Зэфэмыдэу щыІагъэх, ЛІэжьыгъэх.

Нэфыр къыщежьа ошъогум, Нэфыр къыщежьа цІыфыгум, Тыдэ къикІыгъа пчэдыжьэу, Тыгьэм нахьи нахыжъэу?

Нэфыр Тхьэм къыхэкІыгъа, Е ащ ынэгу къытекІыгъа? ШІулъэгъур гьогогъу фэхъугъэу, ЦІыфыр ищыпэлъэгъоу.

Мэфапэм нэфыр къежьагъзу, МэфакІэр къырихьыжьагъзу Тэ тщэхъу рензу, ау тэшІэ, ИІэщтэп кІзух ащ игъашІэ.

Тхьэ нурэу уашъом къехыгъэмэ, ЦІыф лъэпкъым щыщэу хъужьыгъэмэ.

Мэхьанэр сымышІэу...

Чэщ къопсэу тимазэ ошъогум къетаджэ, Чэщыгур Іэсэжьзэ чІэгъчІэлъыр зыщелъэ, Джэндыгъэу чІышъхьашъор жьы фабэм кІэлъэджэ,

ЗэкІакІорэм фэдэу хыорыр мэуалъэ.

Чъыеным хэпазэх псэушъхьэ Іэхъогъухэр, Мэз кІэхъум бзыу нэгъухэр щэрэхьатыжьых, Чъыг пкІэшъэ шъырытхэу зэшы-зэшыпхъухэр,

Осэпсым щыгугъыхэу зауты Іужьы.

СынитІу замыупІыцІэу, чъыеныр япыеу, Осэпси, тыгъэпси ямыжэхэу сиІэх, Мэхьанэу щыІакІэм хэслъагъорэр уаеу Бээбзэхээ ощхыпсэу щэзечъэ сыгучІэ.

Нэфынэр сшІочыжьэу, дунаишхом хэдагъэу Іудэнэ шІункІыбзэу нэплъэгъум хэкІуадэ, Джэгу зиІэм сыфэдэу, ау гум шІохьадагъэу, СшІоигъор, гухэлъыр бгъэгужъым дэкІуадэ.

Мэхьанэр сымышІэу лъэсгъогумэ сарэкІошъ, Сылъэхъу нэфшъагъом, ар чыжьэшъы чыжьэ.

ГугъапІэм щыщ цакІэр лІэужмэ ахэлъышъ, СынитІуи къухьэшхоу ом итмэ адежьэ...

ШІу уалъэгъуным пае, ШІу зэгъэлъэгъух апэу, Нэхъоеу апэгъокІ, Нэхъу-нэхъоу ІаплІ ящэкІ...

Ау мэхъуба.., Іаджи мэхъу, Зыгорэм уегьэплъэхъу, Бгъэзэжьмэ, уаштэжьын, Уижъуагъуи къэблэжьын!

Чъыгаем уезыгъэпшагъи, ТыгъэпскІэ узыгъэпскІыгъи О уинэфынэ къежэх, УагъашІоу къыорэгушхох.

ШІу уалъэгъуным пае, ШІу зэгъэлъэгъух апэу, Гупсэгъухэр гум нэгъэсых, Уипсыхъо хъяр хэгъэсых.

Ар хъумэ, ос-насыпыр Пфэхъунэу къыпфесын, Сэбахьым щэпс-осэпсыр Ермафэу къыпфехын!

Ныбджэгъужъыр, дунаир кІэм фэкІо

Джэгу мэфэкІхэр зэгорэм тибагъэх, Джы хьадагъэхэр кІуапІэ тфэхъугъэх. Ныбджэгъужъыр, дунаир кІэм фэкІо, Е къытфилърэ жьыбгъэр къыттекІо.

Е илъэсхэр ташъхьагъ къихьажьыгъэх, Пщэс нэгуфхэр щызэбгырыкІыгъэх. Ныбджэгъужъыр, о къош ухьужьыгъ, Зы къош лъапІэу укъысфэнэжьыгъ.

Тичэфыгьо зэман блэкІыгьахэу AIоу хъугьэми, джыри тыкІал. Къутэжьыгьэу дунаир, кІогьахэу Къытщыхъугьэми, тиІ тэ амал.

ТиІ амал тисабыйхэр тІэтынхэу, Янасыпи яхъяри тлъэгъунэу, ТиІ амал лІыжъ губзыгъэ тыхъунэу, Тхьэм ар ыІомэ, гъашІэр дгъэшІэнэу!

Ныбджэгъужъыр, жьыбгъэ хьарзэр тэщ паеп, Жьыкоренэуи ащ зедгъэхьынэп, Ори сэри тыцІыф, тызэфэд, КъэтІошъун тэ джыри бэрэ орэд!

Сэ къыздэхъугъ а текІоныгъэр!

Эрнест икъуашъо сэри ситІысхьагъ, Сантьяго фэдэу хышхом сытехьагъ, Хыжь чъыІи, ощхи кІышъом къеутэкІхэу, Гухэлъэу сшІыгъэр, гугъэр къаунэкІхэу.

Шъхьэм къытеуагъэх пщэсхэр, шыблэ тІырзэхэр, Къыстеопагъэх чъыІзу хым иорхэр, Хыуаем чыжьэу, чыжьэу къуашъор хехьэ, Хыуалъэм къуашъуи сэри тызэрехьэ.

Зэм къэфэбэжьмэ, хыр мэрэхьатыжьы, Тыгъэпс нэбзыймэ ар апэжъыужьы, Орыф гупсэфэу хышъор къэдэхэжьы, Зэм лыгъу-лыстэу жьыбгъэр къысфепщэжьы.

Гъупагъэ Іупэр, псыри кІэм фэкІуагъ, Псэу пкъышъом хэлъми ом зыфищэигъ, Ау, сыд сикъинми, пцэжъыер къыхэсэдз, Лы темылъыжьми, нэпкъым нэсэгъэс...

Ар зышІощхэни садэжь къыІухьагъ, МыскъэрэшІылэ Іаджи къысІукІагъ. Ау орэкъупшъхь къэнагъэр, сэры зыер, Сэ къыздэхъугъ, сикъош, а текІоныгъэр!

СыкъызэрыкІоу лІыпкъым сихьэгъагъэшъ, ІэнатІэ сІыгъми, цІыфэу сыкъэнэжьы. Тыгъэжьыр бэрэ фабэу къысфепщагъэшъ, Ом икъэргъуагъэ фэдэу гур мэхъужьы.

Зы гунахынгып сэри сызфэмысэр, Сэ сызфэмыеу непэ псэм игъусэр, Ау сыдэу сшІын, сигъашІэ сэ джащ фэд, Зэм гъыбзэр къыхэІукІы, зэм орэд.

Джащ пае чъыгхэр непэ сэгъэт ысхьэх, Іалъмэкъым илъхэу псапэхэр зесэхьэх, ШІоу сш Іагъэр сигунахьмэ атек Іонэу, Сигъаш Іэ хьаулые мыхъужьынэу.

ІэнатІэм цІыфыр, аІо, зэрехъокІы, Ишэни шыблэ гырзэу къызэокІы. Сэ, хэты щыщми, цІыфыр сэгъэлъапІэ, Къысщыгугъыгъэм фэсэщэи сІапэ.

Сыгугъэу гъогум сэ сытехьэгъагъэшъ, Сэщ пае къепсэу тыгъэр ом къенэжьы. ЦІыфыгъэ шэныр лъэпкъым

къысхилъхьагъэшъ, Ар схэмызыгъэу, къошыр, къысщэхъужьы.

Гъатхэм

КъыкъокІы тыгъэр, гъатхэм ар ынэгоу, Пщэс ушэплъыгъэ шъхьантэмэ азфагоу, Жьэу къэушъэбрэр кІышъом къытелъадэ, Ау чъыІэм сэ сегъалІэ, зыкъысхетІэ.

Сфикъунэу къытІупщыгъэп джыри фабэр, Сэламэу къыщэигъэп джыри Іапэр, Ау сэщ нэмыкІхэр чъыгэу къэтІэмыгъэх, Къэгъэгъэ плъыжьхэу чІыгум къыхэкІыгъэх.

ПцІэшхъо бын дахэу огум ибыбагъэх, Чын-чынэу чэрэзыгъэх, лъэрэзагъэх. Бзыу макъэр гъэтхэ орым хэкІокІэжьы, БжьэпчІ ехьыжьэгъэ макъэу къызнэсыжьы.

Сэ чъыІэр сщыщ хъужьыгъэ, шъхьэфитынчъэу Сыкъигъэнэныр, сшІошІы, имурад. Дунаим идэхэгъум сычэфынчъэу СыщигъэІэныр чъыІэм игугъапІ.

Ау къэфэбэн сэ скІышъуи, гуми нэсэу Сигъатхъэу алрэгъу къашхъом сыхэтын. Ом къыщышІэтрэ тыгъэр сэ къысфепсэу ЗгъэшІэщтым гъэтхэ гьогум сытетын!

Сабыигъор

Сабыйгьор, зэман шІагьор гум къэкІыжьы, МэшІохь бзыеу, хэо-хапкІзу сэльэгъужьы, ТыІофшІакІоп, тыунагьоп, гумэкІ тиІэп, Шъхьэхьыжь-хьыжьэу тыкъечъэкІы, уахътэр кІорэп.

Мары бжыхьэм пкІэшъэ гъожьхэр къыттырепхъэ, Іэтэ-Іатэу тэри ахэр зэтетэлъхьэ, Тиеджэни, тиджэгуни Іоф апылъэп, ЩыІэныгъэр къинэу, шІоеу щызэхэлъэп.

Мары осым хэтэшІыкІы ЛІыжъ ЩтыргъукІыр... Тылъэрычъэу мылджыджыум тэ тырэчъэ, Тэчъэ лъэшэу къытлъежьагъэшъ НэгъучІыцэр, Тинэнэжъи типчъэІупэ щэІупчъапчъэ...

Уашъом фэдэу, мафэм фэдэу нэгухэр нэфых, ШІур агу къикІэу сабый цІыкІухэр зэфэчэфых, Сыдэу уахътэр псынкІэу кІуагъа,

тІэкІэкІыгъа, Шъхьэлъэжьыгъа пырамыбжьэу тшъхьарыкІыгъа?

Сызэплъыжьзэ псыхъом сыхэфэнэп, Ау сэр-сэрэу сыхэхьани ПсыгуІанэу сыхэсын.

СызшІошІыжьзэ нэпктым сефэхынэп, Ау сэр-сэрэу сытІысыни Сытхъэу нэпктым сытесын.

СтІупщыжьыгъэ нэшІошІыгъэр Бгъашхъоу огум ихьажьыгъэшъ, Зэрэбыбрэм сылъыплъэн.

Гъусэ сшІыгъэшъ адыгагъэр, Сыгу хэтІагъэу сигъогогъушъ, Мафэ горэм сигъэлІэн...

Ежь-ежьырэу цІыфым зеукІыжьы

ЧІыпІэ зэжъум ригъэзыгъэу, гур кІодыгъэу, Амалынчъэ зэрэхъугъэр иушъхьагъоу Ежь-ежьырэу цІыфым зеукІыжьы, Къоши, благъи — пстэуми ахэкІыжьы.

Сыд ышІэн, ащ фэщыІагъэп къинэу, Къарыунчъэ ышІэу къытеуагъэр. Блэр зэуагъэу, къиныр зиаркъэнэу Хъугъэшъ, eIo: «Сэры Тхьэр зэуагъэр!»

Ар гупшысэ хьылъэмэ ахэкІрэп, Зы хэкІыпІи гъашІэм хигъотэжьрэп. Ыгъотыжьрэр — хьадырыхэ гьогу, Тырехъожьы Іухьор ащ ынэгу.

Зэгу, къэуцуба, цІыфыр, джыри жьы, ЗыуукІыжьмэ, лъэбгъур зэодзыжьы, Джэнэт гъогур ощ пай зэфашІын, Хэти щымышІыгъэр къыпщышІын.

Къэбгъотыщт хэкІыпІи, угушІожьэу Илъэсыбэ джыри къэбгъэшІэн. ТІэкІу зыІажи, хъярмэ уахэплъэжьэу, Уадэтхъэжьэу цІыфмэ ущыІэн!

Аужрэ жьыкъэщэгъур

«...Адыгэжь быракьыри жьыбгьэми зэрехьэ, Тадэжь якьэбархэр хэт мыгьом кьысфихьын сэ, О-о-о-о-о-о, Истамбылым сащэ мыгьори сэ...»

Аужрэ жьыкъэщэгъур, ар псынкІа, хьаумэ къина,

Ахърэтым упэблагъэу дунаим ар ыгъуна? ЗэхешІа шъуІуа сабыеу, быдзашъоу псэр зыхэкІрэм,

Ны хьадэм ибыдзыщэ кІэхъопсзэ зыІэкІэкІрэм?

Хьадэгъур къыфэсыгъ ащ, хы бзыумэ агъэежьы.

Рахыжышъ мэлэІичэу инэфи ом ратыжыы. Зыщыщы лъэпкъыр бзакоу, тхьамыкІэу къагъэнагъэшъ

Дунаир ащ фэгъыжьы, фэгъыжьы ыгу егъугъэшъ...

Бзылъфыгъэ хьадэу щылъым ыбыдзы пыгъэнагъэу

Сабый быдзашъор хьадэу ныбашъом къытенэжьы.

Хьадэ мэ Іаер жъоркъым, жьы стырым хэкІокІагъэу ХыІушъор зэлъиубытэу тыгъэжьэу рехьыжьэжьы. Бзылъфыгъэм сыд фишІэни хыІушъом

ІулІыхьащтмэ, Сабый быдзэшъо цІыкІур ащ псынкІэу

Саоыи оыдзэшъо цтыктур ащ псынктэу кІэлъыкІощтмэ,

Сыд гущэм ригъэшІэни иуз

хэужъыныхьащтмэ,

Нэмысээ Истамбылы ащ ыпсэ Тхьэм Іихыщтмэ.

Фэягъ ар, пшысэм фэдэу, тыгъэпскІэ гьэшъокІыгъэу

Зэгорэм зэрщытыгьэу хъужьынэу ищы Iак Iэ. Фэягъ ар насыпыш Iоу, шъхьэгъусэр игъогогьоу

ЩыІэнэу джыри бэрэ, дэхэнэу ащ игъашІэ. Ау илІ къэнагъэп псэнчъэу, зэуапІзу зыІутыгъэм

ЛІыбланэу щыфэхыгъэшъ, пщыналъэм къыхэнэжьы.

Адыгэм пый мэхъаджэу, пый пхъашэу къытеуагъэм

ЛІыхъужъэу езэуагъэшъ, ижъуагъо ом щэблэжьы.

Къоджэ кІэракІэу, шхъуантІэу, чъыгайхэр къызщыкІыгъэу

УмышІэжьынэу хъугъэм насыпыр щыкІосагъ. Псэр къызпыкІэгъэ закъоп, адыгэм иІэшІагъэр Гугъэнчъэу, чІым щиз ышІэу пачъыхьэр щыхъушІагъ. Зы къуаджэп, зы къуладжэп, зэрэшъолъырэу Іугьуамэр бгъэжъ шъхьэфитми, бзыу лъэшми алъэІэсы. О-уиу, бгъэжъышхом фэдэу силъэпкъ зиІэтыгъагъэмэ, Мы жъалымыгъэу хъурэм ицІыфхэр щиухьумагъэмэ! Зэманхэр зызэблэк Ірэм игугъу амышІыжьынэу, Тилъэпкъ зэхаупкІати, лъэпсэгъэкІод ашІыгъэшъ, ЧІыгу ІэшІоу яхэгъэгур джы пыим ыхъункІагъэшъ, Ежьагъ лъэпкъ егъэзыгъэр Тыркуем икІыжьынэу. Ежьагь ар рагъэзыгъэшъ, хыІушъом екІолІэжьы, Хьазабыр зыщэчышъурэр тырку къухьэм итІысхьан. ШъхьэегъэзыпІэм лъыхъурэм зы гугъэр къыфэнэжьы, А гугъэ закъор пшысэу Тыркуеу гум илъын. Ау мыдкІэ нэбгрэ минхэр зыкІэмыІэшъоу

щылъых,

Пшэхъоцэ Іужъумэ жъажъэу анэгухэр чІаухъумэх,

Хьадэ шъэ пчъагъэр абгъукІэ сатырэу щызэголъых,

Гъэрет къызфэнэжьыгъэм хьадэгъум зыщеухъумэ...

Аужрэ жыкъэщэгъур, ар псынкІа, хьаумэ къина,

Ахьрэтым упэблагьэу дунаим ар ыгъуна? ЗэхешІа шъуІуа сабыеу, быдзашъоу псэр зыхэкІрэм,

Ны хьадэм ибыдзыщэ кІэхъопсзэ зыІэкІэкІрэм?

* * :

Пщагъом ышхыжьыгъэх шъофи, мэзи, Зышъхьэ шъхьэрыогъэ огъурцызи, Уашъом фэдэу тыди мэгъунэнчъы, Сигупшыси тынчэу гум къыдэчъы.

Псыхъураер лІы пэкІэфым фэдэу Жъышъо къытеуагъэу мэчъэбзэжьы. Нэфылъ лъагъом ышъхьэ къыщиІэтэу Зы псыхао нэпкъым есылІэжьы.

Рэхьатыгьоу сызэсагъэр ыгъэмысэу ПхъэуІу бзыур къытеуагъ шъонтрыпым, Зичэзыу бырсырым ар игъуазэу Къысщыхъугъэшъ, сежэ сапэ илъым.

Мы дунаир, мыр ситхъагъу сэ непэ, ШынэгъакІзу кІэлъым сыкъефапэ! ЛъапцІзу уцыкъашхъом сыхэлъадэ, ШІу слъэгъугъэ уахътэм сыдэкІуатэ...

О Іошъхьэмаф!

ШІульэгьу зыпфэсшІыгьагьэр сэ бэшІагьэ, О Іошъхьэмафэу зильэгагьэ щтагьор. Сэ Фыщт ышъхьашъо ситэу уидэхагьэ Сыгу къэкІыжьыгьэшъ, шыблэу сыщэгьуагьо. Сэкуо лъэшэу, чІыр зэпэзгьэджэжьэу, Тхьэу сызлъыхьугьэм ыгу зыкъэзгьэкІыжьэу, Сэ къысаІуагъэшъ, пщыпІэр Іошъхьэмафэу, Къушъхьэ зэхэтмэ ар яжъышъхьэ мафэу. Си Фыщти дахэ, тыжьыныпсэу осыр Шъхьац жъоку-жъоустхъоу тыгъэм пэжъыужьы.

Ащ емыплъэкІхэу, мэкІэ-макІэу нэпсыр, ГушІогьо нэпсыр нэмэ къакІефыжьы.

Ау сэ сызфаер, сигугъапІэр оры, Орыф-орыфэу осыр къызэздзыхрэр, Къушъхьэтх зэхэтэу шъхьитІукІэ ом хэхьагъэр, Зипахъи, пщагъуи уахътэм хэкІокІагъэр.

Си Къэбэртай, сипкІыхьэу Іошъхьэмаф, Сигъэт такъикърэ, зы такъикърэ уионэгу. Джащыгъум къыдэхъущтыр бэ сэ сыгу, Джащыгъум, скъошхэр, сидунай сфэмаф!

* *

Усэ тхылъхэр шъхьантэ сфэхъугъагъэх Хьэжъым фэдэу псашъо сэ сызащэм, Гум ипщэсхэу ом сфиушъэбыгъагъэх Уахътэм игъогу шІункІы сызтыращэм.

Мыжъо хылъэу плІэІум къытеуагъэр Тырихыгъ Налбыи и «Сэнэф». Сабыигъом лъагъоу сызтехьагъэр Лъэпкъ тхэкІошхом тыгъэу къегъэнэф!

Ащ тетыгъ Есениным иунэ, Урыс къошэу сыгум сэ пэблагъэр, «Шагэнэ, о сыеу Шагэнэ»,— КъыщысІощт уикъуаджэ усэ шІагъор!

Емлычыш сатыркІэ сышэсыгъэу, Сэри къошмэ тынчэу ауж сехьэ. Ягушъхьэлэжьыгъэ къызнэсыгъэу, Усэ шъофым гугъэм сэ сырехьэ.

«Зы нэбгырэр шъофым щызэолІэп», Сэ сизакъоп, Тхьэр сигъусэу сшІошІы. Сыкъизынэу уанэм сышэсыгъэп, Усэ гъогур бэмэ апэсэшІы...

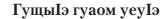

ГунахышІагьэ КъызхэкІыгьэ зы шІульэгьум КъеупхъэнкІыжьышъ Загьорэ лъышІэжьыр, Жьыкореным

Ыгъэчанэу уинэплъэгъу Къечъэхыжьы уашъом, Зиухыижьэу.

Къыбдэхьащхы мазэр, Мэзэ шъэфыр, Жъогьо жъгъэйхэр Мыхьамел фэхъужьхэу, Пшъхьэ зэкІокІы ори, Бгъэр зэІитхъэу КъыпшІудэкІышъ гъогзэ Гукъэожъыр.

НэпскІэ огъэшъокІы Уинэфшъагъо, Пчэдыжь ощхкІэ, ПсэкІэ Огъэбагъо! Ухэплъэжьы Уидунайи шІукІэ, Щыбгьотыжьэу Ащ о рэхьатыгъор.

СауІагъэшъ бэрэ сэ псэлъэжъхэм, Саумысыгъэшъ гущыІэ гоожъхэм, КъыхэкІыгъ мымакІэу сыгу сеІэжьэу, СыныкъуалІэу унэм секІолІэжьэу.

Къыдэшъуагъ джащыгъум псэр зэфакІом, Къэшъо дахэр уашъом фигъэдагъэу. ИшъхьэкІафэ хэкІокІагъэу шъхьакІом, Къэзгъэпыйрэр Тхьэшхом фигъэзагъэу.

Джыри марышъ пыир къысхэуІэ, СегъэцІыкІу, сыгуи зэхецІыцІэ. Ощхым фэдэу шъхьакІор къечъэбзэхы Сишъхьангъупчъэ, джащ сэлам къысехы.

Сэри есэІожьы: «Фэсыжьапщи, ПщыпІэ о пфэрэхъуба сихьакІэщ, Тызэгъусэу титІо тэ тегъажьи, Гъэбэжъу ощхэу, дахэу тыкъегъэщх!

СытегьакІу сигугьэ зэфэзышІзу ЗигущыІэ гуаоу къысфильыгьэм, Етэгьэт псынэпсыр псапэ зышІзу ШІум зиІашэ фэзыгьэлэжьагьэм».

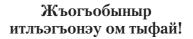
Дэхэгъэ шапхъэу о ущы I, бзылъфыгъэр, Хыорэу, лъагэу уигухэлъ мэуалъэ, ШІулъэгъум щыщы Іахьэу къытфэпхьыгъэр Джэныкъо машІоу тыгумэ зэу къащэблэ.

Къащэблэ Іахьэу джаущтэу гуфэбагъэр, Ппсэ инэфылъэу цІыфым пэбгъохыгъэр, Ны о ухъугъ, ухъунщтын мэлэІичи, Намыс зехьаныр пшъхьэ о ерэмыкІи.

Сэбахьым ухъыбэеу укъэущмэ, Шъхьэгъусэу узгъэшІони о уерэІ! Насыпыр дышъэпс нурэу чІым щагощмэ, Тхьэм ыІэмычІэ уилъышъ, къыуерэт!

Дэхэгъэ шапхъэу о ущы I, бзылъфыгъэр, Тхьэм уигухэлъхэм тамэу зарэ Iэт, Узхэт дунаим щэрэбагъу зэфагъэр, Уш Iэтэу бэрэ жъуагъоу ом уерэт!

НапІэр тІэтмэ, уашъор ушІункІыгъэу, Мази, жъуагъуи ащ икІодыкІыгъэу, НэкІ-зэикІэу тхьапшрэ тэ тфэхъугъ, Гукъэожъыр тхьапшрэ къытэкІугъ?

Жъогъобыныр дахэ, гум зэриІоу, Зэрэплъэгъоу орэд къыуигъаІоу, Ом уихьагъэу, удэбыбэу пщэхъу, Жъалымыгъи, сыди уегъэлъэгъу.

Ау а уахътэм бэрэ тыхэныгъэшъ, ТилІэужи ащ ыуж къинагъэшъ, Зытплъыхьан тлъэкІыжьрэп нэхъо-нахъоу, Тидунай тщыхъужьрэп насып лъагъоу.

НапІэр тІэтмэ, ары шъхьае дахэу Жъогъобыныр итлъэгъонэу ом тыфай. Гум зиІэтмэ, мазэм фэдэу лъагэу ДэрэкІуайи, орэлыд тэщ пай!

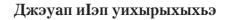
Чыжъый

Нэпэнчъэу Хъужьыгъэ бзылъфыгъэр, Чыжъыеу джы зязыщэкІрэр, Зэилъэу, Таучэу ЯпкІыжьрэр Хъулъфыгъэмэ, ЦІыф фэдэу къалъфыгъагъ зэгорэм.

Къэгъагъэмэ амэ зыкІожьрэр, Къэгъагъэхэр зыщыгъонлэжьрэр, Пшъэшъэгум е зэхишІагъэмэ, Е тыгъэм жьыщэу пэплъагъэмэ, Е жьыбгъэм ыгъэунэхъугъэмэ, Ритхъыпи, рихьыжъэжьыгъэмэ,

Сыд шъуІуа ушъхьагьоу фэхъугъэр, Хэт шъуІуа зыгъэплъэхъугъэр, Сабыигъом къыхэмыкІыпэу, Ны джэнакІэм къычІэмыкІыпэу?

Сыдэу щытми, чыжъые ар хъугъэшъ, Зы таучэу чІым къытенагъэшъ, ЗылъыІэсрэм насыпыр къычІенэ, Тхъагъом хэтзэ Ышъхьэ шъофым къыренэ...

Угу илъ гупшысэмэ сэ салъэхахьэ, Ау джэуап иІэп уихырыхыхьэ, Уишэни бэрэ зызэрехъокІы, Нэмыз-Іумызы узщыхъуи къыхэкІы.

Загьорэ сшІошІэу сыплъэгъу мыхъоу, Загьорэ сшІошІэу шІу о сыплъэгьоу, Е сыощыІэ, е усэщыІ, Тызэфэмыдэу тызэдыщыІ.

Е титІуи непэ насып дгъотыгъэу, Лъфыгъэ сурэтхэр зэдэдгъотыгъэу, ШъхьэкІэфэныгъэ зэфэтэшІышъу, Жъогъо пчъэгъэнчъэу тызэфэблэшъу.

Уинэплъэгъу тыгъэу фабэр къысет, УсиІэшъ, чІышъхьэм сытхъэу сытет, Загъорэ сшІошІэу шІу о сыплъэгъоу, Загъорэ сшІошІэу сыплъэгъу мыхъоу...

О пшІагъэп Гоу сэ сиІэр арэу инми, Дунаеу тызыхэтым нахьэу инми, Ар зынэсыгъэр бэми Гу лъыптагъэп.

О пшІагъэп, Тыгъэм фэдэу къыпшъхьащытми, Мыл пчъагъэ ыгъэжъужьи, ЗиІэтыжьи ПцІэшхъо быбатэу ом ибыбэжьыгъэми, Нэфшъагъо горэм джау къыхэнэжьыгъэми...

Сыщылъэпаоу гъогум къыхэкІыгъ, Ау къэзгъэшІагьэм къыздэхъугъэр макІэп. Охътаби сышъуипцІзэ сІэкІэкІыгъ, Ар щыІэныгъэм сыдми хэкІокІагьэп.

Слъэ къымыхынгъэр непэ къыхыжьыщтэп, Сызнэмысыгъэм неущ сынэсынэп. Ащ пае сэщ нахь лъэшмэ сяшъугъунэп, Амалынчъагъэр гуми фэзгъэгъунэп.

Къэлэмым ымытхыгъэу гум къинагъэр, Гупшысэ хьаулыеу утысагъэр Сэ симылажьэу яжьэм хэкІухьагъэп, Сэ симылажьэу жьыбгъэм зэрихьагъэп.

Нэфшъагъом сырикІал сэ, сыкъегъэхъу, Илъэгъо нэф сырэкІо насып сиІэшъ, Е аущтэу сегупшысэ ащ сыфаешъ, Сэ цІыфыр джыри цІыфэу шІу сэлъэгъу.

СфэгъэшІуагъэп

Чъыг кІочІэшхом пкІашъэхэр пэзыжьых, Жьыбгъэ чъыІэм ахэр рехьыжьэжьых, Угуи бжыхьэу сэркІэ къызэокІы, Спсэ гугъапІэу иІэр ІэкІэзыжьы.

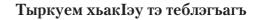
ПкІыхым фэди уахътэу тызхэтыгъэр, Охътэ шІагъоу титІум чІэтынагъэр. Сыухьумагъ сурэтэу къысэптыгъэр, СэгъэшІожьы тхьапэу къысфэнагъэр.

ШІу услъэгьоу джы нэс сыщыІагьэшъ, НасыпышІо тэ тыхъуным сыфэягь. СыкъыпкІыгъумэ,

чІышъхьэм сыщытхъагъэшъ, Гур ошъогум бэрэ ибыбагъ.

СшІошъ мэхъужьы, сэры зилэжьагъэр, СфэгъэшІуагъэп титІо тинасып тэ. Сыдым пае хэлъ сыгу жъалымыгъэр, Сыдым пае непэ усимыІ сэ?

УІэгьэжъэу ттещагьэр гум ыльачІэ щыпцІагь, ЗыдгьэкІыжьрэр пкъышъолыр ильэсишъэм къехъугь,

Лъэпкъ зэхахьэр Іэзэгьоу, зы хэкІыпІэ тфэхъугь, Непи, марышъ, Тыркуем хьакІэу тэ теблэгъагъ.

Къытпэгъок Iы хэхэсыр нэгушъхьэм ифабэу, Къытпэгъок Iы гуш Iопсэу, адыгагьэр ынапэу, Тыкъыздик Iрэр ащ еш Iэ, щыгъупшагъэп ихэку,

Хым зекІыжьым текІыгьэп гукІэгьугьэр ынэгу.

Сыд дгощынэу тэ тиІэр, сыд зэтетхрэр, сикъош?

Ори сэри тызфак Іорэр зы — зык Іыныгь, Ори сэри тызфаер зызакъу — шъхьэфитныгь, Насып лъагъори шъхьафэу Тхьэм тфыхерэщ!

Адэ, некІоба, некІо, гьогу тытегъахь, Къыддежьэжьи тадэжь, тихэкужъ тыгъэкІожь,

ТэмыгъэшІ тичІыгужъи тэ хъэтэпэмыхь, Ар къыожэ бэшІагъэу, ар о къыоджэжь!

УкъэкІожьмэ плъэгъун: дышъэпс нур тинэфшъагъо,

ЧІыгуи, огуи нэфыпскІэ, тыгъэпскІэ ушъагъэ,

Ащ щэбагъо лэжьыгъэр, хьэсэ-хьасэу Іуахыжьы,

Раутыжырэ чылапхъэр ик Іэрык Іэу

къэкІыжьы.

Лъэхъэй пчъагъэу хьамбарым тыращагъэр щэшІэты,

Пэджэгужьхэу ошъогум тхьэркъо нэфмэ заІэты,

Алрэгъу нэгоу тишъофхэр, тимэзхэр къэлъагъох,

Къушъхьэ сыджхэр фыжьыбзэх, тыжьыным илъагъох.

Псыхъо чъэрмэ анэгумэ ошъогур къакІэщы, Псыкъефэххэу мэкъэхъумэ пахъэр атешъы, Шы гъэчъэнхэр, шы лъэпкъхэр тамбырым къытехьэх,

Мэзы кІэхъумэ самбырэу, рэхьатэу ахэхьэх...

УкъэкІожьмэ плъэгъун: тичІыгу нэпскІэ шъокІыгъэ,

ЛъэпсэкІоды ташІыгъэшъ, тыгум илъ тиблэкІыгъэ

Ау зэфагъэм фэрэкІу, орэбагъо тилъэпкъ, Тинартыжъмэ ямашІо щэрэбл тионджэкъ!

Дунэежъым фагъэзэжьы

Бай-тхьамык Гэу ц Гыфхэр джы зэхадзы, Дунэежъым непэ фагъэзэжьы. Зи зимы Гэр зи Гэм еутхындзы, Хыдзэ-псыдзэу мыскъарэ еш Гыжьы.

ЩыІ акъылкІэ мылъку зэІузгъэкІагъи, ЩыІ ІэшъхьитІур шІум фэзгъэлэжьагъи, Ау ахэт бай купмэ тыгъокІожъи, КъахэкІын ащ, сэшІэ, хъункІэкІожъи.

Гунахьыгъэ зышІи зызІэтыгъэм, Жъуагъоу ом щылыдэу къызщыхъугъэм, Щыгъупшэгъэн фай Тхьэм ищынагъо, Е техьэ шІоигъоп ишэфлъагъо!

Щыгъупшэгъэн фай ащ гущы Іэжъыр, Куцэр теуцогъоу зэрэщытыр: Непэ зыфэпш Іыгъэм гухьэ-гужъыр, О къэпш Іэнэп неущ къыпфихьыщтыр.

Дунэежъэу тхакІом ыумысыгъэр Хыор лъагэу цІыфмэ къатеожьы, Тыжъы-ныжъмэ зэрамыпэсыгъэр, ЩыІэкІэжъыр шапхъэу джы аштэжьы.

Сежьэщт сэ мафэ горэм къэскІухьанэу, Дунаир сышъхьэфитэу къэсплъыхьанэу. Пчэдыжьэу, чъыІэтагъэу сыдэкІын, Уцкъашхъоу усэпсыгъэм сыхэкІын.

СыкІон сә зекІо сигъэрет къехьыфэ, Нэфшъэгъо тыгъэ бзыйхэр гум рехьыфэ. СыкІон, нарт гъогур сфэхъумэ шІум илъагъоу,

Къысщыхъумэ, синасыпи къыщылъагьоу.

Къалъфыгъэр зэралъэгъоу шІу слъэгъугъэу СищыІэныгъэ ифэбагъэ сигъэтхъэн. Саусрыкъо фэдэу зы щылыч сыхъугъэу, ЗекІолІмэ лІышІу нэбгырэу сахэхъон.

Зэо мэшІожьхэр чІым щызгъэкІосэнхэу, Адыиф-гуащэ илъэмыдж сикІын. Пыидзэ лъэшхэр псэм ыгъэушъэбынхэу, Ошъопщэ къатмэ сэ сашъхьарыкІын.

Сежьэщт сэ мафэ горэм къэскІухьанэу, Дунаир сышъхьэфитэу къэсплъыхьанэу, А мафэр щыІэныгъэ псау сфэхъунэу, Мэхьанэу сиІэр ащ сэ щыслъэгъунэу.

СыкъыпІокІэшъ, НыбжьыкІэгъоу зэтынэкІыгъэр Сыгум къэкІыжьы.

СыкъыпІокІэшъ, ШІульэгъу къабзэу къыпфэсшІыгъагъэр КъызэкІэблэжьы.

Гум уикІыгъэп, ЩыІэныгъэм изы сатырэу Укъысфэнагъ.

Сщыгъупшагъэп ПІупэ ифабэ. Ар бэрэ самбырэу Псэм зэхишІагъ.

Иерыоджагьэ гъунэ имыІ

Пхъэтэкъэжъ гъугъэмэ ташІуанэу щытми, Неущрэ мафэм тыфэкІошъун. Мэз пырыпыцур къытфэумэзэхэщтми, Гум къытрэ нэфым тыхищыжьын.

Тэ тыкъекІокІы Іофым едгъэхъоу, Тэкъэжъыр чІыпІэм имыкІошъын. Ау лъэбгъур къытэу, ащ тигъэохъоу Бэрэ лъэсгъогум тыщигъэпшъын.

Зи зымышІахэрэм тэ тегъэмысэ, Иерыоджагъэ гъунэ имыІ. Ежь фэдэ купи ешІышъу гъусэ, Къыпфырикъушъумэ, зэблэн щымыІ.

Ау ар лъэпсэжъэу чІым къытенагъэшъ, Охътэ зэблэкІым хэкІокІэжьын. Пхъэпхъэжьмэ, гъогур къабзэ хъужьыгъэшъ, Жьы мэхъэджагъэр тшъхьарыкІыжьын.

Дунаир сыгу къызщэущым, Тхьаркъохэр ащ ибыбагъэх. Гъэбэжъоу ощх къызыщещхым, МашІохэр ыгъэкІосагъэх.

Дунаир сыгу къызщэущым, Шы тІырзэхэр щыІэсэжьыгъэх. Зэманэу сызхэт нэщхы-гущхым Ифэмэ-бжьымэ хъужьыгъэх.

Нэфшъагъом къыгъэзэжьыгъэшъ, Жъуагъохэр сІэкІэкІыжьыгъэх. Тенджызыр сщыщэу джы хъугъэшъ, Псыхъохэр зэбгрычъыжьыгъэх.

Чэзыур къысфэсыфэ сыщыІэу Сэ мы чІышъхьэм сытерэмыт. Зыгорэм ижьау сыздищыІэу, Сыфаеп, сычІерэмыгъэт.

Сэ зэхэсшІагъ щыІэныгъэр, Имэхьани сэркІэ зи арэп. Псэм нэсэу къыщыущыгъэр Дунаишъ, итыгъи сэ систрэп.

Тыжьыныпси пщэси зэхэхьажьы

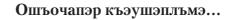
ЗэІешІэжьы уашъор тыжьын псыхъом, Тыжьыныпси пщэси зэхэхьажьы. Гъэтхэ уахътэр къызэрихьэу пщыгъом Къеожьыгъэу псыхъом зеушхужьы.

Мыжъо жъгъэйхэр ычІэ щызэутэкІых Шъхьал мэкъэшхор псышъхьэм къытеІукІэу. Гугъэ нэкІхэр такъоу ащ ІэкІэкІых Учъэбзыгъэ мылхэр ыушІункІэу.

Шъыхьэ шъхьэшхоу ечъэжьагъэу мачъэ, Къэмыуцоу мачъэ мо псыхъошхор. Ехьыжьагъэшъ, псынкІэшъ нэшхьо нэшхор Къенэкъокъоу тыгъэри къыдэчъэ.

Ащ ышъхьашъо мылхэр теткІукІыжьых, МэшІоч пчъагьэу, минэу зэхэкІыжьых. ГъашІэр кІуагьэшъ, псышхом хэлъэдэжьых, ТкІопсхэр жьыбгъэ-хыжьым хэкІодэжьых...

Ошъочапэр, aIo, къэушэплъмэ, Мэфибл ошІум дэбгъэзэн уфит. Тыгъэ напэр пщэсмэ агъэбылъмэ, Мэфибл уаер чІышъхьэм щышъхьэфит.

Іужъоу, зэпымыоу ощхыр къещхми, Сыдрэ уахъти тхъагъо хэзгъотэн. МэшІоч шыблэр гырзэу къытшъхьащытми. Псэм сэдакъэу гугъэр фэзгъэтэн.

Фэзгъэгъун гъунэгъум ишъугъони, Игъэр пшъэхъуи дышъэпс езгъэшъон. Фэзгъэгъун ныбджэгъум ипэгагъи, Ипсэпагъэ сыгум щызгъэшІон.

ШІум игъогу сэщ пае къыхэсхыгъ, Синасыпи ащ сэ тезгъотагъ. Ошъочапэм сІэгу фызэІусхыгъ, ЩыІэныгъэр лъэсэу лъыкІотагъ.

Хъугъэр сэ сшІэрэп, щыІакІэм ыпсэу Динэу щыІагъэр зы куп зэрехъокІы. Быслъымэныгъэу цІыфхэр къехъуапсэу ИжъкІэ тиІагъэр джы аушІункІы.

Тхьэ шІошъхъуныгъэр шэн-хабзэм голъэу Зыщалэжьыгъэр зэман дэхагъ. Ау джы къэкІуагъэр чэтэ мыжъолъэу Дин къэбзэ-лъабзэу къытшъхьэрыхьагъ.

Хабзәу, шән дахәу къәнагъэр макІә, Ари ефәндмә тшІуагъәкІодыжь. КъурІаным итыр дахәу гъэцакІә, Ау, сІон, тихабзә ушІомынәжь!

Икъунба, къошыр, тэ къытщышІыгъэр, Зэо лъэужым тызэрэхэт. Икъунба лэжъхэр зэрэхъушІагъэр, Лъэпкъым шІоигъор хабзэу щэрэт!

«Е Алахь, е адыг» — КъэпІожьыгъэх аужэу. «Е Алахь, е адыг» — Къэнэжьыгъэх лъэужэу, Сыбыр чъыІэм ихыжьэу, ДжэрпэджэжькІэ къэкІожьэу...

Тхьамык Гагъоу тызхэтым Изы къуапэу хъугъагъэр, Гъогу къутагъэу тызтетым Изы тхыдэу хэхьагъэр, О-хьа-хьэу гъэежьба, сикъош, ШТэжь зигъа I, гум игъэлъ уиунэкъощ...

ЩаукІыгъэшъ адыгэр а чІыпІэм, ИтІысхьагъэшъ аджалыр гу чъыІэм, «Е Алахь, е адыг» тэ тэгъаІу, Къытщифэнба ташъхьагъми ынэшІу!

Шъхьэфитныгъэм ымэ къызыткІэом, ГушІом тызэрихьэу тыхэтыгъ. Тэры-тэрэу тыпсэунэу заІом, Насыпыгъэр гушъхьэу тшъхьэщытыгъ.

ТшІошъ хъугъагъэ тидунай гъунэнчъэу, ТыгукІэ тэри тымыамалынчъэу. Коммунизмэ чъыІэм тигъэпшъыгъэу, ГъучІ пшъэхъужъхэр пшъэм

идгъэзыжьыгъэу.

ТшІошъ хъугъагъэ зэкІэ къыддэхъунэу, Шъхьэфит шъыпкъэ чІышъхьэм тыщыхъунэу. Ау тІэкІу-тІэкІоу пщэсмэ тахэхьагъ, Джэнджэшыгъэр гучІэм игъолъхьагъ.

КІодыгъапэр тэры, тилІзуж, Гъощэжьыгъэр демократ лъзуж. ТІахыжьыгъэр тэ къыдэтхыгъагъэп, Хьафэу къатыгъагъэр тэтыягъэп.

ГъашІэр о уитыгъэу ущэрэІ!

Сипшъашъэу Д. С. фэсэтхы

Тыогъатхъэ, усабый рэхьатышъ, Ренэу гушІор о унэгу къыкІэщышъ, Тыфай джаущтэу гъашІэр о уитыгъэу, УщыІэнэу, уигъогу зэІухыгъэу.

Мафэ къэс мэшІэтышъ уинэфшъагъо, Тыгъэпс нурэу нэгур зэІуохы. УишэнышІуи бэрэ тэгъэшІагъо, Тынахыыжъми, щысэ къыптетэхы.

Сэмэркъэур дахэу къыобэкІзу Уипшъэшъэгъумэ марышъ о уахэт. ГухэлъышІур угум о ихьакІзу Уинеущрэ гьогум о утет.

УрыкІон ащ тынчэу, умытхъытхъэу, Уинасып зыхэлъми уІукІэн. УмыгуІэу, хэти улъымыхъоу, Къэбгъотыщтыр хъун уидышъэ кІэн.

Ныбджэгъугъэм угуи ыгъэшІон, Ныбджэгъу купи, сэшІэ, уигъусэн. Гъатхэм фэдэу орэхъу уищыІакІэ, Лэгъупкъопсэу ар о гъэкІэракІэ!

Гухэлъ пшІымэ

Сипшъашъэу Д. Т. фэсэтхы

Гухэлъ пшІымэ, сэшІэ, къыбдэхъун, А гупшысэр ІэшІоу зыдэпІыгъмэ, Умышъхьахэу Іофым удегугъумэ, Тхьэми уигуІакІэ къылъэгъун.

Гухэлъ пшІымэ, уашъом узэхехы, Инэфшъагъо кІыгъоу къыпфэкІожьы, Жьым щэхьарзэшъ, пчыхьэм зэкІэкІожьы, Ори шІуагъэу хэлъыр къыхэохы.

Ухъущт хэти, унэсыщт лъэгапІи, ШІошъхъуныгъэ пытэ о уерэІи, Уигухэлъ-гупшысэ цыхьэ фэшІи, ЗэмкІэ къыпщерэфи Тхьэм ынэшІуи...

СыкІэхъопсы уинасып слъэгъуным, Зэгъэфагъэу уищыІакІэ хъуным, УрыкІоным гъашІэм игъогушІу, АфэпшІыным ренэу цІыфхэм гушІу.

Гур зык Годрэм

Сишьаоу Д. А. фэсэтхы

Гур зыкІодрэм уашъори мэкІоды, Зи щыІэжьрэп — жъогъобыни, тыгьи. Гур зыкІодрэм благъэри ІокІоты, МэкІосэжьы къошым иостыгъи.

ИкІэрыкІэу зыпІэтынкІэ къины, Ащ щэІагъи, лІыгъи ищыкІагъ. Хэты пайкІи тидунай боу ины, Ау гугъэнчъэр ащ инэф щыкІагъ.

Шым утесмэ, цІыфхэр уигьогогьух, Гушхоныгьэу пхэлъым егъэпытэх! Джыбэм ахъщэ илъмэ — уиныбджэгъух, УщагъэпскІзэ щытхъум къыбдэкІуатэх!

Ори удеІэн гур зыфэузрэм, Гуапэ пщыхъузэ шІубэ ащ фэпшІэн. Ау псаунчъэу уанэм укъызизрэм, Зэкъоныгъэ шапхъэр зэхэпшІэн.

Адэ ренэу джары зэрэхъужьрэр, Плъэ утетфэ хэти урилъапІ. Ау ащ иІ кІэух, зыщиухыжьрэр СэшІэ — щыІэныгъэм икъежьапІ. Сыкъизыгъ сэ бэрэ уанэм, ары, Ау ныбджэгъухэр зэкІэ сигъусагъ, Ахэр къыспылъыгъэх, сагъэшІуагъ... Арышъ, усэр зыфэстхыгъэр, сикІал, оры!

ПшІэнэу — Тхьэм изафэ зэрэщыІэр, ПшІэнэу — къыппыщылъ хъущт къэблэжьыгьэр,

 Π ш І
энэу — узк Іыщы І
эр, узфыщы І
эр, Пк Іэнчъ мыхъунэу гъаш Ізу къ
ыу
атыгъэр!

* *

Шъхьац тхъуагъэм жъы сехъулІзу Сэ къысщэхъушъ сэгуІэжьы, НыбжьыкІэгъур сакІыб щыІзу, СызшІокІалэу сызэплъыжьы.

Арба гъашІэр зэрзэхэлъыр, УмышІахэу жъыгъор къэсы. «Бэ тэ джыри къытпыщылъыр» ТІозэ уахътэри тІэкІэзы.

Нэхъо-нахъоу зысэплъыхьэ, Слъэгъурэр сыгум итІысхьагъ. Усэр сытхъэу зэхэсэлъхьэ, Тхьэм ар шІуагъэу къысхилъхьагъ.

Сыд армырмэ сшІэн слъэкІыни Чэфынчъагъэм илъэхъан? Хэт ошъуапщэр ригъэкІыни Шъхьэу къин хэтым, сигъэтхъэн?

«ТІокІитІу ухъумэ,— аІо бэмэ,— Жъыгьом Іапэр къыпфещэи», Ау сэ джыри зештэ стамэ, Сыгу нахьышІум зыфещэи...

Сыгу къызыщыкІрэм унэгу слъэгъунэу НитІур сэупІыцІэшъ, пкІыхьэм сыхэхьэ. СшІошъ сэ хъугъагъэшъ шІу услъэгъунэу, СишІошъхъуныгъэ джы нэс сызэрехьэ.

МакІох илъэсхэр, ау тыгъэм пэжъыоу Шхъомчышъо шъхьацыр сынэгу кІэмыкІ. КІэракІэу гъатхэм ибзыу удежъыоу Умэкъэ шъабэ сэ сыгум имыкІ.

ТыгукІэ пцІэшхъуитІоу ом тибыбагъэу Зы набгъо тшІыным тыдэгуІагъ. Ем ищэбзащэ тазфагу къихьагъэу ЗызэхэтэшІэм зи тымышІагъ.

Джы сыд укІэгьожькІэ хъущтыр хъугьахэу, ТызэпэІапчъэу гъашІэр къэтэхьмэ? Мазэм икъаблэ чэщ хэхьэгьахэу Ошъопщэ шІункІмэ акІыб мэхъужьмэ...

Гукъэк Іыжь дахэм тиулъэпц Іыжьыгъэу Ныбжьык Іэ шъофым тыхищэжьыгъ. Маш Іошъ ш Іулъэгъур, псэр щыстыжьыгъэу, Истафэ ч Іыгум хэк Іок Іэжьыгъ.

* * :

КІэкІо шІуцІэ цІыцІыгъэу

Зытеуубгъожьыгъэр

Зытехыжьи,

Шыжьы ІэкІыб!

Гум имыкІэу

Гукъаор,

ШъхьакІоу зыфэпхьыжьыгъэр,

Бзыу тэмабгъоу

КІэпхагъэу

Набгъоу зыфэпшІыжьыгъэр,

Гъэтэкъожьи,

ШІыжьы ІэкІыб!

КІыбрыгъасэу гухэкІым

КІасэу о узІэкІэкІым,

ИлъышІэжьи уауж къихьажьыгъэшъ,

Гъэры шъыпкъэ уишІыным кІэхъопсышъ,

Емыт угуи,

Унэгуи,

Ппкъышъоли къэгъан,

Тыгъэ нурэм инэф зыхэмгъэн!

Гум щыщ къуапи,

Насыпи,

Напэу шІур къызкІэкІошъи,

Тыгъэ нэфым инэбзый дышъи,

Емгъэубытых гухэкІым плъэкІыщтмэ!

Іупэм щхыпэр тегъэлъ цІыф ущыщмэ!

Тхьэм инэф зэу щыІэныгъэр, Псэм щыщ Іахьэу къытитыгъэр, Инэфшъагъо тыкъыдэкІо, ИчІышъхьашъо тыщэзекІо, Игъо къэсмэ ахърэт мафэм Дунай шъхьаІэр къыщэнафэ.

Тытетыфэ чІым тэзечъэ, Гъогужъ пчъагъэмэ тарэчъ, Зэ гумэкІмэ тызэрадзэ, Зэ дгъотыгъэм тегъэразэ, Ау шыихъы хъуни тхэтэп, Нарт лІыхъужъми джы тафэдэп, Тыкъэхъугъэшъ, чІым тытет, КІо, тэщ фэдэмэ тахэт...

Ау тырэк Іо шІум илъагъо, Тыщык Іагъэми нэфшъагъом... Тыщык Іагъэми тыгъэпсым, Тыщэтхъэжьы инэфыпсы Гъотк Іо-гъуатк Іоу къытэнэсышъ, Тинасыпи зәу ащ хэлъышъ, Тхьэ шІулъэгъум тыщэгугъы, Тэри шІуш Іэм тыдегугъу.

ТыгумэкІрэп тІон тлъэкІынэп, ГумэкІыгъуи тэ къытэкІу, Гур зэсагъэр гум икІынэп, ШІум, дэхагъэм тызэлъекІу.

Тыгу гъашІэм уилъыщт

Сятэ Кимэ фэсэтхы

Ущы Іагъэшъ, Уц Іыф дэгъу дэдагъэшъ, Нэгуш Іу дэдэу тыгум укъинагъэшъ, Тхьэм джэнэты гъогум утрегъахь, Тхьэм джэнэты унэм урегъахь...

Непэ сшІошІы Джыри укъытхэтэу, Узэхэтхэу, Тэри тызэхэпхэу, ТигумэкІи, ТищыІакІи зэхэпшІыкІэу, ПсэкІэ тидунайи бгъэкІэракІэу...

Орба, тят, шъыпкъагъэр зигъогогъоу Тыгъэпс нурэу шІум тыфэзыщагъэр. Бгъашхъом фэдэу тэ къыттеубгъуагъэу, Орба къухъэм тэ тизгъэтІысхъагъэр. Ныджмэ таблэзыщзэ тезгъэсыгъэр, Насып гъогоу дунэешхом фэгъэзагъэм ТырыкІонэу тэ тытезыщагъэр...

ТэркІэ пегъымбарэу Нухьэ о уфэд, Ары, джыри ташъхьагъ узэрит. Орба, тят, чІышъхьашъор зыгъэдахэу Псыкъефэхэу къушъхьэм къечъэхыгъэр, Псы зэхэчъмэ ащыщы хъужьыгъэр, Пэхъэ фыжьыр шъхьашъом къышъхьарихэу ГъоткІо-гъуаткІоу хым хэлъэдэжьыгъэр!

УІукІэн нэфшъагьом шъыпкъэ гьашІэм, УдэкІын самбырэу огу уаипчъэм!

Тэрмэ,
Тыгу уилъыщт
ТигъашІзу тэ къэткІущтым!
ДгъэлъэпІзщт
УишІэжь тэ тыщэІэфэ!
УицІыфыгъэ шэнэу къэбгъэнагъэм
Зедгъэпшэщт,
Тят,
ЧІышъхьэм тытетыфэ.

Бжыхьэ сурэт

Бжыхьэ чъы Іэм фэпэ Іапчъэу Тыгъэ бзыйхэр ом къетэкъух. Нэпкъ пшэхъожъмэ къашъхьэдэчъэу Псыхъо чъэрым тегъэплъэхъу.

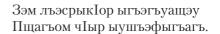
Хъугъэр сшІэрэп, арэу щытми Дунай ошІур синэплъэгъу. ШэкІогъу мазэр къэтэухми, Охътэ фабэм къырегъэхъу.

Шъхьахынагъэр ыпэ сшІыгъэу ТетІысхьапІэм сэ сытес. ПкІэшъэ гъожьхэр сурэт шІыгъэу Дышъэ Іатэу сэ сэпашъхь.

КІышъом нэсэу фабэр тхъагъо, КІыр къэблагъэшъ, нахь сшІолъапІ. Гъэм ар фэдэшъ, сэгъэшІагъо, Сызэмзэщрэр тыгъэнап.

Ау тыгъуасэ ащ фэдагъэп, Мы дунаир нахь Іэягъ. Ощхи, оси зэхидзыгъэп, ЩыІэр зэкІэ тихьэкІагъ.

Жьыбгьэр къилъмэ сырыныпщэу, Пщэсы зефэу зэм щытыгъ.

Шъхьас имы
Гэу чэуи, чъыги
Рик
Іык
Іыным жьыр фэблагь.
Лъэгууани, чылэ охи
Къыгъэучъы
Гэу къарычъагъ.

Джы а зэкІэ сщыгъупшагъэу Мэфэ шІагьом сэ сыхэт. Слъэгъурэ пстэури сигушІуагьоу Джырэ уахътэм чІым сытет.

Лъыпсыр щычъагъ ОщнэІу лъагъом

«Япшьашьэмэ дышьэр яблэрыпсэу, ЯкІалэхэр псэемыблэжьхэу, Ай-ей, ахэр кьэмыщтэнкІэ...»

ОщнэІу заом иорэд

ЧІышъхьэм рычъэу, уашъом дэмыкІзу, Зэ къаомэ нэбгыришъэ ыукІзу Бжъэдыгъумэ шхонч яІз хъугъэмэ, Абдзахэмэ ар зэхахыгъэмэ, Ишъыпкъэ зэрагъэшІэнба игъом, Шхонч хьалэмэтыр зыфэдэм Зыщигъэгъозэн Елмыщэкъом, Нэбгыришъэпышъ изы Іэхъуамбэр Зыщыпиутрэм къызыокІэ, Щэ плъыгъэр шхончыпэм къызикІыкІэ.

Агъэхьазырыщт ОщнэІу лъагьор, Чъыгхэри щагъэтІэсхъэщтых, Къэсыщтышъ джыри нэфшъагьор, Бжъэдыгъупщхэр ащ къыздихьыщтых, КІэмыгуепщыхэри ягьогогьоу ДэкІыпІэ зэжъум нэсынхэшъ, Ащ ахэр даубытэжьынхэшъ, ЩахьаджынхэкІэ енэгуягъо Шыгъотыжь димыщыжьхэмэ,

ЩэкІэ къызэокІыжьзэ... Тамбыикъо къэбэртэепщми Ышъхьашъо зи иплъэжьынэп. Рихьыжьэнышъ жьыбгъэу къепщэщтым, КІодынышъ, агъотыжьынэп.

Лъыпсыр щычъагъ ОщнэІу лъагъом, ОщнэІум ичІыпІэ закъом, Къэнагъэшъ абдзахэр шъхьэфитэу, ЩыІэщтышъ абдзахэр шъхьэфитэу, Хэхьагъэшъ ащ пае заом, Ащ фэбэнагъэшъы гъашІэм...

ЗэкІэсхымэ гьашІэм ыІэгу

СыдэІэбаешъ, Ошъогум ипщэсхэр зэм Іусэщэих, Насыпэу къепсыгъэ тыгъэм инури къесэгъэблагъэ.

Сигугъэ баишъ,
ПшысэшІукІэ дунайми зыфэсэщэи,
Пщэгъопахъэр мэкІодышъ,
Къушъхьэшхом исыджи къэлъагъо.
СеІэбэхышъ,
ЧІышъхьашъом игьогухэр
Стэмашъхьэ есэдзых.
СІэмычІэ коныжъэу лІэшІэгъухэр
Зэзыпхырэм исэдзэх,
Сыгу къызыщыкІрэм
Сызфэе гъогур слъэгу чІэсыдзэн,
Сыгу къызыщыкІырэм
Сызфэе хэгъэгум спсэ исыдзэн...

Сэ къэскІухьэмэ чІыгур, Къэсплъыхьэмэ уашъом ынэгу, Сигьэрети сфэфедэу, ЗэкІэсхымэ гъашІэм ыІэгу, Къэзгъотынба а шъыпкъэр, А шъыпкъэу тщыгъупшэжьыгъэр, ЩыІэныгъэм ипсыхъоу КуупІэм хэкІухьажьыгъэр?

НынэпІосыр осым фэдэу чъыІэ, Къызыфесрэм гъашІэу къыфэкІуагъ. КъызфэкІуагъэм, сыд ышІэн, ещыІэ, Тхьэм джащ фэдэ пщыныр тырилъхьагъ.

Ибэ хъугъэр лъэпкъ, адыгэ лъэпкъ, НынэпІос чІыналъэм къинэжьыгъ. Хымэ чІыгум мылэу егъэдыкъы, Аущтэу щытми, псаоу къэнэжьыгъ.

Ар хэхэс джы, джары цІэу фэхъугъэр, Ихэгъэгуи, идунайи нэпэмыкІ. Шъхьэфитныгъэу гъашІэм зылъыхъугъэр, Ымыгъотээ ыгуи зэпакІыгъ...

КъехъулІэгъэ шъхьакІор изы гъыбзэу, ГужьыдэкІ гухахъоу Іупэм телъ. Ны иІэным гъашІэм ар кІэхъопсэу, Пшысэу зэхилъхьагъэм ІэшІоу хэлъ.

Ау тэ тисышъ хэкум, тичІыгужъы, Ныкъылъфыгъэм тІапэ фэтщэин! Тянэ шъыпкъэу тиІэм — ти Хэкужъы, ЫІэ шъабэ тшъхьашъо къыщифэн!

Гур мэузы сыхэплъэшъ хы ШІуцІэм, Гур мэузы силъэпкъ хэкІодагъэшъ. Зиужьыжьын ылъэкІыщтэпышъ гъашІэм, Лъэпкъ дэхэшхом идунай ыхъожьыгъэшъ.

Урысыдзэм зыщиухьумэшъугьэп, Тырку пачъыхьэми ищыкІэгьагьэп. ТхьамыкІагьом къемылыжьыгь, Ипэгагьэ екІодылІэжьыгь.

Шъхьэфитныгъэу бгъэгум къыдэкІрэм, Рэхьатыгьо ащ къыритыгъэп. Бэнэныгъэу ыгум имыкІрэм, Тыгъэ нурэр ышъхьагъ ригъэтыгъэп.

Нарт лІыбланэхэр бланэу зэуагъэх, Къагъэгъунэзэ ячІыгу фэхыгъэх. Ау хьадэгъур къафэсыгъэхагъ, Тарихъ чІыпІэри гъэпсыгъэхагъ.

ЗэкІэ блэкІы, чІым текІошъыжьы, Зи щыІагьэп пшІошІэу мэхъужьы. Ау тэ хъуна, тэ тхьына тишІэжь тэ, Ащ имашІо тыхэтмэ, тестыжьмэ?

«Тыадыгэшъ, тыпхъашэшъ» тІозэ бгъэм тытеожьы, Ижърэ уахътэми шІукІэ игугъу тэшІыжьы. Ау къэпІоным нахь хьылъ бгъэцэкІэныр шэн-хабзэр, ЧІэтынагъ адыгагъэр, тІэкІэзыгъ адыгабзэр!

* * *

УкІытэныр шэн дахэми, джы нахыбэр нэпІый, Адыгагъэ зыхэлъэу къэнэжьыгъэр зы бжыб. Мэбзэхыжьы къошныгъэр, цІыфым цІыфыр ипый, Аущтэу щытми, къысщэхъу — цІыф дэгъур нахьыб!

Олимпиадэм имашІо Къыщыблагъ тичІыналъэ, Ар джы хэт джэрпэджэжь зыфэхъугъэр?

Нарт Саусрыкъо имашІо Къыхэнагъ типщыналъэ, ТилІэужмэ къашІэжьа нартыгъор?

МэшІотхъуабзэр тэщ фэд, ЗэкІэнагъ кІосэжьынэу, Инэфыни кІэхъопсрэр бэдэд!

Ау тэ тыгу зимыІэт, ШІэжьым тыздигъэпщынэу, АшІыгъахэшъ тилъэпкъ лъэпсэкІод!

ЩыІэныгъэм ылъэгу икІыхьагъэ къэпшІэнэп, ЩыІэныгъэм иогу игъунапкъэ плъэгъунэп. Пцелы чъыгкІэ кІэракІэмэ, жьау къыуитын, Шъофы нэкІэу къычІэкІмэ, тыгъэ стырым уистын.

* * *

Уиныбджэгъу идэгъугъэ уушэтынк Іэ зи арэп, Къэш Іэгъуаер дэигъэу ыгъэбылърэр арын. Нэкъокъуали, шъугъуали бэшхо дэдэп зэтрахрэр, ТІумэ яз уигъогогъумэ, сэш Іэ, уигъэплъэхъун.

Бэрэ мэхъу ныбджэгъум уакІыбкІэ уиубэу, Щыбжьый плъыжьэу ущыхъоу, сапэу уигъэутысэу, Ар умышІэу бгъэлъапІэу, цыхьэу фэпшІрэр пшІопытэу, Изытет зэхэошІэфэ ишъугъон уигъэтІасхъэу.

* * *

Ныбжь хэкІуатэм дыкІыгьоу тиакъыли къытфэкІо, Зэхэтфыни тэлъэкІы тиныбджэгъуи, джэгъогъуи, Насып мафэм тыпаплъэзэ гъашІэри макІо, Тыхэукъошъы бэрэ, ащ дэкІоды тигугъи...

Нэй-псыем уимы Гэр уи Гэу ш Гош Гзэ мэхъуапсэ, Гурымы Гоу шъугъоным етхьалэжьы, мэкъэпы. Хегъэк Гуадэ хыорым пк Гэнчъэ дэдэу игъаш Гэ, Зэ мэучъы Гы ащ ыгу, зэ осэпсэу мэлэбы.

* * *

ЩытхъукІаем сыщэщтэ, убыкІаем ар фэдэшть, ТІури Іэшэ нэшанэу цІыф тхьагъэпцІым игъусэх. «Шъыпкъэ дыдж тызыфаер» тІозэ, пцІышІум тесагъэшъ, ТызгъэпцІэщтхэр къыдготых, титхьакІумэнэІусых.

НэгъэупІэпІэгъу тидунае, гъашІэу тэ къэдгъэшІэщтыр, Ар тэ тапи Омар зэхишІагъ, гурыІуагъ. Зыми джыри къышІагъэп тинеущ зыфэдэщтыр, Арышъ, тэІо шыкур, такъикъ пэпчъ насыпыгъ...

* * *

ШІу зышІагъэм пыщылъри шІу дэдэу тэ тэІо, Тыщэгугъы шІу тшІэмэ зэфагъи щыІэнэу. Ау лъэхъэеу зэхэлъэу пцІыр шъхьадэкІы тиуашхъо, ШІури Ери кІэхъопсых гъашІэр

штури Ери ктэхъопсых гъаштэр къыддагъэшІэнэу.

* * :

«Хъулъфыгъабэ чІым тет, ау лІэу щыІэр зырыз» —

А гущы Гэхэр бэрэ зэхэтхыгъ тиц Гык Гугьом. Тыфэягъ а зырызмэ тыхъунэу тэ яз, Тызфэягьэри хъугьэмэ тш Гэн тил Гэжьыгъом...

* * *

ЦІыфым фэдэу жъалымэу зи дунаим темыт, ШхъухьэшІэнкІэ ащ фэдэу псэ зыпыти щымыІ.

ЦІыфыр фэдэмэ Тхьэм, зык Іэбзаджэрэр сыд? Алахьталэм сыд пае мощ фэдизыр ещы I?

«Мылъкур Іофэп,— тэ тэІо,— псауныгъэр нахь Іоф», Ау тыфай тыщыІэнэу дахэу, дэгъоу, цІыф фэдэу. Зэхэдзынчъэу титыгъэ хэты пайкІи тфэнэф, Ау ифабэ зым нэсы, зыр пэчыжь гъэшІэ уахътэу.

* * *

Хэти фай насыпышІоу щыІэнэу, тхъэжьынэу, Хэти тыгъэм инурэ къытепсэным кІэхъопс. Ау насыпри псэм фэд, къыуатыгъ пІахыжьынэу, Арышъ, бгъотмэ гъэлъапІ, зыщымгъакІ ишъоупс...

* *

УцІыф псаоу дунаим утетмэ, ущыІ, Умыпсауми, уигугьэ щэІагьэ къыует. ТхьамыкІагьуи, шІуи, бзаджи зэкІэ ренэу тэщыІ, Ер зэкІатфэмэ, гьашІэр тэ тшІотхъагьоу тыхэт.

* * *

Гур зыкІодрэм чыхІэным ычІэгъ ухъужьын, Е ешъокІо-уташъоу сыдми, кІо, ущыІэн. ЛІыгъэ пхэлъмэ, хьазабмэ уапэуцужьын, Жъокужъоустхъо плъыр-стырми пшъхьэ хэпхыжьын...

О, ныбджэгъу, ищык Іагъэпышъ

зыми уишъэф,

Гум игъэлъ, дэмыгъэкІ, умытІупщ шъхьэфит бзыоу.

Арымырмэ ор-орэу къызфэпхьышт лэжьэ факагш

КъыпшІошІыгъэми бэрэ шъэогъукІэ убаеу.

Бжыхьэ

Мары джыри къэсыгъ, къытфэкІуагъ хьакІэу бжыхьэр,

Къытфихьыгъ чэфынчъагъэм щыщэу зы Іахь. Ехьыжьагъэу пкІэшъэжъхэр къелъэсхэшъ, хьэблашъхьэр

Гум щысшІыгъэ сурэтэу нэм фэмыплъыхь.

Зэлъиштагъэх дышъашъом гъогубгъухэр, мэз чІэгъхэр,

Мэфэгу огум итыгъэу тшъхьащытри ерагъ. Къобэ-бжъэбэ чъыгыжъхэр, лІыжъмэ ялэгъухэр,

МэпхъэнкІэхых, пшъыгъашъор къатеожьыгъ.

ЗетІэкІыжыы дунаим, пкІыжыыгъахэ чІыгушъхьэр, ГукІэгъунчъэ-теплъаджэ хъужьыгъэм ар фэд. Іэсэжьрэп жьы чъыІэр, еупцІэныжьы мэкъушъхьэр,

ТІэкІу тешІэжьмэ мэкъу хьандзор зэщиутыщт.

КъэІужьрэп бзыу макъэ, бзыухэр чъыІэм щыщтагъэх,

Пэуцунхэу гомы
Іум хэк
Іып
Іэ фагъот.

Зэлъиштагъ чылэр Іугьом, мэшІо тэпхэр пхъэпхъагъэх,

Агъэстынхэм хэк Іыжъхэр джы непэ иуахът.

КъакІо, бжыхьэр, къеблагъ, тыожагъ тэ гъэмафэм, Мэфэ жъоркъым тыхэтэу о тыгум уилъыгъ. Удгъотыгъэшъ, тежэн джы нэгуфэу кІымафэм,

Джаущтэу гъашІэр кІотэн, икъоу ар зэхэтшІагъ.

ЦІыфыгу пчъагъэ еукъэбзы

Осыр къесы фыжьыбзэу, ШІум, дэхагъэм яшэсэу, ЦІыфыгу пчъагъэ ыукъэбзэу, Игухэлъхэри къабзэу, Мамыр гъуазэу Къытфэсэу...

Къесы, Къесы пхъэпхъэхзэ, ЧІым ышъхьашъо ыуфыжьзэ. ЛъегъэкІуатэ тигъашІэ КъытшІуигъэшІзу, насыпыр Инэфынэ щыщ Іахьэу.

МакІэу, Шъабэу ар къесы, Ныожъ Іулъхьэуи зешІы, ЧъыІэрымэр къыпехми, Сэлам фабэр къытехы.

Егъэбылъы ичъы Iэ, Гъунэ иІэп ащ ычІэ. ГучІэм нэсэу зещыІэ Къыгъотыгъэшъ ипщыпІэ. Уджэшъугъэ чъыгыжъхэр ТыжьыныпскІэ сэигъэх, Мэз кІыхъу гъунэм ынэзхэр Ос нэгуфкІэ ушъагъэх, Хъырахъишъэх джы шъофхэр, Тхыпхъэ хъугъэх тихъоухэр.

Осэу къесрэр фыжьыбзэшъ, ЦІыфыгу пчъагъэ еукъэбзышъ...

Ны зимыГэу чІышъхьэм къытенагъэр Шъофым ит чъыг закъом фэсэгъадэ. Ны шГулъэгъур икъоу зымышГагъэр Пщагъом хэт, ащ инасып хэкГуадэ.

Сыдым ащ фишІэна уштый мактэр, Хэт ным фэдэу ыгур ктыогтун? Сыдым ктыритына гугтэ зактор, Хэт гтэхтагтэу иІэр ктылтыгтун?

Орба, ныр, тынчынчъэу, гумэкІылэу Зисабый гьогу тетфэ зэгоутрэр? Орба зидыухьэ Іупэм Іулъэу Псаоу къэкІожьынэу Тхьэм фелъэІурэр?

ЛІы ухъугъэу, шъхьацри устхъогъахэу Ущэрэт, ным игукІэгъу уфай. ЧІым утетми лъагъор хэпхыгъахэу, Ным ыпашъхьэ уитмэ, усабый...

Нартыжъмэ ячІыгу Іугьончъэу зыщыхъурэ зэманым, Къыщэхъух сабыйхэр гуфабэр дунаим пагьохзэ. ЧІыналъэр джэнэтэу, ар Алахьэм ылъэгоу зыщэтым, Щытхъагъэх боу цІыфхэр насыпыр хыопсэу афэхъузэ...

Лъэпкъыжъэу чІышъхьашъом тытет

ЦІыфыгу насыпкІэ зегьэшъокІы дунаим ыпсэ,

Ыгъэутэшъуагъэу псышІум ощх хъярэу къещхыжьы.

НахышПум щыгугьәу гухэлъхэр зипкПыхьэм игъашТэ

Лэжьыгъэ бэгъуагъэкІэ, псэ къэбзэ нэфкІэ къетэжьы.

Къек
Іок Імэ тич Іыгу, ошъогум къухь
эу щесышъумэ,

Илъфыгъэхэр тэры, ау лъагъор

тфэгъэунэфыгъэп.

тшІэрэп.

А къухьэм тизыжьмэ, хыорым тыхигъэкІухьэмэ, Гъунапкъэ тфэхъущтри, тызнэсыжьыщтыри

Жъогъо пчъэгъэнчъмэ тадесэу, джау дунаим иогу

Тытрищэна дышъэпсэу тыгъэхьажъухэм ягъогу?

ШъхьэкуцІ плъыгъэу шІэныгъэр сыдигъуи зышІомэкІагъэм

ШІэжь имыІэу къэнэщтба, ащ пкІэ имыІэу зыхъужьрэм?

Нарт лъэпкъэу тыщытышъ, лъэпкъыжъэу
чІышъхьашъом тытетышъ,
КъыдгурэІо нахьышІоу шІушІагъэр
зэрэбэгъощтыр.
Зэман чыжьэм итхыдэ шапхъэу тшІошІзэ
кІодыгъэшъ,
Хъужьыщта тэ тшІошъ Тхьэ закъом

хьужьыщта тэ тштошь тхьэ закьом тызэриухьумэщтыр?

* * :

Тикъушъхьэмэ къячъэхых нэпсхэр Псыкъефэххэу, Псы ткІопсхэр аутхэу, Лъынтфэм фэдэу чІым щызэбгырычъхэу. Мачъэх, Мачъэх къэмыуцухэу! Хышхоу лъэпкъыр зыхэк Годагъэм Хэлъэдэжьхэу! Хэт зэхишІэна Хьадагъэу тэ тызхэтыгъэр? Дунэе хьадагъэу Тикъушъхьэхэр зишыхьатыгъэр? Хэт ыгу нэсына Лъэпкъым ыпсэ зэрэхахыгъэр? Емыблахэхэу Игъонэмыс зэрашІыгъэр?

Къое-чІаемэ адэкІодэжьхэу Джыри бэрэ гъыщтых тикъушъхьэхэр. Джыри бэрэ кІыжьыщтхэшъ шъобжхэр, Къячъэхыщтых анэІумэ нэпсхэр Псы къефэххэу...

Нычэпэ къыригъэжьагъэу сыгу къыщещхы ощхышхо,

Ошъопщэ шІункІхэр сашъхьагъхэу сыщылъышъ,

Сыкъэтэджыжьми, сэ сэшІэ а пшъашъэу, а нашхъор,

Згъотыжьыщтэп, сыкъибгынагъэшъ.

Тхьапшрэ, тхьапшрэ ар хъугьа, ныбджэгъоу сэ сиІэр,

ШІу тлъэгъугъэм тинэф зэхимышІэу? УдэгуІэу, бгъэлъапІэу, псэм ычІыпІэу плъытагъэр

Бгъэгъэ кІакІом ижьау чІэкІошъыжьэу?

Шъхьацэу цІынэ хъугъахэм ощхыпсэу къечъэхрэр

Нэпс щыугъэм хэкІухьэмэ дэгъуба? Гум щыпагъэр, щыстыгъэр, пщэсэу щызэІукІагъэр

Ощхыпс-нэпсэу зыхъужьрэм сытхъэнба?

Хьау, сытхъэнэп, сыгъынэп, сыкъэнэщт цІыфы псаоу, СыщыІэщт ощхыр сыгум къыщещхэу. Пшъэшъэ нашхъор зыслъэгъурэм сыфэхъущт лэгъупкъопсэу,

А такъикъхэм сыфэнэщх-гущхэу!

* * :

Адыгагъэ о пхэлъмэ, ныбджэгъушІукІэ убай, Уидунай огъэдахэ уинэфкІэ. Уинамыс уигъогогъумэ, уигъогу занкІэ, джащ пай, Къыоплъынба Тхьэр о ынэшІукІэ!

Бгъэжъым фэдэу зыпІэтмэ, тыгъэ нурэр ощ пай,

О унитІу зыпэшІэтрэр хьалэлэу. Уихьэрзагъэмэ уашъом, шъхьэфитныгъэм уфай,

Жьэу къып Гухьэрэм хэлъба ар Гэлэу!

Улъыхъунэп дышъэфи, уфэенэп мылъкушхуи, Узфэещтыр сә сәшІә, гупсэфба! Шъэф гупшыси уиІэнэп, щыолъэнба гум хышхуи,

Ащ иормэ уапекІоу уесынба!

Ары, ары, ныбджэгъу, адыгагъэ о пхэлъмэ, Къэнэжьыгъэр ощ фэдэу джы макІэ. Уихьазырхэр ушъагъэу, уишыуанэ зэтелъмэ, Насып лъагъом фэкІощт о уигъашІэ.

Нартхэр

Огъу хъумэ — Ощх къырагъэщхэу, Оялэмэ — ОшІу къашІыжьышъоу, Къушъхьэ цакІэр Гуаутмэ — Адзышъоу, Мышъэ куцІыр Сабыим фагъашІоу, Ащ рагъэшхмэ — Мышъэ кІуачІэ халъхьашъоу, КъэучъыІмэ — ЦІыфмэ машІор Къафахьэу, Къахърэ машІом Насыпыр къыздихьэу, Тэ тиІагъэхэр нартых, Лъэпкъыжъмэ ащыщых...

Мыжъо кІоцІым ахэр къехъухьэх, Яшыуанэ зэтралъхьэшъ, ом ехьэх, ЯпкІэгъуалэхэр уашъом ебыбэх, Зэ нэфылъых, зэ чІышъхьэм ипчапэх, ПчыпыджынкІэ Япыйхэр аукІых, КІочІэ лыекІэ Лъэпкъмэ атекІых, ПкъышІух, ЛІышІух, ЦІыфышІуми афэдэх, Ау губжыгъэхэ хъумэ, нэлатых, Ящэбзащэ шъхьэфитэу атІупщы, МэшІо гъогур хэгъэгум пхыращы!

Нартхэр, о-уиу, зыгорэм шъущэщта? Псэ зыпытэу ащ фэдэ щы Іэна?

Джыри щыІэп ащ фэдэ къэхъугъэу Нарт лІыбланэхэр ыгъэкъэрабгъэу!

Псыхъо чъэрыр зыгъэщтрэм Гъэмафэм,
Щылыч фэдэу зызыгъэпскІрэм КІымафэм,
«ІэкІоцІишъэр — зы бганэу,
Бгэнишъэр — зы Іатэу,
Іэтишъэр — зы гьэсэкоу,
Гъэсэкуишъэр — зы щэнджэу,
Щэндж минибгъур» зышІышъурэм,
Лэжьыгъэу гъэм риутыгъэр
Бэгъуагъэу къэзыхыжышъурэм,
Къыхыжыыгъэр
Къизымыдзэжърэм,
МашІо кІидзэзэ зыгъэстыжышъурэм,
Ухэтми, сыд епшІэшъун?

Сыд фэдэ кІуачІэкІэ утекІошъун? Нартым нартыр къегъэхъу, ЗыукІышъурэри нарт.

ЛІы хъугъахэу ар къэхъу, Шъхьэфит зехьэу чІым тет! Бгъэшхъо огъум ар къежьэ, Тыгъэ бзыим къыдежьэ, Инэф уашъом изыбз, ШІу зехьаныр ихабз!

Нэмык І гупшысэхэр тшъхьэрытых

Тызфаер зы, Тызпылъыр шъхьаф, Тэри тыхьаф, Дунайри хьаф, ТищыІэныгъи пкІэнчъэ дэд, Зыдгъэжьыбгъаоу ащ тыхэт.

Тышъыпкъэу тшІошІзэ пцІым теубыты, Тыкъэзыубытрэр боу Іэ пыт! Тыкъытехьагь чІым зырызыгьоу, Тытет бэ тыхъоу, Тхьэр тигугьоу.

Тинепэ джары исурэт: Къыдбгъодэхьагъэхэр нэмыкІых, НэмыкІ гупшысэхэр тшъхьэрытых, Тимышъэфэгъухэр тигьогу тетых, Тэ шІу тлъэгъугъэхэр тІэкІэкІых...

Тэ шІу тлъэгъугъэхэр тпэчыжьэх, Тызымлъэгъугъэхэр къыддежьэх, МыскъарэшІылэхэу тигъусэх, Тагъэджэгъогъузэ къыддэпсэух.

Тэ тшІошІыгъагъ тишъыпкъэр шъыпкъэу, Лъэхъанэу тызыхэтым ыпкъэу, ТищыІэныгъэ зэдгъэфэнэу, ТиІофмэ игъо тафифэнэу...

Шъэожъыем къысфещэи тхьапэр, ШІухьафтынэу сэркІэ анахь лъапІэр. Арырэ сэрырэ тхьапэм тызэдытет — Сабый Іапэм ышІыгъ а сурэтыр.

Уашъор къаргъо, дахэу зэІухыгъ, Псыхъор мачъэ, къеІом фэд орэд. Тпсэ зэхэлъэу тІапэ зэрэІыгъ, ТыкІэракІэу уцым тэ тыхэт...

Нэгур къабзэ, ыгуи ащ нахь къабз, СурэтшІыгъэр пшысэм фэдэкъабз. Шъэожъыер, сэшІэ, къысщэгугъы, Адэ сэры? Сэ Тхьэм сыщэгугъы...

ШІухьафтыныр джыбэм сэ исэлъхьэ, Сигъэфабэу ар къыздесэхьакІы. Насып мыухыжьым сызэрехьэ, Сызгъэпшъыгъэ Іофым сышъхьарэкІы...

Арышъ, сэІо, джары тидунаир, Тисабыйхэр ары тызфыщыІэр. ЩыІэныгъэм имэхьанэу ар тлъэгъун, Тимэфэжъи итыгъэпсэу хъун.

Уашхъом ешІэ

Уашхъом еш Іэ шхъо угу илъмэ, Бгъашхъом фэдэу ем улъэхъумэ, Нэ нэджыджым пш Іагъэр зэк Іэ Етхышъ, делъхьэ ыгужъуак Іэ.

Гъэпщынэныр къызытфэсрэм, А зы Мафэм псэр зынэсрэм, КъыІэтыни а итхыгъэ КъыІотэнба шъхьэихыгъэу

Тызфэдагъэр, тыгу илъыгъэр, МыхъомышГэу тэ зетхьагъэр. КъыГотэнба тишГушГагъи, АфэтшГагъи, къыташГагъи.

Ау джащыгъум тыпцІэнэнба, Къарыунчъэр нэтІупцІэнба, ТиІофышІухэр къытфэнэных, Тигунахьхэр къэнэфэных.

ЦІыфмэ цІыфхэр агъэразэу, Нэмазщыгъри ащ дагъазэу Зыщытлъэгъурэр тищыІакІ, Ау ащ фэдэр боу тимакІ.

Уашхъом ешІэ, Тхьэми ешІэ Къэдгъэхъагъэмэ тэ псапэр, Ау тэ непэ тщэфрэп напэр, ЩыІэныгъэр зэІэтэшІэ...

Аужырэ одыджыныр

ЕджапІэм непэ сэ сыІохьэ, ЕджэпІэ щагур къэсэплъыхьэ. Сабый нэгушІохэр щэджэгух, ГушІогъо макъэхэр къысэІух.

Зэгорэм сэри, ехьыжьагъэу, Къэсчъыхьэу щагум сыдэтыгъ. Псэр шъхьэфитныгъэм ижь хэщагъэу, ГумэкI симыІэу сыхэтыгъ.

Сэ къэсэшІэжьы одыджыныр Къызытрагьаом скІэхэкІыгьэр, Ащыгьум пкъыр зэрэхъугьагьэр, Къысхаом фэдэу пчыпыджыныр.

Ау сигъэтхъэжьэу зы гупшысэ А уахътэм сэ зыдэсІыгъыгъ — ЩыІэныгъэшхом ихы пшысэ Зестыным гур фэхьазырыгъ.

Сыд гъэшІэгъона, джыри марышъ, Къытырагъаошъ одыджыныр, Къысхаоу сшІошІы пчыпыджыныр, А лъэхъан чыжьэм сыфэблагъэшъ...

Дэгъурэ Дэйрэ

ТыщэІэфэ Зэхэтыдзрэр тэ шэнитІу, Тшъхьэ тэІэтыфэ А шэнитІумэ тафэгуитІу, Дэгъурэ Дэйрэ

Тызэряджэрэр ныбджэгъумэ, ШІумрэ Емрэ АцІэр тедзэу тигьогогъумэ..

Тырэпсэу Хэгъэгу хабзэу непэ тиІэм, Гум ихабзэу ЦІыф нэшанэу къыздетхьакІрэм Ар фэдахэп.

Ау ащ пае ІэкІыб тшІырэп, КъыдгурэІо, Непэ хабзэр Неущ бзыпхъэп, ТинэрыІоу, ГъэшІэ шъыпкъэу Ари тхыгъэп.

Шыихъ тхыпхъэу, Псэм игъатхэу УЩыІэр джары:

Дэгъурэ

Дэйрэ,

ШІумрэ

Емрэ...

А шэныжъхэр зэхэзыфрэм

Хэлъ зэфагъэр, Язытети зымыушъэфрэм ИІ шъыпкъагъэр!

Дэгъур дэгъу гъашІэм, Хэти ешІэ, ЗымышІэшъурэм Е зыкъешІы, Е зеушъэфы, Дэйри дэгъукІэ уагъэштэныр емыкІушху, Шыихъ тхыпхъэр зыгу итхагъэмкІэ шъхьэкІошху!

Уашъор нэкІы, бгъэжъэу пшъыгъэм ЫтэмитІу щыбыбэтэжьрэп. Ощх нэужэу чІыгу гъушъыгъэм Жьау бэлахьыр тыридзэжьрэп.

Уахътэр фэкІошъ пчыхьэшъхьапэм Тыгъэм зешІы къушъхьэ кІыбэу. ЗиутІыІужьэу къэгъагъ тхьапэм Зыфещэи чІым зы Іубэу.

Сакъыныгъэр къызхагъафэу Хьак Іэ-къуак Іэхэр мэзек Іох. Мэз мэкъамэр зэрагъафэу Атхьак Іумэхэр мэда Іох.

Зыр нэмыкІым ешэкІожьы, Самбырыгъом ар ІэшІэхышъ. Мэзри пчыхьэм мэгъолъыжьы, Зичэзыоу къэумэзэхышъ.

Тидунае хырыхыхьэу Пшысэм фэдэу зэхалъхьагь. Тэ тыцІыфышъ, зыщытплъыхьэу, Ар зэдгъашІэу тыхэхьагъ.

Ау дэхагъэр нэм фэукІочІрэп, Икуугъэ къыфэубытрэп, Зы орэдэу псэм дежъыу, ЧІыри жъуагъоу ом щэжъыу...

Насып зимыІэм къызшІуегъэшІы иІэу, Ежь зэрэфаем фэдэу тхъэжьзэ щыІэу. Икъини егъэбылъы, еушъэфы, ИнэгушІуагъуи ренэу гур ещэфы.

О пшІэрэп, сэри сшІэрэп зыщыкІагьэр, Щыгъына, мыхьамела ищыкІагьэр, Е ыпсэ лъыІэсынэу гъэшІо псалъа? Е гупсэм фэзэщыгъэу пкІэнчъэу фабла?

Иунэ сабый макъэкІэ ушъагъэп, Ятхъагъуи ягуузи зэхишІагъэп А цІыкІумэ, ау джыри акІэхъопсы, Фай хигъэфэнхэу ахэр итыгъэпсы.

Ау уахътэр шы жъалымэу къыфычІэкІы, Иуанэ зыримыдзэзэ ІэкІэкІы. Гухэлъхэр ащ дыкІыгьоу мэкІодыжьых, Къохьажьрэ тыгъэм ахэр дэкІотэжьых.

Насып зимыІэм, сэшІэ, фэшІыгъуай, ИщыІэныгъи ащ зэхэфыгъуай, Ау тыдегъаІ, ныбджэгъур, къин хэфагъэм, Насыпым дэгуІагъэм, ащ фэягъэм...

Къушъхьэ жьы къабзэм шъхьэр егъзуназэ, Пщэс усэпсыгъэми ІаплІ къысещэкІы. КІотэжьрэ чэщым игъусэу тимазэ Ом хэкІокІэжьзэ къохьапІэм рекІокІы.

Мэз шхъонтІэ дахэу алрэгъу сфэхъугъэр Къэтэбэ джанэу сачІэгъ щэкъаргъо. ЧІым щыгъын шІагъоу зыфидыжьыгъэр Адыгэ цыем фэдэу къэлъагъо.

Къушъхьэм ынэІуи адыгэм ынэгоу, Сыдэу тятэжъмэ, о-уиу, афэд! Къушъхьэ утыгури лъэпкъым ылъэгоу Сэ къысщыхъугьэу пчэгу шъыпкъэм сит.

Адэ льэгу закъор арба къэнагъэр, Зыттырахыжьым тызфэбэнагъэр? Адыгэр пыим къызеутхыдзым, Бэгъогъэ льэпкъмэ къызыхагъэзым...

Джы марышъ, уплъэмэ, мылылъ тыжьыныр Хъурышъо паІоу къушъхьэм шъхьэщыс. Лъэпкъ шъошэ закъоу тыкъэнэжьыныр ШъхьакІо зыщыхъурэм ар изы щыс!

Дунаир шІу тэжъугъэльэгъу!

Уахътэр огъак Iо ныбджэгъумэ уахэтэу, Сыда нахь тхъагъоу хъужьрэр, сикъош? ЧІым ущэзек Iо плъэкъуит Iумэ уатетэу, Упсаушъ, уиш Iугъошъ, шыкурба, сикъош?

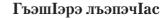
Насыпыр джарба, цІыфхэр уигъусэх, Нэхъой нэплъэгъукІэ огъэгунэсых. ШІу афэошІэшъ, шІу къыпфашІэжьы, Къин чІыпІэ уифэмэ угу агъэшІожьы.

Ау щыІэх, сэшІэ, ныбджэгъу зимыІи, НэмыкІым ихъяри зыфэмыщыІи. Ащ фэдэ цІыфым иш чыжьэу чъэрэп, Ишъугъон шэни зыригъэІэтрэп.

Непэрэ мафэм ар къыщежьагъэп, ЦІыф зэхэтыкІэр гъашІэм щыІагъ. Ау тэри гъашІэм тыкъыдежьагъэп, ТищыІэныгъэ зэкІэ щытшІагъ.

Къыоблэн щыІэп узэкъомытмэ, Узщыгугъыгъэм Іэр къымыщэймэ. Уахътэр тэщ пае насыпым лъэхъу, Арышъ, дунаир шІу тэжъугъэлъэгъу!

ТымышІахәу бащә тәшІә, ТымышІахәу гур мәхъушІә, Зәм тигъашІә зәІәтәшІә, Зәм тышешІә лъэпәчІасә.

ТымышІахәу бащә тәІо, Гур зәдгъабгъәу тәгущыІә, Бзыоу тІуагъәр жым хәсыхьә, Жәм дэзыгъәр ащ зәрехьә.

Ау тикІасэм зи етІошъурэп, ГукІэгъу псалъэр пэдгъохышъурэп. Уахътэр тешІэшъ, тыкІэгъожьы, ШымыІэжьым тылъэтхъожьы.

Тимысагъэ зыдэтшІэжьэу Гукъэожъым зетэгъэшхы, ШІэжьыр гум щызэхэтшІэжьэу Нэпсыр ощхэу къетэгъэщхы.

БлэкІыгъахэм пкІэ иІэжьэп, ТымышІагъэм тыкІэхьажьрэп, Ау тинепи зэдгъэфэшъурэп, Джыри кІасэм гур фэдгъэгъурэп.

ТымышІахэу макІо джаущтэу ГъэшІэ закъоу къытатыгьэр. ЛъэпэчІасэу къыхэтхыгъэр ГъашІэм сшІошІы тигъусэщтэу...

Дэтхэр

УсэкІэ тхыгьэ пьесэр

Бромберг щыкІогьэ процессыр, е Адыгэр хьыкумым зэрэщаумысыгьэр
Усэхэр
Бзыу отэрэу жъуагъохэр ом итых 123 А гъунапкъэр къычІэкІыгъ лІэныгъэу 125 СыкъызыкІэхъугъэр, имэхьани 126 ШІулъэгъур ары, джа зыр ары Іашэр 127 Хабзэ зыхэлъым 129 ХьапайхьаблэкІэ яджэу щыІагъэх 130 Нэкьое жыбгъэр мэгырзы. 134 Тыгъэщх щхыкІаеу, синыбджэгъу 136 Тегъэлъэгъу тщыщ-тщымыщи 138 Жьыбгъэ стырым кІышъор къесты 140 Тамэ Іахьынчъэу ом уимыбыб 142 «Неущрэ мафэр, гугъэр, гухэлъыбэ» 144 Изы хъужьыгъэп зэ ракІутыгъэм 146 Ижърэ хабзэр къыхэтэхыжьы 147 Осым чІеухъумэ. 149 «Сэ сІуагьи, о пІуагьи зи пкІэ яІэп» 151 Пшъхьэ мыхъунхэр имыгъахьэх 152 СыолъэІунэп 153 Зы льэпкъ тыщыщ тэ, тихабзи зы 154 Зы хэукъоныгъэм 155 Гум имашІо кІосэжьрэп 156 ТащэкІэми насып тыгьэпсмэ 157
Нэфылъыр къызыкІедзым

	—— <i>></i>
ЛІэуж	160
Непэ тэрэп	
Си Уахътэ мачъэ псыхъоу	167
Тхьэм шІу сельэгьу	172
Сымэджэщыр	173
Сигъатхэ гум зэхешІэ	174
Псэм ыкІуачІэ	175
Тхьэр зэуагъэр лъфагъэ	
ЩыІакІэр еунэкІы	
Джыри зы цІыф идунай ыхъожьыгъ	178
Лъэхъан хьылъэм хьылъэу дыхэтых	179
Сыфэягъэп	
Мэзэе маз	181
Адыгэ лъэпкъым о ущыщмэ	182
Сиусэ сэусышъу усигъусэшъ	
ТигукъэкІыжьхэр	
«Бжыхьэпэ ощхым»	
ЗэхецІыцІэ	
Апэрэ нэплъэгъур	
Гур къабзэмэ	
«Зэ узыгъэпцІагъэм»	
Тэ шъхьэфитныгъэм тэшІэ иІэшІугъэ	
«Угу фэгъукІэ сыд, уишІуагъэ»	
Тыдэ къикІын гупшысэгъухэр?	
Гур къегъэбырсыры	
Гъэ пчъагъэ гугъэмэ адэкІо	
ЗэрэчІыгушхоу стэмашъхьэ тельэу	
УмылІэнэу сшІэгъагъэмэ	
Гугъэр, шІулъэгъур	
Тагъэчъыерэп	
Хьалэлыгъэр къытфеблэгъагъ	
Хэхэсхэр	
 «Шыгъыныр насыпэу пІыфым зышелъэ. 	» 206

Z	₹/=	<u> </u>
	• Хэт къызфэнэщтыр тиадыгабзэ?	V (
	НыбжыкІэгъур	
	ЛъышІэжь	
	Дунаир джэгъогъу зыщыпфэхъурэм	
	Е ар шІульэгьу, е ар гухахьу	
	«Чэщ шІункІыгъом пкъырыпкъэу»	
	Сыныбжык Гэу гъогум сэ сытет	
	«Сэ усэу сыусыгъэр зыгу рихьыгъи»	216
	Намысынчъэ насыпынчъ	217
	ЦІэ дахэ о зыфэшІыжь	218
	«ІэнатІэм пае»	219
	«Ощхыр къещхы уашъом ынэпсэу»	220
	ШІункІыгъэм нэфэу къыхэпсы	221
	Охътэ чыматэм тыхэблыхьагъ	222
	«Ебгъэжьэнэу уифагъэп игъо»	223
	«Мэзпсыцу лъэпшъыхьхэр»	225
	«Сфикъужьрэп»	227
	«Зи гум къихьагъэп»	229
	Сэпэ гъогур сик Ізухэп	230
	«Тыкъэущыжьы»	231
	Усигъусэмэ	233
	«Поэзием сыщышъхьэфит»	234
	«ЦІыфхэр зыгъэразэрэм»	235
	«Ощхылэ мазэм»	236
	«Тишъаохэр, таужы къэкІхэрэр»	237
	«ПцІыусхэу, къэрар зимыІэхэр»	
	Гу тео макъэр мэІасэ	
	ІэхъомбиплІ азфагу дэфагьэр	240
	Иблысым къыдэхъугъэп	241
	«Гъунэ иІэп ошъочапэм»	
	«ЛІыгъэ зыхэлъхэр тетых мы чІыгум»	
	Шъуикъин сикъинэу	
V	, ШІум ичылапхъэ къытхепхъэ	246
14	9 a	- 4

<u> </u>	— <i>></i>
Угу сықъэкІыжьына?	247
Шъхьэфитныгъ	248
ЩыІэныгъ	249
ТхьамыкІэр	250
«Шъыпкъэлъыхъум ищыІакІэ»	251
ШІулъэгъу	253
Шъыпкъэр ем пэбгъэуцумэ	254
«Чэщ мыкІасэу рэхьатыгъом»	255
Дунаир зэгъэлъэгъу	256
Псэм сылъыхъузэ	257
«НэшІошІыгъэм о уиІэтынэп»	259
«Уахътэм икІыхьагъэ згъэунэфыгъэ»	260
«Сыдым пае е хэт пае тэ тыщыІа?»	261
Эрнесто Че Гевара	262
Псы чІэгъых	263
Нэм инэфыр уигухахъу	
ГъашІэм бэнагъэх	265
Къушъхьэ лъапэм ылъапсэу	266
ТхьагъэпцІыр	267
Гъэрет къысаты	268
Италием сызэкІом	
«Шыихъыгъэм ор фэІорышІэ»	270
ПкІыхьапІэ сэлъэгъу	271
Бэслъыный къуаджэм щыгупсэфыгъэх	
Сафэд нэмыкІхэм	
Сыкъыпфещхы ощхэу	278
ТІури зы сфэІонэп	
ШІум икъушъхьэ	
Ыпси ыпкъи зы нурэу	281
Мэзагьом	
НыбжьыкІэ уахътэм сыхэтынэу	
ШІулъэгьур плъыкъожьыгъэ	
Cumpara drives arriganillican «	285

-		—/>
	Бжыхьэ пчыхьэм	286
	ГъэшІэ гъогур	
	«Гум емыкІурэр нэм екІужьрэп»	
	«Пчэдыжьыпэм»	
	Щытхъоу фэплъэгъурэр къыфыхэгъэщ	
	Иныбжыкъу чъэпхънгъэ	
	«Дышъэ лъэкІэсэу»	
	Нэфыр	
	Мэхьанэр сымышІэу	
	ШІу зэгьэльэгьух апэу	
	Ныбджэгъужъыр, дунаир кІэм фэкІо	
	Сэ къыздэхъугъ а текІоныгъэр!	
	«СыкъызэрыкІоу лІыпкъым»	
	Гъатхэм	
	Сабыигьор	301
	«Сызэплъыжьзэ псыхъом сыхэфэнэп»	
	Ежь-ежьырэу цІыфым зеукІыжьы	
	Аужрэ жыктышэгъур	304
	«Пщагъом ышхыжьыгъэх шъофи, мэзи»	
	О Іошъхьэмаф!	309
	«Усэ тхылъхэр шъхьантэ сфэхъугъагъэх»	310
	«ГунахьышІагъэ»	311
	ГущыІэ гуаом уеуІэ	312
	«Дэхэгъэ шапхъэу о ущыІ, бзылъфыгъэр»	313
	Жъогъобыныр итлъэгъонэу ом тыфай!	314
	Чыжъый	315
	Джэуап иІэп уихырыхыхьэ	316
	«О пшІагъэп»	317
	«Сыщылъэпаоу гьогум къыхэкІыгъ»	318
	СфэгъэшІуагъэп	319
	Тыркуем хьакІ у тэ теблэгъагъ	320
	Дунэежъым фагъэзэжьы	322
>	«Сежьэщт сэ мафэ горэм къэск Іухьан эу» .	323
14		

₹	— >
«СыкъыпІокІэшъ»	
Иерыоджагьэ гьунэ имы І	325
«Дунаир сыгу къызщэущым»	326
Тыжьыныпси пщэси зэхэхьажьы	327
Ошъочапэр къэушэплъмэ	328
«Хъугъэр сэ сшІэрэп, щыІакІэм ыпсэу»	329
«Е Алахь, е адыг»	
. «моєІятыєвьтя ємы местынтифескиєШ»	
ГъашІэр о уитыгъэу ущэрэІ!	
Гухэлъ пшІымэ	
Гур зыкІодрэм	
«Шъхьац тхъуагъэм жъы сехъулІэу»	336
«Сыгу къызыщыкІрэм унэгу слъэгъунэу	.»337
«КІэкІо шІуцІэ цІыцІыгъэу»	
«Тхьэм инэф зэу щы Іэныгъэр»	340
Тыгу гъашІэм уилъыщт	341
Бжыхьэ сурэт	343
Лъыпсыр щычъагъ ОщнэІу лъагъом	345
ЗэкІэсхымэ гъашІэм ыІэгу	347
НынэпІосыр осым фэд	
«Гур мэузы сыхэплъэшъ хы ШІуцІэм» .	349
«Тыадыгэшъ, тыпхъашэшъ» тІозэ бгъэм	» 350
«УкІытэныр шэн дахэми, джы нахьыбэр	» –
«Олимпиадэм имашІо»	
«ЩыІэныгьэм ыльэгу икІыхьагьэ»	352
«Уиныбджэгъу идэгъугъэ уушэтынкІэ»	–
«Бэрэ мэхъу ныбджэгъум уакІыбкІэ»	
«Ныбжь хэкІуатэм дыкІыгьоу»	–
«Нэй-псыем уимыІэр уиІэу шІошІзэ»	354
«ЩытхъукІаем сыщэщтэ, убыкІаем»	
«НэгъэупІэпІэгъу тидунае, гъашІэу тэ» .	
«ШІу зышІагъэм пыщылъри шІу дэдэу»	
ᢏ «Хъулъфыгъабэ чІым тет, ау лІэу»	

<u> </u>
×ЩІыфым фэдэу жъалымэу зи дунаим»
«Мылъкур Іофэп,— тэ тэІо,— псауныгъэр»357
«Хэти фай насыпышІоу щыІэнэу» —
«УцІыф псаоу дунаим утетмэ, ущыІ»
«Гур зыкІодрэм чыхІэным ычІэгъ»
«О, ныбджэгъу, ищык Іагъэпышъ зыми»
Бжыхьэ
ЦІыфыгу пчъагьэ еукъэбзы
«Ны зимы Гэу ч Гышъхьэм къытенагъэр»
«Нартыжъмэ ячІыгу Іугъончъэу»
Лъэпкъыжъэу чІышъхьашъом тытет366
«Тикъушъхьэмэ къячъэхых нэпсхэр»
«Нычэпэ къыригъэжьагъэу сыгу»
«Адыгагъэ о пхэлъмэ, ныбджэгъушІукІэ»
Нартхэр
НэмыкІ гупшысэхэр тшъхьэрытых
«Шъэожъыем къысфещэи тхьапэр»
Уашхъом еш Іэ
Аужырэ одыджыныр
Дэгъурэ Дэйрэ
«Уашъор нэкІы, бгъэжъэу пшъыгъэм»
«Насып зимыІэм къызшІуегьэшІы иІэу»
«Къушъхьэ жьы къабзэм шъхьэр»
Дунаир шІу тэжъугъэлъэгъу!
Гъэш Гэрэ лъэпэч Гас

Тимур Исмаилович Дербе

ТАИНСТВЕННЫЙ РАССВЕТ

Пьеса, стихотворения

На адыгейском языке

ИБ № 08

Сдано в набор 19.02..2021. Подписано в печать 27.04.2021. Формат 70х90/32. Бумага офсетная. Гарнитура шрифта «PeterburgC». Печать офсетная. Усл. п. л. 14,33. Уч.-изд. л. 11,2. Тираж 400 экз. Заказ 15.

Государственное бюджетное учреждение Республики Адыгея «Адыгейское республиканское книжное издательство». 385000, г. Майкоп, ул. Гоголя, 8.

Тел.: (8772) 52-17-03, 52-12-59.

Отпечатано в ООО «Качество», ИНН 0105004524. 385000, РА, г. Майкоп, ул. Крестьянкая, 221/2. Тел./факс: (8772) 52-36-87.